

Henry Miller

Tropical Cancerului

Locuiesc la Villa Borghese. Nicăieri nu e nici un fir de praf, nici un scaun mișcat de la locul lui. Suntem singuri aici și suntem morți.

Aseară, Boris a descoperit că are păduchi. A trebuit să-1 bărbieresc la subțiori și chiar și atunci mănăcărimea nu i-a dat pace. Cum poate cineva să facă păduchi într-un peisaj atât de frumos? Dar ce contează? Poate că nu ne-am fi apropiat niciodată atât de mult unul de altul, Boris și cu mine, dacă n-ar fi fost păduchii.

Boris tocmai mi-a prezentat pe scurt ideile lui. Prezice starea vremii. Vremea va fi în continuare nefavorabilă, spune el. Or să mai fie calamități, moarte, disperare. Nicăieri nu e nici cea mai vagă urmă de schimbare. Cancerul timpului ne mănâncă. Eroii noștri s-au sinucis sau se sinucid acum. Deci eroul nu este timpul, ci atemporalitatea. Trebuie să ținem pasul spre pușcăria morții. Nu există scăpare. Vremea n-o să se schimbe.

E toamna celui de-al doilea an pe care-1 petrec la Paris. Am fost trimis aici pentru un motiv pe care n-am fost încă în stare să-1 dibui.

N-am bani deloc, nici resurse sau speranțe. Sunt cel mai fericit om de pe pământ. Acum un an, acum sase luni de zile, credeam că sunt artist. Nu mă mai gândesc deloc la treaba asta: pur și simplu exist și nimic mai mult. Tot ce a fost literatură s-a dezlipit de mine. Nu mai sunt cărți care trebuie scrise, slavă Domnului!

Atunci, asta ce e? Nu e carte. E calomnie, defăimare, ponegrire. Nu e carte în sensul obișnuit al cuvântului. Nu, e o insultă prelungită, un scuipat în obrazul artei, un șut în fundul lui Dumnezeu, al omului, al destinului, al timpului, al iubirii, al frumuseții... a ce vrei tu. O să cânt pentru tine, probabil puțin cam fals, dar o să cânt. O să cânt, în vreme ce tu orăcăi, o să dansez peste leșul tău murdar.

Ca să cânți, trebuie mai întâi să deschizi gura. Trebuie să ai doi plămâni și ceva cunoștințe de muzică. Nu e nevoie să ai acordeon sau chitara. Esențialul e să vrei să cânți. Deci ăsta e un cântec. Așadar, cânt.

Pentru tine cânt acum, Tania. Tare-aș vrea să cânt mai bine, mai melodios, dar, dac-ar fi fost așa, probabil că n-ai fi consimțit niciodată să mă asculți. I-ai auzit pe ceilalți cântând și te-au lăsat rece. Au cântat prea frumos sau nu destul de frumos.

E trecut de 20 octombrie. Eu, unul, nu mai țin socoteala timpului. Vrei să spui... visul meu de anul trecut, de pe 14 octombrie? Sunt și pauze, dar acestea sunt între vise și nimeni nu mai știe nimic de ele. Lumea din jurul meu dispăre, lăsând ici și colo urme de timp. Lumea e un cancer care se mănâncă pe el însuși... Cred că, atunci când marea tăcere va învălui totul peste tot, muzica va ieși în sfârșit triumfătoare. Când totul se va retrage din nou în pântecele timpului, haosul va fi iar stăpân și haosul e răbojul pe care se scrie realitatea. Tu, Tania, ești haosul meu. Iată de ce cânt eu. Nu sunt nici măcar eu, este lumea muribundă care face timpul să năpârlească. Trăiesc încă, lovindu-te cu picioarele în pântece, o realitate despre care trebuie să se scrie.

Moțai. Fiziologia iubirii. Balena cu penisul lung de șase picioare, în repaos. Liliacul -penis libre.

Animale cu un os în penis, așadar, un os în...

— Din fericire, zice Gourmont, la om a dispărut structura osoasă.

Din fericire? Da, din fericire. Gândește-te la bieții oameni care ar purta un os în penis. Cangurul are un penis dublu: unul pentru zilele de lucru și unul pentru zilele de sărbătoare. Moțai. O scrisoare de la o femeie care mă întreba dacă am găsit titlul pentru carte. Titlul? Cu siguranță: „încântătoarele lesbiene”.

Viața ta anecdotică! O expresie de-a lui Borowski. Miercurea mănânc de prânz la Borowski. Nevastă-sa, o vacă stearpă, face pe gazda. Acuma învață engleza. Cuvântul ei preferat e „împuțit”, îți poți da seama imediat ce nesuferiți sunt soții Borowski. Da' stai un pic... Borowski poartă costume din catifea reiată și cântă la acordeon. O combinație trăsnet, în special când te gândești că nu-i un artist prost. Face pe polonezul, dar nu e, bineînțeles. E evreu Borowski și taică-său a fost colecționar de timbre. De fapt, aproape tot Montparnasse-ul e plin de evrei sau pe jumătate evrei, ceea ce e mai rău. Carl și Paula, Cronstadt și Boris, Tania și Sylvester, Moldorf și Luciile. Toi, în afară de Fillmore. S-a dovedit că Henry Jordan Oswald e și el evreu. Louis Nicols e evreu. Chiar și Van Norden și Cherie sunt evrei. Frances Blake e evreu sau evreică. Titus e evreu. Prin urmare, sunt copleșit de evrei. Scriu asta pentru prietenul meu Carl, al cărui tată e evreu. E important să înțelegi toate lucrurile astea.

Dintre toți evreii, cea mai fermecătoare e Tania. De dragul ei m-aș face și eu evreu. Și de ce nu? Deja vorbesc ca un evreu.

Și sunt urât ca un evreu. Și, la urma urmelor, cine-i urăște mai mult pe evrei decât evreul însuși. Ceasul înserării. Indigo, apă de sticlă, copaci strălucind umed, gata să se topească. Balustrada dispăre în canal la Jaures. Tractorul cu șenile, lung și lăcuit pe dinafară, apare și dispăre ca un cabotier. Nu e Parisul, nu e Coney Island. E un amestec crepuscular al tuturor orașelor din Europa și America Centrală. Depoul de vagoane de dedesubt, șinele negre și năpădite de pânze de păianjen nu sunt aranjate în ordine de un inginer, ci au o înfățișare cataclismică aidoma acelor fisuri dezolante din gheața de la poli, pe care aparatul de fotografiat le redă în diverse intensități de negru.

Mâncarea e unul dintre lucrurile care îmi fac o imensă plăcere. Și în această frumoasă Villa Borghese nu e nici urmă de mâncare. E de-a dreptul înfiorător, uneori. De nu știu câte ori i-am spus lui Boris să comande pâine pentru micul dejun, dar el uită întotdeauna. La micul dejun în oraș, așa se pare. Iar când vine înapoi, se scobește în dinți și o fărâmbă de ou îi atârână în barbison. Mănâncă la restaurant din considerație pentru mine. Zice că nu suportă să se îndoape, în vreme ce eu mă uit la el. Îmi place Van Norden, dar nu-i împărtășesc părerea despre el însuși. Nu sunt de acord, de exemplu, că e filozof și gânditor. E obsedat de femei, atâta tot. Și n-o să fie niciodată scriitor. Nici Sylvester n-o să fie, deși numele lui îți ia ochii în 50.000 de luminițe roșii. Singurii scriitori din preajmă cărora le port oarecare respect acum sunt Carl și Boris. Sunt posedăți amândoi. Ard pe dinăuntru, cu o flacăra albă. Sunt nebuni și surzi. Sunt martirii care suferă. Pe de altă parte, Moldorf, care suferă și el în felul lui, nu e nebun. Moldorf e beat de cuvinte. Nare vene sau sânge, inimă sau rinichi. E doar un cuțar portabil, plin de nenumărate sertare, și în sertare sunt etichete scrise cu cerneală altó, cu cerneală maro, cu cerneală roșie, cu cerneală albastră, stacojie, galbenă ca șofranul, mov, de culoarea piersicii, a peruzelelor, a onixului, a vinului de Anjou, a coclelii, a brânzei de Gorgonzola.

Mi-am mutat mașina de scris în cealaltă camera, unde pot să mă văd în oglindă când scriu.

Tania e ca Irene. Așteaptă scrisori grase. Dar mai e o Tania, o Tania ca o sămânță uriașă, care împrăștie polen peste tot... sau, hai sa zicem, un pic din Tolstoi, o scenă din iesle în care fetusul e scos la iveală. Tania e și ea fierbințeleală... les voies urinaires. Cafe de la Liberte, Place des Vosges, cravate în culori vii pe Boulevard Montparnasse, băi întunecoase, Porto Sec, țigări Abdullah, adagio-ul din sonata „Patetica”, amplificatori auriculari, ședințe de spiritism anecdotice, sâni bruni-roșcați, jartiere grele, cât e ceasul, fazani aurii umpluți cu castane, degete de tafta, amurguri aburinde transformându-se în acromegalii, cancer și delirium, vâluri calde, așchii de la vătra, covoare de sânge și coapse moi.

— îl iubesc! spune Tania ca s-o audă toată lumea. Stai jos aici! O, Boris... Rusia... ce-o să mă fac? Simt că plesnesc! mai zice ea, în vreme ce Boris se opărește cu whisky.

Noaptea, când văd barbisonul lui Boris pe pernă, simt că înnebunesc. O, Tania, unde-i acuma pizda ta caldă, unde sunt jartierele alea groase și grele, unde sunt pulpele alea moi și pline? În penisul meu e un os lung de 6 inci. O să scormonesc în fiecare cută din adâncul tău ce colcăie de sămânță, Tania. O să te trimit acasă la Sylvester al tău cu durere în burtă și cu pântecul întors pe dos. Sylvester al tău! Da, el știe să aprindă un foc, dar eu știu să aprind măruntaie de femeie. Împlânt în tine săgeți de foc, Tania, și-ți aduc ovarele la incandescență. Sylvester al tău e un pic gelos acuma? Simte ceva, nu-i așa? Simte urmele membrului meu mare și tare. Am lărgit malurile și am netezit cutele. După mine poți să-ți iei armăsari, tauri, berbeci, rățoi și câini St. Bernard și să te culci cu ei. Poți să-ți bagi în rect broaște râioase, lilieci și sopârle. Poți să te căci cu arpegii, dacă-ți place, sau să-ți întinzi peste

buric corzile de la țiteră. Te fut, Tania, ca să rămâi bine futută. Și dacă te temi să te fuți în public, o s-o fac în particular. O să-ți smulg câțiva peri și o să-i lipesc lui Boris pe bărbie. O să-ți mușc clitorisul și o să scuip piese de 2 franci.

Cer indigo de pe care au dispărut norii lănoși, copaci sfrijiți, întinși la infinit, ramurile lor negre gesticulând ca un somnambul. Copaci sumbri, spectrali, cu triunghiuri palide precum scrumul de havană. O tăcere supremă și întru totul europeană. Obloane trase, magazine închise. Ici și colo câte o lumină roșie care marchează o întâlnire amoroasă. Fațadele, aproape respingătoare, imaculate, pătate doar de umbrele copacilor. Trecând pe lângă Orangerie, îmi vine în minte alt Paris, Parisul lui Maugham, al lui Gauguin, Parisul lui George Moore. Mă gândesc la spaniolul ăla nemaipomenit, care atunci uimea lumea întreagă cu salturile lui acrobatice de la un stil la altul. Mă gândesc la Spengler și la declarațiile lui îngrozitoare și mă întreb dacă stilul, marele stil, mai stă în picioare. Spun că-mi umblau prin minte gândurile astea, dar nu-i adevărat. Abia mai târziu le-am dat voie să-mi umble nestingherite prin minte, după ce am traversat Sena, după ce am lăsat în urmă carnavalul de lumini. Pentru moment nu pot să mă gândesc la nimic în afară de faptul că sunt o ființă înzestrată cu simțire și înjunghiată de miracolul acestor ape, care reflectă o lume uitată. De-a lungul malurilor, copacii se apleacă greoi peste oglinda încețoșată. Când vântul o să înceapă și-o să-i umple de murmur foșnitor, copacii or să verse câteva lacrimi și-or să se-nfioare în vreme ce apa se învolburează. Simt că mă sufoc. Și nu e nimeni căruia să-i pot comunica fie și o frântură din sentimentele mele...

Necazul cu Irene e că are o valiză în loc de sex. Și vrea scrisori groase ca să le bage în valiză. Imense, avec des choses inomes. Ei, dar Ilona, să vezi ce are ea între picioareijștiu, fiindcă ne-a trimis câteva fire de păr de acolo, de jos, Ilona, un cur dezlănțuit care adulmecă plăcerea din aer. Pe fiecare deal înalt făcea pe curva... și uneori în cabine telefonice și în closete. A cumpărat un pat pentru regele Carol și un lighenaș pentru bărbierit cu inițialele lui pe el. Stătea lungită pe Tottenham Court Road, cu rochia suflecată și se masturba cu degetul. Folosea lumânări și clante de uși. [Nu găseai în toată țara un penis destul de mare pentru ea. Nici unul. Bărbații intrau în ea și se încovrigau. Avea nevoie de penisuri cu prelungitor, rachete care să explodeze singure, ulei fierbinte făcut din ceara și creozot. Dacă-l lăsa-o, și-ar tăia membrul și l-ar ține în ea o veșnicie. Ilona, un organ ca al ei apare o dată la un mileniu! Ilona asta era și o mare mincinoasă, n-a cumpărat niciodată un pat pentru regele ei Carol. L-a încoronat cu o sticlă goală de whisky și limba ei era plină de păduchi și de făgăduințe. Bietul Carol, nu-i rămânea decât să se încovrige în ea și să moara. Ea respira adânc și el cădea afara... ca o scoică moartă. perișori enorme, grase, avec des choses inouies. O valiză fără curele. O gaură fără cheie. Avea gură de nemțoaică, urechi de franțuzoaică, cur de rusoaică. Pizda era de talie internațională. Când flutura steagul se înroșea toată până la gât. Intrați pe Boulevard Jules-Ferry și ieșeați pe la Porte de la Villette. Îți aruncați momițele în căruțe... căruțe roșii cu dotó roți, bineînțeles. La confluența dintre Ourcq și Marna, unde apa curge prin stăvilare și apoi stă liniștită sub poduri de parcă ar fi de sticlă. Ilona zace

acum acolo și canalul e plin de sticlă și de cioburi. Mimozele plâng și pe geamuri apare câte o dâră umedă și încetoșată. Ilona, un organ ca al ei apare o dată la un mileniu! Toată e numai sex și un cur de sticlă în care poți citi istoria evului.

Ce vezi prima dată la Moldorf e caricatura unui om. Ochi tiroidieni. Buze de cauciuc Michelin. Glas ca supa de mazăre. Sub vestă are o pară mică. Oricum te uiți la el, panorama e întotdeauna aceeași: tabachera cu tutun de prizat, mânerul de fildeș, piesa de șah, evantaiul, motivul tâmplei. A fermentat așa de mult că acum e amorf. Drojdia lipsită de vitamine. Vază fără planta artificială de cauciuc.

Femeile au fost procreate de două ori, în secolul al IX-lea și din nou în Renaștere, în timpul marilor împrăstieri, el a fost purtat sub burți galbene și albe. Cu mult înainte de Exod, un tătar a scuipat în sângele lui.

Dilema lui e dilema piticului. Cu ochiul lui pineal își vede silueta proiectată pe un ecran incomensurabil. Glasul lui, sincronizat cu umbra unei gămălii de ac, îl intoxică. Aude un răcnet acolo unde alții aud doar un chițait.

Iată și mintea lui. E un amfiteatru în care un actor dă o reprezentație politică. Moldorf, multiform și fără să dea greș, trece prin roluri: clovn, jongler, contorsionist, preot, desfrânat, saltimbanc. Amfiteatrul e prea mic. El îi pune dinamită. Publicul e drogat. El îl oprește. Încerc fără succes să mă apropiu de Moldorf. E ca și cum aș încerca să mă apropiu de Dumnezeu, căci Moldorf e într-adevăr Dumnezeu. N-a fost niciodată altceva. Eu nu fac decât să pun cuvinte pe hârtie. Nimic mai mult.

Am avut unele păreri despre el, de care m-am scuturat. și am avut alte păreri, pe care le revizuiesc acum. L-am imobilizat numai ca să-mi dau seama că țineam în mână o libelulă, nu un gândac care umblă prin bălegar. M-a jignit cu grosolănia lui și pe urmă m-a copleșit cu delicatețea. A fost volubil până aproape de sufocare, apoi liniștit ca apa Iordanului...

Când îl văd că vine tropăind să mă întâmpine, cu lăbuțele întinse și cu ochii umezi, simt că am în față. Nu, nu așa trebuie privite lucrurile!

„ Comme un aëuf dansant sur un jet d'eau.”

Are doar un baston, nici prea bun, nici prea rău. în buzunar, bilețele cu prescripții pentru Weltschmerz. Acum s-a vindecat, iar nemțoaica aia micuță care l-a spălat pe picioare își frânge inima. Parcă ar fi dl Non-entitate, care-si plimbă peste tot dicționarul lui de limbă gujarati. „ Inevitabil pentru toată lumea” însemnând, fără doar și poate, indispensabil. Pentru Borowski toate astea ar fi de neînțeles. Borowski are câte un baston pentru fiecare zi din săptămână și unul pentru Paste.

Avem atât de multe puncte în comun, încât e ca și cum m-aș privi într-o oglindă spartă. Mă uit prin manuscrise, pagini mâzgălite cu corecturi. Pagini de literatură. Asta mă sperie un pic. Aduce așa de mult cu Moldorf. Numai că eu nu sunt evreu și cei ca mine au alt fel de a suferi. Suferă fără nevroze și, așa cum spune Sylvester, cel care n-a avut niciodată o nevroză nu știe ce înseamnă suferința.

Îmi aduc aminte clar cât îmi plăcea să sufăr. Era ca și cum ai fi luat un pui de animal cu tine în pat. Din când în când îți înfige ghearele... și atunci te

sperii de-a binelea. în mod normal nu ți-e fritó. oricând poți să-i dai drumul să plece sau să-i tai capul.

Sunt oameni care nu pot rezista dorinei de a ajunge într-o cușcă cu animale sălbatice și de a fi mutilați. Intră în cușcă chiar fără revolver sau bici. [frica îi face neînfricați. Pentru evreu lumea e o cușcă plină cu animale sălbatice. Ușa se încuie și el e acolo fără bici sau revolver. Curajul lui e așa de mare că nici nu-i miroase murdăria din colț. Spectatorii aplaudă, dar el nu aude. Drama, gândește el, se desfășoară în cușcă. Cușca, gândește el, e lumea. Stând acolo singur și fără ajutor, cu ușa încuiată, își dă seama că leii nu înțeleg ce vorbește el. Nici un leu măcar n-a auzit vreodată de Spinoza. Spinoza? Nici măcar nu pot să-1 înșface cu dinii.

— Dă-ne carne! răcnesc ei în vreme ce el stă acolo împietrit, cu ideile parc ă înțepenite și cu Weltanschauung-ul lui, ce pare un trapez la care nu poate ajunge.

O singură lovitură dată cu laba de vreun leu și toată cosmogonia lui se sfărâmă în bucățele. Leii sunt și ei dezamăgiți. Se așteptau la sânge, oase, cartilaje, tendoane. Mestecă ei, mestecă întruna, dar vorbele sunt chicle¹ și chicle nu se digera. Ghide este o bază peste care presari zahăr, pepsină, cimbru, lemn dulce. Chicle, când e strâns de chideros, e minunapChicleros au venit pe creasta unui continent scufundat. Au adus cu ei o limbă algebrică, în desertul Arizona i-au întâlnit pe mongolii nordului, lucioși ca vinetele. La puțin timp după ce pământul si-a luat înclinarea giroscopică... când curentul Golfului se despărțea de curentul japonez. În inima pământului au găsit tufuri vulcanice. Au brodat chiar măruntaiele pământului cu limba lor algebrică. Și-au mâncat unul altuia măruntaiele și pădurea i-a înconjurat cuprinzându-i pe ei, oasele și craniile lor, tufurile lor vulcanice de dantelă. Limba lor s-a pierdut. Ici și colo mai găsești urmele unei menajerii, o placă cerebrală acoperită cu cifre.

Ce-au a face cu tine toate astea, Moldorf? Cuvântul care-ți stă pe buze e anarhie. Spune-1, Moldorf, îl aștept. Nimeni nu știe ce râuri curg prin sudoarea noastră când ne strângem mâinile, în vreme ce tu-ți articulezi cuvintele cu buzele puțin depărtate și saliva dipocindu-ți în gura, eu am făcut un salt și am ajuns la jumătatea drumului spre Asia. Aacă ar fi să-ți iau bastonul, așa cum este, nici prea bun, nici prea râu, și să ți fac cu el o găurică între coaste, as putea strânge destul material ca să umplu British Museum. Stăm cinci minute și devorăm secole. Tu ești ciurul prin care se strecoară anarhia mea și apoi se transformă în cuvinte, în spatele cuvântului e haos. Fiecare cuvânt e o fâșie, o bară, dar nu sunt și n-or să fie niciodată destule pentru a face o rețea³ în absența mea s-au pus perdele la ferestre. Parcă sunt fețe de masă tiroleze muiate în lysol. Camera strălucește. Stau pe pat cuprins de uimire, gândindu-mă la om înainte de naștere. Deodată încep să bată clopotele, o muzică ciudată, nepământeană, de parcă m-am trezit transportat în stepele din Asia centrală. Unele scot un sunet prelung, persistent, altele erup ca într-o beție plină de sentimentalism. Și acum e din nou liniște, numai ultima notă mai zgâlțâie tăcerea nopții... doar sunetul slab și înalt al unui gong ce se stinge ca o flacăra.

„Am făcut o înțelegere tacită cu mine însumi să nu schimb un rând din ce scriu. Nu mă interesează să-mi aduc la perfecțiune nici gândurile, nici faptele. Alături de perfecțiunea lui Turgheniev, eu pun perfecțiunea lui Dostoievski. (Există ceva mai perfect decât „Soțul etern”?) Aici, deci, în unul și același mediu, avem două feluri de perfecțiune. Dar în scrisorile lui Van Gogh este o perfecțiune care trece cu mult peste fiecare dintre acestea dotó. Este triumful individului asupra artei.

Un singur lucru prezintă acum un interes vital pentru mine, anume înregistrarea a tot ce se omite în cărți. După cum văd, nimeni nu folosește acele elemente din aer care dau direcții și motivații vieții noastre. Tpe pare că numai ucigașii extrag din viață într-o măsură satisfăcătoare ceea ce pun în ea. Epoca cere violență, dar noi n-avem decât explozii nereușite. Revoluțiile sunt înăbușite în germene, căci altfel reușesc prea repede. Pasiunea se stinge repede. Oamenii recurg la idei, comme d'habitude. Nimic din ce se propune nu poate dura mai mult de 24 de ore. Trăim un milion de vieți în cursul unei generații. Din studiul entomologiei, al vieții de pe fundul mării sau al activității celulare obținem mai mult.

Telefonul întrerupe acest gând, pe care n-aș fi fost în stare să-l termin. Vine cineva să închirieze apartamentul...

Pare că s-a terminat viața mea la Villa Borghese. Bine, o să-mi iau paginile astea și o să merg în altă parte. Lucrurile or să se întâmple în altă parte. Totdeauna se întâmplă. Se pare că oriunde merg e o dramă împamienii sunt ca păduchii... îți intră sub piele și se cuibăresc acolo. Te scarpini și iar te scarpini până-ți dă sângele, dar nu poți să te despăduchezi întruna. Oriunde merg, văd că oamenii își bat joc de viața lor. Fiecare e cu tragedia lui. Acuma mi-a intrat în sânge... nenorocirea, plictisul, durerea, sinucidere. Atmosfera e saturată de dezastru, frustrare, inutilitate. Dă-i și scarpină-te... până nu mai e nici un pic de piele. Totuși, pe mine toate astea mă fac să fiu bine dispus, în loc să fiu descurajat sau deprimat, sunt încântat la culme. Vreau tot mai multe dezastre, calamități mai mari, eșecuri mai spectaculoase. Vreau o harababură de nedescris în toată lumea, vreau ca toți oamenii să moară de atâta scărpinat. Cu atâta furie și repeziciune sunt obligat să trăiesc acum, că nu mai am timp să înregistrez nici măcar însemnările astea fragmentare. După telefonul de care v-am spus mai înainte, a sosit un domn cu nevasta. Eu m-am dus sus ca să stau întins cât va dura tranzacția. Am stat acolo întrebându-mă care o să fie următoarea mișcare pe care am s-o fac. Bineînțeles că n-am să mă duc înapoi în patul homosexualului ca să mă zvârcolesc toată noaptea, măcinând firimituri de pâine cu degetele de la picioare. Nenorocitul dracului! Dacă există pe lume ceva mai rău decât să fii homosexual este să fii zgârcit. Un pederast timid și tremurând ca varga, care trăia permanent cu teama că o să dea faliment într-o bună zi. pe 18 martie, poate, sau pe 25 mai, precis. Cafea fără lapte sau zahăr. Pâine fără unt. Came fără os sau came deloc. Fără asta, fără cealaltă! Zgârcitul ăla împuțit! Deschid sertarul de la birou într-o zi și găsesc bani ascunși într-o șosetă. Peste 2000 de franci... și cecuri pe care nici măcar nu le încasase. Nici de asta nu mi-ar fi păsat prea mult dacă n-aș fi găsit întotdeauna zaț de cafea în

basca mea și gunoi pe podea, ca să nu mai vorbesc de borcănțele goale de demachiant, prosoapele soioase și chiuveta totdeauna înfundată... Nenorocitul mirosea urât... în afară de cazul când își dădea din gros cu colonie. Avea murdărie în ureche, avea murdărie în ochi, avea murdărie pe cur. Încheieturile îi erau deosebit de flexibile și suferea de astm. Avea păduchi, era meschin și morbid. Aș fi putut să-i iert totul dacă mi-ar fi oferit o masă ca lumea! Dar un om care are 2000 de franci ascunși într-o șosetă murdară și refuză să pună o cămașă curată sau să întindă puțin unt pe pâine, un asemenea om nu e doar homosexual, nici măcar doar zgârcit... e un imbecil!

Dar treaba asta cu homosexualul n-are nici o importanță. Stau cu urechile ciulite s-aud ce se întâmplă jos. Un domn Wren și nevastă-sa au venit să vadă apartamentul. Vorbesc despre închirierea lui. Vorbesc numai, slavă Domnului! Dna Wren are un râs dezlănțuit... complicații la orizont. Acum vorbește domnul Wren. Are un glas răgușit, temător, care parcă te zgârie pe creier, ca un cuțit greu și bont care-și croiește drum prin carne, oase și cartilaje.

Boris mă cheamă jos să mă prezinte, își freacă mâinile ca un cămătar. Vorbesc despre o povestire scrisă de domnul Wren, o povestire despre un cal șchiop.

— Eu credeam că domnul Wren e pictor.

— Bineînțeles, spune Boris cu un licăr de lumină în ochi, dar iarna scrie. Și. scrie bine... deosebit de bine.

Încerc să-1 fac pe dl Wren să vorbească, să spună ceva, orice, să vorbească despre calul șchiop, dacă e nevoie. Dar dl Wren aproape că nu e în stare să vorbească articulat. Când încearcă să vorbească despre lunile alea îngrozitoare pe care le petrece cu creionul în mână devine ininteligibil. Trec luni și luni până pune el un cuvânt pe hârtie. (Și sunt numai trei luni de iarnă!) Oare la ce s-o gândi în toate aceste luni și luni de iarnă? Așa să mă ajute Dumnezeu, dar eu nu-1 văd pe tipul ăsta scriitor. Totuși dna Wren spune că povestea începe să curgă pur și simplu când barbatu-său se-apucă de ea.

Discuția deviază. E greu să-1 urmărești pe dl Wren, fiindcă nu spune nimic. Gândește pe măsură ce înaintează, așa zice dna Wren. Doamna Wren îl prezintă pe dl Wren în lumina cea mai plăcută. Gândește pe măsură ce înaintează, foarte încântător, cât se poate de încântător, după cum ar spune Borowski, dar într-adevăr foarte dureros, în special când gânditorul nu e altceva decât un cal șchiop.

Boris îmi dă bani ca să cumpăr ceva de băut. Mergând după băutura, sunt deja amețit. Știu cum o să-ncep să fiu când o să mă întorc acasă. Țîerg pe stradă în jos și deodată își dă drumul marele discurs din mine care gâlgâie ca râsul dezlănțuit al dnei Wren. Mi se pare că ne-a cam luat-o un pic înainte doamna. Ascultă minunat când e cherchelită. Ies din magazinul de vinuri și aud apa curgând la pisoar. Totul e dezlănțuit și senzațional. Vreau ca dna Wren să asculte... Boris își freacă din nou mâinile. Dl Wren încă se bâlbâie și bolborosește. Țin o sticlă între picioare și împing tirbușonul. Dna Wren stă cu

gura întredeschisă, parcă în așteptare. Vinul mi se împrăștie pe jos printre picioare, soarele își împrăștie razele prin fereastră și în venele mele colcăie și se împrăștie o mie de lucruri trăsnete, care încep să țâșnească afară din mine acum, claie peste grămadă le spun tot ce-mi vine în minte, tot ce a stat închis în mine, lucruri pe care râsul dezlănțuit al d-nei Wren le-a eliberat întrucâtva. Cu sticla aia între picioare și cu soarele împrăștiindu-și razele prin fereastră, trăiesc din nou splendoarea acelor zile mizerabile când am sosit pentru prima dată la Paris. Eram un amărât care, neștiind pe unde s-o apuce, bântuia pe străzi aidoma unei stafii la un banchet. Totul îmi revine năvalnic în minte: toaletele care nu funcționau, prințul care mi-a lustruit pantofii, Cinema Splendide, unde am dormit pe paltonul șefului, gratiile de la fereastră, senzația de sufocare, gândacii grași, chefurile și chiolhanurile care se făceau din când în când, Rose Cannaque și Naples dându-și duhul la lumina soarelui. Băteam străzile pe nemâncate și din când în când făceam vizite la persoane ciudate... Madame Delorme, de exemplu. Cum am ajuns la Madame Delorme, nu mai știu. Dar am ajuns acolo, am intrat cumva, trecând de majordom, trecând de camerista cu șorțulețul ei alb, am intrat în palat cu pantalonii mei de catifea reiată și haina mea de vânător... și n-aveam nici un nasture la prohab. Chiar și acum simt din nou ambianța nemaipomenită a acelei camere unde Madame Delorme stătea pe tron cu ținuta ei bărbătească, cu peștișorii aurii în vasele rotunde de sticlă, cu hărțile lumii antice și cărțile frumos legate, îi simt din nou mâna grea sprijinindu-se pe umăr și-o simt pe ea, sperindu-mă un pic cu aerul ei greu de lesbiană. Mai bine era acolo jos, în scursoarea groasă din Gare St. Lazare, cu curvele care stau în ușă, cu sticlele de apă gazoasă de pe fiecare masă și cu varul gros de spermă ce inundă rigolele. Nimic mai bun de făcut între 5 și 7 decât să te lași dus de mulțimea aia, să urmărești un picior sau un bust frumos, să te miști cu valul în vreme ce în cap ți se învârtește totul. Cam ciudată mulțimea de pe vremea aceea. Fără întâlniri, fără invitații la masă, fără program, jără bani. Perioada de aur, când n-aveam nici un prieten, în fiecare dimineață, mersul deznădăjduit la American Express și, în fiecare dimineață, răspunsul inevitabil dat de funcționar. Mă repezeam ici și colo ca o ploșniță, adunând chiștoace din când în când, uneori pe furiș, alteori cu nerușinare. Stăteam pe o bancă și mă forțam să nu aud chiorăiala mațelor sau mergeam prin Jardin des Tuileries și simțeam cum mi se scoală când mă uitam la statuile mute. Sau hoinăream de-a lungul Senei noaptea, hoinăream și iar hoinăream, și mă îmbătăm de frumusețea ei, cu copacii aplecați, cu imaginile lor frânte în apă, cu iureșul curentului ce trece pe sub luminile însângerate ale podurilor, cu femeile care dorm pe pragul ușii, dorm pe ziare, dorm în ploaie. Peste tot, intrările mucegăite ale catedralelor și cerșetori și păduchi. Cărucioare peste unul sau altul, aidoma butoaielor de vin, pe străzile lăturalnice, mirosul fructelor din piașă și biserica veche înconjurată de zarzavaturi și lumina albastră a lămpilor cu arc, rigolele alunecoase, năpădite de gunoi, și femei cu pantofi de satin clătînându-se prin murdărie și vermină la sfârșitul unei beții care a durat toată noaptea. Place St. Sulpice, așa de tăcută și părăsită, unde, spre miezul nopții, venea în fiecare noapte femeia cu umbrela și ricasă și șalul făcut din

petice, în fiecare noapte dormea acolo pe bancă sub umbrela ei ruptă, din care atârnav spițele, cu rochia înverzindu-i-se, cu degetele osoase și cu mirosul de putreziciune ce i se scurgea din trup. Și dimineața stăteam și t'u acolo, moțând liniștit la soare și blestemându-i pe afurisiții du porumbei care strângeau firimiturile de pâine de peste tot. St. Sulpice! Clopotnițele umflate, afișele țipătoare de deasupra ușii, lumânările care ard înăuntru. Piața așa de iubită de Anatole France, cu bâzâitul și zumzetul ăla de la altar, cu clipocitul fântânii, cu uguitul porumbeilor, cu firimiturile care dispar ca prin farmec și numai un chiorăit morocănos al mațelor goale. Aici stăteam zi de zi, gândindu-mă la Germaine și la străduța aia murdară de lângă Bastilia unde locuia ea, și bâzâitul ăla de după altar, autobuzele care trec în viteză, soarele care bate în asfaltul care intră în mine și în Germaine, în asfalt și tot Parisul în clopotnițele umflate.

Pe Rue Bonaparte obișnuiam să ne plimbăm în fiecare seară Mona și cu mine, cu numai un an în urmă, după ce ne despărțiserăm de Borowski. St. Sulpice nu însemna mare lucru pentru mine atunci, cum de altfel nimic din Paris nu însemna mare lucru. Obosit de vorbărie. Scârbit de figurile oamenilor. Sătul de catedrale, piețe, menajerii și mai știu eu ce. Iau o carte în mână și dormitorul roșu și scaunul împletit e incomod. Sunt obosit de stat în cur o zi întreagă, obosit de tapetul roșu, obosit să văd atâția oameni care flecăresc despre nimic. Dormitorul roșu și cufărul deschis întruna. Rochiile ei întinse peste tot într-o dezordine delirantă. Dormitorul roșu cu galoșii și bastoanele mele, cu carnetele de notițe pe care nici nu le-am atins, cu manuscrisele care zac reci și moarte. Parisul!

Înseamnă Cafe Select, Dome, talsciocul, American Express. Parisul! Înseamnă bastoanele lui Borowski, pălăriile lui Borowski, guașele lui Borowski, pestele preistoric al lui Borowski... și glumele lui preistorice. În acel Paris din '28, numai o singură noapte mi-a rămas în minte: noaptea dinaintea îmbarcării pentru America. O noapte fără seamă, cu Borowski un pic pilit și ușor dezgustat de mine fiindcă dansam cu toate târăturile de acolo. Da' noi plecăm dimineață! Exact asta spun fiecărei gagici pe care pun mâna: plecăm dimineață! Exact asta îi spun blondei cu ochi de culoarea agatelor. Și în timp ce eu spun asta, ea îmi ia mâna și mi-o bagă între picioarele ei, ținându-mi-o acolo strâns. La toaletă stau în fața closetului cu o erecție nemaipomenită. Pare ușoară și grea în același timp, ca o bucată de plumb cu aripi, în vreme ce stau așa acolo, întră două târfe, americance. Le salut cordial, cu ștoiul în mână. Îmi fac cu ochiul și trec mai departe, în vestibul, în timp ce mă închei la pantaloni, observ că una dintre ele își așteaptă prietena să iasă din closet. Muzica încă mai cântă și poate că Mona o să vină să mă ia, sau Borowski, cu bastonul lui cu măciulie de aur, dar acum sunt în brațele ei, ea mă strânge tare și nu-mi pasă cine vine și ce se întâmplă. Ne furișăm în cămărușă și acolo o pun în picioare, lipită de perete, și încerc să i-o bag, dar nu merge. Ne așezăm pe scaun și încercăm așa, dar tot nu merge. Oricum încercăm, tot nu merge. Tot timpul mi-a ținut membrul în mână, acum mi l -a înșfăcat de parcă ar fi un colac de salvare, dar fără folos, suntem prea înfierbântați, prea plini de dorință. Muzica tot mai cântă, așa că ieșim din cămărușă valsând și

intrăm în vestibul și cum dansăm acolo, în căcăstoare, mă slobozesc pe rochia ei frumoasă și ea se oftică al dracului. Mă împiedic și ajung la masă și acolo e Borowski, roșu în obraji, și Mona cu o privire plină de dezaprobare.

— Hai să mergem mâine cu toții la Bruxelles, zice Borowski.

Noi suntem de acord și când ne întoarcem la hotel, vomit peste tot, în pat, în lighean, peste costume, rochiile și galoși, peste bastoane, și peste carnetele de notițe pe care nici nu le-am atins și peste manuscrisele reci și moarte.

Câteva luni mai târziu. Același hotel, aceeași camera. Avem vedere spre curtea unde sunt bicicletele și deasupra, sub mansardă, e o cămăruță, unde un individ tânăr și deștept a umblat toată ziua la fonograf și a repetat lucruri deștepte cât 1-a ținut gura. Spun „noi”, clar m-a luat gura pe dinainte, fiindcă Mona e plecată de multă vreme și tocmai azi o aștept la Gare St. Lazare. Spre seară sunt acolo, cu obrazii sprijiniți de bare, dar nici urmă de Mona. Citesc din nou telegrama, dar fără vreun folos. Vin înapoi și renunș la o masă copioasă. Trecând pe lângă Dome un pic mai târziu, deodată văd o față palidă cu priviri arzătoare și costumașul de catifea pe care îl ador întotdeauna fiindcă sub catifeaua moale întotdeauna simt sânii ei calzi și picioarele de marmura, reci, drepte și musculoase. Ea se desprinde din marea de figuri și mă îmbrățișează, mă îmbrățișează cu pasiune. O mie de ochi, nasuri, degete, picioare, sticle, ferestre, poșete, farfurioare, toate se holbează la noi, iar noi stăm unul în brațele celuilalt, uitând de toți și de toate din jur. Stau lângă ea și ea vorbește... un potop de vorbe. Note sălbatic și distrugătoare de isterie, perversiune, lepra. NU aud nici un cuvânt fiindcă e. frumoasăji-o. iubesc și acuma sunt fericit și vreau să mor.

Mergem pe Rue du Château în căutarea lui Eugene. Trecând peste podul de cale ferată, unde stăteam și urmăream trenurile care plecau și simțeam că-mi vine rău, tot gândindu-mă unde dracu' o fi ea. Totul e moale și încântător când trecem peste pod. Fumul vine în sus printre picioarele noastre, șinele scârțâie, semafoarele le avem în sânge, îi simt trupul aproape de al meu - e tot al meu acum - și mă opresc ca să mângâi cu palmele catifeaua caldă. Totul în jur se năruie și trupul cald sub catifeaua caldă țipă după mine...

Înapoi în aceeași camera, avem cu 50 de franci mai mult decât înainte, mulțumită lui Eugene. Mă uit în curte, dar fonograful a tăcut. Cufărul e deschis și lucrurile ei sunt împrăștiate peste tot, ca înainte. Se culcă pe pat cu hainele pe ea. O dată, de două ori, de trei ori, de patru ori... Mi-e frică să nu înnebunească... în pat, sub pături, ce bine e să-i simt din nou trupul! Dar cât timp o să dureze? O să țină de data asta? Deja am presentimentul că nu. îmi vorbește cu înflăcărare. ca și cum ziua de mâine n-ar mai exista.

— Taci, Mona! Uită-te doar la mine...nu spune nimic! În cele din urmă adoarme și-mi trag brațul de sub ea. Mi se închid ochii. Trupul ei e acolo, lângă mine... și o să fie acolo până mâine, cu siguranță... Era în februarie când am plecat din port, pe o furtună de zăpadă care te orbea. Am văzut-o ultima dată pe fereastră, făcându-mi cu mâna. Un bărbat stă pe cealaltă parte a străzii, în colț, cu pălăria trasă peste ochi și cu fălcile atingându-i

reverele. Un fetus care mă urmărește. Un fetus cu trabuc în gura. Mona, la fereastră, îmi face cu mâna. Fața altó, somnoroasă, părul cade sălbatic în valuri. Acum o revăd într-un dormitor greoi, respirând ritmic prin branhiile, seva prelingându-i-se printre picioare. Un miros cald de felină, îi simt părul în gura. Stau cu ochii închiși. Gură în gura, ne simțim respirația caldă. Stăm strânși unul în altul. America e la 3000 de mile depărtare. Nu vreau s-o mai văd niciodată. S-o am pe Mona aici, în pat cu mine, să-i simt respirația pe trupul meu, să-i simt părul în gura... Mi se pare ceva de domeniul miracolului. Acuma nu se poate întâmpla nimic până dimineață...

Mă trezesc dintr-un somn adânc și mă uit la ea. O lumină palidă se prelinge înăuntru. Mă uit la părul ei frumos și nesupus. Simt că-mi umblă ceva pe gât. Mă uit din nou la ea, de aproape. Părul ei e plin de viață. Dau cearșaful la o parte... sunt și altele. Mișunăpe pernă. E puțin după revărsatul zorilor. Ne facem bagajele în grabă și ieșim pe furiș din hotel. Restaurantele sunt încă închise. Mergem și în timp ce mergem ne tot scărpinăm. Ziua apare într-o lumină albă ca laptele. Se văd fâșii de cer roz. Melcii ies din cochilii. Parisul. Parisul. Totul se întâmplă aici. Ziduri vechi, care se năruie, și sunetul plăcut al apei de la pisoare. Bărbații își ling mustața la bar. Obloanele care se deschid cu zgomot și pârâiașe care susură în rigole. Amer Picon scris cu litere stacojii, uriașe. Zig-zag. Pe care drum o s-o apucăm și de ce sau unde sau ce? Monei îi e foame, rochia de pe ea e subțire. Nimic în afară de țoale pentru seară, sticle de parfum, cercei și brățări amintind de o modă barbara, depilatoare. Intrăm într-un salon de biliard de pe Avenue du Mâine și comandăm cafea fierbinte. Toaleta e stricată. Va trebui să ne mai ținem până o să putem merge la alt hotel, între timp ne prindem unul altuia ploșnițele din păr. Nervoasă. Mona se înfurie. Trebuie să facă baie. Trebuie să facă asta. Trebuie să facă cealaltă. Trebuie, trebuie și iar trebuie...

— Câți bani ți-au rămas? Bani! Am uitat cu totul de ei!

Hotel des Etats-Unis. Un asceseur. Ne culcăm ziua în amiaza mare. Când ne sculăm, e întuneric și primul lucru pe care-l avem de Scut e să strângem destui biștari ca să trimitem o telegramă în America. O telegramă fetusului cu trabucul lung și succulent în gura. între timp mai e și spaniola de pe Boulevard Raspail... e bună întotdeauna când e vorba de o mâncare caldă. Până dimineață o să se întâmple ceva. Cel puțin, ne culcăm împreună. Acuma nu mai sunt ploșnițe. Au început ploile. Cearșafurile sunt imaculate...

O viață nouă ni se deschide în față la Villa Borghese. E abia ora 10 și noi deja am luat micul dejun și-am și fost la plimbare. Acum o avem pe Elsa aici cu noi.

— Ia-o cu binisorul câteva zile, îmi atrage Boris atenția.

Ziua începe minunat; un cer senin, un vânt proaspăt, casele văruite de curând, în drum spre postă am discutat cu Boris despre carte. „Ultima carte”, care va fi scrisă anonim.

Începe o zi notó. Am simit treaba asta azi-dimineață când ne opriserăm în fața uneia dintre pânzele strălucitoare ale lui Dufresne, un fel de dejeuner intime în secolul al XIII-lea, sans vin. Un nud minunat și cărnos, bine făcut, vibrant, roz ca o unghie, o mare de carne strălucitoare. Toate caracteristicile

secundare și câteva dintre cele primare. Un trup care cântă și care are umezeala zorilor de ziuă. O natură moartă, numai că nu e nimic mort aici. Masa scârțâie de atâta mâncare. E așa de grea încât alunecă afară din ramă. Un festin din secolul al XIII-lea, cu toate notele despre junglă pe care pictorul le-a ținut minte atât de bine. O familie de gazele și zebre mănâncă frunzele palmierilor.

Acum o avem pe Elsa. Azi-dimineață a cântat ceva pentru noi când eram în pat. Ia-o cu binisorul câteva zile... Bine! Elsa e camerista și eu sunt musafirul. Și Boris e barosanul, începe o nouă dram. Râd de unul singur în vreme ce scriu asta. Știe el ce-o să se întâmple, gușterul ăla de Boris. Are nas. Ia-o cu binisorul...

Boris stă ca pe ace. În orice clipă nevastă-sa poate să-și facă apariția. A trecut bine de 90 de kilograme, nevastă-sa aia. Și Boris e doar o mână de om. Să vezi situație! Încearcă să mi-o explice când ne întoarcem acasă noaptea. E așa de tragică și așa de ridicolă în același timp, încât mă văd silit să mă opresc din când în când și să-i râd în față.

— De ce râzi așa? îmi spune cu blândețe și apoi începe el însuși, cu nota aia de scâncet isteric în glas, ca un amărât lipsit de ajutor, care își dă brusc seama că n-o să fie niciodată bărbat, indiferent câte redingote pune pe el.

Vrea să fugă să-și ia alt nume.

— N-are decât să ia tot, vaca naibii, numai de m-ar lăsa pe mine în pace, scâncește el.

Dar mai întâi trebuie închiriat apartamentul, trebuie semnate actele și o mie de alte amănunte pentru care redingota lui o să fie foarte potrivită. Dar dimensiunile nevestii! Asta-1 îngrijorează într-adevăr. Dacă ar fi să dea peste ea deodată în prag când ajungem acasă, ar leșina. Așa de mult o respectó!

Și deci trebuie să-o luăm pe Elsa cu binisorul un timp. Elsa e acolo numai ca să pregătească micul dejun și să arate apartamentul.

Dar Elsa mă compromite deja. Sângele ăla nemțesc. Cântecele alea melancolice. Azi-dimineață coboram scările chemat de mirosul de cafea proaspătă și îngânam încet: Es wär' so schon gewesen. Asta pentru micul dejun. Și nu peste multă vreme, englezul de la etaj cu Bach-ul lui. După cum spune Elsa, „are nevoie de o femeie”. Elsa are și ea nevoie de ceva. Simt asta. Nu i-am spus nimic lui Boris, dar azi-dimineață, când se spăla el pe dini, Elsa îmi ținea un discurs despre Berlin, despre femeile care arată așa de bine din spate și când se întorc... vai, sifilis! Mi se pare că Elsa se uită cam cu dor la mine. Ca la ceva ramas de la micul dejun. După-amiază scriam amândoi în studio, spate-n spate. Ea începuse scrisoarea pentru iubitul ei din Italia. Mașina s-a împotmolit. Boris plecase să vadă o cameră ieftină unde o să se mute de îndată ce închiriază cineva apartamentul. Nu-mi rămânea decât să fac dragoste cu Elsa. Vroia și ea. Și totuși îmi părea puțin rău de ea. Îi scrisese numai primul rând iubitului ei... L-am citit cu coada ochiului când mam aplecat peste ea. Dar asta era situația. N-aveam ce-i face. Nenorocita aia de muzică nemțească, așa de melancolică, așa de sentimentală. M-a

compromis. Și apoi ochii ei ca niște mărgelușe, atât de plini de foc și de durere în același timp.

După ce-am terminat, am rugat-o să-mi cânte ceva. Elsa se pricepe să cânte chiar dacă totul sună ca niște oale sparte și capete ciocnite. Cânta și plângea. N-o condamn. Peste tot același lucru, zice ea. Peste tot apare un bărbat și pe urmă ea trebuie să plece, și pe urmă vine avortul și după ă aia o nouă slujbă, și pe urmă alt bărbat și nimeni nu dă doi bani pe ea, decât ca s-o folosească. Și toate astea după ce mi-a cântat Schumann... Schumann, nenorocitul ăla de neam, plângăreț și sentimental! într-un fel îmi pare al dracului de rău de ea și totuși nu-mi pasă nici cât negru sub unghie. O muiere care știe să cânte cum cântă ea ar trebui să aibă mai multă minte și să nu se lase trântită la pat de fiecare bărbat cu pută lungă care apare pe acolo din întâmplare. Dar Schumann ăla îmi intră în sânge. Elsa se smiorcăie încă, eu sunt, însă, plecat cu gândul undeva, departe. Mă gândesc la Tania și la felul în care cânta ea adagio-ul. Mă gândesc la o grămadă de lucruri trecute și pierdute pentru totdeauna. Mă gândesc la o după-amiază de vară la Greenpoint, când nemții își făceau de cap în Belgia, și noi nu pierduserăm încă destui bani ca să ne pese de siluirea unei țări neutre. Un timp când noi eram destul de nevinovați ca să-i ascultăm pe poeți și să stăm în jurul unei mese în amurg, ciocnind în lemn ca să vină spiritele morților. Toată după-amiaza aceea și seara atmosfera e plină de muzică nemțească. Și toate împrejurimile sunt pline de spiritul german, sunt mai nemțești chiar decât Germania. Am crescut cu Schumann, cu Hugo Wolf, cu sauerkraut, cu kummel și găluști de cartofi. Spre seară stăm în jurul unei mese mari, cu perdelele trase și vreo proastă bate în masă ca să-i apară spiritul lui Hristos. Ne ținem de mână pe sub masă și tipa de lângă mine și-a băgat două degete la mine în prohab. Și în cele din urmă ne întindem pe jos, după pian, în vreme ce cineva cântă un cântec lugubru. Aerul e sufocant și ea duhnește a băutură. Pedala se mișcă în sus și în jos, automat, țeapănă, o mișcare aiurită și inutilă, ca un turn de bălegar care îți ia 27 de ani ca să-1 construiești, dar merge ca un ceas. O trag peste mine, păstrând în urechi sunetul plăcii de rezonanță. În cameră e întuneric și covorul e lipicios de atâta kummel cât s-a vărsat pe el. Brusc mi se pare că vin zorile. Parcă apa ar curge șopotind peste gheașă și gheața e albastră de la ceața care se ridică, ghețarii scufundați în verdele de smarald, capre negre și antilope, peștișori de aur, morse care umblă aiurea de colo până colo și masculul de culoarea chihlimbarului care sare peste marginea zonei arctice...

Elsa stă pe genunchii mei. Ochii îi sunt ca niște burice mititele. Mă uit la gura ei mare, așa de umedă și de strălucitoare, și i-o acopăr. Acuma fredonează... Es war so schon gewesen. Vai, Elsa, nu știi încă ce înseamnă asta pentru mine, acel Trompeter von Sackingen al râului. Societățile corale nemțești, Schnaben Hali, Turnvercin... links ums, rechts ums... și pe urmă una peste cur cu capătul funiei.

Vai, nemții! Te fac să ai indigestie, în aceeași noapte nu poți vedea morga, infirmeria, grădina zoologică, semnele zodiacului, sălașurile filozofiei, peșterile epistemologiei, mistele lui Freud și Stekel... Dacă te urci în călușei,

nu ajungi nicăieri, pe câtă vreme cu nemții poți merge de la Vega la Lope de Vega, totul într-o singură noapte, și să te întorci la fel de nătărău ca Parsifal. După cum ziceam, ziua a început minunat. Abia în dimineața asta am devenit conștient din nou de acest Paris fizic, pe care nu-1 mai simțeam de săptămâni. Probabil pentru că a început cartea să crească în mine. O duc cu mine peste tot. Merg pe stradă, gravid, și polițiștii mă escortează când traversez strada. Femeile se scoală și-mi oferă locul. Nimeni nu mă mai împinge cu brutalitate. Sunt însărcinat. Mă clatin cu stângăcie și burta mea mare împinge greutatea lumii. În dimineața asta, în drum spre poștă, i-am dat cărții aprobarea finală. Am elaborat o nouă cosmogonie a literaturii, Boris și cu mine. Va fi o nouă Biblie, „Ultima carte”. Toți cei care au ceva de spus vor spune aici... anonim. Vom epuiza epoca. După noi n-o să mai fie altă carte... cel puțin pentru o generație. Până acum săpaserăm în întuneric, călăuziți de instinct numai, de nimic altceva. Acum vom avea un vas în care să turnăm lichidul vital, o bombă care, când o aruncăm, va face lumea să sară în aer. Vom pune în ea destul ca să dăm scriitorilor de mâine intrigile, dramele, poeziile, miturile și științele lor. Lumea se va putea hrăni din ea o mie de ani de acum încolo. E colosală în pretențiile pe care le are. Simplul gând aproape ne zdruncină. De o sută de ani și mai bine lumea, lumea noastră, e pe moarte. Și nimeni, în această ultimă sută de ani și mai bine n-a fost destul de țițnit ca să pună o bombă în curul lumii și să o arunce în aer. Lumea putrezește, murind bucățele. Dar are nevoie de acel coup de grâce. Trebuie sfârșită în bucățele. Nici unul din noi nu e întreg și totuși avem în noi toate continentele și mările dintre continente și păsările aerului. O să-i punem capăt, o să terminăm cu ea... evoluția acestei lumi care a murit, dar n-a fost îngropată, înotăm pe fața pământului și orice altceva s-a înecat, se îneacă sau o să se înece. Va fi enormă Cartea. Vor fi oceane de spațiu în care să te miști, să hoinărești, să cânti, să dansezi, să te catari, să faci baie, să faci tumbe, să scâncești, să violezi, să ucizi. O catedrală, o catedrală veritabilă, la a cărei construcție vor ajuta toți cei care și-au pierdut identitatea. Vor fi liturghii pentru morți, rugăciuni, spovedanii, imnuri, un geamăt și o trăncăneală, un soi de nepăsare ucigătoare; vor fi ferestre în formă de rozetă și garguie și diaconi și ciocli. Poți să-ți aduci cai și să mergi cu ei în galop prin naos. Poți să te dai cu capul de pereți, n-or să cedeze. Poți să te rogi în orice limbă vrei sau poți să te faci covrig afară și să dormi dus. O să dureze cel puțin o mie de ani catedrala asta și nu o să existe nici o copie autentică fiindcă vor fi morți constructorii și cu ei și formula. Vom scoate vederi și vom organiza excursii. Vom construi un oraș în jurul ei și vom înființa o comună liberă. N-avem nevoie de geniu... geniul e mort. Avem nevoie de mâini puternice, de spirite doritoare să renunțe la a mai fi stafii și care vor să pună carne pe ele...

Ziua se mișcă într-un tempo minunat. Sunt sus, în balcon la Tania. Drama se petrece jos în salon. Dramaturgul e bolnav și văzută de sus, pielea capului pare mai scârboasă ca niciodată. Părul îi e făcut din paie. Ideile lui sunt paie. Și nevastă-sa e din paie, chiar dacă un pic umede. Toată casa e făcută din paie. Eu sunt aici sus, pe balcon, și-1 aștept pe Boris să sosească.

Ultima mea problem, micul dejun, nu mai e. Am simplificat totul. Dacă mai sunt alte probleme, le duc în rucsac împreună cu rufele murdare. Arunc cât colo toți bănuții. Ce nevoie am de bani? Sunt o mașină care scie. A fost pus ultimul șurub. Totul merge ca pe roate, între mine și mașină nu e nici o deosebire. Eu sunt mașina...

Nu mi-au spus încă despre ce dramă e vorba, dar o simt. Încearcă să se descotorosească de mine. Și totuși iată-mă, am venit la masă, și încă un pic mai devreme decât se așteptau. Le-am spus unde să stea, ce să facă. Îi întreb politicos dacă îi deranjez, dar ce vreau să spun într-adevăr – și eu știu bine treaba asta – e că o să mă deranjați voi pe mine! Nu, gândaci binecuvântați ce sunteți, nu mă deranjați. Voi mă hrăniți. Vă văd stând acolo unul lângă altul și știu că între voi e o prăpastie. Apropierea dintre voi e ca apropierea dintre planete. Eu sunt golul dintre voi. Dacă eu mă retrag, n-o să mai aveți golul în care să înotați.

Tania e într-o stare de spirit ostilă... O simt. Nu suportă ca pe mine să mă preocupe altceva decât propria ei persoană. Știe după calibrul agitației mele că valoarea ei s-a redus la zero. Știe că în seara asta n-am venit s-o fecundez. Știe că în mine se naște ceva care o va distruge. Cu greu își dă seama, dar până la urmă înțelege ea...

Sylvester pare mai mulțumit. O s-o îmbrățișeze în seara asta la masă. Chiar și acum îmi citește manuscrisul, pregătindu-se să-mi ațâțe eul, să-1 facă să se ia la hartă cu eul lui.

O să fie o adunare ciudată în seara asta. Se pregătește scena. Aud clinchetul paharelor. Este scos vinul. Se vor goli paharele pline ochi și Sylvester, care e bolnav, se va face bine.

Abia noaptea trecută, la Cronstadt, am pus la cale chestia asta. S-a socotit că femeile trebuie să sufere, că în culise să fie mai multă teroare și violență, mai multe dezastre, mai multă suferință, mai multă jale și nenorociri.

Nu întâmplător oameni ca noi ajung la Paris. Parisul e pur și simplu o scenă artificială, o scenă turnantă care îi permite spectatorului să vadă toate fazele conflictului. Parisul nu pornește nici o dramă de unul singur. Toate dramele pornesc din altă parte. Parisul e pur și simplu un instrument de obstetrică ce scoate din pânțele embrionul viu și îl pune în incubator. Parisul e leagănul nașterilor artificiale. Legându-se aici, fiecare se furișează în pământul lui natal și visează să ajungă din nou la Berlin, New York, Chicago, Viena, Minsk. Viena nu e niciodată mai Viena decât la Paris. Totul atinge înălțimi apocaliptice. Leagănul renunșă la pruncii lui și alții noi le iau locul. Poți citi aici pe pereți unde au trăit Zola și Balzac și Dante și Strindberg și toți cei care au fost vreodată ceva, Toată lumea a trăit aici cândva. Nimeni nu moare aici... Jos se discută. Limba lor e plină de simboluri. Cuvântul „luptă” e unul dintre ele. Sylvester, dramaturgul bolnav, zice:

— Tocmai citesc „Manifestul”. Iar Tania spune: -Al cui?

Da, Tania, te-am auzit. Sunt aici sus și scriu despre tine. Și iu ghicești foarte bine. Vorbește mai mult ca să te pot înregistra. Căci, când vom merge la masă, n-o să mai pot nota nimic. Deodată Tania remarcă:

— Nu e nici o sală deosebită pe aici.

Ce-o fi însemnând asta, dacă o fi însemnând într-adevăr ceva? Acum pun tablouri pe pereți. Și asta tot ca să mă impresioneze pe mine. Vezi, vor ei să spună, noi suntem acasă aici și avem viața noastră conjugală. Ne facem căminul mai atrăgător. O să ne și certăm puțin pentru tablouri, spre binele tău. Și Tania remarcă din nou:

— Cum te înșală ochiul!

Oh, Tania, ce chestii spui! Dă-i înainte, mai ține-o un pic cu farsa aia. Sunt aici să mănânc cu voi, așa cum mi-ai promis, îmi place la nebunie comedia asta. Și acum Sylvester preia discuția, încearcă să explice una din gușele lui Borowski.

— Vino aici, vezi? Unul din ei cântă la chitara, celălalt ține o fată pe genunchi.

Adevărat, Sylvester. Foarte adevărat. Borowski și chitarele lui! Fetele de pe genunchii lui! Numai că n-ai cum să știi ce ține el pe genunchi sau dacă cel care cântă la chitară e într-adevăr bărbat... în curând Moldorf o să-și facă apariția în patru labe și Boris cu râsul ăla prăpădit al lui. O să fie un fazan auriu la masă și vin de Anjou și trabucuri scurte și groase. Și Cronstadt, când o să afle ultimele știri, o să trăiască cu un pic mai multă intensitate cinci minute. Și pe urmă o să se cufunde din nou în humusul ideologiei lui și probabil se va naște un poem, un clopot mare de aur al unui poem fără limbă.

A trebuit să mă opresc vreo oră și ceva. Alt client care vrea să vadă apartamentul. Sus, împutit de englez cântă întruna Bach. Este imperios necesar ca acum, când vine cineva să se uite la apartament, să dau o fugă până sus și să-l rog pe pianist să întrerupă dracului cântatul ăla pentru un timp.

Elsa îi telefonează zarzavagiului. Instalatorul pune un scaun nou la toaletă. De câte ori se aude soneria, Boris își pierde echilibrul. De-atâta agitație și-a scăpat ochelarii pe jos. Acuma e în patru labe și mătură podeaua cu redingota. Seamănă un pic cu Grand Guignol: poetul mort de foame venit să dea lecții fetei măcelarului. De câte ori sună telefonul, poetului îi lasă gura apă. Mallarme sună ca un mușchi de vacă, Victor Hugo ca foie de veau. Elsa comandă un delicat dejun pentru Boris.

— Un cotlețel de porc bun și suculent, spune ea. Văd o armată întregă de șunci roz zăcând reci pe marmura, șunci minunat învelite în grăsime altó. Mi-e foame de nu mai pot, deși doar acum câteva minute am terminat micul dejun. Peste prânz o să trebuiască să sar. Numai miercurea mănânc la prânz, mulțumită lui Borowski. Elsa tot mai telefonează. A uitat să comande o bucată de slănină.

— Da, o bucățică frumoasă de slănină, nu prea grasă, zice ea.

Zut alors! Mai pune niște momite, mai pune ceva fudulii, și niște scoici! Și dacă tot ești la capitolul ăsta, mai pune-acolo și niște cârnați prăjiți. A țu fi în stare să înfulec toate cele 1500 de piese ale lui Lope de Vega într-o singură ședință.

E frumoasă femeia care a vrut să vadă apartamentul. Americancă, bineînțeles. Stău la fereastră cu spatele la ea și mă uit la o vrabie care ciugulește într-o balebă proaspătă. Uimitor cât de ușor găsește vrabia de-ale gurii Plouă puțin, cu stropi foarte mari. Credeam că păsările nu pot să zboare dacă li se udă aripile. Uimitor cum toate tipele astea bogate vin la Paris și găsesc toate studiourile trăsnet. Un pic de talent și o pungă doldora de bani. Dacă plouă, au ocazia să-și etaleze hainele de ploaie nou-nouțe. Mâncarea n-are nici o importanță. Uneori sunt așa de preocupate să umble de colo-colo că nici n-au timp pentru masă. Doar un sandvisel, o napolitană la Gafe de la Paix sau la Ritz. „Numai pentru fiicele celor de condiție bună”, așa scrie la vechiul studio al lui Puvis de Chavannes. Am trecut din întâmplare pe acolo de curând. Americance bogate cu cutiile de vopsele atârinate pe umăr. Un pic de talent și o pungă grasă. Vrabia sare înnebunită de la o piatră de pavaj la alta. Eforturi herculeene într-adevăr, dacă stai și te uiți de aproape. Peste tot este de mâncare... în rigolă, vreau să spun. Frumoasa americană întreabă unde e toaleta. Toaleta! Stai că-ți arat eu unde e, gazeluțo cu năsuc de catifea! La toaletă zici că vrei? Par ici, Madame, Noubliez pas que les places numerotées sont réservées aux mutilés de guerre. Boris își freacă mâinile. Afacerea e ca și încheiată. Căinii latră în curte. Latră ca lupii. Sus, doamna Melverness mută mobila de colo colo. N-a avut nimic de făcut toată ziua. E plictisită.

Dacă găsește un fir de praf undeva, face curățenie în toată casa. E un ciorchine de struguri pe masă și o sticlă de vin, vin de choix, 10 grade.

— Da, zice Boris, as putea să vă fac un lavoar. Veniți puțin aici, vă rog. Da, asta e toaleta. E una și sus, bineînțeles. Da, o mie de franci pe lună. Ziceți că nu vă interesează Utrillo? Nu, asta e. Are nevoie de un spălător mare, atâta tot...

Americanca o să plece imediat. Boris nici măcar nu m-a prezentat de data asta. Afurisitul naibii! De câte ori e o gagică bogată, uită să mă prezinte, în câteva minute o să pot să stau jos din nou și să scriu la mașină. Oricum nu mai am chef de așa ceva pe ziua de azi. Buna mea dispoziție scade puțin câte puțin. Americanca poate să se întoarcă în vreo oră și să-mi ia scaunul de sub cur. Cum dracu' poți să scrii când nu știi unde o să stai peste o jumătate de oră? Dacă împruțita asta bogată închiriază vila, n-o să am nici măcar unde să dorm. Când ești într-o situație ca asta e greu de spus ce e mai rău: să n-ai unde să dormi sau să n-ai unde să lucrezi. De dormit, poți dormi aproape oriunde, dar pentru lucru trebuie să ai un loc anume. Chiar dacă ceea ce faci tu nu e o capodoperă. Chiar și când scrii un roman prost ai nevoie de un scaun pe care să stai și de un pic de singurătate. Muierile astea îmbuibate nu se gândesc niciodată la așa ceva. De câte ori vor să-și odihnească fundurile moi, totdeauna e un scaun care le așteaptă...

Aseară i-am lăsat pe Sylvester și pe Dumnezeul lui împreună în fața blocului. Sylvester în pijama, Moldorf cu un trabuc în gură. Sylvester curăță o portocală. Pune coaja pe husa de la canapea. Moldorf se trage mai aproape de el. Cere voie să citească din nou acea nemaipomenită parodie „Porțile cerului”. Noi ne pregătim de plecare, Boris și cu mine. Suntem prea veseli

pentru atmosfera asta de cameră de om bolnav. Tania merge cu noi. E veselă fiindcă o să scape. Boris e vesel fiindcă Dumnezeuul lui, Moldorf, a murit. Eu sunt vesel fiindcă urmează act pe care o să-1 jucăm.

Glusul lui Moldorf e plin de respect.

— Pot să stau cu tine, Sylvester, până te duci la culcare?

Stă cu el de sase zile, cumpără medicamente, duce (oinisioane pentru Tania, mângâie, consolează, păzește intrarea de nepoftiți răuvoitori, ca Boris și șleahta lui. E ca un sălbatic care a descoperit că idolul i-a fost mutilat în timpul nopții. Și-acuma iată-1, stă pe picioarele idolului său cu fructul arborelui de pâine, untură și rugăciuni într-o limbă de neînțeles. Are vocea mieroasă. Picioarele îi sunt deja paralizate.

Taniei îi vorbește de parcă ar fi o preteasă care a călcat jurământul făcut Domnului.

— Trebuie să te faci demnă. Sylvester e Dumnezeuul tău. Și, în vreme ce Sylvester suferă sus (simte o mică jenă în piept când respiră), preotul și preteasa devorează mâncarea.

— Te pângărești singură, îi zice el cu sosul picurându-i din gură.

El are capacitatea de a mânca și de a suferi în același timp. În vreme ce-i respinge pe cei periculoși, întinde mânuța lui grasă și-o mângâie pe Tania pe cap.

— Încep să mă îndrăgostesc de tine. Ești ca Fanny a mea.

Altfel, a fost o zi minunată pentru Moldorf. A sosit o scrisoare din America. Moe are notele cele mai bune la toate. Murray învașă să meargă pe bicicletă. Fonograful cel vechi a fost reparat. Se vedea clar după expresia feței că în scrisoare mai erau și alte lucruri în afară de situația la învățătură și de bicicletă. Poți fi sigur că așa e fiindcă în după-amiaza asta a cumpărat bijuterii în valoare de 325 de franci pentru Fanny a lui. Pe deasupra i-a scris și o scrisoare de douăzeci de pagini. Garcon-ul i-a adus pagină după pagină, i-a umplut stiloul, i-a servit cafeaua și trabucurile, i-a făcut puțin vânt când a transpirat, a măturat firimiturile de pe masă, i-a aprins trabucul când l-a văzut stins, i-a cumpărat timbre, a dansat cum i-a cântat el, a făcut piruete, a făcut temele. maimai să-si rupă șira spinării. Bacșișul a fost gras. Mai mare și mai gras ca de obicei. Probabil că Moldorf a notat asta în jurnalul lui. De dragul lui Fanny. Brățara și cerceii făceau toți banii pe care-i cheltuise. Mai bine să-i cheltuiască pe Fanny decât să-i risipească pe curvistine ca Germaine și Odette. Da, așa i-a spus Taniei. I-a arătat cufărul. Geme de cadouri... pentru Fanny și pentru Moe și Murray.

— Fanny a mea e cea mai inteligentă femeie din lume. Caut de nu știu când, caut întruna să-i găsesc un defect... dar n-are. E perfecțiunea întruchipată. O să-ți spun ce știe Fanny să facă. Joacă bridge ca un rechin. O interesează sionismul. Dă-i, de exemplu, o pălărie veche și să vezi ce face din ea. O răsuțește puțin aici, îi pune o panglică colo și voila quelque chose de beau! Știi ce e fericirea adevărată? Să stai lângă Fanny când Moe și Murray s-au dus la culcare și să asculți radio. Ea stă acolo așa de liniștită. Mă uit numai la ea și simt că sunt pe deplin răsplătit pentru toată zbaterea și chinurile mele. Ascultă în mod inteligent. Când mă gândesc la împruțitul vostru de

Montparnasse și apoi la serile petrecute cu Fanny la Bay Ridge, după o masă pe cinste, îmi dau seama că nici nu se compara. Un lucru simplu ca mâncarea, copiii, lămpile cu lumină blândă și Fanny stând acolo, puțin obosită, dar veselă, mulțumită... Pur și simplu stăm acolo ore în șir fără să scoatem un cuvânt. Asta e fericirea! Astăzi îmi scrie o scrisoare, dar nu e ca scrisorile alea plicticoase ca o dare de seamă, îmi scrie din inimă, într-o limbă pe care chiar și mititelul de Murray ar putea s-o înțeleagă. E delicată în toate cele. Spune că trebuie să învețe copiii mai departe, dar o îngrijorează cheltuielile. O să ne coste o mie de dolari ca să-1 dăm pe micul Murray la școală. Moe, bineînțeles, o să aibă bursă. Dar micuțul Murray, geniul ăla mititel, Murray, ce-o să ne facem cu el? I-am scris lui Fanny să nu se necăjească. Trimite-1 pe Murray la școală, i-am spus. Ce mai contează o mie de dolari acolo? Anul ăsta o să scot bani mai mulți ca niciodată. Am să scot pentru micuțul Murray... fiindcă e un geniu pustiul ăsta.

As vrea să fiu acolo când o să deschidă Fanny cutăru.

— Vezi, Fanny, uite ce-am cumpărat la Budapesta de la un evreu bătrân... Asta se poartă în Bulgaria... e lână pură. Asta a fost a ducelui cutare sau cutare... nu, nu trebuie să-1 întorci, pune-1 la soare... Pe-asta vreau s-o pui când o să mergi la opera, Fanny... s-o pui cu pieptenele pe care ți-1-am arătat... Și pe asta, Fanny, a ales-o Tania... e un pic în genul tău.

Și Fanny stă acolo pe canapea, exact cum era în oleografie, cu Moe de o parte și micul Murray, Murray, geniul, de cealaltă parte. Picioarele ei groase sunt un pic prea scurte și nu ajung la podea. Ochii au un reflex mat de pergament. Sâni, ca niște verze roșii ajunse la maturitate, saltă un pic când se apleacă ea înainte. Dar ce e trist la femeia asta e faptul că nu mai are sevă deloc. Sta acolo ca o baterie descărcată. Chipul ei aproape nu mai prezintă interes. Are nevoie de puțină animație, de o țâșnitură bruscă de sevă care s-o aducă din nou în centrul atenției Moldorf țopăie în fața ei ca o broască râioasă dolofană. Carnea tremură pe el. Alunecă și îi e greu să se rostogolească pe burtă din nou. Ea îl împunge cu degetele ei groase de la picioare. Ochii lui se bulbucă și mai tare.

— Mai dă o dată, Fanny, a fost foarte bine.

De data asta ea îl împunge zdravăn, lăsându-i o adâncitură în burtă. Fața lui e aproape de covor, gușa i se mișcă prin plușul covorului. El se învesește puțin, țopăie primprejur și sare de la o mobilă la alta.

— Fanny, ești nemaipomenită!

Acuma stă pe umărul ei. îi muscă o bucățică din ureche, doar o bucățică din lob, acolo unde nu doare. Dar ea tot inertă... e, numai bateria, fără pic de sera. El îi cade în poală și stă acolo tremurând ca o durere de dinți. Acum e cald și neajutorat. Burta îi strălucește ca un pantof de lac. În orbite are doi nasturi de vestă.

— Deschide-mi ochii, Fanny, vreau să te văd mai bine! Fanny îl duce în pat și-i picură puțină ceară fierbinte peste ochi. îi pune inele în jurul buricului și-i bagă un termometru în cur. îl pune în pat și el tremură din nou. Deodată el se micșorează și dispare cu totul din fața ochilor. Ea îl caută peste tot, în

intestine, pretutindeni. Simte că o gădilă ceva, clar nu știe unde exact. Patul e plin de broaște râioase și de nasturi de vestă.

— Fanny, unde ești?

Simte că o gădilă ceva, dar nu poate să spună unde. Nasturii cad din pat. Broaștele se urcă pe pereți. O gădilătură și iar o gădilătură.

— Fanny, scoate-mi ceara din ochi! Vreau să mă uit la tine! Dar Fanny râde, strâmbându-se de râs. E ceva în ea care o gădilă întruna și nu-i dă pace deloc. O să moară de râs dacă nu găsește ce o gădilă.

— Fanny, cirfărul e plin de lucruri frumoase. Fanny, mă auzi? Fanny râde și râde ca un vierme gras. Burta i s-a umflat de râs. Picioarele i se învinețesc.

— O, Doamne, Morris, mă gădilă ceva... N-am ce face!

E duminică! Am plecat de la Villa Borghese cu puțin înainte de prânz, tocmai când Boris se pregătea să se așeze la masă. Am plecat din delicatețe fiindcă e într-adevăr dureros pentru Boris să mă vadă cum stau acolo în studio cu stomacul gol. De ce nu mă invită să mă mănânc cu el, nu știu. Zice că nu-si poate permite, dar asta nu-i o scuză. Oricum, țin cont că e o problemă delicată și mă port ca atare. Dacă e dureros pentru el să mănânce singur în prezența mea, probabil că ar fi și mai dureros să-si împartă mâncarea cu mine. Nu sunt eu omul care să mă amestec în afacerile lui secrete. Am trecut pe la familia Cronstadt, și ei mâncau. Pui cu garnitura. M-am prefăcut că mâncasem deja, dar aș fi fost în Mare să smulg puiul din mâinile copilului. Nu e falsă modestie, ci un fel de perversitate, așa cred. De două ori m-au întrebat dacă nu vreau să mă mănânc cu ei. Nu! Nu! N-am acceptat nici măcar o ceașcă de cafea după masă. Sunt o persoană foarte delicată, asta e! Pornind spre ușă, mă uit lung la oasele de pe farfuria copilului... mai era carne pe ele. Umblu aiurea. O zi frumoasă... până acum. Rue de Buci e vie și se mișcă. Barurile stau cu ușile larg deschise și pe marginea trotuarelor sunt numai biciclete. Toate piețele de carne și legume sunt în floare. Brațe pline de zarzavaturi învelite în ziare. O duminică frumoasă pentru catolici... dimineața, cel puțin.

S-a făcut ora prânzului și iată-mă, cu stomacul gol, la confluența tuturor acestor străduțe care duhnesc a mâncare, în fața mea e Hotel de Louisiane. Un han vechi și întunecat pe care-l știau băieții cei rai de pe Rue de Buci în minunatele vremuri de demult. Hoteluri și mâncare, și eu umblu ca un lepros, cu o mie de clești care parcă-mi ciupesc din măruntaie. Duminică dimineața e mare agitație pe străzi. Nicăieri nu e o asemenea vânzoleală, poate doar în East Side sau pe lângă Chatham Square. Rue de l'Echaude fierbe. Străzile se întorc și se răsucesc, la fiecare colț e un nou focar de activitate. Șiruri lungi de oameni cu zarzavaturi în brațe intră când aici, când dincolo, cu pofta de mâncare mereu vie și scăpărătoare. Mâncare, mâncare și iar mâncare, îți vine să înnebunești.

Trec pe lângă Square de Furstenberg. Arată altfel acum, la ora prânzului. Cu o noapte în urmă, când am trecut pe aici, era pustie, sumbra, spectrală, în mijlocul pieții, patru copaci negri care n-au început încă să înflorească. Copaci intelectuali, pe care-i hrănesc pietrele de pavaj. Ca

versurile lui T. S. Eliot. Dacă Mărie Laurencin și-ar fi scos vreodată lesbienele în lume, Doamne, Dumnezeule, ăsta ar fi locul unde ar putea să discute între ele. Tres lesbienne ici. Sterile, hibride, uscate precum sufletul lui Boris.

În grădinița de lângă Eglise St. Germain sunt câteva garguie demodate. Monștri care se reped înainte cu o săritură înfricoșătoare. Pe bănci, alți monștri: bătrâni, idioți, invalizi, epileptici. Ațipesc acolo liniștiți, așteptând să sune clopoțelul care-i cheamă la masă. La Galerie Zak, peste drum, un imbecil a făcut tabloul cosmosului...plat. Cosmosul unui pictor! Plin de tot felul de lucruri mărunte, o harababura. Totuși, în colțul din stânga, jos, e o ancora... și-un clopoțel care sună ora mesei. Salutare! Salutare! O, Cosmosule!

Tot aiurea umblu. Mijlocul după-amiezei. Îmi chiorăie mațele, începe să plouă acum. Notre-Dame se ridică sepulcral din apă. Garguiele se apleacă mult peste fațada dantelată. Și stau acolo atârinate ca o idee fixă în mintea unui obsedat. Un bătrân cu favoriți galbeni se apropie de mine. Are în mână niște prostii de-ale lui Jaworski. Vine spre mine cu capul lăsat pe spate și ploaia care-l lovește peste față preschimbă nisipul auriu în noroi. O librărie cu câteva dintre desenele lui Raoul Dufy în vitrină. Desen reprezentând servitoare cu tufe de trandafiri între picioare. Un tratat despre filozofia lui Joan Miro. Filozofia, ține minte chestia asta!

În aceeași vitrină: „Un bărbat tăiat în felii”! Capitolul I: bărbatul în ochii familiei sale. Capitolul II: același în ochii amantei. Capitolul III: nu există. Trebuie să revin mâine pentru capitolele III și IV. În fiecare zi, omul care aranjează vitrina întoarce o altă pagină. Un bărbat tăiat în felii... Nici nu-ți închipui ce furios sunt fiindcă nu mi-a trecut prin cap un titlu ca ăsta! Unde e tipul care scrie „același în ochii amantei... același în ochii... același...”? Unde e individul ăsta? Cine e? Vreau să-l strâng în brațe. Doamne, ce-aș fi vrut să am atâta cap ca să mă gândesc la un titlu ca ăsta... în loc de „Puia trăsniță” și alte tâmpenii pe care le-am inventat. Ei, fir-ar să fie! Îl felicit cu toate astea.

...

Oi doresc să aibă noroc cu titlul ăsta minunat. Uite altă felie pentru tine. pentru următoarea ta carte! Sună-mă într-o zi. Stau la Villa Borghese. Suntem toți morți sau muribunzi sau pe punctul de a ne da duhul. Avem nevoie de titluri bune. Avem nevoie de carne... alte și alte felii de carne -muşchi file succulent, grătar de cea mai bună calitate, rinichi, fudulii, momite, într-o bună zi, când o să stau la colțul dintre 42nd Street și Broadway, o să-mi aduc aminte de titlul ăsta și-am să scriu tot ce-mi trece prin dovleac... icre negre, picături de ploaie, unsoare de osii, fidea, cârnați... alte și alte felii din toate astea. Și n-am să spun nimănui de ce, după ce scrisesem totul, m-am dus deodată acasă și-am tăiat copilul felii. Un acte gratuit pour vous, cher monsieursi bien coupe en tranches! Cum poate un om să hoinărească o zi întregă nemâncat și chiar să mai aibă și câte o erecție din când în când e unul dintre acele mistere pe care „anatomistii sufletului” le explică cu prea multă ușurință, într-o duminică după-amiază, când obloanele sunt trase și proletariatul a luat strada în stăpânire într-un fel de toropeală mută, există anumite artere care nu-și amintesc de nimic altceva decât de un ștoi mare și

atins de șancru, tăiat în lungime. Și tocmai aceste drumuri ca, de exemplu, Rue St. Denis sau Faubourg du Temple, te atrag irezistibil întocmai cum, în vremurile de demult, în jurul lui Union Square sau în partea de sus a cartierului Bowery, te simțeai atras spre muzeele alea de duzină unde, în vitrine, erau expuse reproduceri din ceară ale diferitelor organe ale corpului mâncate de sifilis și alte boli venerice. Orașul se deschide ca un organism gigantic atins peste tot de boală, frumoasele artere fiind numai un pic mai puțin respingătoare fiindcă din ele s-a stors puroiul.

La Cite Nortier, undeva pe lângă Place du Combat, mă opresc câteva minute ca să gust toată mizeria peisajului. E o curte dreptunghiulară ca multe altele pe care le zărești prin gangurile joase ce flanchează vechile artere ale Parisului, în mijlocul curții e o grămadă de clădiri vechi, care s-au deteriorat în asemenea hal încât au căzut una peste alta și au format un fel de îmbrățișare intestinală. Pământul e neregulat și dalele alunecă de mîzgă. Un soi de hazna umană, care a fost umplută cu cenușă și gunoi uscat. Soarele apune repede. Culorile dispar. Se schimbă de la mov la culoarea sîngelui uscat, de la sidefiu la cafeniu, de la griurile reci și moarte la culoarea găinașului de porumbel. Ici și colo, câte un monstru strâmb și diform stă în fereastră și clipește ca o bufniță. Se aude cârâitul ascuțit al copiilor cu fețe palide și membre osoase, niște puslamale mititele și rahitice, marcate de forceps. Un miros fetid exală din pereți, mirosul unei saltele în care a intrat mucegaiul. Europa medievală, grotescă, monstruoasă: o simfonie în și bemol. Chiar vizavi, Cine Combat oferă distinsei sale clientele „Metropolis”.

Plecând de acolo, mă întorc cu gândul la o carte pe care o citeam nu mai demult decât ieri. „Orașul era un abator; cadavre, ciopârtite de măcelari și despuiate de hoți, stau grămadă pe străzi; lupii s-au furișat de la periferie ca să le mănânce; ciuma neagră și alte ciume au venit pe furiș ca să le fină companie și englezii au intrat în pas de marș; în timpul ăsta dansul macabru se învârtea în jurul mormintelor din toate cimitirele...” Parisul de pe vremea lui Carol cel Prost! Minunată carte! Atrăgătoare și reconfortantă. Sunt încă fermecat de ea. Despre protectorii și predecesorii Renașterii știu puține lucruri, dar Madame Pimpernel, la belle boulangere, și Maître Jehan Crapotte, l'orfevre, îmi ocupă încă gândurile hoinare. Fără să-1 uit pe Rodin, geniul său din Jidovul rătăcitor”, Rodin care s-a dedat la practicile lui nefaste, „până în ziua în care i s-au aprins călcâiele după Cecily, cea cu sânge de negresă în vine, care l-a și păcălit”. Stând în Square du Temple și meditând la ce-au făcut tăietorii de cai conduși de Jean Caboche, m-am gândit multă vreme cu tristețe la soarta jalnică a lui Carol cel Prost. Un nerod care umbla de colo până colo prin Hotel St. Paul, îmbrăcat în zdrențele cele mai murdare, mâncat de răni și păduchi, rozând câte un os, când îi aruncau vreunul, ca un câine râios. Pe Rue des Lions am căutat pietrele vechii menajerii unde își hrănea cândva animalele. Singura lui distracție, biet prostănac ce era, în afară de acele jocuri de cărți, „tovarășa lui de condiție proastă”, Odette de Champdivers.

Era o după-amiază de duminică, foarte asemănătoare cu asta, când am întâlnit-o prima dată pe Germaine. Mă plimbam pe Boulevard Beaumarchais,

mai bogat cu vreo sută de franci pe care nevastă-mea mi-i trimisese înnebunită din America. Era o undă de primăvară în aer, o primăvară otrăvitoare, malefică ce părea să izbucnească din gurile de canal. Noapte de noapte mă întorsesem în cartierul ăsta, atras de anumite străzi râu famate, care își scoteau la iveală splendoarea sinistră numai când lumina zilei se scurgea spre asfințit și curvele începeau să-și ia posturile în primire. Rue du Pasteur Wagner e una din străzile de care îmi aduc special aminte, colș cu Rue Amelot, care se ascunde în spatele bulevardului ca o șopârlă adormită. Aici, la marginea prăpastie! ca să zic așa, se adunau întotdeauna ca niște vulturi care croncăneau și dădeau din aripile lor murdare, care întindeau ghearele lor ascuțite și te duceau cu forța în fața unei uși. Diavoli veseli și rapace, care nu-ți lăsau timp nici măcar să te închei la pantaloni după aia. Te ducea într-o cămărușă din fund, o cameră fără fereastră de obicei și, stând pe marginea patului cu fustele ridicate, te inspecta la repezeală, îți scuipa peste penis și și-1 băga, ca să te scutească pe tine de efort, în timp ce te spălai, alta stătea în ușă și, ținându-și victima de mână, se uita nepăsătoare cum îți terminai toaleta.

Germaine era altfel. Nimic din aspectul ei nu avea darul să mă facă să cred asta. Nimic care s-o facă să se deosebească de celelalte curve adunate la Gafe de l'Elephant în fiecare zi, după-amiaza și seara. Cum spuneam, era o zi de primăvară și cei câțiva franci pe care îi agonisise nevastă-mea ca să mi-i trimită îmi zornăiau în buzunar. Aveam un fel de premoniție vagă că n-o să ajung la Bastilia fără să mă agate unul dintre ulii ăștia. Plimbându-mă pe bulevard, am observat-o venind spre mine cu acel aer curios caracteristic curvelor. Tocurile de la pantofi îi erau scâlciate. Purta bijuterii ieftine și avea fața palidă, cum o au toate de teapa ei, o paloare pe care rujul nu făcea decât s-o accentueze. N-a fost greu să mă înțeleg cu ea. Ne-am așezat în fundul unui mic tabac numit l'Elephant și am discutat problema repede. Peste câteva minute eram într-o cameră de cinci franci de pe Rue Amelot, cu perdelele trase și cu cuvertura dată jos de pe pat. Germaine nu se grăbea. Stătea pe bidet dându-se cu săpun și vorbea afabil cu mine de una, de alta, îi plăceau pantalonii mei bufanți. Tres chid credea ea. Au fost odată, dar făcuseră fund de-atâta purtat. Din fericire haina îmi acoperea curul. Se sculă ca să se șteargă, încă vorbea cu mine afabil. Deodată aruncă prosopul și, venind alene spre mine, începu să-si frece drăgăstos și păsărică, mângâind-o cu amândouă mâinile, mângâind-o și iar mângâind-o. Pălăvrăgelile din momentul acela aveau ceva ce n-am să uit niciodată, după cum n-am să uit felul în care mi-a băgat sub nas tufa aia de trandafiri. Vorbea despre ea ca despre un obiect străin pe care îl dobândise cu mare greutate, un obiect a cărui valoare crescuse cu timpul și la care ținea acum mai mult decât la orice pe lume. Vorbele ei îi dădeau o mireasmă aparte. Nu mai era organul ei, ci era o comoară, o comoară fermecată și atotputernică, un dar al Domnului... și cum să nu fie așa când o vindea zi de zi pentru câțiva arginți? Se aruncă pe pat cu picioarele desfăcute larg, o prinse cu palmele făcute căuș și-o mai mângâie, murmurând tot timpul cu vocea aia a ei răgușită și spartă că era bună și frumoasă, că era o comoară, o mică comoară. și era într-adevăr bună

tufița ei de trandafiri?) în după-amiaza aia de duminică, cu adierea otrăvită a primăverii pe care o simțeam în aer, totul s-a potrivit din nou de minune. Când am ieșit din hotel, m-am uitat iar la ea în lumina neiertătoare a zilei și-am văzut clar o curvă: dini de aur, muscata de la pălărie, tocurele scâlciate etc. etc. Chiar și faptul că mă făcuse s-o invit la masă și să-i dau bani de țigări și de taxi nu m-a deranjat deloc. De fapt eu am încurajat-o. Îmi plăcea așa de mult, că după masă ne-am întors la hotel și-am mai făcut o rundă. „Din dragoste”, de data asta. Și din nou tufa aia mare a ei și-a lăsat frumusețea și vraja, începea să aibă o existență independentă... și pentru mine. Era Germaine și era tufa aia a ei de trandafiri, îmi plăcea fiecare în parte și îmi plăceau amândouă împreună.

Cum spuneam, Germaine era altfel. Mai târziu, când a descoperit cine eram, m-a tratat cu mare generozitate: mă lua la băutură, avea încredere în mine, îmi punea lucrurile la casa de amanet, îmi făcea cunoștință cu prietenii ei și așa mai departe. Chiar și-a cerut scuze pentru că nu mi-a împrumutat bani, lucru pe care 1-am înțeles foarte bine după ce mi 1-a arătat cineva pe „pestele” ei. Noapte de noapte, o porneam pe Boulevard Beaumarchais în jos până la micul tabac, unde se strângeau toate și o așteptam să vină și să-mi dea câteva minute din timpul ei prețios. Când, peste câtva timp, am ajuns să scriu despre Claude, nu la Claude mă gândeam, ci la Germaine... „Toți bărbații cu care s-a culcat și acum tu, chiar tu, bărcile care trec, catargele și carenele, toată viața aia împruțată care curge prin tine, prin ea, prin toți tipii dinaintea ta și de după tine, florile și păsările și soarele care pătrunde înăuntru și mireasma care te sufocă și te distruge”. Asta era pentru Germaine. Claude nu era așa, deși am admirat-o enorm... un timp chiar am crezut că o iubeam. Claude avea suflet și conștiință. Avea și un rafinament, ceea ce e foarte rău... la o curvă. Claude totdeauna îți transmitea un sentiment de tristețe, îți lăsa impresia, fără să vrea, bineînțeles, că ești încă o picătură aruncată în șuvoiul pe care soarta îl hărăzise ca s-o distrugă. Spun fără să vrea, fiindcă Claude era ultimul om care ar fi creat în mod conștient o asemenea imagine. Era prea delicată, prea sensibilă pentru așa ceva. În adâncul ființei ei, Claude era doar o franțuzoaică cumsecade cu o inteligență medie, pe care viața o cam trăsese pe sfoară. Exista ceva în ea care nu era destul de dur ca să reziste la socul vieții de zi cu zi. Ei îi erau adresate cuvintele alea îngrozitoare spuse de Ludovic Filip: „și vine o noapte când se termină totul, când așa de multe fălci ne-au crăntănit încât nu mai avem putere să rezistăm și carnea atârnă pe trupurile noastre de parcă ar fi fost mestecată de fiecare gură”. Germaine, pe de altă parte, era curvă încă din leagăn. Era pe deplin mulțumită de rolul ei, îi plăcea de fapt, în afară de cazul când îi dădea ghes stomacul sau o lăsau pantofii (lucruri mici, de suprafață, fără nici o importanță), nimic nu-i amăra sufletul, nimic nu o chinuia. Ennui! Asta era lucrul cel mai rău pe care 1-a simit vreodată, bineînțeles că erau zile când i se acrea, ca să zic așa, dar nu mai mult de-atât! De cele mai multe ori îi plăcea... sau îți dădea iluzia că-i place. Fără discuție, conta cu cine se ducea... sau cu cine venea. Dar principalul era bărbatul. Bărbatul! După asta tânjea ea. Bărbatul cu ceva între picioare care putea s-o gâdile, care putea s-

o facă să se zvârcolească în extaz, s-o facă să-și prindă cu amândouă mâinile tufa aia stufoasă a ei și s-o frece cu bucurie, cu mândrie, cu lăudăroșenie, cu un sentiment al legăturii, al vieții. Acolo, numai acolo trăia ea cu adevărat... acolo jos, unde se prindea cu amândouă mâinile. Germaine era curvă din creștet până-n tălpi, chiar până-n fundul sufletului ei bun, al inimii ei bune, a inimii ei de curvă, care nu e neapărat o inimă bună, d una leneșă, o inimă indiferentă și fleșcăită, ce poate fi atinsă pentru o clipă, o inimă fără referire la vreun punct fix dinăuntru, o inimă mare și fleșcăită de curvă, ce se poate muta pentru o clipă din locul ei adevărat. Indiferent cât de josnică și mărginită era lumea pe care și-o crease, Germaine se simțea superb în ea. Și asta e un lucru tonic în sine. Când, după ce ne cunoscuserăm bine, prietenele ei mă înțepau zicând că eram îndrăgostit de Germaine (o situație aproape de neconceput pentru ele), eu le spuneam:

— Sigur, așa e! Sigur că sunt îndrăgostit de ea! Ba, mai mult, am să-i fiu credincios! Era o minciună, bineînțeles, fiindcă nu mi-ar fi trecut prin cap s-o iubesc pe Germaine, după cum nu m-aș fi gândit vreodată să iubesc un păianjen. Si, dacă eram credincios, nu-i eram credincios lui Germaine, ci tufei ăleia stufoase pe care o avea între picioare. De câte ori mă uitam la altă femeie, mă gândeam imediat la Germaine, la tufa aia aprinsă care-mi ocupa gândurile și care părea nepieritoare, îmi făcea plăcere să stau pe termsse a acelui mic tabac și s-o observ cum își face meseria, s-o observ cum recurge cu alții la aceleași grimase, la aceleași șiretlicuri ca și cu mine. Jsi face meseria!" Asta simțeam eu și-i aprobam toate tranzacțiile pe care le făcea. Mai târziu, când mă încurcasem cu Claude, si-o vedeam noapte de noapte stând la locul ei obișnuit, cu buclele ei mici și rotunde ascunse bucalat în canapeaua de plus, simțeam o revoltă inexprimabilă față de ea. O curvă, mi se părea mie, n-avea dreptul să stea acolo ca o doamnă, așteptând timidă să se apropie cineva și, în tot timpul ăsta, sorbindu-și cumpănit ciocolata. Germaine era o femeie de stradă. Ea nu aștepta să te duci la ea... ci ieșea și te înșfăca ea de mână. Îmi aduc așa de bine aminte de găurile pe care le avea la ciorapi și de pantofii ei scâlțiați și rupi. Și-mi mai aduc aminte cum stătea la bar și cum, cu o sfidare oarbă și plină de curaj, lua o băutură tare, și-o turna pe gât și pe urmă pleca din nou. O femeie de stradă! Probabil că nu era așa de plăcut să-i simți respirația care duhnea a băutură, respirația în care se amestecau mirosurile de cafea slabă, coniac, aperitifs, Pernod și toate celelalte chestii pe care le înghițea între timp fie ca să se încălzească, fie ca să-și adune puterile și să prindă curaj, dar focul dorinței o pătrundea, ardea acolo jos între picioare unde trebuie să ardă femeile și se stabilea circuitul care te face să simți din nou pământul sub picioare./Când stătea culcată cu picioarele desfăcute și gema, chiar dacă gema așa pentru oricine și pentru toți, era minunat. Era demonstrația cea mai potrivită de sentimente. Nu se uita în tavan cu o privire pierdută și nici nu număra ploșnițele de pe tapet. Era concentrată asupra treburilor pe care o făcea și vorbea despre lucrurile pe care vrea să le audă un bărbat când se urcă pe o femeie. Pe câtă vreme, Claude. ei, bine, Claude avea întotdeauna o anumită delicatețe chiar când intra cu tine în așternut. Și delicatețea ei jignea. Cine are nevoie de o curvă

delicată? Claude ajungea chiar să te roage să nu te uiți când stătea pe bidet. Mare greșală! Când e cuprins de dorință, un bărbat vrea să vadă. Vrea să vadă totul, chiar și când fac ele pipi. Și deși e foarte frumos să știi că femeia are minte, literatura ce vine de la hoitul rece al unei curve este ultimul lucru de care ai nevoie în pat. Germaine avea concepția cea mai potrivită: era ignorantă și robustă și puneă tot sufletul în ceea ce făcea. Era curvă din creștet până-n tălpi... și asta era marele ei merit!

Pastele a venit ca un iepure înghețat... dar în pat era destul de cald. Azi e frumos din nou și Champs-Elysees în amurg pare un serai în aer liber plin de hurii cu ochi ca noaptea. Copacii au înfrunzit de-a binelea și frunzele sunt de un verde atât de pur și atât de intens că par a fi încă umede și strălucesc sub boabele de rotó. De la Palais du Louvre până la Etoile e ca o bucată pentru pian. De cinci zile nu m-am atins de mașina de scris, nici nu m-am uitat la vreo carte. Și nici nu m-am gândit la altceva decât să mă duc la American Express. Azi-dimineață la 9 eram acolo, tocmai când se deschideau ușile, și din nou la ora 1. Nici o veste. La patru și jumătate ies ca o furie din hotel, hotărât să mai fac o încercare de ultimă clipă. Cum dau colțul, mă și frec de Walter Pach. Întrucât nu mă recunoaște și întrucât n-am nimic să-i spun, nu schițez nici cel mai mic gest ca să-l opresc. Mai târziu, când îmi dezmoțesc picioarele la Tuileries, figura lui îmi revine în minte. Era un pic adus de spate, gânditor și pe chip i se vedea un fel de zâmbet senin și totuși rezervat. Mă întreb, uitându-mă la cerul ăla smălțuit ușor, cu nuanțe așa de fine, care nu se umflă azi cu nori grei de ploaie, ci zâmbește ca un porțelan vechi, mă întreb ce se petrece în mintea acestui om, care a tradus cele patru volume groase din „Istoria artei”, când privește acest cosmos aducător de fericire.

Pe Champs-Elysees ideile mă potopesc precum sudoarea. Ar trebui să fiu destul de bogat să am o secretară căreia să-i dictez din mers, fiindcă gândurile cele mai valoroase totdeauna îmi vin când sunt departe de mașina de scris.

Merg pe Champs-Elysees și mă gândesc întruna la sănătatea mea, care e într-adevăr superbă. Ca să fiu sincer, când spun „sănătate” înțeleg prin asta optimism. Un optimism incurabil! Mai sunt cu un picior în secolul al XIX-lea. Sunt un pic întârziat, ca majoritatea americanilor. Lui Carl i se părea dezgustător acest optimism.

— Nu trebuie decât să vorbesc de masă, zice el, și începi să radiezi de fericire!

Așa și este. Simplul fapt că mă gândesc la o masă – încă o masă – mă întinerește. O masă! Asta înseamnă ceva care să mă țină... câteva ore bune de lucru, poate și o erecție. Nu neg. Sănătate am, o sănătate bună, solidă, o sănătate de animal. Singurul lucru care mă desparte de un viitor e masa, încă o masă.

Cât despre Carl, nu prea e el în apele lui de câteva zile. E întors pe dos, cu nervii la pământ. Zice că e bolnav și îl cred, dar nu mă simt rău din cauza asta.

Nu pot să mă simt rău. De fapt, toată chestia mă face să râd. Și asta îl jignește, bineînțeles. Totul îl rănește... râsul meu, foamea mea, perseverența mea, indiferența mea, totul. Intr-o zi vrea să-și zboare creierii fiindcă nu mai poate suporta gaura asta împuțită care e Europa. A doua zi spune că se duce în Arizona „unde toată lumea te privește drept în față”.

— Păi du-te! Îi spun eu. Du-te sau stai, măi tâmpitul, dar nu încerca să-mi întuneci vederea mea sănătoasă cu sufletul tău melancolic!

Tocmai asta e! În Europa te obișnuiești să nu faci nimic. Stai în cur și te jelești toată ziua. Te molipsești. Decazi.

De felul lui, Carl e un snob, un prostălău aristocrat, care trăiește într-o lume numai a lui, într-un tărâm de demenșă precoce.

— Nu pot să sufăr Parisul! se jefuiește el. Toi proștii ăștia care joacă toată ziua cărți... Uită-te la ei! Și scrisul! Ce rost are să legi cuvintele între ele? Pot să fiu scriitor fără să scriu, nu-i așa? Ce dovedesc dacă scriu o carte? Ce vreau, de fapt, cu cărțile? Sunt deja prea multe cărți...

Pe dracu', am trecut și eu prin astea... cu ani și ani în urmă. Am avut și eu tinerețea mea plină de melancolie. Mă doare-n cot de ce e în urma mea sau în fața mea. Sunt sănătos. Incurabil de sănătos. Fără supărări, fără regrete. Fără trecut, fără viitor. Prezentu'-mi ajunge. Zi de zi. Astăzi! Le bel aujourd'hui!

Are o zi liberă pe săptămână, Carl ăsta al meu, și în ziua aia e mai nenorocit, dacă-ți poți închipui așa ceva, decât în orice altă zi din săptămână. Deși pretinde că nu-i pasă de mâncare, singurul fel în care se pare că se simte bine în ziua lui liberă e să comande o masă pe cinste. Poate c-o face pentru mine. nu știu și nici nu-l întreb. Dacă îi convine să adauge martirajul la lista lui de vicii, n-are decât... mie-mi convine de minune. Oricum, marțea trecută, după ce-a prăpădit tot ce-a avut pe o masă pe cinste, mă duce la Dome, ultimul loc pe care l-aș căuta în ziua mea liberă. Dar aici nu numai că devii ascultător... te culci, pui mâinile pe piept și gata!

La barul de la Dome, Marlowe beat criță. O ține șnur, cum zice el, de cinci zile. Asta înseamnă o beție continuă, o peregrinare de la un bar la altul, zi și noapte, rară întrerupere, și în cele din urmă o oprire la Spitalul American. Fața osoasă și trasă a lui Marlowe nu e altceva decât un craniu perforat de două orbite adânci în care sunt îngropate două scoici moarte....

Pe spate are numai rumeguș. a dormit puțin în closet, în buzunarul de la haină are corectura de la numărul următor. Se ocupa cu corectura când cineva l-a ademenit la băutură. Vorbește despre asta de parcă s-ar fi întâmplat cu luni în urmă. Scoate corectura și o întinde pe bar. E plină de pete de cafea și scuipat uscat, încearcă să citească o poezie scrisă de el în grecește, dar corectura e indescifrabilă. Apoi se hotărăște să țină un discurs în franceză, dar e oprit de gerant. Marlowe se simte jignit în amorul propriu: ambiția lui e să vorbească o franceză pe care și un garcon s-o înțeleagă. Franceza veche o stăpânește la perfecție, din suprarealiști a făcut traduceri nemaipomenite, dar să spună un lucru simplu ca „ieși dracului de-aicea, tâmpitul” e peste puterile lui. Nimeni nu înțelege franceza pe care o vorbește Marlowe, nici măcar curvele. De asemenea, e greu să-l înțelegi

vorbind englezește când e un pic pilit. Sporovăiește întruna și scuipă ca un bâlbâit sadea... fără cap și coadă. „Plătește tu!”, asta e singurul lucru pe care reușește să-1 spună clar.

Chiar dacă e beat turtă, un minunat instinct de conservare îi spune lui Marlowe când e momentul să facă așa ceva. Dacă are cea mai mică îndoială despre cum se va plăti băutura, cu siguranță că va recurge la un șiretlic. De obicei se preface că nu mai vede. De acum Carl îi știe toate șmecheriile și când Marlowe își lipește deodată palmele de tâmple și începe să joace teatru, Carl îi dă un picior în cur și îi zice:

— Hei, termină cu chestia asta, nătărăule! La mine nu ține!

Dacă e o răz bunare pusă la cale cu șiretenie sau nu, habar n-am, dar, oricum, Marlowe i-o plătește lui Carl cu aceeași monedă. Aplecându-se spre noi confidențial, ne relatează, cu o voce răgușită și spartă, o bârfă pe care-a cules-o în timpul peregrinărilor sale dintr-un loc în altul. Carl se uită cu gura căscată. E galben la față. Marlowe repetă povestea, schimbând câte ceva. De fiecare dată Carl se face mai mic.

— Da' nu se poate! izbucnește el în cele din urmă.

— Ba se poate, zice dogit Marlowe. O să-ți pierzi serviciul... Ani auzit de la sursă. Carl se uită disperat la mine.

— Își bate joc de mine dobitocul ăsta? îmi spune el murmurat în ureche, după care zice să audă toată lumea: Ce mă fac acuma? N-o să mai găsesc de lucru. Mi-a trebuit un an până am găsit aici. Se pare că Marlowe asta aștepta, în sfârșit a dat de cineva care o duce mai rău decât el.

— Vremuri grele! zice el cu glas dogit și craniul lui osos strălucește luminat de un foc rece, electric.

Plecând de la Dome, Marlowe explică printre sughituri că trebuie să se întoarcă la San Francisco. Acum pare într-adevăr impresionat de situația lui Carl. Propune ca eu și Carl să preluăm revista în lipsa lui.

— Am încredere în tine, Carl, zice el.

Și apoi, pe neașteptate, face o criză, una adevărată de data asta. Mai-mai să se prăbușească în rigolă, îl târâm până la un bistro de pe Boulevard Edgar Quinet și-l așezăm pe un scaun. De data asta a-ncurcat-o: o durere de cap înfiorătoare care-l face să sughite, să grohăie și să se legene într-o parte și în alta ca un animal fără grai, lovit de un baros, îi turnăm pe gât câteva pahare de Fernet-Branca, îl întindem pe o bancă și-i acoperim ochii cu fularul lui mare. Stă acolo culcat și geme. Nu trece mult și-l auzim cum sforăie.

— Ce zici de propunerea lui? mă întrebă Carl. S-o acceptăm? Spune c-o să-mi dea o mie de franci când se-ntoarce. Știu că n-o să mi-i dea, da' ce dacă?

Se uită la Marlowe, care stă tolănit pe bancă, îi ridică fularul de pe ochi și i-l pune la loc.

— Ascultă, Joe, îmi zice el, făcându-mi semn să vin mai aproape, o să acceptăm. O să preluăm împuțita aia de revistă a lui și-o să ne căcăm pe el.

— Ce vrei să spui?

— Cum ce? O să ne descotorosim de toți ceilalți colaboratori și o s-o umplem cu gunoiul nostru. Asta e!

— Bine, bine, da ce fel de gunoi?

— Orice fel... n-o să poată el să facă nimic. Ne căcăm noi pe el. Un număr bun și după aceea s-a zis cu revista. De acord, Joe?

Zâmbind și chicotind, îl facem pe Marlowe să se ridice în picioare și-l cărăm la Carl în camera. Aprindem lumina și vedem în pat o femeie care-l așteaptă pe Carl.

— Am uitat cu totul de ea, zice Carl, li facem vânt pipiței și-l împingem pe Marlowe în pat. Peste vreun minut bate cineva la ușă. Van Norclen. E tare neliniștit. Și-a pierdut proteza cu dinți falși... crede că la Bal Negre. Oricum, ne ducem la culcare toți patru. Marlowe pute ca un peste afumat.

Dimineața Marlowe și Van Norden pleacă să caute dinii falși. Marlowe se smiorcăie. Își închipuie că sunt dipii lui.

Este ultima mea cină acasă la dramaturg. Tocmai și-au închiriat un pian nou, unul mare de concert. Mă întâlnesc cu Sylvester ieșind dintr-o florărie cu o plantă artificială în brațe. Mă întrebă dacă n-aș vrea să o duc eu, cât dă el o fugă să cumpere trabucuri. Una după alta, am reușit să mă ling pe bot de toate mesele pe gratis plănuite cu atâta grijă. Unul câte unul, soții s-au întors împotriva mea, sau soțiile. Cum merg acum cu planta asta artificială în brațe, gândul îmi zboară spre acea noapte, de-acum câteva luni, când mi-a încolțit pentru prima dată în minte această idee. Stăteam pe o bancă lângă Coupole, jucându-mă cu verigheta pe care voisem s-o amanetez unui garson de la Dome. Îmi oferise sase franci și eram al naibii de furios. Dar stomacul devenea tot mai imperativ. De când o părăsisem pe Mona, purtam verigheta pe degetul mic. Devenise atât de mult o parte din mine, încât niciodată nu mă gândisem s-o vând. Avea o minusculă floare de portocal din aur alb. Cândva valorase un dolar și jumătate, poate chiar și mai mult. Trei ani nu purtasem verighetă, până când, într-o bună zi, mergând spre debarcader s-o întâmpin pe Mona, să întâmplat să trec pe lângă un magazin de bijuterii de pe Maiden Lane, și toată vitrina era plină de verighete. Când am ajuns la debarcader, Mona nu era de găsit. Am așteptat până ce și ultimul călător a coborât pasarela. Mona nicăieri. Într-un târziu, am cerut să văd lista pasagerilor. Numele ei nu figura. Mi-am pus verigheta pe degetul mic și acolo a rămas. Odată, am uitat-o într-o baie publică, dar am recuperat-o. O petală s-a dezlipit și a căzut. Ei bine, stăteam acolo pe bancă, cu capul plecat și răsuceam verigheta pe deget, când, deodată, cineva m-a bătut pe spate. Pe scurt, mi-am făcut rost de un prânz și ceva franci pe deasupra. Și atunci, străfulgerat de un gând, am realizat că nimeni nu ar putea refuza cuiva o masă, dacă acesta ar avea curajul să i-o ceară. Am intrat de îndată într-o cafenea și am scris douăzeci de scrisori. „Nu ați vrea să-mi permiteți să iau masa cu Dvs. o dată pe săptămână? Înștiințați-mă care zi vă convine.” Parcau fost fermecați. Nu numai că am fost îndopat... am fost chiar regalat, în fiecare seară, m-am întors acasă beat. Nu mai știau ce să-mi ofere, aceste generoase suflete de o zi pe săptămână. Nu-i mai interesa ce se întâmplă cu mine în restul timpului. Din când în când, cei mai atenți îmi ofereau țigări sau niscaiva bani de buzunar. Evident, toți se simțeau ușurați la gândul că trebuiau să mă vadă doar o dată pe săptămână. Și se simțeau și mai ușurați

când le spuneam: „Nu mai e nevoie”. Nici nu întrebau de ce. Doar mă felicitau și cu asta basta. Adesea, motivul era că găsisem o gazdă mai bună; îmi puteam permite să-i șterg de pe listă pe antipatici. La asta însă ei nu se gândiseră niciodată. În cele din urmă, aveam un program bine alcătuit, solid, cu ore fixe. Marțea, știam că va fi acel fel de mâncare, iar vinerea celălalt. Cronstadt, știam, îmi va oferi șampanie și plăcintă cu mere făcută în casă. Iar Carl mă va invita în oraș, de fiecare dată la alt restaurant, va comanda vinuri rare, vom merge după aceea la teatru sau la Cirque Medrano. Erau curioase gazdele mele, să afle una despre alta. Mă iscodeau să afle care îmi place mai mult, care e cel mai bun bucătar etc. Cred că la Cronstadt îmi plăcea cel mai mult, poate și pentru că, de fiecare dată, mâzgălea cu creta pe perete tot meniul. Nu că mi-ar fi ușurat conștiința să văd cât îi datorez. Nu aveam nici cea mai mică intenție să-i plătesc, dar nici el nu avea vreo iluzie că și-ar vedea vreodată banii înapoi. Nu, cifrele acelea ciudate mă intrigau. Obişnuia să facă socotelile până la ultima centimă. Dacă ar fi fost să-i achit totul, mi-ar fi trebuit ceva bănet. Soția lui gătea grozav, și ei puțin îi păsa de centimele pe care le tot aduna Cronstadt. Le lua înapoi de la mine sub formă de coli de indigo. Pe cuvânt. Dacă nu aveam indigo nou pentru ea când îmi făceam apariția, era de-a dreptul deprimată. Și ca să îndrept lucrurile, trebuia să mă duc a doua zi în Gradina Luxembourg cu fetița lor și să mă joc cu ea vreo două-trei ore, ceea ce mă scotea din mini, pentru că nu vorbea decât maghiara și franceza. Erau un soi aparte gazdele mele...

Acasă la Tania, privesc de la balcon spre spațiul care se întinde sub mine. Moldorf e acolo așezat lângă idolul său. Își încălzește picioarele la un foc, cu o privire de grațitudine monstruoasă în ochii lui apoși. Tania interpretează adagio-ul, care mie îmi spune foarte clar: nici un cuvânt de dragoste în plus. Sunt din nou lângă fântână, uitându-mă la turturele, cum curge din ele un lapte verde. Sylvester tocmai s-a întors de pe Broadway cu o inimă debordând de amor. Toată noaptea mi-o petrec pe o bancă, lângă piațetă, în timp ce globul e stropit cu urină caldă de turturele, iar caii înțepeniți într-o furie priapică galopează nebunește fără să atingă măcar pământul. Toată noaptea simt în nări parfumul liliacului din micuța și-ntunecata încăpere unde ea-și despletește părul, liliacul pe care eu i l-am cumpărat când se ducea să-l întâmpine pe Sylvester. Acesta s-a întors cu o inimă debordând de amor, îmi spune ea, și liliacul e în părul ei, în gura ei, îi năpădește subțiorile. Camera e inundată de amor și urină de turturele și liliac cald și caii galopează nebunește. Dimineața, dinți murdari și spumă pe pervazul ferestrei. Micuța poartă dinspre piațetă este închisă. Oamenii se duc la lucru și obloanele scârțâie ca o cămașă de zale... în librăria din fața fântânii găsești povestea Lacului Chad, șopârlele tăcute, nuanțe extravagante de galben-portocaliu. Toate scrisorile pe care i le-am scris, unele turmentate cu un ciot de creion bont, altele trăsnete cu bucăți de cărbune, mici crâmpeie mâzgălite între două bănci, jocuri de artificii; nimicuri, tutti-frutti. Acum ei le parcurg, împreună, și va veni o zi când el mă va complimenta. Va spune el, în timp ce-si scutură scrumul țigării: „Pe cuvânt, scrii chiar bine. Hmm, ești supraréalist, nu-i așa?” Și totul rostit cu o

voce seacă, spartă, cu dinii plini de mătreață, solo de la plexul solar, g de la gaga.

Pe balcon, cu planta artificială-n brațe și adagio-ul prelingându-se sub mine. Clapele, negre și albe, apoi negre, apoi albe, apoi albe și negre. Vrei să știi dacă-mi poți cânta ceva! Da, cântă-mi ceva cu degetele alea mari ale tale. Cântă adagio-ul, oricum e singurul afurisit de lucru pe care știi să-1 câni. Cântă-1 și-apoi taie-ți degetele alea mari și boante.

Adagio-ul ăsta! Nu știi de ce insistă să-1 cânte mereu. Pianul cel vechi nu era destul de bun pentru ea. Trebuia să închirieze un pian mare de concert – doar pentru acest adagio! Când văd degetele ei mari cum apasă clapele și planta asta oribilă de cauciuc, mă simt ca acel nebun din nord care și-a aruncat hainele de pe el și, gol în desișul înghețat, a început să arunce nuci în marea congelată ca un hering. Este ceva exasperant în această linie melodică, o melancolie avortată, ca și cum ar fi scrisă cu lavă, ca și cum ar avea culoarea plumbului amestecat cu lapte. Iar Sylvester, cu capul sumețit într-o parte, ca un acționar la licitație, ei bine Sylvester grăiește: „Cântă cealaltă melodie, aceea pe care o repetai azi”. Ce bine-i să fii îmbrăcat în smoking, să fumezi trabuc și să ai o soție care-ți cântă la pian. Atât de relaxant. Ca un emolient. În pauze, ieși afară la o țigară și o gură de aer proaspăt. Da, degetele ei sunt așa de suple, extraordinar de suple. Lucrează și macrameuri. Nu vrei să fumezi o țigară bulgărească? Îmi vine să-i spun: Mă, piept de pasăre, știi tu care-i cealaltă parte care-mi place? Scherzo. Da, scherzo. Excelent, scherzo. Glăsuiește contele Waldemar von Schwisseneinzug. Ochi reci, plini de mătreață. Halenă fetidă. Ciorapi în culori țipătoare. Vă rog, crutoane în supa de mazăre, în fiecare vineri seară oferim supă de mazăre. Nu vrei și puțin vin roșu? Vinul roșu merge cu friptura, știi, nu? O voce spartă, sticloasă. Un trabuc? Ei bine, da, îmi place ceea ce fac, dar nu îi dau nici o importanță. Viitoarea mea piesă va avea o concepție pluralistă despre univers. Tobe rotative și lumini fosforescente. O'Neil a murit. Dragă, cred că ar trebui să ridici mai des piciorul de pe pedală. Da, pasajul acesta e foarte frumos. foarte frumos, nu-i așa? Da, personajele se plimbă cu microfoanele în pantaloni. Acțiunea are loc în Asia, deoarece atmosfera e mai bună conducătoare. Nu vrei puțin vin de Anjou? L-am cumpărat special pentru tine.

Flecăreala asta durează tot prânzul. Parcă și-ar fi scos penisul lui circumcis și s-ar fi pișat pe noi. Tania stă să plesnească sub tensiune. De când s-a întors el cu o inimă debordând de amor, monologul ăsta nu mai încetează. Vorbește și când se dezbracă, îmi spune ea – un șuvoi continuu de urină caldă, ca și cum bășica i-ar fi fost perforată. Când mă gândesc la Tania, cum se întinde în pat lângă această bășică inflamată, mi se pune o pată pe creier. Când te gândești că nemernicul ăsta ramolit, cu piesele lui de doi bani de pe Broadway, se pișă în femeia pe care o iubesc. Comandând vin roșu și tobe rotative și crutoane în supa de mazăre. Ce tupeu! Și când te gândești că stă întins lângă acel fumai pe care eu l-am ținut încins pentru el, și tipul să nu scoată nimic altceva din el decât urină. Dumnezeuule, ar trebui să cazi în genunchi, omule, în fața mea și să-mi mulțumești. Nu vezi că ai acum în casă

o femeie! Nu vezi că e pe punctul să plesnească? îmi spui mie, cu polipii tăi strangulați: „Ei bine... sunt două modalități de a aborda lucrurile...” La naiba cu cele două modalități de a aborda lucrurile. La naiba cu universul tău pluralist și acustica ta asiatică. Nu-mi trebuie vinul tău roșu, de Anjou... dă-mi-o pe ea... e a mea. Du-te tu lângă fântână și lasă-mă pe mine să miros liliacul. Scoate-ți mătreasă din ochi... și ia acel blestemat de adagio și înfășoară-1 într-o pereche de izmene flanelate. Și celelalte mișcări muzicale... toate micile mișcări pe care le mimezi tu cu bășica ta debilă, îmi zâmbești atât de încrezător, de plin de tine. Ce mai, îți cânt în strună, spune drept. Și-n timp ce-ți ascult tâmpeniile, ea își pune mâna pe mine - dar tu n-ai ochi pentru asta. Crezi că-mi place să sufăr, ăsta-i rolul meu, îmi spui tu. O. K. De ce n-o întrebi și pe ea? Să-ți spun ă ea cum sufăr. „Ești cancer și delir”, mi-a spus la telefon deunăzi. Cancerul și delirul sunt acum în ea și în curând va trebui să dai la o parte crusta. Venele-i explodează, și-o spun eu, și flecăreala ta nu-i decât rumeguș. Nu contează cât te piși, tot nu vei putea umple toate golurile. Ce spunea dl Wren? Cuvintele înseamnă singurătate. Si-am lăsat câteva cuvinte pentru tine pe fața de masă, aseară. Te-ai așezat cu coatele pe ele. A ridicat un gard în jurul ei, ca și cum ar fi moaștele duhinde ale unei sfinte. Dacă ar avea măcar curajul să-mi spună „la-o!” poate s-ar întâmpla un miracol. Doar atât. „la-o”. Și jur că totul ar fi perfect. Și poate că nici n-as lua-o. S-o fi gândit la asta vreodată? Sau poate că aș lua-o pentru o vreme și i-aș da-o înapoi îmbunătățită. Dar să ridice un gard în jurul ei, asta nu se poate. Nu poți ridica un gard în jurul unei ființe umane. Nu-i posibil... Crezi tu, veștejitule, că nu-s bun de ea, că aș putea s-o poluez, s-o parfumez. Tu nici nu știi cât de atrăgătoare este o femeie poluată, cum o schimbare de sămânșă poate face o femeie să înflorească. Crezi tu că o inimă debordând de amor e de-ajuns, și poate este, pentru femeia potrivită. Dar tu nu mai ai inimă... nu ești decât o bășică mare și goală, îți ascuți dinii și-ți exersezi mârâitul. Alergi după ea ca un câine de pază și-ți faci nevoile pe unde apuci. Nu ca să-i fii câine de pază te-a ales ea... ci pentru că te-a crezut poet. Era cândva poet, îmi spune ea. Și acum, ce ești? Hai, Sylvester, curaj! Scoate-ți microfonul din pantaloni, lasă-ți piciorul din spate jos și încetează să urinezi peste tot. Curaj, îți spun, pentru că ești deja aruncat la gunoi. E contaminată, și-o spun eu, și-ai face foarte bine să dai jos și gardu. Nare rost să mă întrebi pe mine dacă nu cumva cafeaua nu are gust de acid fenic! Nu mă sperii tu cu așa ceva. Pune șoridoaică-n cafea și toarnă și niște sticlă pisată. Fierbe niște dejecții umane și aromează-le cu puțin ă nucșoară.

De câteva săptămâni, îmi duc viața în comun. Trebuie să mă împart cu alții, mai ales cu niște ruși trăsniți, un olandez bețiv și o zdrăhoancă de bulgăroaică pe nume Olga. Dintre ruși, i-aș numi în special pe Eugene și Anatole.

N-au trecut multe zile de când Olga a ieșit din spital unde și-a legat trompele și-a mai dat jos ceva kilograme. Nu pare totuși să fi suferit prea mult. Cântărește cam cât o cămilă și respiră ca o locomotivă. Asudă abundent, are balenă fetidă, și-și poartă peruca circaziană de parc-ar fi o

paparudă. Pe bărbie tronează doi negi uriași, din care răsar smocuri mici de păr. Și-a lăsat și mustață.

A doua zi după ce-a ieșit din spital, Olga a început să facă din nou pantofi. La șase dimineața s-apucă de lucru. Dă gata două perechi de pantofi pe zi. Eugene se plânge că Olga e o povară, dar adevăru-i că ea îi întreține pe Eugene și pe soția lui cu cele două perechi de pantofi pe zi. Dacă Olga nu muncește, atunci nu-i nici de mâncare. Așa că toți se străduiesc să o culce pe Olga la timp, să aibă destulă mâncare ca să o țină puterile etc. Fiecare masă începe cu o supă. Supă de ceapă, supă de roșii, supă de legume sau mai știu eu de care, supa are același gust. De fierțură în care s-a aruncat o cârpă de vase – puțin amara, mucegăioasă, spumoasă. Mă uit la Eugene cum o ascunde în dulap, la sfârșitul mesei. Zace acolo, mucegăind, până la masa următoare. Și untul e ascuns în dulap. După trei zile, miroase ca degetul cel mare de la piciorul unui cadavru. Mirosul untului rânțed pus la prăjit nu este prea îmbietor, în special când se gătește într-o cameră lipsită de aerisire. Nici nu deschid bine ușa și mă apucă greața. Eugene, cum mă aude venind, deschide obloanele și dă la o parte cearșaful care-i întins ca o plasă de pescuit să apere de soare. Sărmanul Eugene! Îți aruncă privirea prin camera, la cele câteva piese de mobilă, la cearșafurile murdare de pe pat și la ligheanul de spălat încă plin cu apă murdară și-mi spune: „Sunt sclav!” Spune asta în fiecare zi, și nu o dată, ci de zece ori. Apoi își ia chitara și începe să cânte. Mirosul untului rânțed... câte asocieri îmi vin în minte. Când mă gândesc la acest unt rânțed, mă și văd într-o curte mică, dintr-altă lume, o curte putregăioasă, rău mirositoare. Prin crăpăturile obloanelor, figuri ciudate se holbează la mine... bătrâne cu saluri pe umeri, pitici, proxeneți cu mutre roșii de șobolani, evrei cocârjați, midinettes, cheflii bărboși. Vin bălăbănindu-se în curte să ia apă sau să spele căldările cu lături. Într-o zi, Eugene mi-a cerut să vărs găleata cu lături. M-am dus într-un cotlon al curții. Era o groapă în pământ și-n jur erau aruncate hârtii murdare. Totul era alunecos din cauza excrementelor, ceea ce în engleză se numește shit. Am răsturnat găleata și s-a auzit o gălgâială urmată de un plescăit. Când am revenit, supa fusese pusă în farfurii. Tot prânzul nu m-am gândit decât la perina mea de dinți – a îmbătrânit și perii îmi rămân în dinți. Când mă așez la masă, am grijă să stau mereu lângă fereastră. Mi-e teamă să mă așez de partea cealaltă a mesei – e prea aproape de pat și patul se târăște spre mine. Se văd pete de sânge pe cearșafurile cenușii, dacă privirea mi se duce în acea parte, așa că încerc din răspuț să nu mă uit. Mă uit afară în curte, unde se curăță gălețile de lături.

La masă, parcă nu-i tacâmul complet fără muzică. De-ndată ce brânza e servită, Eugene sare în picioare și apucă chitara care atârna deasupra patului. Mereu același cântec. Spune că are cincisprezece sau șaisprezece cântece în repertoriu, dar eu nu l-am auzit cântând mai mult de trei. Cântecul lui preferat e Channantpoeme d'amour. E plin de angoisse și tristesse. După-amiaza mergem la cinema, unde-i întuneric și răcoare. Eugene stă la pian în fosa orchestrei, iar eu stau pe o bancă în față. Sala e goală, dar Eugene cântă de parcă l-ar asculta numai capete încoronate ale Europei. Ușa spre grădină e deschisă și mirosul de frunze umede se strecoară

Înăuntru amestecându-se cu angoasa și tristețea lui Eugene. La miezul nopții, când spectatorii au umplut sala de transpirație și respirație grea, mă întorc să dorm pe bancă. Lampa de la ieșire, plutind într-un halou de fum de țigară, aruncă o lumină slabă peste colțul de jos al cortinei de azbest; în fiecare seară, închid pleoapele peste un ochi artificial.

În picioare, în curte, cu un ochi de sticlă. Doar jumătate din lume e inteligibilă. Pietrele sunt umede, acoperite de mușchi, iar în crăpături se văd țestoase negre. O ușă imensă barează intrarea în pivniță; treptele sunt alunecoase și pătate de excremente de lilieci. Ușa se umflă și scârțâie, balamalele-i stau să cató, în schimb, un panou din email, lipit pe ea, în perfectă stare, avertizează: „Asigurați-vă că ați închis ușa!” De ce să închizi ușa? Nu pot înțelege. Mă uit din nou la panou, dar nu mai este. În locul lui este un geam cu sticlă colorată, îmi scot ochiul de sticlă, scuipe pe el și-l lustruiesc cu batista. O femeie stă pe un pupitru deasupra unui imens birou sculptat. Un șarpe îi încolăcește gâtul. Camera întreagă este înțesată de cărți și pești ciudați înotând în globuri colorate. Pe pereți, hărți și diagrame, hărți ale Parisului înainte de ciumă, hărți ale lumii antice, ale Cnossosului și ale Cartaginei, înainte și după ce-au fost puse la sare. Într-un ungher al camerei, văd un pat de fier și pe el întins un cadavru. Femeia se ridică obosită, ia cadavrul de pe pat și, absentó, îl aruncă pe fereastră. Se întoarce la imensul birou sculptat, ia un peștișor dintr-un glob și-l înghite, încet, camera începe să se învârtă și unul câte unul continentele alunecă în mare. A rămas doar femeia, dar trupul ei este o masă de geografie. Mă aplec pe fereastră și Turnul Eiffel e numai bule de șampanie. E construit din numere și învesmântat în dantelă neagră. Canalele de scurgere gargarisesc frenetic. Peste tot numai acoperișuri, așezate cu o execrabilă viclenie geometrică.

Am fost proiectat afară din lume ca un cartuș. O ceață deasă s-a așternut pe pământul sulemenit de o boia înghețată. Simt palpitația orașului, ca o inimă abia scoasă dintr-un corp cald. Ferestrele de la hotelul meu sunt soioase și în aer răzbate o duhoare grea, acra, de substanță chimică arsă. Privind spre Sena, rad noroi și dezolare, felinare pâlpâind, bărbați și femei asfixiați, poduri acoperite de case, abatoare de amor. Un bărbat stă sprijinit de zid cu un acordeon prins în chingi de abdomen. Mâinile-i sunt retezate de la încheieturi, dar acordeonul se mișcă între cioatele lui ca un sac plin de șerpi. Universul s-a micșorat. Nu-i mai mare decât un bloc și nu mai sunt nici stele, nici copaci, nici râuri. Oamenii care locuiesc aici sunt morți. Fac scaune pe care stau ceilalți în visele lor. În mijlocul străzii, o roată și în miezul roții e fixată o spânzurătoare. Oameni morți se zbat frenetic să se cațere pe spânzurătoare, dar roata se învârte prea repede... Îmi trebuia ceva să mă împac cu mine însumi. Seara trecută am aflat ce: Papini. Nu contează că e șovin, că e un mic Hristos sau un pedant miop. Ca ratat e fără egal.

Ce cărți a citit la 18 ani! Nu doar Homer, Dante, Goethe, nu doar Aristotel, Platon, Epictet, nu doar Rabelais, Cervantes, Swift, nu doar Walt Whitman, Edgar Allan Poe, Baudelaire, Villon, Carducci, Manzoni, Lope de Vega, nu doar Nietzsche, Schopenhauer, Kant, Hegel, Darwin, Spencer, Huxley - nu doar astea, dar și plevușcă între timp. Asta la pagina 18. A/ors, la

pagina 232 nervii îi cedează și mărturisește. Nu știu nimic, recunoaște el. Știu titlurile, am alcătuit bibliografia, am scris eseuri critice, am vorbit de râu și am defăimat... pot vorbi cinci minute sau cinci zile și gata, mă simt stors până la ultima picătură.

După care urmează: „Toți vor să mă vadă. Toți insistă să-mi vorbească. Oamenii mă agresează și-i agresează și pe alții cu întrebări despre mine. Ce mai fac? Cum mă simt? Mi-am revenit? Mai fac plimbări la țară? Lucrez? Am terminat de scris cartea? Mă voi apuca să scriu o alta în curând? O aschimodie de neam, slab ca o maimuță, vrea să-i traduc cărțile. O tânără rusoaică cu o privire sălbatică vrea să-i scriu povestea vieții mele. O doamnă din America vrea să știe ultimele vești despre mine. Un domn din America îmi trimite trăsura să vin să cinez cu el – pentru o conversație intimă, confidențială, știi tu bine. Un vechi coleg de școală și bun amic de-al meu, de acum zece ani, vrea să-i citesc ce scriu tot atât de repede pe cât de repede scriu. Un prieten pictor m-așteaptă să pozez cu ora. Un ziarist vrea adresa mea actuală. O cunoștință, un mistic, mă iscodește despre starea mea de spirit. Un altul mai practic, despre starea buzunarului meu. Președintele clubului mă întreabă dacă nu vreau să țin o cuvântare băieților! O doamnă cu înclinații spirituale speră să vin să iau ceaiul la ea cât de des posibil. Vrea să știe părerea mea despre Isus Hristos și ce cred despre noul mediu...?”

Dumnezeule sfinte! Ce am devenit? Cu ce drept, oameni buni, îmi bulversați viața, îmi răpiți timpul, îmi intrați în suflet, îmi sugeți gândurile, mă folosiți drept companionul, confidentul și biroul vostru de informații? Drept cine mă luați? Credeți că sunt angajat pe bani să joc în fiecare seară o farsă intelectuală sub ochii voștri? Credeți că sunt un sclav, cumpărat cu bani grei, să mă târăsc pe burtă în fața voastră, leneșilor, și să vă pun la picioare tot ce știu și tot ce simt? Credeți că sunt o târful într-un bordel care-i chemată să-și ridice fustele sau să-și scoată fumul la cererea primului bărbat îmbrăcat elegant?

Sunt un bărbat care-și dorește o viață eroică și vrea să facă lumea mai ușor de suportat în propriii ei ochi. Dacă, în unele momente de slăbiciune, de relaxare, de nevoie, îmi ies din sărite – o frântură de mânie domină în cuvinte – un vis înfocat, înveșmântat în imagini – ei bine, acceptați sau nu – dar lăsați-mă în pace!

Sunt un om liber – și am nevoie de libertatea mea. Am nevoie să fiu singur. Am nevoie să reflectez la remușcărilor și disperarea mea în singurătate. Am nevoie de soare și de caldarâmii străzilor, neîntovărașit, fără nici o conversație, față-n față cu mine, însoțit doar de muzica sufletului meu. Ce vreți de la mine? Când am ceva de spus, o spun în scris. Când am ceva de dat, dau. Curiozitatea voastră bolnăvicioasă îmi întoarce stomacul pe dos! Complimentele voastre mă umilesc! Ceaiul vostru mă otrăvește! Nu datorez nimănui nimic. Aș fi răspunzător doar în fața lui Dumnezeu – dacă El ar exista!” îmi pare mie că Papini pierde ceva din vedere, foarte puțin, atunci când vorbește de nevoia de a fi singur. Nu e greu să fii singur dacă ești sărac și ratat. Un artist e întotdeauna singur dacă e trist. Nu, de ce are nevoie un artist este solitudinea în sine.

Artist, îmi spun că sunt. Așa să fie. Un minunat somn de după-amiază care mi-asterne catifea între vertebre, îmi «generează destule idei să-mi ajungă trei zile. Plin ochi de energie și nimic de făcut cu ea. Hotărâsc să merg la plimbare. Ajung în stradă, mă răzgândesc. Hotărâsc să merg la cinema. Nu pot merge la cinema - lipsă câteva centime. Atunci, o plimbare, în fața fiecărui cinematograf, mă opresc să mă uit pe afișe, apoi la prețul biletului. Destul de ieftine, cârciumile astea de opium, numai că nu-mi ajung câteva centime. Dacă n-ar fi atât de târziu, m-aș întoarce și-aș vinde o sticlă goală.

Odată ajuns în Rue Amelie, nici nu mă gândesc la filme. Rue Amelie este una din străzile mele preferate. Este una dintre acele străzi pe care, din fericire, municipalitatea a uitat să o paveze. Imense pietre de caldarâm dispuse convex dintr-o parte în alta a străzii. O stradă scurtă și strâmtă. Hotel Pretty se află aici. Mai este și o bisericușă pe Rue Amelie. Parcă ar fi ridicată special pentru președintele Republicii și familia sa. Din când în când e bine să vezi o bisericușă modestă. Parisul e atât de plin de catedrale pompoase.

Pont Alexandre III. Un spațiu întins, bătut de vânt, când te apropii de pod. Copaci stranii, golași, fixați cu precizie matematică în mijlocul gardulețelor de fier. Mohoreala de la Invalides țâșnind din dom și năpădind străzile aglomerate, întunecate, adiacente pieții. Morga poeziei, îl au acum acolo unde-1 vor, pe marele războinic, pe ultimul mare bărbat al Europei. Doarme adânc în patul său de granit. Nici o teamă că s-ar putea răsuci în mormânt. Ușile sunt ferecate, capacul e bine pus. Dormi, Napoleon! Nu ideile tale le vor, ci doar leșul râu!

Râul este încă umflat, noroios, brăzdat de lumini. Nu știu ce se ridică în mine la vederea acestui curent întunecat, rapid, dar mă cuprinde o exaltare imensă care tresare în mine și-mi strigă dorina profundă de-a nu părăsi niciodată acest pământ, îmi amintesc că am trecut pe aici ieri dimineașă în drum spre American Express, deși știam bine că nu mă aștepta nici o corespondență, nici un cec, nici o telegramă, nimic, nimic. Un camion de la Galeriile Lafayette scârțâia pe pod. Ploaia se oprise și razele de soare, perforând norii săpunoși, atingeau ca un foc rece acoperișul caselor, îmi revine acum în minte privirea cu care șoferul aplecat peste portieră se uita dincolo de râu spre drumul către Passy. O privire atât de sănătoasă, simplă, aprobatoare, ca și cum ar fi spus: „Hmm, vine primăvara!” Și Dumnezeu știe, când primăvara vine la Paris, cel mai umil muritor se simte în paradis. Dar nu a fost doar atât -a fost intimitatea cu care ochiul său îmbrățișa peisajul. Era Parisul lui. Nu trebuie să fii bogat, nici măcar cetățean, ca să simți asta despre Paris. Parisul e plin de oameni săraci - șleahta cea mai mândră și murdară care a fost vreodată pe pământ, mi se pare mie. Și totuși ai senzația că se simt ca acatón. Asta îl face pe parizian să fie diferit de orice alt suflet metropolitan.

Când mă îndrăgostesc la New York, sentimentul e diferit. New York-ul îl face să se simtă neimportant și pe omul cel mai bogat. New York-ul este rece, sclipitor, malign. Clădirile domină. Un fel de frenezie atomică împinge totul. Cu cât mai frenetic ritmul, cu atât mai mărunț sufletul. Un ferment continuu, deși la fel de bine s-ar putea ca totul să aibă loc într-o eprubetă. Nimeni nu

știe despre ce e vorba. Nimeni nu direcționează energia. Incredibil. Bizar. Aiuritor. Când mă gândesc la orașul în care m-am născut și am crescut, acest Manhattan pe care Whitman l-a cântat, o furie altó, oarbă îmi cuprinde viscerele: New York! închisorile albe, trotuarele fojgăind de viermi, cojile de pâine, localurile de noapte, construite ca niște palate, ovreii, leproșii, vagabonzii, și peste toate, l'ennui monotonia fețelor, străzilor, picioarelor, caselor, zgârie-norilor, prânzurilor, afișelor, slujbelor, crimelor, iubirilor... Un oraș întreg ridicat pe nimic. Fără sens. Absolut fără sens. Și strada Patruzeci-și-doi! Creștetul lumii, îi spun ei. Unde-o fi atunci fundul? Umblă cu mâinile întinse și-ți pun scrum în pălărie. Bogați sau săraci, umblă cu capul pe spate de-și rup aproape gâtul privind spre frumoasele închisori albe. Umblă ca niște găște oarbe, iar luminile orașului le împoașcă fața cu rictusuri de extaz.

„Viața, spunea Emerson, constă din ceea ce un om gândește toată ziua”. Dató-i așa, atunci viața mea nu este altceva decât un intestin gros. Nu numai că mă gândesc la mâncare toată ziua, dar o și visez noaptea.

Cu toate astea, nu vreau să mă întorc în America, să fiu pus din nou la jug să învârt roata la moara. Nu, prefer să rămân om sărac în Europa. Și Dumnezeu știe, sunt destul de sărac. Mai rămâne să fiu om] Săptămâna trecută, credeam că problema vieții e pe punctul de a fi rezolvată, credeam că sunt pe cale să devin independent, întâmplarea a făcut să mă întâlnesc cu un alt rus, pe nume Serge. Locuiește la Suresnes, unde se află o mică colonie de emigres și artiști ratați, înainte de revoluție, Serge era căpitan în garda imperială; măsoară din cap până-n picioare 1,90 m și toarnă vodcă în el ca într-un butoi. Tatăl lui a fost amiral, sau cam așa ceva, pe vasul de război „Potemkin”. L-am cunoscut pe Serge în condiții destul de ciudate. Adulmecând după hrană, mam trezit ieri la prânz pe lângă Folies-Bergeres – mai bine zis, lângă intrarea din spate, pe micuța alee cu o poartă de fier la un capăt. Dădeam o raită pe la intrarea actorilor, cu speranța vagă că din întâmplare voi da peste-un fraier, când un camion fără prelată trase lângă trotuar. Văzându-mă cum stăteam cu mâinile în buzunare, șoferul, adică Serge, mă întrebă dacă nu vreau să-i dau o mână de ajutor să descarce butoaiele de fier. Când află că sunt american și lefter, aproape că-i dădură lacrimile de fericire. Căutase în stânga și-n dreapta un profesor de engleză, pare-se. Îl ajut să rostogolească butoaiele cu insecticid înăuntru și-mi imaginez locul meu printre acei pierde-vară mișunând în culise, întâmplarea capătă dimensiuni bizare – sala goală, păpușile din rumeguț ciocnindu-se prin colțuri, butoaiele de germicid, vasul de război „Potemkin” – și, peste toate, amabilitatea lui Serge. E mare și tandru, bărbat până-n măduva oaselor, dar cu un suflet de femeie.

În cafeneaua de alături – Cafe des Artistes – îmi propune imediat să mă găzduiască. Va pune o saltea pe dușumea în hol. Pentru lecții, spune că-mi va oferi o masă în fiecare zi, o masă bogată, rusească sau dató, dintr-un motiv oarecare, masa va lipsi, atunci cinci franci. Mie mi se pare minunat – minunat. Singura problemă este cum voi ajunge în fiecare zi din Suresnes la American Express? Serge insistă să începem imediat – îmi dă banii să ajung seara la Suresnes. Sosesc puțin înainte de citó, cu rucsacul meu, să-i dau lui Serge

prima lecție. Deja sunt câțiva musafiri pe-acolo – de parc-ar mânca întotdeauna în turmă, vârandu-si mâinile cu toții la grămadă. Suntem opt la masă – și trei câini. Câinii mănâncă primii. Mănâncă terci de ovăz. Apoi, începem și noi. Tot terci de ovăz – ca hors doeuvre. „Cbez nous, spune Serge, clipind din ochi, cestpour les chiens, les Quaker Oats. Ici pour le gentleman. Qa va”. După terci, supă de ciuperci și legume; după care omletă cu șuncă, fructe, vin roșu, vodcă, cafea, țigări. Nu-i deloc rea masa rusească. Fiecare vorbește cu gura plină. Spre finalul mesei, soția lui Serge, o armeanca leneșă și șleampătă, se trânteste pe canapea și începe să roadă bomboane. Pescuieste cu degetele-i butucănoase prin cutie, apucă o bomboană și-o tercieste să vadă dacă are umplutura, apoi o aruncă pe dușumea la câini.

Odată masa terminată, musafirii dispar în grató. Atât de precipitat, de parc-ar fugi de ciumă. Serge și cu mine am rămas cu câinii – nevastă-sa a adormit pe canapea. Serge se plimbă nepăsător, râcâind resturile de mâncare pentru câini. „Câinilor place foarte mult, spune el. Foarte bun pentru câini. Câinele cel mic, el are viermi... e prea mic totuși.” Se apleacă să cerceteze niște viermi albi zăcând pe covor între etichetele câinelui, încearcă să-mi explice despre viermi în engleză, dar nu-și găsește cuvintele, în cele din urmă, consultă dicționarul.

„Aha, spune el, privindu-mă triumfător, tenie!” Evident, răspunsul meu nu este prea inteligent. Serge s-a zăpăcit. Se lasă în genunchi și-n coate ca să-i cerceteze mai bine. Prinde unul și-l așază pe masă lângă fructe. „Hmm, el nu prea mare, mormăie el. Lecția următoare tu mă înveți viermi, nu? Ești bun profesor. Progresez cu tine...” Întins pe saltea în hol, duhoarea germicidului mă sufocă. O duhoare acra, înțepătoare, care parcă-mi intră prin toți porii corpului. Aint toată mâncarea în gură – terciul de ovăz, ciupercile, șunca, merele coapte. Văd tenia întinsă lângă fructe și toate felurile de viermi pe care Serge mi le-a așezat pe fața de masă ca să-mi explice ce-i cu câinele. Văd fosa goală de la Folies-Bergeres și în fiecare crăpătură sunt gândaci de bucătărie, păduchi și ploșnițe. Văd oamenii scărpinându-se frenetic, scărpinându-se și iar scărpinându-se până la sânge. Văd viermii cățărându-se pe scenă ca o armată de furnici roșii, devorând totul în cale. Văd fetele din cor aruncându-și tunicile de mătase și alergând prin culise goale. Văd spectatorii din sală aruncându-și hainele de pe ei și scărpinându-se ca niște maimuțe.

Încerc să mă liniștesc. Totuși am găsit o casă de locuit și mă așteaptă o masă în fiecare zi. Și Serge e un băiat de zahăr, fără discuție. Dar nu pot dormi. E ca și cum te-ai duce să dormi la morgă. Salteaua e saturată cu lichid de îmbălsămare. E morga păduchilor, ploșnițelor, gândacilor, teniilor. Nu mai suport. Nici nu voi suporta. Totuși sunt un om, nu păduche. Dimineața, aștept ca Serge să încarce camionul, îi cer să mă ducă la Paris. Nu mă lasă inima să-i spun că-l părăsesc. Las în urmă rucsacul, cu puținele lucruri care mi-au mai rămas. Când ajungem la Place Pereire, sar jos din mașină. Fără un motiv anume, mă dau jos aici. Fără nici un fel de motiv pentru nimic. Sunt liber – asta contează.

Ușor ca pasărea, hoinăresc dintr-un cartier în altul. Parc-aș fi fost eliberat din închisoare. Privesc lumea cu alți ochi. Totul mă interesează în cel mai înalt grad. Chiar și nimicurile. Pe Rue du Faubourg Poissonniere, mă opresc în fața vitrinei unui centru de cultură fizică. Sunt expuse fotografiile cu specimene de bărbați „înainte și după”. Toi sunt franțuji. Unii sunt goi, exceptând un prince-nez sau o barbă. Nu pot înțelege cum tipii ăștia se dau în vânt după bare paralele și haltere. Un franțuz trebuie să aibă doar o idee de burtă, ca Baronul de Charlus. Trebuie să poarte barbă și prince-nez dar niciodată nu trebuie să fie fotografiat gol. Trebuie să poarte cizme de piele perfect lustruite, iar din buzunarul de la piept trebuie să răsară nu mai mult de doi centimetri de batistă. Dató-i posibil, o panglică roșie trebuie să-i treacă prin butoniera. La culcare, trebuie să se-mbrace în pijama.

Spre seară, apropiindu-mă de Place Clichy, trec pe lângă micuța târfa cu un picior de lemn, care, fie zi, fie noapte, stă peste drum de Gaumont Place. Nu-i dai o zi peste 18 ani. Presupun că-și are clienții ei. După miezul nopții, în veșmintele ei negre stă ca înfiptă în acel loc. În spatele ei, se întinde o alee arzând de lumini ca un iad. Trecând acum pe lângă ea cu inima ușoară, mi se pare că seamănă cu o găscă legată de-un țăruș, o găscă cu ficatul bolnav, ca lumea să-i poată mânca le pate de foie gras. Trebuie să fie straniu să te sui în pat cu ciotul ăla de lemn. Îți imaginezi tot felul de lucruri – așchii, etc. Totuși, fiecare cu gusturile lui!

Coborând pe Rue des Dames, dau peste Peckover, un alt sărman trudind la ziar. Se plânge că doarme doar trei sau patru ore pe noapte. Trebuie să se scoale la opt dimineața să lucreze la un dentist. Nu face asta pentru bani, îmi explică el. Vrea să-și cumpere un rând de dini falși. „E greu să citești șpalturi când îți cade capul de somn, îmi spune el. Soția crede că-mi tai craca de sub picioare. Ce ne-am face dacă ți-ai pierde slujba? Îmi spune ea”. Dar Peckover nu dă doi bani pe slujba lui. Nu-i permite nici măcar să aibă bani de buzunar. Trebuie să adune chiștoace pentru tutun de pipă. Haina-i prinsă în ace. Are balenă fetidă și mâinile-i asudă. Și doar trei ore de somn pe noapte. „Nu așa trăiește un om, îmi spune el. Și șeful ăla al meu scoate și untul din mine dacă sar n virgulă”. Vorbind despre soia lui, adaugă: „Femeia aia a mea n-are nici pic de recunoștință, ți-o spun eu!”

La plecare, reușesc să scot un franc juma' de la el. Încerc să-i mai storc cincizeci de centime, dar e imposibil. Oricum, am de-ajuns pentru o cafea și un croissant. Lângă Gare St. Lazare e un bar cu prețuri reduse.

Norocul îmi surâde și găsesc în lavabo un bilet de concert. Ușor ca pasărea cerului mă îndrept spre Salle Gaveau. Plasatorul pare deprimat c-am neglijat să-i dau bacșiș. De fiecare dată când trece pe lângă mine se uită întrebător, poate-poate mi-aduc aminte.

A trecut ceva vreme de când n-am mai stat în compania unor oameni bine îmbrăcați, așa că sunt puțin panicat, încă mai simt mirosul formalhidei. Poate că Serge face livrări și aici. Dar nimeni nu se scarpină, mulțumescu-ți Doamne. O adiere de parfum... doar o adiere. N-a-nceput bine muzica și chipurile oamenilor au deja un aer plictisit. Un fel politicos de tortură autoimpusă, concertul. O clipă, când dirijorul bate cu mica lui

baghetă, se simte ca un spasm de concentrare intensă urmat aproape imediat de o cădere generală, un fel de tihnit repaus vegetal provocat de ploaia mocnită, continuă, venind de la orchestră, în mod ciudat, creierul e în alertă. Parc-aș avea în țeastă o mie de oglinzi. Nervii îmi sunt întinși, vibrează! Notele sunt parcă mingi de sticlă dansând pe milioane de jeturi de apă. N-am fost niciodată la un concert pe un stomac atât de gol. Nimic nu-mi scapă, nici zgomotul celui mai minuscul ac în cădere. Ca și cum as R gol și fiecare por de pe trupul meu ar fi o fereastră și toate ferestrele ar fi deschise, iar lumina mi-ar inunda viscerele. Simt cum lumina se-ndoaie sub bolta coastelor și coastele formează o strană înfiorată de reverberații. N-am nici o idee cât timp durează asta. Am pierdut orice senzație de timp sau spațiu. După aceea ce pare a dura o eternitate, urmează o perioadă de semiconștienă cumpănită de un atare calm, încât simt un lac imens în mine, un lac de-un luciu irizat, rece ca gheața. Și deasupra acestui lac, ridicându-se-n mari spirale, cârduri de păsări migratoare cu picioare subțiri și lungi, cu penele strălucitoare. Când după cârd răsar din apa rece, nemișcată a lacului și, trecând pe sub claviculă, se pierd în marea albă a zării. Și apoi, încet, foarte încet, ca și cum o femeie bătrână cu o bonetă albă ar face rondul prin trupul meu, ferestrele se închid și organele mele revin la locurile lor. Deodată, luminile se aprind și bărbatul din loja albă pe care l-am luat drept ofițer turc se dovedește a fi o femeie cu un ghiveci pe cap.

Acum e agitație și toți cei care vor să tușească o fac după porta inimii. E zgomot de picioare frecate și scaune ridicate, un zgomot neîntrerupt, mărunț, al oamenilor mișcându-se fără țintă, al oamenilor răsfoind programele și pretinzând că le citesc, apoi lăsându-le din mână și frecându-și picioarele sub scaun, recunoscători pentru cel mai mic incident care îi poate opri să se întrebe la ce se gândeau, pentru că, dacă ar deveni conștienți că nu se gândeau la nimic, ar înnebuni, în lumina crudă a candelabrelor, se uită unii la alții cu o privire goală. E o tensiune ciudată între ei. În clipa în care dirijorul ciocănește din nou cu bagheta în pupitru, se afundă din nou într-o stare cataleptică. Se scarpină inconștient sau își aduc aminte de o vitrină unde era expusă o eșarfa sau o pălărie; își aduc aminte, cu o claritate uimitoare, de orice detaliu din acea vitrină, dar unde era cu exactitate; nu-si pot aminti. și asta-i necăjește, îi ține treji de-a binelea și nu contează cât de minunată e muzica, lor nu le iese din minte acea vitrină și eșarfa aia care atârnă acolo sau pălăria. și această atenție feroce se transmite. Până și orchestra se simte galvanizată de-o vivacitate extraordinară. A doua parte se duce ca vântul - atât de repede încât, atunci când muzica încetează și luminile se aprind, unii stau pironiți în scaune precum morcovii, maxilarele miscându-li-se spasmodic, și dacă ai striga brusc în urechea lor Brahms, Beethoven, Mendeleev, Hetfegovina, ar răspunde fără a clipi - 4, 967, 289.

Când ajungem la muzica lui Debussy, atmosfera e complet înveninată. Mă gândesc ce simți în timpul actului sexual când ești femeie, dacă plăcerea e mai mare etc. încerc să-mi închipui ceva pătrunzându-mi în vintre, dar am doar vaga senzație de durere, încerc să mă concentrez, dar muzica e prea alunecoasă. Nu mă pot gândi la o vază învârtindu-se încet și figurile

pierzându-se în spațiu, în cele din urmă, doar luminile se învârtesc, și cum se învârtesc oare luminile? mă întreb. Cel de lângă mine doarme adânc. Pare a fi un agent de bursă, cu burta lui proeminentă și mustața cănită, îmi place, îmi place mai ales burdihanul lui și tot ce a trebuit să bage în el. De ce n-ar dormi adânc? Dacă vrea să asculte, oricând poate să facă rost de un bilet de intrare. Observ că toți dorm cu atât mai adânc, cu cât sunt mai bine îmbrăcați. Bogații au conștiința ușoară. Dacă un sărac ațipește doar și preș de câteva secunde, se simte mortificat; își închipuie că a comis o crimă împotriva compozitorului.

La piesa spaniolă, auditoriul a fost electrizat. Toți stăteau pe marginea scaunului... tobele îi treziseră. Credeam că tobele or să țină o veșnicie. Mă așteptam ca oamenii să cadă din loje și să-și arunce pălăriile de pe cap. Era ceva eroic și putea să ne înnebunească de-a binelea, Ravel, dac-ar fi vrut-o. Dar asta nu-i Ravel. Dintr-o dată totul se stinge. Parcă si-ar fi adus aminte, în mijlocul lucrării, că are pe el un costum retezat la poale. S-a înfrânat. O imensă greșeală, după umila mea părere. Arta înseamnă să mergi până la capăt. Dacă-ai început cu tobele, trebuie să termini cu dinamită, sau TNT. Ravel a sacrificat ceva de dragul formei, de dragul unei legume pe care oamenii trebuie să o digere înainte de a merge la culcare.

Gândurile mi se-nvoburează. Muzica alunecă pe lângă mine, acum că tobele nu mai bat. Peste tot, oamenii parcă pozează. Sub lumina de la ieșire, un Werther înecat în disperare stă rezemat pe coate, cu ochii sticloși. Lângă ușă, înfășurat într-o capă imensă, stă un spaniol cu un sombrero în mână. Ai zice că pozează pentru „Balzac” al lui Rodin. De la gât în sus, aduce cu Buffalo Bill. La galeria din fața mea, în rândul din față, stă o femeie cu picioarele larg desfăcute; parcă ar avea maxilarul blocat, așa cum stă cu capul aruncat pe spate și gâtul dislocat. Femeia cu pălărie roșie, ațipită peste balustradă - ce minunat dacă ar avea o hemoragie! Dacă, brusc, ar vărsa o găleată peste cămășile scrobite de dedesubt, îți și închipui pe neica-nimeni aștia ducându-se acasă de la concert cu sânge pe...

Somnul e nota de bază. Nimeni nu mai ascultă nimic. Imposibil să mai gândești sau să ascuți. Imposibil să visezi chiar când muzica însăși nu este decât un vis. O femeie cu mânuși albe are în poală o lebădă. Legenda spune că atunci când Lebăda a fost fecundată, a dat naștere la gemeni. Toți dau naștere la ceva, toți cu excepția lesbienei din rândul de sus. Capul îi stă sumețit, gura și-o ține larg deschisă, e în alertă, fremătând sub ploaia de scânteii aruncate de simfonia atomică. Jupiter îi perforează urechile. Mici fraze din California, balene cu aripi, Zanzibar, Alcazar. Pe când de-a lungul Guadalquivirului o mie de moschei străluce-n soare. Strada Banilor cu doi stâlpi de priponit cailor. Garguiele. omul cu prostiile lui Jaworski. luminile fluviului. În America, aveam câțiva prieteni hinduși, unii mai buni, alții mai răi, alții indiferenți. Vremurile mă pusese într-o situație în care, din fericire, puteam să le fiu de ajutor, le făceam rost de slujbe, îi ocroteam, îi hrăneam când era nevoie. Erau foarte recunoscători, trebuie să-o spun deschis; în așa hal, că-mi făceau viața amară cu atențiile lor. Doi dintre ei erau niște sfinți, dacă știi ce-i aia un sfânt, în special Gupte care a fost găsit într-o dimineașă

cu gâtul tăiat de la o ureche la alta. Într-o mică pensiune din Greenwich Village, a fost găsit într-o dimineață gol-goluț, întins pe pat, cu flautul lângă el și cu gâtul tăiat, cum am spus, de la o ureche la alta. Nu s-a aflat niciodată dacă a fost omorât sau dacă s-a sinucis. Dar ce importanță mai are acum...

Mă gândesc înapoi la lanțul de întâmplări care m-au adus în final la locuința lui Nanantatee. Cât de ciudat e faptul că am uitat cu totul de Nanantatee, până mai ieri când lâncezeam într-o cameră de hotel sărăcăcioasă de pe Rue Cels (tăceam acolo pe patul, de fier gândindu-mă ce nulitate, ce zero, ce nimerică am devenit, când bingo! răsare cuvântul: NON-ENTITATE! Așa îi spuneam noi la New York: Non-entitate. Domnul Nonentitate.

Iată-mă întins pe podeaua splendidului apartament cu care se lăuda el pe când era la New York. Nanantatee face pe bunul samaritean. Mi-a dat două păaturi aspre, din păr de cal, în care mă înfășor prin praful de pe jos. La fiecare ceas al zilei am câte o trebușoară de făcut, asta pentru că sunt destul de prost să rămân în casă. Dimineața, mă trezește brusc să-i pregătesc legumele pentru prânz: ceapă, usturoi, fasole etc. Prietenul lui, Kepi, mă avertizează să nu gust din mâncare -spune că-i rea. Rea sau bună, care-i diferența? Mâncare! Asta contează. Pentru puțină hrană sunt gata să-i mătur covoarele cu o mătură ruptă, să-i spăl hainele și să-i adun firimiturile de pe podea de îndată ce a terminat de mâncat. A devenit curățenia personificată de când am venit eu. Acum, fiecare lucru trebuie curățat de praf, scaunele trebuie aranjate într-un anumit fel, ceasul trebuie să sune, la toaletă trebuie să curgă apa ca lumea... Un hindus nebun, dacă s-a pomenit așa ceva! și zgârcit ca o fasole uscată! O să râd pe săturate când o să-i scap din labe, dar acum sunt prizonier, un om fără casă, un lepros...

Dacă cumva nu vin acasă într-o seară să mă înfășor în păturile de cal, când ajung îmi spune: „O, deci n-ai murit? Credeam c-ai murit”. Și deși știe că n-am un chior în buzunar, îmi spune în flecare zi că tocmai a dat peste o cameră ieftină în împrejurimi. „Nu pot închiria o cameră acum, știi bine”, îi spun. Și atunci, clipind din ochi ca un chinez, îmi răspunde molatec: „O, da, am uitat că n-ai bani. Uit mereu, Endri... Dar când sosește telegrama... când domnișoara Mona îți trimite banii, ei bine atunci, vii cu mine să căutăm o camera?” Și în secunda următoare, mă îndeamnă să stau cât vreau, „șase luni. șapte luni, Endri. îmi ești foarte folositor”.

Nanantatee este unul dintre acei hinduși pentru care n-am făcut nimic în America. Mi s-a prezentat drept un negustor bogat, un negustor de perle, cu un apartament luxos pe Rue Lafayette, Paris, o vilă la Bombay, un bungalow la Darjeeling. De cum l-am văzut, mi-am dat seama că era cam redus mintal, deși, câteodată, tocmai oameni ca el au geniul să strângă averi. N-am știut că-și plătise nota de la hotelul din New York cu două perle mari strecurate-n palma proprietarului. Mi se pare acum nostim să aflu că rățoiul ăsta se fudulea prin holul hotelului new yorkez cu bastonul lui de abanos, învârtindu-i pe degete pe băieții de serviciu, comandând dejunuri pentru oaspeții lui, chemând portarul să-i ia bilete la teatru, închiriind taxiuri cu ziua etc. etc., totul fără să aibă un sfanș în buzunar. Doar o salbă de perle mari la gât, din care a vândut cu trecerea zilelor. Și felul infatuat, arogant, în care mă

bătea pe spate, mulțu-mindu-mi că sunt așa de bun cu prietenii lui hinduși – „cu toții sunt niște țipi foarte inteligenți, Endri... foarte inteligenți!” Spunându-mi că bunul Dumnezeu sau cum l-o fi chemând mă va răsplăti pentru bunătatea mea. Acum înțeleg de ce obișnuiau să chicotească mereu, acești inteligenți țipi hinduși, când le sugeram să-1 tapeze pe Nanantatee de niște dolari.

Ciudat felul în care bunul Dumnezeu sau cum l-o fi chemând mă răsplătește pentru bunătatea mea. Nu-s altceva decât un sclav pentru acest rățoi gras. Sunt mereu la cheremul lui. Are nevoie de mine aici și mi-o spune în față. Când e pe closet, strigă după mine: „Endri, adu-mi un vas cu apă, te rog. Trebuie să mă spăl”. Nici nu se gândește să folosească hârtie igienică, Nanantatee. Trebuie să fie împotriva religiei lui. Așa că strigă după un vas cu apă și o bucată de cârpă. E delicat, rățușcă îndopată ce e el. Uneori când îmi bea ceaiul slab în care aruncă o frunză de trandafir, vine lângă mine și-mi trage o bășină drept în față. Nu spune niciodată „Scuză-mă!” Cuvântul trebuie să lipsește din dicționarul gujarati.

În ziua în care am sosit în apartamentul lui Nanantatee, acesta era pe cale să-și facă abluțiile, adică era aplecat deasupra unui vas cu apă murdară încercând să-și miște brațul schilod în jurul cefii. Lângă vas era o căniță de alamă pe care o folosea să schimbe apa. Mi-a cerut să păstrez tăcere în timpul ceremoniei. Am stat acolo în tăcere, așa cum mi s-a cerut, și l-am privit cum cânta și se ruga și scuipa din când în când în vasul de spălat. Deci asta era minunatul apartament de care vorbea el la New York! Rue Lafayette! Acolo la New York, mi se părea a fi o stradă importantă. Credeam că doar milionarii și negustorii de perle locuiau pe această stradă. Rue Lafayette sună minunat, dacă ești de cealaltă parte a oceanului. Tot la fel și Fifth Avenue, când ești aicea. E greu să-ți imaginezi ce dărăpănături pot fi pe aceste străzi nemaipomenite. În orice caz, uite-mă ajuns, în sfârșit, în apartamentul luxos de pe Rue Lafayette. Și nebunul asta cu brațul lui schilod execută un ritual de spălare. Scaunul pe care stau e rupt, patul stă să cadă, tapetul de pe pereți e zdrențuit, sub pat o valiză deschisă e plină cu rufe murdare. Din locul în care stau, zăresc curtea unde aristocrația din Rue Lafayette zace și fumează din pipe de pământ. Mă întreb acum, în timp ce el psalmodiază doxologia, cum trebuie să arate bun-galoul din Darjeeling. Interminabile, rugăciunile și psalmo-dierile lui.

Îmi explică cum e el obligat să se spele într-un anumit fel prescris, religia i-o cere. În schimb, duminica se spală într-o cadă de tablă. Marele EU SUNT s-ar încrunta dacă ar vedea asta, îmi spune el. Odată îmbrăcat, se duce la dulap, îngenunchează în fața unui idol de pe al treilea raft și repetă toată poliloghia. Dacă te rogi așa în fiecare zi, îmi spune el, nimic nu ți se va întâmpla. Bunul Dumnezeu sau cum l-o fi chemând nu-și uită niciodată servitorul supus. Și apoi îmi arată brațul schilod în urma unui accident de mașină într-o zi în care, neîndoielnic, a neglijat să repete toată cântarea și dănțuirea. Brațul lui seamănă cu un compas rupt. Nu mai e braț, ci un os rupt cu o tijă atașată. De când i-a fost reparat brațul, i-au crescut la subsuoară niște glande bășicate, mici glande umflate, exact ca niște testicule de câine.

Tot plângându-și soarta, își aduce aminte brusc că doctorul i-a recomandat o dietă mai liberală.

Mă roagă neîntârziat să iau loc și să-i fac un meniu cu peste și cu carne din abundență. „Și ce zici de niște stridii, Endri -pentru le petit frere?” Totul e făcut însă să mă impresioneze pe mine. Nu are nici cea mai mică intenție să-și cumpere stridii, sau carne, sau peste. Cel puțin nu cât voi fi eu aici. Pentru moment, ne vom hrăni cu linte și orez și toate merindele uscate pe care le-a depozitat în pod. Iar untul, pe care l-a cumpărat săptămâna trecută, va fi și el drămuit. Când începe să topească untul, mirosul e insuportabil. Obişnuiam s-o șterg de îndată ce se pornea să prăjească untul, acum însă mă țin tare. Prea i-aș face pe plac să mă vadă vomitând ce-am mâncat - ar mai fi ceva de pus bine în dulap, alături de pâinea uscată și brânza mucegăită și micile plăcinte unuroase pe care le face din laptele stricat și untul ranced.

În ultimii cinci ani, se pare, n-a mișcat un deget să câștige un ban. Afacerile s-au dus pe apa sâmbetei, îmi vorbește de perlele din Oceanul Indian, mari, frumoase de poți trăi o viață din ele. Arabii strică piața, îmi spune el.untre timp însă, se roagă zi de zi bunului Dumnezeu sau cum l-o fi chemând, și asta îl susține. Are o relație minunată cu dumnezeirea. Știe cum s-o flateze, cum să stoarcă ceva bani de la ea. E o relație pur comercială, în schimbul vorbăriei zilnice în fața dulapului, își capătă rația de fasole și usturoi, ca să nu mai pomenim și de testiculele umflate de sub braț. E încrezător că totul se va termina cu bine. Perlele se vor vinde din nou bine într-o bună zi, poate în cinci ani, poate douăzeci, când va voi zeul Boomaroom. „Și când afacerile vor merge, Endri, vei avea zece la sută, pentru scrierea scrisorilor. Dar, înainte, Endri, trebuie să scrii scrisoarea să afli dacă putem obține credit din India. Va dura cam șase luni să vină răspunsul, poate șapte. vapoarele nu sunt prea rapide în India”. N-are noțiunea timpului, rățoiul ăsta. Când îl întreb dată a dormit bine, îmi răspunde: „O, da, Endri, am dormit foarte bine. Uneori, dorm nouăzeci și două de ore în trei zile”.

Dimineața este de regulă prea slăbit să poată face ceva. Brațul lui! Cârja aia șontâie de braț! Mă întreb uneori când îl văd răsucind-o în jurul cefii de va putea vreodată s-o pună la loc. Dacă n-ar avea burtă ai zice că-i un contorsionist de la Cirque Medrano. Nu-i lipsește decât un picior rupt. Când mă vede măturând covoarele, când mă vede ce nori de praf ridic, începe să cârâie ca un pigmeu. „Așa! Foarte bine, Endri. Și acum eu o să șterg scaunele”. Adică mai sunt câteva fire de praf pe care eu nu le-am văzut. E felul lui politicos de a fi sarcastic.

După-amiază, apar câțiva amici negustori de perle care se opresc să-i facă o vizită. Niște nemernici suavi, mieroși, cu ochi de căprioară. Stau în jurul mesei, bând ceaiul parfumat cu un șuierat strident, timp în care Nanantatee țopăie de colo-colo ca un hopa-mitică sau arată spre o firimitură de pe podea și-mi spune cu o voce caldă, alunecoasă: „Nu vrei s-o ridici tu, Endri”. Când sosesc musafirii, se duce onctuos la dulap și scoate cojile uscate de pâine pe care le-a prăjit poate acum o săptămână și care au acum gust de lemn mucegăit. Nici o firimitură nu se pierde. Dacă pâinea e prea acra, o

duce jos la portar care, după cum spune, a fost foarte bun cu el. După cum afirmă, portarul e încântat să primească pâinea stricată -face budincă de pâine.

Într-o zi vine să mă vadă prietenul meu Anatole. Nanantatee e încântat. Insistă ca Anatole să rămână la ceai. Insistă să guste din micuțele plăcinte unsuroase și din pâinea acra. „Trebuie să vii în fiecare zi, spune el, și să mă-nveți rusa. Frumoasă limbă, rusa... vreau s-o pot vorbi. Cum spui, Endri - borșt? Scrie pe hârtie, Endri, te rog”... Și trebuie să scriu asta la mașina de scris, musai, să-mi vadă tehnica. A cumpărat mașina de scris, după ce a luat ceva bani pentru brațul rupt, pentru că doctorul i-a recomandat-o ca exercițiu. S-a plictisit însă repede de mașina de scris. Era englezească.

Când a auzit că Anatole cântă la mandolină, a glăsuț: „Foarte bine! Trebuie să vii în fiecare zi să mă înveți muzică. O să cumpăr o mandolină de îndată ce-mi merg afacerile. E bună pentru brațul meu”. A doua zi, împrumută fonograful de la portar. „Te rog să mă înveți să dansez, Endri. Am burta prea mare”. Sper ca-ntr-o bună zi să cumpere o fleică, numai ca să-i pot spune: „Te rog, mușcă tu în locul meu, domnule Nonentitate. Dinii mei nu-s prea tari!”

Cum am mai spus adineauri, de când am sosit, a devenit extraordinar de meticulos. „Ieri, îmi spune el, ai făcut trei greșeli, Endri. Prima, ai uitat să închizi ușa de la WC, așa că toată noaptea face bum-bum. A doua, ai uitat ușa de la bucătărie deschisă, așa că am găsit fereastra crăpată dimineața. și ai uitat să dai afară sticla de lapte goală! întotdeauna vei da afară sticla de lapte, te rog, înainte de a te culca, iar dimineața vei aduce, te rog, pâinea”.

În fiecare zi, prietenul lui, Kepi, își face apariția să vadă dacă n-a venit vreun oaspete din India. Așteaptă ca Nanantatee să iasă din cameră și să fugă la dulap și devorează pâinea uscată ascunsă într-un borcan. Mâncarea nu-i bună, insistă el, dar o înghite ca un șobolan. Kepi e un manglitor, un soi de căpușă umană care se agașă și de pielea celui mai sărman compatriot. Din punctul lui de vedere, toți sunt niște nababi. Pentru un trabuc de Manila și prețul unei băuturi e gata să lingă fundul oricărui hindus. Al unui hindus, vezi bine, nu al unui englez. Are adresele tuturor bordelurilor din Paris și tarifele. Chiar și de la un local de zece franci își scoate un comision. Și unde nu mai pui că știe cel mai scurt drum, oriunde merge. Te va întreba mai întâi dacă vrei să mergi cu taxiul; dacă spui nu, îți va sugera autobuzul, și dacă și asta e prea scump, atunci tramvaiul sau metroul. Sau se va feri să te însoțească acolo, să economisești un franc-doi, știind foarte bine că, în drum, va trebui să treci pe lângă un tabac și vei fi, te rog, atât de bun să-mi cumperi un trabuc.

Kepi e un om interesant, într-un anume fel, pentru că nu are decât o singură ambiție, să reguleze în fiecare noapte. Fiecare ban pe care-l câștigă, și-s al naibii de pușini, îl cheltuiește prin baruri. Are soție și opt copii în Bombay, dar asta nu-l împiedică să ceară în căsătorie pe orice femme de chambre care e destul de stupidă și naivă să-l creadă. Are o micușă încăpere în Rue Condorcet pentru care plătește șaiszeci de franci pe lună. A lipit singur tapetul pe pereți. Foarte mândru de asta. Pune cerneală violetă în stilou

pentru că ține mai mult. își lustruiește singur pantofii, își calcă singur pantalonii, își spală singur rufele. Pentru un trabuc, un chemat, mă rog, te însoțește prin tot Parisul. Dacă te oprești să te uiți la o cămașă sau niște butoni, ochii îi sclipesc. „Nu cumpărați de aici, va spune el. Cer prea mult. Vă arat eu un loc mai ieftin.” Și înainte de a avea timp să răspunzi, te va duce în fața unui magazin cu aceleași cravate și cămăși și butoni. Poate e același magazin! Dar nu-ți dai seama. Când Kepi te aude spunând că vrei să cumperi ceva, inima lui bate mai tare. îți va pune atâtea întrebări și te va duce prin atâtea locuri încât e musai să îți se facă sete, și astfel te vei trezi într-un tabac – poate același tabac! – iar Kepi vorbește din nou cu vocea lui onctuoasă: „Vreți să fiți atât de bun să-mi cumpărați un cheroot?” Nu contează ce vrei să faci, chiar și pentru o mică plimbare, Kepi e gata să economisească pentru tine. Kepi îți va arata cel mai scurt drum, cel mai ieftin loc, cea mai consistentă mâncare, pentru că orice ai de făcut trebuie să treci pe lângă un tabac, și poate să fie revoluție, grevă sau carantină, Kepi trebuie să fie la Moulin Rouge sau la Olympia sau la Ange Rouge când se aud primele acorduri ale muzicii. Mai deunăzi, mi-a adus o carte să citesc. Era despre un proces celebru între un bigot și editorul unui ziar indian. Se pare că editorul îl acuzase pe fajă pe bigot că duce o viașă de scandal. Chiar mai mult, îl acuzase pe bigot că e bolnav. Kepi spune că trebuie să fi fost variolă franțuzească.

Dar Nanantateea adeverește că e blenoragie japoneză. Nanantateea trebuie să exagereze totul. Oricum, spune Nanantateea vesel: „îmi vei spune tu despre ce e vorba, Endri. Nu pot citi cartea, îmi face râu la braț.” Apoi, ca o încurajare, „ e o carte despre amor, Endri. Kepi a adus-o pentru tine. Nu se gândește decât la femei. Câte femei regulează asta, întocmai precum Krishna. Noi nu credem în asta, Endri...”

Ceva mai târziu, mă ia cu el sus în podul care-i plin cu conserve și alte lucruri aduse din India, înfășurate în pânză și hârtie de artificii. „Aici aduc femei”, spune el. Și apoi gânditor: „Nu-s un futăreș prea grozav, Endri. Nu mă mai culc cu nici o femeie. Doar le țin în brațe și le vorbesc. Acum îmi place doar să le vorbesc”. Nu mai e nevoie să-l ascult în continuare, știu că are de gând să-mi vorbească despre brațul lui. îl și rad întins acolo cu balamaua aia a lui ruptă atârând pe marginea patului. Spre surprinderea mea, însă, adaugă: „Nu-s un futăreș grozav, Endri. Niciodată n-am fost. Fratele meu, el e bun! De trei ori pe zi, în fiecare zi! Și Kepi, și el e bun, întocmai precum Krishna”.

Mintea lui e fixată acum pe „treaba cu regulatul”. Jos, în micuța încăpere în care îngenunchează în fața dulapului deschis, îmi explică cum era când avea bani și soția și copiii erau cu el. în zilele de sărbătoare, își lua soția la Casa Națiunilor unde închiria o cameră peste noapte. Fiecare cameră avea un alt stil. Soției lui îi plăcea foarte mult. „Un loc minunat pentru futut, Endri. Știu toate încăperile...”

Pereții micuței încăperi în care stăm acum sunt acoperiți cu fotografii. Fiecare ramură a familiei e reprezentată, parc-ar fi o secțiune din Imperiul Indian. Marea majoritate a membrilor acestui arbore genealogic seamănă cu

niște frunze vestejite. Femeile sunt firave și au o privire mirată, speriată. Bărbații au priviri pătrunzătoare, inteligente, ca niște cimpanzei școliți. Cu toții sunt acolo, vreo nouăzeci, cu boii lor albi, jugăniți, cu grămezile de balegă, cu picioarele lor slăbănoage, cu ochelarii lor demodați, în fundal, ici și colo, se zărește o palmă de pământ arid, un fronton căzut, un idol cu brațele răsucite, un soi de centiped uman. E ceva atât de fantastic, de nepotrivit în această galerie de oameni încât gândul te duce inevitabil la mulțimea de temple care se întinde din Himalaya până în Ceylon, o vastă îngrămădire arhitectonică, de o frumusețe răpitoare și totuși monstruoasă, hidos de monstruoasă pentru că fecunditatea care clocotește și fermentează în miriadele de ramificații arhitectonice pare să fi istovit însăși fibra internă a Indiei. Privind la roiul în mișcare al figurilor care se învâlmășesc pe fațada templelor, ești copleșit de potența acestor oameni frumoși, cu pielea neagră, care si-au amestecat torențele misterioase într-o îmbrățișare erotică ce durează de peste treizeci de veacuri. Acești oameni firavi cu ochi pătrunzători care mă privesc din acele fotografii seamănă cu umbrele emaciate ale acelor figuri virile, masive, care s-au încarnat în piatră și frescă dintr-o parte în cealaltă a Indiei pentru ca miturile eroice ale raselor care s-au amestecat aici să rămână de-a pururi îmbrățișate în inimile conaționalilor lor. Când privesc doar o frântură din aceste spațioase visuri de piatră, aceste edificii rostogolite, trândave, încărcate de pietre prețioase, coagulate cu spermă umană, sunt copleșit de splendoarea uimitoare a acestor zboruri imaginare care au dat șansa unor sute de milioane de oameni de diverse rase să încarneze astfel cele mai fugare expresii ale sufletului lor. E un amestec ciudat, inexplicabil, de sentimente care mă asaltează acum, în timp ce Nanantatee îmi vorbește încontinuu despre sora lui care a murit dând naștere unui copil. Uite-o acolo, pe perete, o ființă mica de doisprezece sau treisprezece ani agățându-se de brațul unui bătrân. La zece ani fusese dată de nevastă acestui versat care îngropase deja cinci neveste. A avut șapte copii, doar unul supraviețuindu-i. Fusese dată gorilei bătrâne ca să păstreze afacerea cu perlele în familie. Când își dădea sufletul, spune Nanantatee, îi șoptise doctorului: „M-am săturat de-atâta regulat... Nu mai vreau să mă reglez, doctore!” În timp ce-mi spune astea, se scarpină solemn în cap cu brațul lui vestejit. „Afacerea cu regulatul nu-i bună, Endri, zice el. Dar îți voi spune un cuvânt care te va face mereu norocos; trebuie să-1 spui în fiecare zi, fără întrerupere, de-un milion de ori trebuie să-1 spui. E cel mai bun cuvânt, Endri... spune-...1 acum. OOMAHARUMOOMA!” „OOMAMBOO...” „Nu, Endri... așa... OOMAHMUMOOMA” „OOMAMABOOMBA.” „Nu, Endri. așa.

Dar lumina aia obscură, tiparul cârpăcit, coperta zdrențuită, pagina mișcată, degetele tremurânde, puricii săltareți, păduchii din pat, spuma de pe limbă, pleopa căzută, nodul din gât, băutura din pahar, mâncărimea din palm, vaietul vântului, durerea din glas, ceața din creier, muștrările conștiinței, vehemența mâniei, vânturile, focul din piept, mișcarea cozii, șobolanii din pod, zgomotul și praful din urechile lui, pentru că i-a trebuit o lună să se dumirească, ei bine, acum îi venea greu să memoreze mai mult de un cuvânt pe săptămână.

Presupun că n-as fi scăpat niciodată din strânsoarea lui Nanantatee dacă destinul n-ar fi intervenit, într-o seara, așa a fost să fie, Kepi m-a întrebat dacă nu vreau să mă duc cu unul din clienții lui la un bordel din apropiere. Tânărul tocmai sosise din India și nu avea mulți bani de cheltuit. Era unul dintre oamenii lui Gandhi, unul din micul grup care a pornit acel marș istoric spre mare în timpul crizei sării. Un discipol foarte vesel al lui Gandhi, trebuie să recunosc, în ciuda legământului de abstenență făcut. Evident, nu mai văzuse o femeie de secole. Nu l-am putut duce mai departe de Rue Laferriere. Umbla ca un câine cu limba scoasă. Și pe deasupra mai era și-un tip al naibii de încrezut și orgolios, își trăsese pe el un costum de catifea, bereta, baston, cravata tip Windsor. Își cumpăraseră doua stilouri, un kodak și lenjerie fină de corp. Bani pe care-i cheltuia îi primise în dar de la negustorii din Bombay, îl trimiseseră la Londra să răspândească învățătura lui Gandhi.

Odată intrați în localul trei Hamilton, începu să-si piardă le sang-froid. Când se văzu înconjurat de un roi de femei goale, se uită la mine consternat. „Alege una, i-am spus. După plac!” Era atât de buimăcit încât de-abia se putea uita la ele. „Alege tu pentru mine”, murmură înroșindu-se violent. M-am uitat la ele cu un ochi rece și am ales o țipă durdulie, plină de nuri. Ne-am așezat în salon și am comandat băuturile. Madam vroia să știe de ce nu am ales și eu o fată. „Da, alege și tu una, spuse tânărul hindus. Nu vreau să fiu singur cu ea.” Așa că au fost aduse din nou fetele și am ales și eu una, înălțuță, subțire, cu ochi melancolici. Am fost lăsați singuri, toți patru în salon. După câteva minute, tânărul meu Gandhi se apleacă spre mine și-mi șoptește ceva la ureche. „Bineînțeles, dacă-ți place mai mult, ia-o”, îi spun și, destul de stângaci și vădit jenat, le explic fetelor că am vrea să schimbăm perechile. Mi-am dat seama imediat că am făcut un faux pas, dar tânărul meu prieten devenise vesel și libidinos și acum nu mai era nimic de făcut decât să mergă sus și să termine odată cu asta.

Am luat camere alăturate legate printr-o ușă. Cred că tovarășul meu avea de gând să mai facă o schimbare rapidă de parteneră de îndată ce-și satisfăcea foamea chinuitoare. Oricum, nici nu ieșiseră bine fetele să se pregătească, că-1 aud bătând în ușă. „Unde-i toaleta, te rog?” mă întrebă el. Crezând că nu-i nimic important, îi spun să folosească bideul. Fetele se întorc cu prosoapele în mână. Îl aud chicotind în camera vecină.

Pe când îmi trăgeam pantalonii, aud deodată o hărmălaie în camera alăturată. Fata îi striga să iasă, spunându-i că-i un porc, un porc nenorocit. Nu-mi dau seama ce-a făcut să merite așa tratament. Stau cu un picior în pantaloni ascultând atent, încercă să-i explice în engleză, ridicând vocea până ce ajunge la țipăt.

Aud o ușă trântindu-se și în momentul următor Madam dă buzna în camera, cu fața roșie ca sfecla, cu brațele gesticulând sălbatic. „Ar trebui să-ți fie rușine, zbiară ea, să-mi aduci un astfel de om în local! E un barbar... un porc... un...!” Tovarășul meu stă în spatele ei, în prag, cu o expresie de maximă jenă pe chip. „Ce-ai făcut?” îl întreb.

— Ce-a făcut? zbiară Madam. Ți arăt eu ție... Vino aici! și înhățându-mă de braț, mă trage în camera alăturată. Uite! Uite! strigă ea, arătând spre bidet.

— Hai să ieșim, zice hindusul.

— Stai puțin, nu poți scăpa așa ușor!

Madam stă lângă bideu, trăsnind și fulgerând. Fetele stau și ele acolo, cu prosoapele în mână. Toți cinci stăm acolo holbându-ne la bidet. Două guguloaie enorme plutesc în apă.

Madam se apleacă și pune un prosop peste ele. „Groaznic! Groaznic! se lamentează ea. Niciodată n-am văzut așa ceva! Un porc! Un porc nenorocit!”

Hindusul se uită spre mine cu reproș. „Ar fi trebuit să-mi spui! N-am știut că o să rămână acolo. Te-am întrebat unde să mă duc, și tu mi-ai spus să fac aici!” E aproape în lacrimi. În cele din urmă, Madam mă ia de-o parte. A devenit ceva mai rezonabilă. N-a fost decât o greșeală. Poate că domnul vrea să coboare și să comande băuturi – pentru fete. Fetele au fost șocate. Nu sunt obișnuite cu astfel de lucruri. Și dacă domnul va fi atât de amabil să-si amintească și de femme de chambre... Nu e prea plăcut pentru o femme de chambre – porcăria aia, porcăria aia afurisită. Dă din umeri și clipește din ochi. Un incident lamentabil. Dar un accident. Dacă domnul va aștepta câteva clipe, vin și băuturile. N-ar vrea domnul niște șampanie? Da?

— As vrea să plec de-aici, spune cu voce slabă hindusul.

— Nu-ți face atâtea probleme, spune Madam. Acum totul s-a terminat. Se mai fac greșeli uneori. Data viitoare să întrebi de toaletă. (Și explică mai departe despre toalete – una la fiecare etaj, se pare. Și baie.) Am o mulțime de clienți englezi, spune ea. Toți sunt niște domni. Domnul e hindus? Fermecători oameni, hindușii. Atât de inteligenți. De eleganți.

Când ajungem în stradă, fermecătorului domn i-au dat lacrimile, îi pare rău că a cumpărat un costum de catifea și bastonul și stilourile. Vorbește de cele opt jurăminte făcute, înfrânarea poftelor etc. În timpul marșului către Dandi, era interzis să mănânci și o înghețată, îmi vorbește despre roata de tors – cum micul grup de satyagrahiști imitau devoțhmea maestrului, îmi relatează cum mergea alături de maestru și conversa cu el. Am iluzia că mă aflu în prezența unuia dintre cei doisprezece apostoli.

În zilele următoare, ne vedem destul de des. Trebuie organizate interviuri cu ziariști, ținute discursuri în fața hindușilor din Paris. E uimitor cum drăcusoriiăștia fără coloană vertebrală își ordonă unul altuia, uimitor cât de ineficienți sunt în orice problemă practică. și gelozia și intrigile, micile și măruntele rivalități. Oriunde se află împreună hindușii, acolo e India cu sectele și schismele ei, cu antagonismele ei etnice, lingvistice, religioase, politice, în persoana lui Gandhi, trăiesc pentru moment în miracolul unității, dar când el se va duce, va fi o prăbușire, o recădere abruptă în frământările și haosul atât de caracteristice poporului indian. Tânărul hindus, desigur, e optimist. A fost în America și s-a lăsat contaminat de idealismul ieftin american, contaminat de omniprezența cadă de baie, de magazinele de solduri, de forfotă, de eficiență, de salariile ridicate, de tehnicism, de bibliotecile gratuite etc. etc. Idealul lui este să americanizeze India. Nu-i

place deloc mania paseistă a lui Gandhi. Înainte! spune el, exact ca un tip de la YMCA. Ascultându-i poveștile din America, înțeleg acum cât de absurd e să se aștepte de la Gandhi acel miracol care să schimbe cursul istoriei. Adversarul Indiei nu e Anglia, ci America. Adversarul Indiei e spiritul timpului, minutarul care nu poate fi dat înapoi. Nimic nu va putea opri acest virus care otrăvește lumea întreagă. America e încarnarea însăși a blestemului. Va târî lumea întreagă în jos în groapa fără fund.

Crede că americanii sunt niște țipi foarte naivi, îmi spune mie de sufletele naive care l-au ajutat pe el acolo – quakerii, unitarienii, teosofistii, noii gânditori, adventiștii de ziua a șaptea etc. Știa pe unde să-și mâne barca, acest tânăr sclipitor. Știa cum să facă să-i vină lacrimile în ochi la momentul potrivit, știa cum să admire o colecție, cum să vorbească soției pastorului, cum să facă curte mamei și fiicei deodată. Privindu-l credea că-i un sfânt. Și e un sfânt, în sensul modern al cuvântului, un sfânt contaminat care vorbește în același timp de dragoste, frăție, căzi de baie, igienă, eficiență etc.

Ultima noapte a sejurului său parizian e consacrată „regulatului”. A avut program toată ziua -conferințe, telegrame, interviuri, fotografii pentru ziare, emoționante luări de bun rămas, sfaturi credincioșilor etc. etc. La cină, se hotărăște să lase deoparte necazurile. Comandă șampanie la masă, pocnește din degete garcon și se poartă în general ca țăranul necioplit care este. Și pentru că și-a umplut pipota numai cu locuri frumoase, îmi sugerează acum să-i arăt ceva mai primitiv. Ar vrea să meargă la un local ieftin, să aibă două sau trei fete deodată, îl ghidonez pe Boulevard de la Chapelle, avertizându-l tot timpul să fie atent la buzunare. Pe lângă Aubervilliers, ne vâram într-o bombă ieftină și imediat ne pomenim cu un cârd de fete în brațe. Cât ai clipi, începe să danseze cu o țipă goală, o blondă imensă cu gropițe în obraji, îi râd fundul reflectat de zeci de ori în oglinzile din jurul încăperii – și degetele lui negre, osoase, strângând-o cu tenacitate. Masa e plină de pahare cu bere, pianul mecanic șuieră și gâfâie. Fetele libere stau nepăsătoare pe banchetele din piele, scărpinându-se pașnic ca o familie de cimpanzei. Și totuși, parcă-i un clocot stăpânit în aer, o notă de violență reprimată, ca și cum așteptata explozie are nevoie de un detaliu ieftin, ceva microscopic, dar complet nepremeditat, absolut neprevăzut, în acea semi-reverie careți permite să iei parte la evenimente și totuși să rămâi distant, micul detaliu care lipsea începe obscur, dar insistent, să prindă contur, să capete acea formă ciudată, cristalină, ca gheața care se adună pe ferestre. Așa cum acele tipare ale gheașă care par bizare, absolut libere și fantastice în formă, dar care totuși sunt determinate de cele mai rigide legi, tot așa această senzație care începe să capete contur în mine pare să se supună și ea unor legi ineluctabile, întreaga mea fiinșă răspunde dictatului unei ambiante pe care n-am mai trăit-o niciodată. Ceea ce puteam spune să sunt eu însumi pare să se contracteze, condenseze, retracteze din granițele obișnuite, stătute ale cărnii, al cărei perimetru nu cunoaște decât modulațiile terminațiilor nervoase. Și cu cât e mai substanțial, mai solid miezul meu, cu atât mai delicată și extravagantă apare realitatea imediată, palpabilă din care eram izgonit. Pe măsură ce devin mai metalic, scena din fața mea se

inflamează. Starea de tensiune e atât de fin conturată încât introducerea unei singure particule străine, chiar și microscopice, cum spuneam mai devreme, ar distruge totul. Pentru o fracțiune de secundă, poate, trăiesc cu o claritate absolută, pe care, se spune, doar epilepticului îi e dat s-o cunoască, în acea secundă, pierd complet orice noțiune de spațiu și timp: lumea își deapănă drama simultan pe un meridian fără axă. În acea eternitate suspendată de un fir de păr, simt că orice are o justificare, o supremă justificare, simt războaiele din mine care lăsaseră în urmă tot carnagiul ăsta, simt crimele care dospeau aici pentru a răbufni mâine cu niște urlete sfâșietoare, simt mizeria care se macină pe sine cu mortar și var, mizeria nesfârșită și mohorâtă care se scurge în batiste murdare. Pe meridianul timpului nu există nedreptăți: există doar poezia mișcării care creează iluzia adevărului și dramei. Dacă undeva, cândva, vei da ochii cu absolutul, acea mare simfonie care face oameni ca Gautama și Isus să apară divini va îngheța de îndată. Partea monstruoasă nu e că oamenii au creat trandafiri din bălegar, ci că, dintr-un motiv sau altul, ei au dorit trandafirii. Pentru un motiv sau altul, omul caută miracolul, și pentru a-l atinge trece prin sânge. Se va deprava cu idei, se va reduce la o umbra, dacă, doar pentru o secundă din viața lui, va putea închide ochii în fața urâteniei lumii. Totul poate fi îndurat – dizgrația, umilința, sărăcia, războiul, crima, ennui – în speranța că ceva se va întâmpla peste noapte, un miracol, care va face viața suportabilă. Și, în tot acest timp, un contor funcționează înăuntru și nimeni nu poate ajunge la el să-l oprească. Și-n tot acest timp, cineva mănâncă pâinea vieții și bea vinul, un gândac murdar și burtos de popă care se ascunde-n pivnișă și înghite pe nerăsuflăte, în timp ce deasupra, în lumina străzii, un oaspete fantomă abia atinge buzele, iar sângele e palid ca apa. Și din acest nesfârșit chin și această mizerie nu iese nici un miracol, nici măcar cea mai microscopică relicvă de izbăvire. Doar idei, idei palide și anemiante, care trebuie îngrășate la abator, idei care țâșnesc ca fierrea, ca mașele unui porc când îl înjunghii și-i tai burta. Așa că mă gândesc ce miracol ar fi dacă acest miracol pe care omul îl așteaptă de-o veșnicie s-ar dovedi că nu-i nimic altceva decât acele două guguloaie pe care le-a făcut credinciosul discipol în bidet. Ce-ar fi dacă în această clipă, când masa de ceremonii e aranjată și talgerele bat, ar apărea brusc și complet neașteptat un platou de argint pe care până și orbii ar putea vedea că nu-i mai mult, nici mai puțin decât două enorme grămezi de căcat. Asta, cred eu, ar fi mai miraculos decât la orice s-ar fi așteptat omul. Ar fi miraculos pentru că ar fi ceva de neînchipuit. Ar fi și mai miraculos decât cel mai grozav vis, pentru că oricine-și poate imagina posibilitatea, dar nimeni nu și-a închipuit realitatea și probabil nimeni nu și-o va mai închipui vreodată. [Gândul că nimic nu mai e de sperat a avut un efect salutar asupra mea. De săptămâni, de luni, de ani, de fapt întreaga mea viață, am așteptat să se întâmple ceva, un eveniment exterior care să-mi modifice viața, și acum, brusc inspirat de deznădejdea absolută din jur, mă simt ușurat, ca și cum o piatră mare mi s-a luat de pe inimă, în zori, mi-am luat la revedere de la tânărul hindus, după ce l-am tapat de câțiva franci, destul pentru o camera, îndreptându-mă spre Montparnasse, hotărâsc să mă las dus de curent, să nu

mă mai opun destinului, sub orice formă mi s-ar arăta. Nimic din ce mi s-a întâmplat nu a putut să mă distrugă, nimic nu s-a distrus în afara iluziilor mele. Eu însumi sunt intact. Lumea e intactă. Mâine poate e o revoluție, o ciumă, un cutremur, mâine, poate nu mai rămâne o ființă la care să apelezi pentru credință, ajutor, simpatie, îmi pare că marea calamitate s-a manifestat deja, că n-aș putea fi mai sigur decât în această clipă. Mă hotărâsc să nu mă mai agăț de nimic, să nu mai aștept nimic, de-acum înainte să trăiesc ca un animal, un animal de pradă, un hoinar, un hoț Chiar și dacă s-ar declara război și soarta mi-ar spune să merg acolo, aș lua baioneta și aș înfige-o, aș înfige-o până la plasele. Și dacă violul ar fi ordinul zilei, viol aș comite, cu vârf și îndesat, în această clipă, în zorii liniștiți ai unei noi zile, nu-i oare pământul buimac de atâtea crime și atâtea deznădejde? A fost un singur element din natura umană modificat vital, fundamental modificat de mersul neîncetat al istoriei? În ceea ce el numește cea mai bună parte a lui, omul a fost trădat, asta-i. La limitele extreme ale spiritualității sale, omul se găsește din nou gol ca un sălbatic. Când îl găsește pe Dumnezeu, așa cum se întâmplă, n-a mai rămas nimic din el, doar un schelet. Trebuie să te afunzi din nou în viață să pui ceva carne pe tine. Cuvântul trebuie să devină carne, sufletul e-nsetat. Pe orice firimitură îmi vor cădea ochii, voi sări și-o voi devora. Dacă viața e lucrul primordial, atunci voi trăi, chiar dacă trebuie să devin canibal. Până acum, am încercat să-mi salvez pielea, am încercat să conserv cele câteva bucățele de carne ce-mi ascund oasele. S-a terminat cu asta. Am atins ultimul prag de suportabilitate. Sunt cu spatele la zid, n-am unde să mă mai retrag. Din perspectiva istoriei, sunt mort. Dacă mai e ceva dincolo, va trebui să sar înapoi. L-am găsit pe Dumnezeu, dar nu-mi ajunge. Doar spiritul meu e mort. Fizic, sunt viu. Moral, sunt liber. Lumea de care m-am despărțit e o menajerie. Zorii luminează o lume notó, o junglă lumească în care spiritele slăbănoage cutreieră cu gheare ascuțite. Oi fi eu o hienă, dar o hienă slăbănoagă și flămândă: am plecat la îngrășat. La unu și jumătate, am trecut pe la Van Norden, așa cum ne înțeleserăm. Mă avertizase că dacă n-o să-mi răspundă, înseamnă că e cu una în pat, probabil cu gagica lui din Georgia. Oricum, acolo era, instalat confortabil, dar arborând, ca de obicei, un aer plictisit. Se trezește totdeauna blestemându-se pe sine sau blestemându-și slujba sau blestemând viața. Se trezește sâstisit și descumpănit la culme, îndurerat la gândul că n-a murit în timpul nopții. Stau la fereastră și-l încurajez cât pot. Este o treabă anostă. Trebuie de fapt să-l convingi prin linguire să se dea jos din pat. Dimineața - el înțelege prin dimineață orice răstimp între unu și cinci după amiază - precum spuneam, dimineața se lasă pradă reveriilor. De cele mai multe ori visează despre trecut. Despre muierile cu care s-a culcat. Se străduiește să-si aducă aminte cum reacționau, ce-i spuneau în unele momente critice, unde le trântise și așa mai departe. Și cum zace așa în pat, rânjind și înjurând, își mișcă degetele a lehamite în felul acela al lui ciudat, vrând parcă să-ți lase impresia că dezgustul lui este prea mare pentru a și-l putea exprima în cuvinte. Deasupra patului a agățat un irigator, pentru cazuri de urgență, pentru virginele pe care le depistează ca un copoi. Chiar și după ce se culcă cu una dintre aceste creaturi mitice, el tot

virgină îi spune, nu-i spune aproape niciodată pe nume. „Virgina mea”, zice el, exact cum zice și „târfa mea din Georgia”. Când se duce la toaletă, îmi atrage atenția:

— Vezi, dacă sună târfa mea din Georgia, spune-i să aștepte. Spune-i că așa am zis eu. Și, auzi, poți să-i faci felul, dacă ai chef. Eu m-am săturat de ea.

Aruncă o privire pe geam, ca să vadă cum e vremea, și oftează din rărunchi. Dacă plouă, zice: „O bag în mă-sa de climă! Te-mbolnăvește!” Iar dacă e soare: „Îl bag în mă-sa de soare! Te orbește!” Când începe să se bărbierească, își amintește deodată că n-are un prosop curat: „Îl bag în mă-sa de hotel nenorocit, că-s așa de scârțani de nu catadicsesc să schimb prosoapele în fiecare zi”. Orice ar face și oriunde s-ar duce descoperă cusururi peste tot. Ori e o bag în mă-sa de țară, ori o bag în mă-sa de slujbă, ori o bag în mă-sa de țipă care l-a lăsat cu buzele umflate.

— Dinii mi-s toți stricați, se plânge el făcând gargara, îi bag în mă-sa cu pâinea lor cu tot, că din pricina asta mi s-au paradiț dinii. Ia uită-te aici, îmi spune el deschizând larg gura și trăgându-și buza de jos, șase mi-au scos ieri. Curând o să am nevoie de încă o proteză. Cu asta te alegi când muncești ca să-ți câștigi pâinea. Când umblam brambura, aveam toți dinii în gură și ochii luminoși și limpezi. Și acum, uită-te cum arat! E o minune că mai pot face rost de câte-o coartó. Doamne Dumnezeule, ce n-aș da să găsesc și eu una mai cu cheag, ca șmecherul ăla de Carl. Ți-a arătat cumva scrisorile pe care i le trimite ea? Știi cine e? Nu vrea să-mi spună cum o cheamă, afurisitul! Se teme să nu i-o suflu. Tu ești fericit, zice el trist, făcând iar gargară și uitându-se îndelung la găurile în care fuseseră dinii. Cel puțin tu ai prieteni. Eu n-am pe nimeni, în afară de șmecherul ăla, care-mi împuiază mereu capul cu coarda aia a lui cu cheag. Ascultă, mai zice el, cunoști din întâmplare o curvă pe nume Norma? Își face toată ziua veacul pe lângă Dome. Cred că-i cam ciudată. Am adus-o ieri aici și i-am gădilat curul. Dar nu m-a lăsat să-i fac nimic... Am pus-o să stea pe pat... i-am scos până și chiloții... după aia mi s-a făcut scârbă. M-am săturat să mă tot lupt cu ele. Nu merită. Ori vor, ori nu. E nebunie curată să-ți pierzi timpul luptându-te cu o cățea ca asta, când, poate, pe terrasse, vreo zece abia așteaptă să le faci felul. Da, așa e. Toate numai pentru asta vin aici. Ele cred că aici domnește corupția – toantele! Unele din învățătoarele astea din vest sunt chiar virgine... vorbesc serios! Stau toată ziua în cur și numai la asta se gândesc. Nici nu-i nevoie să insiști prea mult. Mor după bărbați. Alaltăieri am avut una măritată care mi-a spus că de șase luni nu se mai regulase. Poți să-ți închipui așa ceva? Mam, mam, ce mai ardea! Mi-era frică să nu-mi rupă ștoiul. Și gemea tot timpul: Juisezi? Juisezi? Hai! Tot timpul numai asta spunea, parcă înnebunise de tot. Și știi ce-i trecuse prin cap cățelei ăsteia? Nici mai mult, nici mai puțin, decât să se mute aici. Închipuie-ți. Mă întreba dacă o iubesc. Și eu nu știam nici măcar cum o cheam! Niciodată nu le știu numele. Nu vreau să le știu. (Astea, măritatele! Dumnezeule, dacă le-ai vedea pe toate muierile astea măritate pe care le aduc aici, nu ți-ai mai face nici un fel de iluzii. Sunt mai rele ca virginele, astea măritatele. Nici nu așteaptă să începi tu – ți-o scot din

pantaloni chiar ele. Și, după aia, îți vorbesc de dragoste. E dezgustător. Zău c-am început să urăsc putorile!

Se uită iar pe fereastra. Burnițează. Burnițează așa de vreo cinci zile.

— Mergem la Dome, Joe?

Îi spun Joe, fiindcă și el îmi spune mie tot Joe. Când Carl e cu noi, și el e tot Joe. Fiecare este Joe, că-i mai ușor așa. Chestia asta îți mai și reamintește să nu te prea iei în serios... și încă la modul plăcut. Oricum, Joe nu vrea să se ducă la Dome... Are prea multe datorii acolo. Vrea să se ducă la Coupole. Dar mai întâi vrea să facă o scurtă plimbare în jurul blocului.

— Bine, Joe, dar plouă.

— Știu și eu că plouă, dar ce naiba! Trebuie să-mi fac tabietul cu plimbarea. Trebuie să-mi spăl murdăria din mațe. Când spune asta, am impresia că toată lumea este împachetată în pânțele lui și putrezește acolo.

În timp ce se îmbracă, recade într-o stare de semicom. Stă cu o mână în mâneca de la haină și cu pălăria alandala, începând să viseze cu voce tare – despre Riviera, despre soare, despre o viață de plăcut trândăvie.

— Tot ce vreau de la viață, zice el, e să-mi dea niște cărți, niște vise și niște pizde.

Mormâind meditativ aceste cuvinte, se uită la mine cu un zâmbet cât se poate de candid și insidios.

— Îți place zâmbetul ăsta al meu? mă întreabă și apoi face dezgustat: Isuse Hristoase, măcar de-aț da de o gagică cu cheag căreia să-i pot zâmbi în felul ăsta! Numai o muiere cu cheag mă mai poate salva, decretează el cu un aer de supremă lehamite. Obosești tot alergând după gagici. Devine o chestie mecanică. Necazul este, vezi tu, că nu sunt în stare să mă îndrăgostesc. Sunt mult prea egoist. Femeile nu fac nimic altceva decât să mă ajute să visez. E un viciu, ca băutura sau opiul. Musai să am câte una nouă în fiecare zi. Dacă nu, mă îmbolnăvesc. Gândesc prea mult. Uneori mă mir și eu cât de repede pun mâna pe una și cât de puțin înseamnă asta, de fapt. E ca un fel de automatism.

Uneori nici nu mă gândesc măcar la o femeie, dar brusc observ că una se uită la mine, și atunci -bang! – o iau de la început, înainte de a-mi da seama ce fac, am și dus-o sus în camera mea. Nici nu-mi aduc aminte ce naiba le spun. Le duc sus în camera, le dau o palmă duioasă peste cur și înainte de a ști despre ce e vorba, totul s-a și terminat. E ca într-un vis... înțelegi ce vreau să spun? Nu-1 prea atrag franțuzoaicele. Nu le suportă.

— Ori vor bani, ori să te însori cu ele. În străfundul ființei lor, toate sunt niște curve. Mai degrabă prefer să mă lupt cu o virgină, zice el. Îți lasă măcar o iluzie. Măcar îți opune puțină rezistentă. Totuși, aruncându-ne privirea pe tetrase, ne e greu să găsim vreo curvă pe care să n-o fi futut el cândva. Stând la bar, mi le arată pe rând, una câte una, mi le disecă anatomic și-mi descrie părțile lor bune și rele.

— Toate-s frigide, decretează el și începe să-si frământa mâinile, gândindu-se la virginele drăguțe și succulente care mor să încerce și ele.

În toiul reveriilor, se oprește brusc și-mi arată cu degetul, apucându-mă agitat de braț, o balenă de femeie care tocmai se asază pe un scaun.

— Asta-i daneza mea, gâfâie el. Vezi ce cur are? Danez! Mi, ce-i mai place ăsteia să se reguleze! Pur și simplu, mă roagă. Ia vino mai încoace... uită-te la ea acum, din profil! Uite ce cur are, vezi? E enorm! Zău, când mă încalecă, abia de i-1 pot cuprinde cu brațele, îți astupă vederea și nu mai vezi nimic. Mă face să mă simt ca un gândac care se târăște înăuntrul ei. Nu știu ce naiba mă atrage la ea... poate curul ăla. E atât de absurd! și pliurile din cur. Nu poți uita un cur ca al ei. E o certitudine... o certitudine cât se poate de solidă. Celelalte... pot să te plictisească sau să-ți dea o iluzie de o clipă, dar asta... cu curul ei! Pe asta n-o poți uita... e ca și cum te-ai culca ținând un monument deasupra ta.

Daneza parc ă 1-a electrizat. Toată puturoșenia lui s-a spulberat. Ochii îi ies din orbite. Și, bineînțeles, un lucru îi amintește de altul. Vrea să plece din împușitul ăsta de hotel, fiindcă-1 deranjează zgomotul. Mai vrea să scrie și o carte, așa, ca să aibă cu ce să-si ocupe intelectul. Dar îi stă în cale tâmpită aia de slujbă.

— Îți stoarce toată vlaga, o bag în mă-sa de slujbă. Eu nu vreau să scriu despre Montparnasse... Vreau să scriu despre viața mea, despre gândurile mele. Vreau să-mi spăl murdăria din mațe... Auzi, agaț-o pe aia de-acolo! Am avut-o o dată, demult! își făcea veacul pe la Leț Halles. E nostimă cățeaua. Se culca pe marginea patului și-si ridica rochia. Ai încercat vreodată în felul ăsta? Nu-i deloc rău. Nici ea nu mă grăbea. Stătea așa acolo și se juca cu pălăria în vreme ce eu o lucrăm din greu. Iar când terminam, mă întreba cu un aer plictisit: „Gata, ai terminat?” De parcă nici nu-i păsa. Bineînțeles, nici n-avea de ce să-i pese, știu și eu chestia asta - dar atâta sânge rece... zău că-mi plăcea într-un fel... știi, mi se părea fantastic. Când se ducea să se șteargă, începea să cânte. Când ieșea din hotel, tot cânta. Nici măcar nu mi-a spus Au revoir! Pleca învârtindu-si pălăria în mână și fredonând ceva pentru ea însăși. Ar fi grozavă pentru tine! Și să te ții atunci! Cred că mi-a plăcut mai mult decât virgina mea. Ai o senzație de destrăbălare când regulezi o fufă căreia i se fâlfâie de ce-i faci. Îți încinge sângele... Poți să-ți închipui cum ar fi dacă ar și simți ceva? mai zice el după o clipă de gândire. Auzi, îmi propune el, vreau să vii cu mine la Club mâine după mató. e dans acolo.

— Nu pot mâine, Joe. I-am promis lui Carl că-1 ajut să...

— Ia ascultă, mai lasă-1 dracului pe nătăflețul ăla! Vreau să-mi faci o favoare. Uite care-i chestia, și începe iar să-și frământa mâinile, am făcut rost de-o coartó... mi-a promis c-o să vină în noaptea mea liberă. Dar încă nu-s sigur de ea. Știi, are o mam, un căcat de pictoriță sau cam așa ceva, îmi împuie urechile de câte ori o întâlnesc. Mă bate gândul că maică-sa o fi geloasă. Nu cred c-ar zice ceva dacă aș cordi-o pe ea întâi. Știi cum e... Oricum, m-am gândit că poate nu ți-ar displăcea s-o iei tu pe mam... nu-i chiar de lepădat... dacă n-as fi văzut-o pe fiică, poate că m-as fi dat chiar eu la ea. Fata-i drăguță, tânără, o trufanda, pricepi ce vreau să spun? Miroase a curat... -Auzi, Joe, mai bine ți-ai găsi pe altcineva...

— A, dar n-o lua chiar așa! Îmi dau seama ce simți. Dar eu te rog să-mi faci doar o mică favoare. Nu știi cum să mă descotorosesc de curca aia bătrână. La început mă gândisem să mă îmbăt cui și să-i fac felul, dar nu cred că ăleia mici i-ar fi plăcut. Sunt cam sentimentale. Au venit din Minnesota sau de prin părțile alea. Oricum, vino mâine la mine și trezește-mă. Vii? Dacă n-ai vii, am să dorm prea mult. Apoi, vreau să mă ajuți să-mi găsească o cameră altundeva. Știi că sunt neajutorat în privința asta. Găsește-mi o cameră pe o stradă liniștită, undeva prin apropiere. Trebuie să rămân în perimetrul ăsta... Aici am credit. Ascultă, promite-mi că ai să faci asta pentru mine. O să te invit la masă din când în când. Oricum, vino, că mă apucă năbădăile când trebuie să vorbesc cu scrântitele astea. Vreau să-ti vorbesc despre Havelock Ellis. Drace, am cartea de trei săptămâni și încă nici nu m-am uitat prin ea. Putrezești aici. Îți vine să crezi că încă n-am fost niciodată la Louvre și nici la Comedie Française? Merită să vezi chestiile astea? Poate că-ți mai fură gândurile de la alte probleme. Tu ce faci toată ziua? Nu te plictisești? Ce faci ca să mai pui mâna pe câte-o gagicuță? Auzi, vino aici. Nu pleca încă, mă simt singur. Știi ceva? Dacă-mi merge tot așa un an, o să înnebunesc de-a binelea. Trebuie să scap din țara asta blestemată. Nu găsească nimic pentru mine aici. Știu că situația-i nasoală acum în America... dar, totuși... aici duci o viașă aiurită... toți cățelii ăștia de două parale care stau toată ziua în cur grozăvindându-se cu ce scriu ei și care nu fac nici cât o ceapă degerată. Toți sunt niște ratați, de-aia vin aici. Auzi, Joe, ție nu ție se face niciodată dor de casă? Ești un tip curios. Se pare că-ți place aici. Ce găsești în țara asta? Aș vrea să-mi spui și mie. Pe Dumnezeu meu dacă n-aș vrea să nu mă gândesc la mine. Sunt întors pe dos. simt ceva, ca un nod în stomac. Auzi, știu că te plictisesc al dracului, dar trebuie să mai schimb și eu o vorbă cu cineva. Nu pot să vorbesc cu tipii ăia de sus. Știi și tu cum sunt nenorociții ăia. toți semnează câte-un articol. Iar Carl, nătărăul ăla, e așa al naibii de egoist. Eu sunt egocentrist, dar nu egoist. Asta-i deosebirea. Eu sunt un nevropat, așa cred. Nu mă pot opri să nu mă gândesc la mine însumi. Și asta nu pentru că m-aș crede un tip grozav de important. Pur și simplu, nu mă pot gândi la nimic altceva, asta-i. Dacă m-aș putea îndrăgosti de vreo femeie, poate că mi-ar fi de folos. Dar nu găsească nici o femeie care să mă intereseze. Sunt într-o încurcătură nemaipomenită, îți dai seama, nu? Ce mă sfatuiesti să fac? Ce ai face tu în locul meu? Ascultă, nu vreau să te mai rețin, dar vino mâine și trezește-mă - la unu jumate - vii? O să-ți ofer ceva extra dacă-mi lustruiești pantofii. Și, auzi, dacă ai cumva o cămașă de rezervă, una curată, adă-mi-o. Bine? Căcat! Îmi tocesc coaiele cu slujba asta și nu mă aleg de pe urma ei nici măcar cu o cămașă curată. Ne tratează de parcă am fi o adunătură de negri. Mda, bine, căcat! Mă duc să fac o plimbare. să-mi spăl murdăria din mațe. Nu uita, mâine! Sunt mai bine de șase luni de când corespundea regulat cu muierea aia cu bani, Irene. De câțiva timp începusem să vin la Carl în fiecare zi, ca să fac să se aleagă ceva de relația lor, fiindcă în ceea ce o privește pe Irene, lucrurile puteau merge așa la infinit, în ultimele zile fusese schimbată o adevărată avalanșă de scrisori. Ultima scrisoare pe care o trimiseserăm noi avea aproape patruzeci de pagini și era scrisă în trei limbi.

Era un adevărat potpuriu, această scrisoare: plină de citate banale din romane vechi, fragmente din suplimentul de duminică, versuri refăcute ale unor scrisori trimise cândva Ilonei și Taniei, transcrieri denaturate din Rabelais și Petronius... pe scurt, ne epuizaserăm amândoi. În cele din urmă, Irene hotărăște să iasă din cochilie, în sfârșit, sosește o scrisoare în care îi dădea rendezvous la hotelul ei. Carl se pișă pe el. Una e să-i scrii unei femei pe care nu o cunoști și cu totul altceva să te duci în vizită și să faci dragoste cu ea. În ultima clipă Carl tremură atât de tare încât mai că mă tem că va trebui să-1 înlocuiesc. Când coborâm din taxi, în fața hotelului la care trăsese ea, Carl tremură într-un asemenea hal încât trebuie mai întâi să-1 plimb câteva timp în jurul clădirii, încercase deja să-și facă un pic de curaj cu două pahare de Pernod, dar nu avuseseră nici cel mai mic efect asupra lui. Vederea hotelului e de ajuns ca să-1 zdrobească: e un hotel pretențios, cu unul dintre holurile acelea imense și pustii, în care englezoaicele stau ore în șir privind în gol. Ca să mă asigur că n-o să dea bir cu fugiții, stau lângă portar cât acesta îi anunșă sosirea la telefon. Irene era în camera ei și-1 aștepta. Când urcă în lift, Carl îmi aruncă o privire disperată, o rugămintă mută ca a unui câine când îi petreci un laș pe după gât. Leșind prin ușa turnantă, m-am gândit la Van Norden...

Mă întorc la hotel și aștept un telefon de la el. N-avea mai mult de o oră la dispoziție și-mi promisese că o să mă țină la curent cu rezultatele înainte de a se duce la lucru. Mă uit la copiile scrisorilor pe care i le trimiseserăm. Încerc să-mi imaginez situația așa cum este în realitate, dar mă depășește. Scrisorile ei sunt mult mai bune decât ale noastre... sunt sincere, asta-i clar. Până acum probabil că s-au cântărit reciproc din ochi. Mă întreb dacă amicul meu se mai pișă și acuma pe el...

Sună telefonul. Vocea lui are un sunet ciudat, e pițigăiată. parcă ar fi speriat și ar jubila în același timp. Mă roagă să-1 înlocuiesc la serviciu.

— Spune-i dobitocului ăluia ce-ți trece prin cap! Spune-i că-s pe moarte... -Ascultă Carl, poți să-mi spui cum...?

— Alo! Dumneata ești Henry Miller?

E o voce de femeie. E Irene. Dorește să mă salute. Vocea ei e plăcută, foarte plăcută la telefon. Pentru o clipă, sunt cuprins de o panică totală. Nu știu ce să-i răspund. Mi-ar plăcea să-i spun:Ascultă, Irene, cred că ești frumoasă. Cred că ești minunată". Mi-ar plăcea să-i spun ceva adevărat, n-are importanță cât de tâmpit sună, căci acuma că-i aud vocea totul se schimbă. Dar, înainte ca eu să-mi revin în fire, Carl pusese iar mâna pe telefon și acum îmi spunea cu vocea lui ciudată, pițigăiată:

— Te place, Joe. I-am povestit totul despre tine... La birou, trebuie să transcriu ceva pentru Van Norden. În pauză, mă trage deoparte. Arată mohorât și răvășit.

— Așadar, e pe moarte, nătărăul ăla? Ascultă, spune-mi care-i adevărul?

— Cred că s-a dus să-și vadă gaga, pe aia cu bani, îi răspund eu calm.

— Ce? Vrei să spui că i-a dat telefon? (Pare să nu fie în apele lui.) Ascultă, unde stă? Cum o cheamă? (Fac pe niznaiul.) Ascultă, insistă el, ești un băiat cumsecade. De ce nu mă bagi și pe mine în distracția asta?

Ca să-1 liniștesc, îi promit până la urmă că o să-i povestesc totul pe măsură ce o să aflu amănuntele de la Carl. Și eu ard de nerăbdare să-1 râd pe Carl.

A doua zi, pe la amiază, ciocănesc la ușa lui. S-a trezit deja și își săpunește barba. Din expresia feței lui nu pot deduce nimic. Nu pot nici măcar să-mi dau seama dacă va spune sau nu adevărul. Soarele năvălește prin fereastra deschisă, păsările ciripesc și totuși, nu știu cum și de ce, camera pare mai pustie și mai sărăcăcioasă ca oricând. Pe jos e numai spumă de ras, iar pe suport sunt cele două prosoape murdare pe care nu le schimbă nimeni niciodată, într-un fel, nici Carl nu s-a schimbat deloc și treaba asta mă uimește mai mult ca orice, în dimineața asta toată lumea ar trebui să se schimbe, în bine sau în rău, dar să se schimbe radical. Și totuși Carl stă acolo și se săpunește pe față și nimic nu s-a schimbat câtuși de puțin.

— Stai jos... Stai pe pat, mă pofteste el. O să-ți povestesc totul. dar ai răbdare... mai așteaptă puțin.

Începe din nou să se săpunească pe față, apoi își ascute briciul. Ba chiar face observații în privința apei, iar nu e apă caldă.

— Ascultă, Carl, stau ca pe ghimpi. Poți să mă chinuiesti după aceea, dacă ai chef, dar spune-mi acum, spune-mi un singur lucru: a ieșit bine sau nu?

Se întoarce de la oglindă cu pământul în mână și-mi zâmbeste ciudat. -Așteaptă, stai un pic... am să-ți spun totul...

— înseamnă că chestia-i ratată.

— Nu, nu-i ratată, zice el de parcă și-ar scoate cuvintele cu cleștele din gură, nu-i ratată, dar nici un succes nu e... Apropo, ai aranjat treaba pentru mine la slujbă? Ce le-ai spus?

Văd că n-are rost să încerc să-i smulg vorbele din gură. Când o să termine cu bărbieritul, o să-mi spună el totul, de-a fir-a-păr. Dar nu înainte. Mă întind iar pe pat, mut ca un melc. El îi dă înainte cu bărbieritul.

Pe neașteptate, fără vreo legătură aparentă cu ceva, începe să vorbească, întâi dezlânat, apoi din ce în ce mai limpede, mai energic, mai hotărât. E o luptă cu sine să-si dea drumul, dar pare hotărât să spună totul. O face de parcă ar vrea să-și ușureze conștiința, îmi reamintește chiar de privirea pe care mi-o aruncase din cabina liftului. Stăruie asupra acestui fapt îndelung, parcă ar vrea să sugereze că totul fusese înglobat în acel ultim moment, ca și cum, dacă ar fi avut puterea să schimbe lucrurile, n-ar fi ieșit niciodată din lift.

Îl așteptase în neglijeu. Pe măsuța de toaletă era o baterie de șampanie. Camera era cam întunecoasă și vocea ei plăcută, îmi descrie amănunțit camera, vorbește despre șampanie, despre cum o deschisese garfon-ul, ce zgomot a Scut, felul cum îi foșnise neglijeu când se apropiase să-1 salute, îmi vorbește despre toate cele, dar nu despre ce vreau eu să

aud. Intrase la ea pe la opt. La opt și jumătate era nervos, cu gândul la slujbă.

— Pe tine te-am sunat pe la notó, nu? întrebă el. -Da, cam pe la notó.

— Știi, eram nervos...

— Știu, mi-ai mai spus-o... Contintó.

Nu știi dacă să-1 cred sau nu, mai ales după scrisorile alea pe care le scriseserăm împreună. Nici măcar nu știu dacă 1-am auzit cum trebuie, întrucât ceea ce-mi spune sună absolut fantastic. Și, totuși, sună și adevărat, știind ce fel de om este. Apoi îmi aduc aminte și de ce voce avusese la telefon, de acel ciudat amestec de spaimă și triumf. Dar de ce nu mai e și acum triumfător? Zâmbește tot timpul, zâmbește ca o mică ploșniță rozalie care și-a Scut plinul.

— Era ora nouă când te-am sunat la telefon, nu-i așa? repetă el întrebarea.

Plictisit, dau afirmativ din cap. Da, era ora notó. Acum e sigur și el că fusese notó, întrucât își amintește că se uitase la ceas. Oricum, când se mai uitase o dată la ceas, era zece. La zece ea stătea întinsă pe divan, stoarsă de orice rezistență. Așa-mi servește chestia, cu târâita. La unsprezece, totul era aranjat: o să fugă împreună în Borneo. Dă-1 în mă-sa pe bărbatu-său! Oricum, tot nu 1-a iubit niciodată. N-ar fi scris prima scrisoare, dacă bărbatul ei n-ar fi fost bătrân și lipsit de temperament.

— Și atunci m-a întrebat: „Ascultă, scumpule, dar de unde știi tu că n-o să te plictisești de mine?” Auzind asta, pufnesc în răs. Chestia mi se pare atât de Sără noimă că nu mă pot stăpâni.

— și tu ce i-ai răspuns?

— Ce te așteptai să-i răspund? I-am spus: „Vai, dar cum s-ar putea plictisi cineva de tine?” Începe să-mi povestească ce-a mai urmat, cum s-a aplecat și i-a sărutat sânii și cum, după ce-i sărutase pătimaș, îi înghesuise la loc în corsaj sau cum naiba i-o fi spunând. După asta, încă o cupă de șampanie.

Pe la miezul nopții, garcon-ul vine cu bere și sandvișuri, sandvișuri cu icre negre. Și, tot timpul -așa zice el - i-a venit să facă pipi. I se sculase o dată, dar îi trecuse repede. Tot timpul, bășica maimai să-i facă explozie, dar își închipuie, idiotul de el, că situația cerea să dea dovadă de delicatețe. La unu și jumătate, ea avusese chef să închirieze o trăsură și să facă o plimbare prin Bois. Iar lui nu-i era gândul decât la pișare.

— Te iubesc, te ador, îi tot zicea el, mă duc unde vrei, la Istanbul, la Singapore, în Honolulu... Numai că acum trebuie să plec... s-a Scut târziu.

Îmi povestește toate astea în camera lui murdara, cu soarele dând năvală pe fereastră și cu păsărelele ciripind afară ca nebunele, încă nu știam dacă achiziția lui era frumoasă sau urâtă. Nu știe nici măcar el, imbecilul. Mai degrabă ar zice că nu-i frumoasă, în cameră era cam întuneric, apoi venise șampania, iar el era cu nervii ferfeniți.

— Dar ar trebui să știi ceva despre ea, dacă toată povestea asta nu-i o minciună gogonată!

— Stai o clipă, zice el. Stai... lasă-mă să mă gândesc... Nu, nu e frumoasă. Are o şuviță de păr cărunt deasupra frunții, îmi amintesc de asta, dar nu-i o catastrofă, vezi, eu și uitasem. Nu la păr, la brațele ei mă gândesc... sunt subțiri, plăpânde.

Începe să umble încolo și înapoi, apoi se oprește ca trăsnet.

— De-ar fi măcar cu zece ani mai tânără! exclamă el... De-ar fi cu zece ani mai tânără, nu m-aș mai gândi la şuvița aia de păr cărunt – și nici la brațele sfrijite. Dar e prea bătrână. Vezi tu, la o muiere ca asta fiecare an contează. Anul viitor nu va fi doar cu un an, ci cu zece ani mai bătrână. Iar, peste doi ani, cu douăzeci de ani mai bătrână. Iar eu am să arăt tot mai tânăr față de ea, cel puțin în următorii cinci ani...

— Dar cum s-a terminat? îl întrerup eu.

— Păi, tocmai asta-i, că nu s-a terminat. I-am promis că am să vin marți, pe la cinci după-amiază. Asta nu-i deloc bine, îți dai seama. Are niște zbârcituri pe față care or să arate și mai rău la lumina zilei. Cred că vrea să-o fut marți. Dacă e să fuți la lumina zilei, n-o faci cu una ca ea. Mai ales într-un hotel ca ăla. Aș face-o, mai degrabă, în noaptea mea liberă. Dar noaptea de marți nu sunt liber. Și asta încă nu e totul. I-am promis că, între timp, o să-i scriu o scrisoare. Cum naiba aș mai putea acum să-i scriu? N-am nimic să-i spun. Căcat! Măcar de-ar avea cu zece ani mai puțin! Crezi că-ar fi bine să mă duc cu ea. În Borneo sau oriunde ar vrea să mă care după ea? Ce să fac eu cu o bogătaşă ca asta? Nici nu știu să trag cu pușca și mi-e frică de pistoale și orice chestii de soiul ăsta. În plus, o să vrea să-o cordesc zi și noapte. Să nu fac nimic altceva decât să reglez și să vânez tot timpul. Ei bine, nu pot!

— Poate că nu-i chiar așa de rău cum îți închipui. O să-ți cumpere cravatele și tot felul de lucruri...

— Poate că ai vrea să vii cu noi, ce zici? I-am povestit totul despre tine...

— I-ai spus că-s sărac lipit? I-ai spus că am nevoie de fel de fel de chestii?

— I-am spus totul... Căcat! Totul ar fi în regulă, numai de-ar fi cu câțiva ani mai tânără. Zicea că are în jur de patruzeci. Asta înseamnă vreo cincizeci sau șaiszeci. E ca și cum ți-ai regula propria mamă... nu se poate... e imposibil.

— Dar trebuie să aibă și ea niște farmece personale... ziceai că-ai sărutat sânii...

— Că i-am sărutat sânii! Și ce-i cu asta? În plus, mai era și pe întuneric, ți-am mai spus-o. Când își trage pantalonii, îi cade un nasture.

— Uită-te, vezi? Se duce dracului și nenorocitul ăsta de costum. De șapte ani îl port... și nici măcar nu l-am plătit. A fost un costum fain, dar acum pute. Și tipa aia mi-ar cumpăra și costume, probabil tot ce mi-aș dori. Și tocmai asta nu-mi place, să fiu pește la o muiere. N-am făcut așa ceva în viața mea. A ta a fost ideea! Mai bine trăiesc singur. Căcat! Ce, camera asta nu-i bună? Ce hibă are? Arată-nă-mă să mă simt mai bine decât camera ei. Nu-mi place hotelul ei de lux. Sunt împotriva hotelurilor de genul ăsta. I-am și spus asta. Ea zicea că nu-i pasă unde stă – că e gata să vină cu mine unde vreau eu. Poți să ți-o imaginezi mutându-se aici cu cuferele alea ale ei uriașe, cu cutiile

pentru pălării și cu tot calabalâcul pe care-l cară cu ea? Are prea multe lucruri, prea multe boarfe și sticlute și mai știu eu ce. Camera ei arată ca o clinică. Dacă se zgârie la un deget e ceva grav. Apoi mai trebuie să-și facă masaje, să-și onduleze părul, să nu mănânce una, să nu mănânce alta. Auzi, Joe, totul ar fi în regulă, de-ar fi un pic mai tinerică. Uneia tinere îi treci orice cu vederea. O fașă tânără n-are nevoie de minte. Ba e chiar mai bună dacă n-o are. Dar una stătută, chiar dacă e strălucită, chiar dacă este cea mai încântătoare femeie din lume, nu face doi bani. O gagică fragedă e o investiție, pe una stătută poți s-o treci la capitolul pierderi. Tot ce pot face babetele astea pentru tine este să-ți cumpere fel de fel de flecuștețe. Dar asta nu le pune carne pe brațe sau miere între picioare. Nu e chiar de lepădat, Irene. De fapt, cred că ție ți-ar plăcea. Tu ești în altă situație. Tu nu trebuie s-o fuți. Îți poți permite să-ți placă. Poate că nu ți-ar plăcea toate rochiile, toate sticlutele ei și mai știu eu ce altele, dar ai putea fi tolerant. Nu te-ar plictisi, te asigur. Pot să spun că e chiar interesantă. Dar e veștejită. Sâni mai merg, dar brațele... I-am spus că o să te aduc cu mine într-o zi. I-am vorbit o groază despre tine... Nu știam ce să-i spun. Poate că o să-ți placă, mai ales îmbrăcată. Nu știu...

— Ascultă, Carl, zici că-i bogată? Atunci, sigur o să mi placă! Nu-mi pasă cât e de bătrână, numai să nu fie chiar muma-pă-durii.

— Nu-i deloc muma-pădurii. Ce-ți trece prin cap? E chiar încântătoare, ascultă-mă pe mine. Vorbește frumos. Arată bine... doar brațele alea...

— Dă-le-n mă-sa de brațe! Dacă-i vorba numai de asta, am s-o reglez eu, dacă tu nu vrei. Spune-i mai pe ocolite. Cu o femeie ca ea trebuie să te porți cu mânuși, s-o iei cu încetșorul. Du-mă la ea și las ă lucrurile să se desfășoare de la sine. Dă-mă mare, domnule. Fa și pe gelosul... Căcat! Poate o futem amândoi... și-o să mergem toți trei prin străinătăți și-o să stăm la masă împreună... și-o să mergem cu mașina, și-o să vânăm, si-o să ne îmbrăcăm gigea. Dacă vrea s ă se ducă în Borneo, las-o să-și facă damblaua, dar să ne ia și pe noi. Nici eu nu știu să trag cu pușca, dar ce importanșă are asta? Crezi că pe ea asta o doare? Tot ce vrea e s ă se reguleze. Vorbești tot timpul de brațele ei. Da ce, trebuie să te uiți tot timpul la brațe? Uită-te la cuvertura asta! Uită-te la oglindă! Asta înseamnă pentru tine viață? Vrei să continui să fii delicat și să trăiești până la moarte ca un păduche? Nu ești în stare nici măcar să-ți plătești hotelul, cu toate că ai o slujbă. Ce, mă, asta crezi tu că-i viață? Puțin îmi pasă mie că are șaptezeci de ani... oricum, am duce-o mai bine decât acum...

— Auzi, Joe, reguleaz-o tu în locul meu... și atunci totul o să fie cât se poate de bine... Poate c-am să umblu și eu pe la ea din când în când, în noaptea mea libera. Auzi, de vreo patru zile nu m-am căcat ca lumea... Mă înțepă ceva la cur, cred că am trânji.

— Ai trânji, na, și ce-i cu asta?

— Îmi cade și părul, mai trebuie s ă mă duc și la dentist... Mă simt la pământ, mă. I-am spus ce tip grozav ești tu... Faci tu ce te-am rugat? Tu nu ești chiar atât de delicat, nu? Dacă ne ducem în Borneo, poate scap de hemoroizi. Poate mă molipsesc de altceva... ceva mai rău... malarie, poate...

sau holeră. Căcat! Mai bine să mori de boală cinstită ca asta, decât să duci o viașă de căcat lucrând la un ziar ca ăsta, cu trânji în cur și cu nasturii de la pantaloni căzându-ți. As prefera să fiu bogat, fie și numai pentru o săptămână – și apoi să mă duc la spital, cu o boală ca lumea, una fatală, dar să am flori în jur și surori de caritate umblând în pas de dans și telegrame după telegrame, îți poartă grozav de grijă dacă ești bogat. Te spală cu vatelină, te piaptăne... Căcat! Da ce, nu știi că așa este? Poate c-aș putea avea noroc și n-aș muri... Aș deveni doar olog pe viață... ori, poate paralytic, să stau într-un scaun cu rotile... Dar tot ar avea grijă de mine... chiar dacă n-aș mai avea bani deloc. Dacă ești invalid, unul autentic, nu te lasă să mori de foame. Și dormi într-un pat curat... și-ți schimbă prosoapele în fiecare zi. Altfel nu faci nici cât un căcat în ochii lumii, mai ales dacă ai și o slujbă, își închipuie că dacă ai o slujbă ești musai fericit. Tu ce-ai prefera? Să fii olog pe viață, să ai o slujbă sau să ai o țipă bogată? Îmi dau prea bine seama că ai prefera o nevastă cu bani. Tu nu te gândești decât la haleală. Dar gândește-te că te-ai însura cu ea și nu ți s-ar mai scula – se întâmplă uneori -atunci ce-ai face? Ai fi la cheremul ei. Ai ajunge să-i mănânci din palmă ca un pudel, ți-ar plăcea, nu? Sau poate că nici nu te gândești la chestiile astea? Eu mă gândesc la toate! Mă gândesc la hainele cu care m-ar cadorigi, la țările pe care aș dori să le rîd, dar și la chestia cealaltă. Asta contează. La ce-ți folosesc crăvățelele și boarfele frumoase dacă e să nu ți se mai scoale? N-ai putea nici măcar s-o înșeli – că s-ar ține tot timpul pe urmele tale. Nu, nu, cel mai bine ar fi s-o iei de nevastă și apoi să contractezi o boală gravă. Dar nu sifilis. Să zicem holeră sau friguri galbene. Așa încât, dacă se întâmplă o minune, dacă scapi cu viață, să rămâi olog câte zile-i mai avea. Atunci n-ar mai trebui să-ți faci probleme cu regulatul, și nici cu chiria. Probabil c-o să-ți cumpere un scaun pe rotile grozav, cu roi de cauciuc și fel de fel de mânere și mai știi eu ce pe-acolo. Poate c-o să te mai și poți folosi de mâini – destul ca să poți scrie. Sau ți-ar pune la dispoziție o secretară pentru chestia asta. Ce, n-ar fi cea mai bună soluție pentru un scriitor? La urma urmei, la ce-i trebuie unui om mâinile și picioarele? Ca să scrie n-are nevoie de mâini și de picioare. Are nevoie de o viașă asigurată... de liniște. de protecție. Păcat de toți ăia care umblă în scaune cu rotile că nu sunt scriitori. Dacă as putea fi sigur că, ducându-mă la război, mi-aș pierde numai picioarele... dacă aș fi chiar sigur de chestia asta, păi, aș zice, hai să facem un război chiar mâine. M-ar durea-n cot de medalii – n-ar avea decât să și le țină pentru ei. Tot ce mi-aș dori ar fi un scaun pe rotile și trei mese pe zi. Și atunci le-as da eu ceva de citit tâmpiților ăstora.

A doua zi, la unu jumătate, mă duc la Van Norden. E ziua lui liberă sau, mai bine zis, noaptea lui liberă. Mi-a lăsat vorbă la Carl că trebuie să-1 ajut astăzi să se mute.

Îl găsesc într-o stare depresivă neobișnuită, îmi spune că n-a lipit geană de geană toată noaptea. Ceva îl rîcâie pe creier, ceva îl roade. Nu-mi ia prea mult timp ca să aflu despre ce e vorba: mă așteptase nerăbdător să-și verse sacul.

— Individul ăsta, începe el, gândindu-se la Carl, individul ăsta e un artist. Mi-a povestit totul amănunțit Mi-a povestit totul cu atâta acuratețe, încât mi-am dat seama că nu făcea decât să-mi toarne gogoși... dar mă obsedează... Tu știi cum îmi merge mie mintea!

Se oprește să mă întrebe dacă dobitocul de Carl mi-a povestit și mie tot ce se întâmplase. Nu se îndoiește câtuși de puțin că amicul Carl poate îi povestise lui una și mie alta. Pare convins că povestea fusese născocită numai ca să-l chinuiască pe el. Nu pare să-i pese prea mult că totul nu e decât o născocire. Ceea ce-l doare sunt „imaginile” pe care Carl i le-a lăsat în minte, așa declara. Imaginile sunt reale, chiar dacă faptele nu sunt decât o ficțiune. Și, pe urmă, nu se poate tăgădui că a intrat în scenă o târfă cu bani și că nenorocitul de Carl a fost la ea. Ce s-a întâmplat cu adevărat nici n-are importanță. E sigur că dobitocul pusese mâna pe ea. Dar ceea ce-l aduce în pragul disperării este gândul că tot ce-i povestise Carl s-ar putea să fi fost posibil.

— Seamănă leit cu dobitocul, zice el, să-mi spună că i-a pus șase-șapte numere. Știi că mănâncă o groază de căcat, dar când îmi spune că ea a închiriat o mașină și l-a dus la Bois și că s-au regulat pe paltonul de blană al bărbatului ei, asta-i prea de tot! Presupun că ți-a povestit cum șoferul stătea și aștepta respectuos... și, ascultă, ți-a spus cumva cum zumzăia motorul tot timpul? Fir-ar să fie, nu că a brodit-o bine! Numai unul ca el se putea gândi la un amănunt ca ăsta... e o chestie mărunță, dar care face ca un fapt să apară real din punct de vedere psihologic... după aceea, nu ți-l mai poți scoate din cap. Și povestește totul atât de domol, atât de firesc... Mă întreb: oare rumegase chestia dinainte, sau i-o fi venit așa, spontan? E un mincinos așa de șmecher, că te duce cu muia... e ca și cum ți-ar scrie o scrisoare, unul din ghivecele alea pe care le caca peste noapte. Nu pot pricepe cum poate fi cineva în stare să compună asemenea scrisori... nu percep mentalitatea unui astfel de tip... o fi o formă de masturbație, ce crezi?

Dar, înainte de a avea prilejul să avansez și eu o părere de-a mea sau măcar să-i râd în față, Van Norden își continuă monologul:

— Auzi, presupun că ți-a povestit totul... ți-a povestit cumva și cum stătea pe balcon la lumina lunii și-o săruta? Sună banal când relatezi faptul ca atare... dar felul în care individul îl descrie... pot să-l și râd pe tâmpitul ăsta stând pe balcon, cu ea în brațe, ba scriindu-i deja și o scrisoare, un alt ghiveci despre acoperișuri și toate aiurelile alea pe care le spicuește din scriitorii francezi pe care-i citește. Mi-am dat seama că dobitocul n-are nimic original... trebuie să-i prinzi cheia... să știi ce cărți a citit în ultima vreme și e greu să afli care sunt, că-i al dracului de secretos. Auzi, dacă n-aș ști că l-ai condus până acolo, nici n-as fi crezut că această femeie există. Un individ ca ci putea să-și scrie scrisori lui însuși. Și, al dracului, e o jăvruță norocoasă... e atât de puțintel... atât de plăpând... pare atât de romantic încât, din când în când, femeile pică-n cur după el... într-un fel, îl adora... cred că li se face milă de el. Și sunt pe lumea asta unele țipe cărora le place să primească ghivece... le face să se simtă importante... Dar femeia asta e inteligentă... cel puțin așa susține el. Ar trebui să știi... doar i-ai văzut scrisorile, nu? Ce crezi

că a putut găsi la el o femeie ca asta? Pot înțelege că i-au plăcut grozav scrisorile... dar cum crezi că s-a simțit când l-a văzut pe el în carne și oase? Bine, bine, hai să lăsam asta. Ce mă interesează pe mine este felul în care îmi povestește toată trășenia. Doar știi prea bine cum obișnuiește el să fardeze realitatea... mă rog, după scena aia de pe balcon – pe care mi-a servit-o ca pe un hors d'oeuvre – mă rog, după aceea, așa zice el, au intrat în cameră și el a început să-i dezbrace furoul. De ce zâmbești? Iar mă duce cu muia?

— Vai, nu, nu! Repeți exact ceea ce mi-a spus și mie. Continuă...

— După aceea, aici Van Norden se simte și el obligat să zâmbească, după aceea, închipuie-ți, îmi spune că ea s-a așezat cu picioarele în sus... goală pușcă... iar el stătea pe jos și se uita în sus la ea, spunându-i ce grozav arată... Ți-a spus că arata ca într-un tablou de Matisse?... Stai... stai puțin... A și vrea să-mi amintesc exact ce spunea. O șmecherise cumva, cred că făcea o comparație... cu o odaliscă... ce mă-sa o mai fi asta, o odaliscă? Mi-o spusese pe franțuzește, de-aia mi-e greu să-mi amintesc ce-a spus... dar suna bine. Suna exact pe tipicul lui. Iar ea, probabil, crede că e un original... că e un poet... sau cam așa ceva. Dar, ascultă, chestiile astea nu contează. Știu că are putere imaginativă. Ce s-a întâmplat după aceea mă înnebunește. Toată noaptea m-am zbuciumat gândindu-mă la asta, jucându-mă cu imaginile pe care mi le-a lăsat în minte. Nu mi le mai pot scoate din cap. Toate mi se par așa de reale încât, dacă nu s-au întâmplat cu adevărat, l-aș putea gătui pe nenorocitul ăsta. Nimeni n-are dreptul să născocesc așa asemenea chestii. Ori, dacă o face, înseamnă că-i sărit de pe fix... Mă refer, continuă el, la momentul în care el s-a pus în genunchi și, cu degetele lui subțirele, i-a desfăcut pizda. Ți amintești de scena asta? Zice că ea stătea cu picioarele larg desfăcute, atârându-i peste brațele fotoliului, când, brusc, zice el, a avut o inspirație. Asta s-a întâmplat după ce deja o regulase de câteva ori... după ce făcuse șpilul ăla în la Matisse. Se lasă în genunchi – fii foarte atent! – și cu două degete -numai cu vârful degetelor -auzi chestie! i-a desfăcut petalele una de alta... fâș-fâș. uite-așa. Un zgomot ușor fâșâit, aproape neauzit. Dumnezeule, și am auzit fâșâitul ăsta toată noaptea! Fâș-fâș! Apoi, mi-a zis, ca și cum ce-mi spusese până atunci nu-mi fusese de ajuns – mi-a spus că-și îngropase capul între picioarele ei. Iar când a făcut asta, așa să-mi ajute Dumnezeu, ea și-a petrecut picioarele pe după gâtul lui, strângându-l ca într-un clește. Asta chiar că m-a dat gata! Închipuie-ți scena! Închipuie-ți o femeie fină, sensibilă ca asta, petrecându-și picioarele pe după gâtul ăstuia! E ceva otrăvit în toată trășenia. Povestea e atât de fantastică încât pare convingătoare. Dacă mi-ar fi descris numai scena cu șampania și plimbarea prin Bois și chiar scena de pe balcon, încă-i mai puteam pune la îndoială spusele. Dar trășnaia asta din urmă este atât de incredibilă încât nu mai sună a minciună. Nu-mi vine să cred că ar fi citit așa ceva prin cărțile lui și nu râd cum i-ar fi putut trece lui prin cap ideea asta, dacă n-ar fi în ea un dram de adevăr. Cu un dobitoc de teapa lui, știi, orice se poate întâmpla. Poate că nici n-a regulat-o deloc, dar poate că ea l-a lăsat s-o gâdile... nu știi niciodată ce-ar vrea muierile astea bogate sale faci...

Când, în sfârșit, catadicsește să se extragă din pat și începe să se bărbierească, a trecut o bună parte din după-amiază. Am izbutit până la urmă să-i abat gândurile spre alte treburi, mai ales spre faptul că trebuia să se mute. Camerista vine să vadă dacă-i gata – trebuia să fi eliberat camera până-n prânz. Intră tocmai în clipa când el își trage pantalonii. Sunt un pic surprins că nu se scuză sau măcar nu se întoarce cu spatele la ea. Văzându-1 cum stă în fața ei nepăsător, încheindu-si nasturii la prohab, mă pufnește un râs înfundat.

— N-o băga în seamă, zice el aruncându-i fetei o privire de suprem dispreț, nu-i decât o scroafș babană. Pișc-o de cur, dacă vrei, n-o să zică nimic. Hai, târfo, pune mâna aici! îi spune el cameristei în englezește.

Nu mă mai pot stăpâni și izbucnesc în hohote de râs, un râs isteric, care o molipsește și pe cameristă, cu toate că nu-si dă seama despre ce e vorba. Fata începe să ia tablourile și fotografiile de pe pereți, cele mai multe reprezentându-1 pe el însuși.

— Tu, strigă el, făcând un gest cu degetul mare, vino-ncoace! Uite ceva ce-o să-ți aducă aminte de mine, zice, smulgând o fotografie de pe perete. După ce plec, poți să te ștergi cu ea la cur.

Apoi, întorcându-se către mine:

— O vezi, e o târfa toantă, N-ar fi făcut o mutră mai inteligentă nici dacă i-as fi vorbit în franțuzește.

Camerista rămăsese locului, cu gura căscată, evident convinsă că lui Van Norden îi lipsește o doagă.

— Hei, tu, latră el la ea, ca și cum ar fi fost tare de urechi, da, tu! Uite-așa... Și-i ia din mână fotografia, propria lui fotografie, și se șterge cu ea la cur.

— Comme ca! Ai priceput? Trebuie să pictezi niște tablouri pentru ea, zice el, ițindu-și buza de jos a scârbă.

O privește neajutorat cum îi aruncă lucrurile în valizele uriașe.

— Pune-le și pe-astea, îi zice, întinzându-i periuța de dini și irigatorul.

Jumătate din lucrurile lui zac azvârlite pe jos. Valizele sunt încărcate până la refuz și nu mai e loc în ele pentru tablouri, cărți și sticle pe jumătate goale.

— Stai jos puțin, mă îndeamnă el, avem timp berechet. Trebuie să ne gândim cum să procedăm. Dacă nu veneai să-mi dai o mână de ajutor, n-o scoteam nicicum la capăt. Vezi cât sunt de neajutorat. Să-mi aduci aminte să iau și becurile... sunt ale mele. Și coșul ăsta de gunoi e tot al meu. Nenorociții ăștia vor să trăiești ca în cocină. (Camerista s-a dus până jos să aducă niște sfoara.) Așteaptă si-ai să vezi... o să-mi pună și sfoara asta la socoteală, chiar dacă nu face decât trei pițule... Nu ți-ar coase nici un nasture la pantalon rară să ți-1 pună la socoteală. Găinarii ăștia păduchios! și murdari! (la o sticlă de calvados de pe policioara de deasupra căminului și-mi face semn să iau și eu una). N-are nici un rost să le cărăm și pe-astea la noua locuință. Să le dăm gata pe loc. Nu cumva să-i oferi și ășteia o dușcă! Nenorocitei ășteia nu i-as lăsa nici măcar o bucățică de hârtie igienică. As avea chef să fac praf totul

Înainte de a pleca de-aici. Ascultă, pișă-te pe jos, dacă-ți vine. Aș vrea să mă cac în sertarul de la birou.

Este atât de evident dezgustat de el însuși și de toate cele, încât nici nu mai știe cum să-și reverse simțămintele. Se duce spre pat, cu sticla în mână, dă la o parte așternutul și împrăștie calvados pe saltea. Nemulțumit cu atâta, își înfige tocul de la pantof în ea. Din fericire, tocurile nu-i sunt murdare. Până la urmă, ia cearșaful și-l lustruiește pantofii cu el.

— Asta o să le dea ceva de lucru! murmură el răzbunător. Apoi, trăgând o dușcă zdravănă, își dă capul pe spate, face gargară și scuipă pe oglindă.

— Na-vă, zgârciți nenorociți! Să aveți ce șterge după ce plec!

Umblă prin cameră de colo-colo, murmurând ceva pentru sine.

Văzându-și șosetele găurite aruncate pe jos, le ia și le rupe, făcându-le bucăți-bucățele. Tablourile îl fac și ele să turbeze. Ridică unul – un portret de-al lui, făcut de nu știe care lesbiană – și-și bagă piciorul prin el.

— Târfa aia! Știi ce-a avut neobrăzarea să-mi ceara? Să-i pasez ei fufe mele, după ce mă satur de ele. Nu mi-a dat un sfanș pentru câte articole am scris despre ea. Credea că-i admiram cu adevărat lucrările. N-aș fi pupat eu tabloul ăsta de la ea, dacă nu i-as fi promis să-i aranjez trampa cu tipa aia din Minnesota. Era nebună după ea... se ținea după noi ca o cățea în călduri... nu mai puteam scăpa de curva asta! Mă seca la rărunchi. Ajunsesem până să mă și tem să mai aduc o gagică aici, ca să nu dea năvală peste mine. Mă strecuram în propria mea cameră ca un hoș și încuiam imediat ușa după mine... Ea și curva aia din Georgia mă fac să înnebunesc, nu alta. Una-i tot timpul în călduri, cealaltă-i moartă de foame. Mă dezgustă să reglez o femeie flămândă. E ca și cum ai îndopa-o și apoi i-ai scoate din burtă ce i-ai dat să mănânce. Dumnezeule, asta-mi aduce aminte de ceva... unde naiba am pus pomăda aia albastră? E de mare preș pentru mine. Te-ai ales vreodată cu o belea ca asta? E mai rău decât un sculament. Nici nu știu de unde m-am căptușit cu boala asta. În ultima săptămână au trecut pe-aici atâtea fufe că le-am pierdut socoteala. Culmea-i că toate păreau așa de curățele! Dar știi cum dă bealea peste om.

Camerista i-a pus lucrurile claie peste grămadă pe trotuar. Patronul se uită la ele posac. Când tot calabalâcul e încărcat în taxi, constatăm că nu mai rămâne loc decât pentru unul din noi. De îndată ce pornim, Van Norden scoate un ziar și începe să-și învelească oalele și cratițele. La noua locuință e strict interzis să gătească. Când ajungem la destinație, tot bagajul e vraște. Chestia nu ne-ar fi pus într-o încurcătură chiar așa de mare, dacă, în momentul în care opream, madama nu si-ar fi scos capul pe ușă.

— Sfinte Dumnezeule, exclamă ea. Ce naiba-i asta? Ce înseamnă asta?

Van Norden e atât de intimidat încât nici nu-i trece prin cap nimic altceva decât:

— Cest moi, cest moi, Madame!

Și, întorcându-se spre mine, mormăie sălbatic:

— Scorpia naibii! Ai văzut-o la față? O să-mi facă viața iad. Hotelul e situat în spatele unui pasaj murdar și are forma unui dreptunghi, fapt ce-l face să semene leit cu un penitenciar modern. Le bureau e spațios și

întunecos, în ciuda reflexelor puternice ale pereților îmbrăcați în faianță. La ferestre atâră colivii pentru păsări și peste tot sunt agățate plăcuțe emailate cu inscripții prin care oaspeții sunt rugați, într-un limbaj demodat, să nu facă aia, să nu uite cealaltă. Totul este aproape de o curățenie imaculată, dar arată extrem de sărăcăcios, uzat, mohorât. Scaunele capitonate sunt ținute, să nu se desfacă, de benzi întărite cu sârmă; îți amintesc în mod neplăcut de scaunul electric. Camera în care urmează să stea se află la etajul cinci, în timp ce urcăm scările, Van Norden mă informează că Maupassant a locuit cândva aici, și, în același timp, îmi atrage atenția că holul emană un miros ciudat. La etajul cinci lipsesc mai multe geamuri. Ne oprim o clipă și ne uităm la chiriașii risipiți prin curte. Suntem aproape de ora cinei și oamenii se îndreaptă pe rând spre camerele lor, cu aerul acela plictisit, deprimat al unora care-si câștigă viața muncind cinstit. Multe din ferestre sunt larg deschise: camerele sărăcăcioase îți dau impresia că sunt tot atâtea guri larg deschise. Ocupanții lor cască și ei sau se scarpină. Se mișcă apatici de colo-colo, aparent fără vreun țel precis; ar putea să fie, tot atât de bine, niște lunatici.

Când cotim pe coridor spre camera 57, o ușă se deschide brusc în fața noastră și o zgrițuroaică cu părul încâlcit și priviri de nebună se zgâiește la noi. Ne sperie așa de tare încât rămânem pironiți locului. Timp de un minut, rămânem toți trei ca încremeniți, incapabili să ne mișcăm sau măcar să facem vreun gest inteligent, în spatele bătrânei zgrițuroaice dau cu ochii de o masă de bucătărie, iar pe masă zace un copil în pielea goală, un mormoloc plâpând, nu mai mare decât un pui jumulit. În sfârșit, bătrâna înhașă o găleată de lături și face câțiva pași înainte. Ne dăm la o parte, ca să-i facem loc să treacă, iar când ușa se deschide, copilul scoate un țipăt strident. Asta e camera 56, iar între camerele 56 și 57 se află toaleta, în care bătrâna zgrițuroaică își golește găleata cu zoaie.

De când începuserăm să urcăm scările, Van Norden amuțise. Dar privirile lui spun multe. Când deschide ușa de la camera 57, am, pentru o frântură de secundă, senzația c-am înnebunit. O oglindă imensă, acoperită cu un tifon verde și înclinată la un unghi de 45 de grade atâră chiar în fața intrării peste un cărucior de copil plin cu cărți. Van Norden nu schițează măcar un zâmbet, în schimb, se îndreaptă degajat spre cărucior, ia o carte și începe s-o răsfoiască, așa cum ar face cineva care intră într-o bibliotecă publică și se îndreaptă automat spre raftul cel mai la îndemână. Și poate faptul nu mi-ar fi părut chiar așa de absurd dacă, în același timp, ochii nu mi-ar fi căzut întâmplător pe o pereche de ghidoane de bicicletă ce ziceau aruncate într-un colț. Ghidoanele astea par atât de împăcate și mulțumite de sine, de parcă ar fi moțait acolo de ani de zile, încât pe neașteptate am senzația că stăteam în camera asta, exact în această poziție, de un timp nedefinit, că era o poză în care încremeniserăm în timpul unui vis din care nu mai iesiserăm, un vis pe care cel mai mic gest, până și un clipit de gene, l-ar destrăma. Dar cel mai mult mă impresionează amintirea bruscă a unui vis pe care l-am avut alaltăieri noapte, un vis în care îl văzusem pe Van Norden într-un colș întru totul asemănător cu cel ocupat acum de ghidoanele de bicicletă,

doar că în locul ghidoanelor era o femeie cu picioarele larg desfăcute, îl râd și acum stând deasupra ei, în ochi cu privirea aceea vie, pofiticioasă, pe care o are când dorește ceva peste măsură de mult. Strada pe care se întâmplă toate astea e învăluită ca într-o ceașă - nu se vede limpede decât unghiul format de cele două ziduri și femeia cu picioarele desfăcute, îl râd apropiindu-se de ea în stilul lui brutal, animalic, nepăsându-i de ce se întâmplă în jurul lui, hotărât doar să-și facă poftele. Și în ochi cu privirea aceea care parcă spunea: „Poți să mă omori după aia, dar acum lasă-mă să ți-o bag. trebuie să ți-o bag!”

Si iată-1 acolo, aplecat deasupra ei, capetele lor se izbesc de zid, dar el are o erecție atât de formidabilă încât îi este imposibil s-o pătrundă. Brusc, cu aerul acela dezgustat pe care prea bine știe să-1 arboreze, se ridică și-și aranjează hainele. E gata să plece, când, deodată, își dă seama că penisul lui e jos, pe trotuar. E cam de dimensiunile unei cozi de mătură retezată, îl ridică nepăsător și și-1 pune sub braț. Când începe să meargă, observă că, la un capăt al cozii de mătură, atârna doi bulbi mari, cât niște bulbi de lalele.

Un garcon vine în fugă, găfâind și leoarcă de sudoare. Van Norden se uită la el neînțelegând despre ce putea fi vorba. Apare și madama și se duce drept la el, îi smulge cartea din mână, o aruncă în cărucior și, fără să rostească un cuvânt, împinge căruțul spre coridor.

— Asta-i o casă de nebuni, remarcă Van Norden cu tristețe.

Zâmbetul lui e atât de stins, atât de indescrisibil, încât senzația de vis îmi revine și mi se pare că stăm într-un coridor lung, la capătul căruia străjuiește o oglindă ondulată. Iar de-a lungul acestui coridor, agitându-și amărăciunea ca pe un felinar murdar, Van Norden se bălăngănește încolo și-ncoace, pe măsură ce o ușă se deschide și câte o mână îl înhașă sau o copită îl împinge afara. Și, cu cât înaintează pe coridor, cu atât tristețea lui devine mai lugubra. Și-o poartă ca pe un felinar pe care bicicliștii îl țin între dinți într-o noapte când pavajul e umed și alunecos. Se bălăngăne de la o cameră sordidă la alta, iar când se așază scaunul se desface în bucăți și când își deschide valiza nu găsește în ea decât periuța de dini. În fiecare cameră se află câte o oglindă, în fața căreia el se oprește îndelung, rumegându-și turbarea și, din pricina rumegatului, din pricina mormăielilor, bombănelilor, bolboroselilor și înjuraturilor neconținute, fălcile i s-au dislocat și-i atârna urât, iar când își freacă barba, frânturi din falcă îi cad pe jos și el este așa de dezgustat de sine încât își strivește falca în picioare și o sfărâmă bucățelele cu tocul lui mare de la pantof. Între timp, bagajele sunt aduse în camera. Și lucrurile încep să capete un aspect și mai nebunesc, mai ales când își leagă aparatul de gimnastică de pat și se apucă să facă exercițiile Sandow.

— Îmi place aici, zice el zâmbindu-i garcon-ului. Își scoate haina și vesta. Garcon-ul îl privește cu o mutră aiurită. Are într-o mână o valiză, în cealaltă irigatorul. Eu am rămas în anticameră să țin în mâini oglinda acoperită cu tifonul verde. Nici un obiect nu pare să aibă o utilizare practică. Chiar și anticamera pare rară rost, un fel de vestibul la o șura. Am exact aceeași senzație atunci când intru la Comedie Française sau la teatrul de la Palais Royal; e o lume de lucruri alandala, plină de chepenguri, brațe, busturi

și parchete ceruite, candelabre și bărbați în armura, statui rară ochi și scrisori de dragoste păstrate în cutii de sticlă. Ceva se întâmplă, dar ceva fără noimă. E ca golirea unei sticle pe jumătate goală de calvados, pentru că n-avea loc în valiză.

Când urcam scările, așa cum am mai zis, Van Norden spusese că și Maupassant a stat aici. Coincidența se pare că-1 impresionase. I-ar plăcea să creadă că tocmai în această cameră Maupassant zămislise unele din acele povestiri de groază pe care i se bazează reputația.

— Trăiau ca porcii, nenorociții ăștia, remarcă el.

Stăm în jurul mesei rotunde cufundați în niște fotolii comode, consolidate cu chingi și proptele. Patul e chiar lângă noi, atât de aproape încât ne putem întinde picioarele pe el. L 'armoire e și el la o distanță convenabilă, la îndemână, într-un colț, în spatele nostru. Van Norden își deșertase rufăria murdară pe masă; stăm cu picioarele îngropate în ciorapii și cămășile lui murdare și fumăm satisfăcuți. Aspectul sordid al hotelului pare să-1 fi vrăjit: e mulțumit aici. Când mă ridic să aprind lumina, îmi propune un joc de cărți înainte de a ieși în târg să mâncăm. Și iată-ne stând amândoi în fața ferestrei, peste rufăria murdară împrăștiată pe jos și cu aparatul Sandow agățat de candelabru. Jucăm câteva partide de pinacle. Van Norden renunțase la pipă și și vârase un cocolo și de tutun de prizat între buză și dinii de jos. Din când în când, scuipe pe fereastră o flegmă groasă, maronie, care cade cu pocnet pe pavajul din curte. Pare grozav de satisfăcut.

— În America, zice el, nici nu ți-ar trece prin cap că ai putea locui într-o cocină ca asta. Chiar când am fost la mare ananghie am locuit în camere mai bune ca asta. Dar aici faptul pare normal... e ca și cărțile pe care le citești. Dacă o să mă întorc vreodată în America, am să uit totul despre viața de-aici, așa cum uiți un vis urât. Probabil c-o să-mi reiau vechea mea viață exact de unde am lăsat-o... dacă o să mă întorc vreodată. Uneori stau întins pe pat visând despre trecut și trecutul mi se înfățișează în culori atât de vii în fața ochilor, încât trebuie să mă scutur ca să-mi dau seama unde mă aflu. Mai ales când am o femeie lângă mine. O femeie mă poate face să mă simt mai detașat decât orice altceva. Altceva nici nu vreau de la ele, decât să mă facă să uit de mine. Uneori mă pierd așa de adânc în reveriile mele, încât uit numele curvei sau unde naiba am pescuit-o. Nostimă chestie, nu? E plăcut să simți lângă tine un trup cald și proaspăt, dimineața, când te trezești. Îți dă o senzație de curățenie. Parcă te spiritualizezi... Până ce fufa începe să-ți îndruge fantasmagoriile ei despre dragoste și alte aiureli. Poți să-mi spui de ce coardele astea pălăvrăgesc atât de mult despre dragoste? Se pare că nu le ajunge un regulat zdravăn... îți vor și sufletul pe deasupra...

La început, cuvântul „suflet”, care apare atât de des în monologurile lui Van Norden, avea asupra mea un efect ciudat. De câte ori îl auzeam rostit de buzele lui, mă apuca isteria: suna ca o monedă falsă, mai ales că era de obicei însoțit de o flegmă maronie care îi lăsa o dâră în colțul buzelor. și cum niciodată nu ezitam să-i râd în față, se întâmpla invariabil același lucru: de câte ori spunea cuvântul asta, Van Norden făcea o pauză destul de lungă și tocmai ca eu să izbucnesc în râs pentru că, apoi, ca și cum nimic nu s-ar fi

întâmpat, să-și continue monologul repetând cuvântul din ce în ce mai des și de fiecare dată cu și mai mult aplomb. Sufletul i-1 vroiau femeile nu altceva, și mi-a explicat treaba asta foarte clar. Mi-a explicat treaba asta de nu știu câte ori, dar mereu revine la ea ca un paranoic la obsesia lui. Într-un fel, Van Norden e nebun, de asta sunt convins. Singura lui teamă e să nu rămână cumva singur, și această teamă e așa de adânc înrădăcinată în sufletul lui și așa de persistentă, încât chiar și când e peste o femeie, chiar când e adânc împlântat în ea, nu poate scăpa de această închisoare pe care singur și-a făcut-o.

— Încerc în toate felurile, îmi mărturisește el, uneori chiar număr sau încerc să mă gândesc la o problemă de filozofie, dar degeaba. E ca și cum eu as fi făcut din doi oameni și unul din ei stă și mă urmărește tot timpul. Starea asta mă înnebunește într-un asemenea hal, încât de multe ori îmi vine să mă sinucid... și, într-un fel, chiar asta fac ori de câte ori jusez. Pentru o clipă, parcă m-aș transforma în neant, în clipa aceea nu mai există nici măcar un singur eu... nu mai există nimic. nici măcar târfa de lângă mine. E ca și cum aș primi sfânta împărtașanie. Zău, chiar așa-i, crede-mă. Pentru câteva clipe am o aură spirituală... și poate c-ar putea dăinui la infinit așa... parcă poți să știi? – numai de n-ar fi femeia de lângă tine, apoi irigatorul, și zgomotul apei care curge. toate mărunțișurile astea care te fac disperat de conștient, disperat de însingurat. Și pentru astă infimă clipă de libertate sunt obligat să ascult toate sporovăielile alea despre dragoste. uneori îmi vine să-mi iau câmpii. să le dau afară cu un picior în cur. Uneori chiar asta și fac. Dar nici asta nu le împiedică să mai vină. De fapt, chiar le place. Cu cât te sinchisești mai puțin de ele, cu atât se țin mai mult de coada ta. E ceva pervers la femeile astea, în adâncul ființei lor toate sunt niște masochiste.

— Dar atunci la ce te aștepti din partea unei femei? îl întreb eu.

Începe să-si frământa mâinile. Buza de jos îi atârână. Arată total frustrat. Când, în cele din urmă, izbucnește să îngaime câteva vorbe dispartate, o face cu convingerea că în spatele cuvintelor lui se află o copleșitoare zădărnicie.

— Aș vrea să fiu în stare să mă abandonez cu totul unei femei, izbucnește el. Aș vrea să mă poată scoate din mine însumi. Dar ca să facă asta, trebuie să fie mai bună decât mine, ar trebui să aibă și minte, nu numai sex. Ar trebui să mă facă să cred că am nevoie de ea, că nu pot trăi fără ea. Găsește-mi tu o asemenea ființă, poți? Dac-ai face-o, ți-aș da slujba mea. Atunci nu mi-ar mai păsa ce se întâmplă cu mine: n-as mai avea nevoie de o slujbă, de prieteni, de cărți, de nimic altceva. Numai de-ar putea să mă convingă că există pe lume ceva mai important decât propria mea persoană. Dumnezeuule, mi-e silă de mine! Dar mi-e și mai silă de fâțele astea nenorocite. că nu-s bune de nimic.

Crezi că sunt mort după mine însumi, continuă el. Asta demonstrează cât de puțin mă cunoști. Știu că sunt un tip mare... n-as avea problemele astea dacă n-ar fi ceva de capul meu. Dar ce mă roade e că nu pot să mă exprim. Toi cred că nu-s decât un curvar, un vânător de fuste. Până în halul ăsta sunt de superficiali pedanții ăia cu pretenții intelectuale care stau toată ziua pe terasse mestecându-si rumegătura psihologică, nu? Noteaz-o undeva.

Am s-o folosesc în articolul meu de săptămâna viitoare... Apropo, 1-ai citit cumva pe Stekel? Ți se pare bun, cât de cât? După mine, nu face decât un istoric al bolilor. Pe Dumnezeuul meu dacă n-aș vrea să am destulă tărie să mă duc la un analist... la unul foarte bun, vreau să zic. Nu-mi place să-i văd pe șarlatanii ăia cu barbișon și redingotă, de teapa prietenului râu Boris. Cum de-i poți suporta pe indivizii ăștia? Nu te plictisesc de moarte? Constat că vorbești cu toată lumea. Nici că-ți pasă. Poate că ai dreptate să procedezi așa. Aș vrea să nu fiu nici eu atât de afurisit de cusurgiu. Dar ovreii ăia puchinoși care-și fac veacul pe la Dome, râu dacă nu-mi fac pielea de găină. Tot ce spun sună ca niște versete din scriptură. Dacă aș sta de vorbă cu tine în fiecare zi, poate că aș izbuti să-mi mai ușurez sufletul. Tu știi să ascuți. Știu că nu dai doi bani pe mine, dar ai multă răbdare. Și, apoi, n-ai nici o teorie pe care s-o exploatezi. Bănuiesc că, după aia, scrii totul în carnetul ăla al tău de notițe. Auzi, puțin îmi pasă ce scrii despre mine... dar nu mă ră un vânător de fuste... ar fi prea simplist. Cândva o să scriu o carte despre mine, despre gândurile mele. Nu doar o analiză introspectivă. Vreau să spun c-o să mă pun pe mine însumi pe masa de operație - și-o să-mi disec toate măruntaiele - până la ultima scârnăvie. A mai făcut cineva așa ceva? Ce naiba zâmbești? Sună naiv ce spun?

Zâmbesc pentru că ori de câte ori atingem subiectul cărții pe care o s-o scrie cândva, lucrurile capătă un aspect vecin cu absurdul. Ajunge doar să spună „cartea mea”, că toată lumea se reduce pe loc la dimensiunile lui Van Norden și compania. Cartea asta trebuie să fie absolut originală, absolut perfectă. Tocmai de aceea, printre alte motive, nu se poate apuca de ea. De cum îi vine o idee, musai să despice firu'-n patru, își amintește că ideea asta o avuseseră și Dostoievski, și Hamsun, sau mai știu eu cine.

— Nu zic că vreau să fiu mai bun ca ei, dar vreau să fiu altfel, mă lămurește el.

Și astfel, în loc să se apuce cu nădejde să lucreze la cartea lui, citește un autor după altul, ca să fie absolut sigur că n-o să intre în parohia altcuiva. Și cu cât citește mai mult, cu atât devine mai disprețuitor față de toți. Nici unul nu-l satisface. Nici unul nu atinge gradul de perfecțiune pe care și 1-a impus sieși. Și uitând cu desăvârșire că el însuși n-a scris nici măcar un capitol de carte, vorbește despre ei cu condescendență, ca și cum ar exista un raft întreg de cărți purtând semnătura lui, cărți familiare oricui și ale căror titluri, deci, ar fi inutil să le mai menționeze. Cu toate că nu mințise niciodată că le-ar avea, este totuși evident că cei pe care-i ține de nasture ca să le împuie capul cu filozofia lui, spiritul lui critic și suferințele lui sunt convinși că în spatele observațiilor lui deznădăjduite stă o operă solidă. Sunt convinse de asta mai cu seamă virginele tinerele și prostuțe pe care le ademenește în camera lui sub pretext că vrea să le citească poeme, sau sub pretextul încă și mai bun că vrea să le afle părerea. Fără nici o urmă de stânjeneală sau de jetó, le vâra în mână un petec de hârtie soioasă pe care a mâzgălit câteva versuri - baza unui nou poem, le explică el - și, cu o moacă serioasă, le cere să-si dea o părere sincera. Cum de obicei nu sunt în stare să facă nici un fel de comentariu, total uluite de lipsa de sens a acestor rânduri, Van Norden

prinde din zbor ocazia de a le expune concepția lui despre artă, o concepție, nu este nevoie s-o mai spunem, născocită pe loc pe potriva situației. A devenit așa de expert în acest rol încât trecerea de la Cantos-urile lui Ezra Pound la pat se face la fel de ușor ca modulația de la o tonalitate la alta. Într-adevăr, dacă trecerea asta nu s-ar face, ar apărea o discordanță, ceea ce se și întâmplă uneori, când o dă în bară cu vreuna din aceste neghioabe cărora le spune „toante”. Bineînțeles că, fiind făcut așa cum este, totdeauna vorbește cu vădită neplăcere despre aceste fatale erori de judecată. Dar când se hotărăște să-și recunoască o greșeală de acest gen, o face cu desăvârșită franchețe. De fapt, pare să încerce o plăcere perversă insistând asupra neputințelor lui. Există, de pildă, o femeie pe care se străduiește de aproape 10 ani s-o aducă în patul lui, întâi în America și în ultimul timp aici, la Paris. E singura persoană de sex opus cu care întreține relații cordiale, prietenești. Par nu numai să se placă, ci chiar se și înțeleg unul pe altul. La început mi sa părut că dacă ar reuși să se culce cu ființa asta, problema lui s-ar rezolva. Existau toate elementele necesare unei combinații reușite – în afară de cea fundamentală. În felul ei, Bessie era un personaj tot așa de ieșit din comun ca și el. Îi păsa tot atât de puțin că se culca cu un bărbat cât îi păsa de desertul ce urmează la mató. De obicei își alegea ea singură partenerul și-i și făcea propunerea. N-arăta râu, dar nici nu se putea spune că arăta bine. Avea corp frumos, asta-i chestia esențială... și-i plăcea să se dea, cum se zice.

Erau așa de buni prieteni ăștia doi încât, uneori, ca să-i satisfacă curiozitatea (și, de asemenea, în speranța deșartă c-o s-o inspire prin isprăvile lui), Van Norden o ascundea în dulap ca să poată asista la oficerile lui. După ce se termina, Bessie ieșea din ascunzătoare și începeau să discute degajați, asta înseamnă aproape indiferenți față de orice, în afară de „tehnică”. Cuvântul „tehnică” era unul dintre termenii ei favoriți, cel puțin în discuțiile la care am avut privilegiul să asist.

— Da' ce hibă are tehnica mea? întreba el.

— Ești prea din topor. Dacă te aștepți să te culci vreodată cu mine, trebuie să fii mai subtil, îi răspundea Bessie.

Există între ei o înțelegere atât de perfectă, încât adesea, când veneam la Van Norden la unu și jumătate, o găseam pe Bessie stând în pat, cu cuverturile date la o parte, iar Van Norden o invita să-i mângâie penisul.

— Doar câteva mângâieri mătăsoase, zicea el, ca să-mi facă curaj să mă scol din pat.

Sau o îndemna să-i sufle peste penis, ori, dacă n-o făcea, și-1 lua singur în mână și-1 scutura de parcă ar fi fost clopoțelul care te cheamă la masă, în timp ce amândoi râdeau să se prăpădească.

— O vezi pe curva asta. N-am să-i fac felul niciodată, zicea el. N-are nici un pic de respect față de mine. Și asta drept răsplată ca am făcut-o confidenta mea.

Apoi, abrupt, putea adăuga:

— Ce părere ai despre blonda aia pe care ți-am arătat-o ieri? Vorbea, bineînțeles, cu Bessie. Iar Bessie îi râdea în nas, spunându-i că n-are pic de gust.

— Ei, nu mă lua așa, îi răspundea el. Apoi, în glumă, poate pentru a mia oara, căci de acum devenise un banc obișnuit pentru ei:

— Ascultă Bessie, ce-ai zice de-un futai rapid? Unul scurt... ai?

Și, după ce-și debita gluma după tipicul obișnuit, adăuga, pe același ton:

— Bine, dar cu el ce faci? Nu-i dai și lui o bucățică?

Toată problema cu Bessie este că nu putea sau nu voia să se vadă pe ea însăși în postura de curvă. Vorbea despre pasiune, ca și cum ar fi fost un cuvânt nou-nouț. O pasionau toate lucrurile, chiar și un lucru așa de puțin important cum era un regulat. Trebuia să pună suflet în asta.

— Și pe mine mă pasionează uneori lucrurile, susținea Van Norden.

— Pe cine? Pe tine? exclama Bessie. Tu nu ești decât un satir îmbătrânit în rele. Habar n-ai ce-i aia pasiune. Când ai o erecție, îți închipui că, gata, ești plin de pasiune.

— Mă rog, mă rog, poate nu-i chiar pasiune... dar nu poți să fii pasionat fără să ai o erecție, nu? Toate întâmplările astea cu Bessie și cu alte femei pe care le cară în camera lui zi de zi îmi ocupă gândurile în timp ce mergem spre restaurant. M-am mulat atât de bine pe monologurile lui încât, Oră să-mi întrerup propriile reveni, fac automat orice comentariu necesar, exact în momentul în care el a încetat să vorbească. E un duet și, ca în cazul celor mai multe duete, nu ești atent decât la semnalul care te anunșă că trebuie să intri cu propria ta voce. Cum este noaptea lui liberă și cum i-am promis să-i țin tovărășie, m-am resemnat să fac față întrebărilor lui. Știu că nici n-o să termin seara și o să fiu complet epuizat. Dacă am noroc, adică dacă o să pot să-1 tapez de câțiva franci sub un pretext sau altul, o să-i trag chiulul când o să se ducă la toaletă. Dar îmi cunoaște înclinația spre ușcheală și, în loc să se simtă jignit, pur și simplu își ia măsurile de precauție necesare pentru a-mi dejuca planurile. Dacă-i cer bani de țigări, insistă să mă însoțească și să le cumpărăm împreună. Nu vrea să Re lăsat singur, nici măcar o clipă. Chiar când izbutește să agate o femeie, chiar și atunci e îngrozit de ideea că ar trebui să rămână singur cu ea. Dacă s-ar putea, m-ar ține și pe mine în cameră să asist la performanțele lui. Ar fi ca și cum mi-ar cere să aștept puțin până se bărbierește.

Pentru noaptea lui libera, Van Norden reușește în general să aibă cel puțin cincizeci de franci în buzunar, ceea ce nu-1 împiedică să tapeze pe cineva ori de câte ori se ivește ocazia.

— Bună, zice el, dă-mi un pol... am nevoie. Are și darul de a se arata cuprins de panică în același timp. Iar dacă i se refuză, nu pregetă să spună pe un ton jignitor:

— Mă rog, cel puțin dă-mi ceva de băut.

Dacă obține tratația, cere pe un ton mai dulceag:

— Auzi, dă-mi atunci cinci franci... dă-mi doi franci. Mergem din bar în bar, încercând să ne distrăm cât de cât și învărtindu-ne mereu de câțiva franci.

La Coupole, dăm peste unul de la ziar beat criță. Unul dintre tipii de la etaj. Tocmai a fost un accident la birou, ne informează el. Unul dintre

corectori a căzut în gaura liftului. Nu prea mai erau speranțe să scape cu viață.

La început, Van Norden e șocat, profund șocat. Dar, când aude că victima e Peckover, englezul, pare ușurat.

— Nenorocitul, zice el, mai bine că-i mort. Mai alaltăieri și-a pus dini falși...

Aluzia la dinii falși îl mișcă pe tipul de la etaj până la lacrimi. Ne povestește smiorcăindu-se un mic incident în legătură cu nenorocirea. Suferă din pricina asta, suferă din pricina micului incident mai mult decât din pricina catastrofei propriu-zise. Se pare că Peckover, când se lovise de fundul găurii de lift, își recăpătase pentru o clipă cunoștința, înainte de a-l găsi cineva. În ciuda faptului că avea picioarele rupte și coastele zdrobite, izbutise să se ridice în patru labe și să orbecăie în căutarea dinților falși, în ambulanță, delirând, striga tot timpul că și-a pierdut dinții. Incidentul era, în același timp, patetic și caraghios. Tipul de la etaj nici nu știa dacă să plângă sau să râdă în timp ce ne povestea toată tărășenia. Era un moment delicat întrucât, în starea de beție în care se afla, dacă rosteai un cuvânt nepotrivit te puteai pomeni că-ți sparge o sticlă în cap. Adevărul era că nu fusese niciodată foarte prieten cu Peckover, de fapt rar pusese piciorul în secția de corectura: exista un fel de zid invizibil între tipii de la etaj și cei de la parter. Dar acum, simțind apropierea morții care-i răpise colegul, ținea morțiș să facă paradă de camaraderie. Dacă era posibil, voia chiar să și plângă, ca să demonstreze că el e un tip cumsecade. Iar eu și Joe, care-l cunoșteam bine pe Peckover și știam că nu făcea nici cât o ceapă degerată, că nu merita nici măcar câteva lacrimi, simțeam că ni se face lehamite de atâta sentimentalism muiat în băătură. Voiam să i-o spunem și lui, dar cu un tip ca ăsta nu-ți poți permite să fii sincer. Trebuie să cumperi o jerbă de flori, să te duci la înmormântare și să te prefaci deznădăjduit. Și mai trebuie să-l feliciți pentru ferparul plin de simțire pe care l-a scris. O să umble luni în șir cu ferparul ăsta plin de simțire în buzunar, grozăvindându-se până la Dumnezeu cum a reușit el să se descurce cu acel prilej. Simțeam care e situația, eu și Joe, fără să fi schimbat un cuvânt între noi. Stăteam doar în fața lui și-l ascultam cu un dispreț ucigaș, tăcut. Și, îndată ce ni se oferi șansa să scăpăm de el, o sterserăm, lăsându-l să bolborosească singur la bar, în fața paharului cu Pernod. Odată ieșiți din câmpul lui vizual, izbucnim într-un râs vecin cu isteria. Dinii falși. Indiferent ce spuneam despre bietul om – spuneam și lucruri de laudă – mereu reveneam la proteza lui dentară. Sunt pe lumea asta oameni care fac o figură atât de grotescă, încât până și moartea îi face să apară ridicoli. Și, cu cât mai îngrozitoare le este moartea, cu atât ne apar mai ridicoli. N-are rost să conferi sfârșitului lor un dram de demnitate – trebuie să fii mincinos și ipocrit ca să descoperi ceva tragic în trecerea lor în neființă. Și cum noi doi n-aveam nici un motiv să ne prefacem, ne puteam îngădui să râdem după pofta inimii. Ne-am prăpădit de râs toată noaptea, manifestându-ne din când în când disprețul și dezgustul pentru tipii de la redacție, imbecilii ăia care se străduiau să se convingă pe ei înșiși că, rară îndoială, Peckover fusese un camarad extraordinar și că moartea lui era o catastrofă. Ne veneau în minte

amintiri care de care mai caraghioase: punctul și virgula care-i scăpau și pentru care-1 luau la refec de mai-mai să se scape pe el. Îi făceau viața amară cu nenorocitele lor semne de punctuație și cu despărțirile în silabe care totdeauna îi ieșeau prost. La un moment dat, era chiar și să-1 dea afara, din pricină că venise la slujbă mirosind a băutură, îl disprețuiau pentru că arăta tot timpul așa de mizer și pentru că avea o eczemă și mătreață. Era pur și simplu un nimic, în concepția lor, dar acum, că murise, toți vor face chetă să-i cumpere o jerbă de flori enormă și-i vor scrie numele cu litere de-o șchioapă la rubrica de decese. Orice, numai să arunce un pic de strălucire asupra propriilor lor persoane 1-ar fi făcut și un mare căcat, dacă ar fi putut. Dar, din nefericire pentru ei, se putea inventa prea puțin despre Peckover. Era un zero – și nici măcar faptul că murise nu putea adăuga o cifră la acest zero.

— Chestia asta are un singur aspect pozitiv – îmi spune Joe. Poți să-i iei tu slujba. Și poate că, dacă ai puțin noroc, ai să te prăbușești și tu în gaura liftului și-ai să-ți rupi gâtul. O să-ți cumpărăm o jerbă pe cinste, pe cuvânt.

Spre ziuă, stăm pe terrasse, la Dome. Am uitat demult de bietul Peckover. Ne-am distrat un pic la Bal Negre și gândurile lui Joe au alunecat iar spre veșnica lui preocupare: femeile. Tocmai la această ora, când noaptea lui liberă e pe sfârșite, neliniștea îi ajunge la punctul culminant. Se gândește la femeile pe lângă care trecuse în timpul serii și la cele cu care are relații constante, deci pe care le-ar fi putut chema oricând, dar era râtul de ele. Își amintește inevitabil de târfa lui din Georgia... se ținuse scai de el în ultimul timp, rugându-1 s-o ia la el, măcar până și-ar găsi o slujbă.

— Mă rog, nu mă deranjează să mă culc cu ea din când în când, zice el, dar nu pot s-o țin tot timpul la mine... mi-ar strica toate șustele cu celelalte țipe.

Ceea ce-1 enervează cel mai mult este faptul că nu pune pe ea nici un pic de came.

— E ca și cum te-ai culca în pat cu un schelet, se plânge el. Noaptea trecută am luat-o așa, din milă... și ce crezi că făcuse curva asta idioată? Auzi, domnule, și-o răsesse... nu-și mai lăsase nici un fir de păr. Ai avut vreodată o femeie care să-și fi ras pelvisul? E respingătoare, nu? Și e și caraghioasă, înseamnă c-a înnebunit. Nu mai arată a păsărică, arată ca o scoică moartă sau ceva în genul ăsta.”

Îmi descrie cum, stârnindu-i curiozitatea, se dăduse jos din pat, ducându-se să-și caute lanterna. -Am facut-o să și-o țină deschisă și am luminat-o cu lanterna. Trebuia să mă fi văzut... eram de un comic! Mă preocupa așa de mult, că și uitasem de individă, în viața mea n-am cercetat o pizdă cu atâta seriozitate. Ți-ai fi putut închipui că nu mai văzusem așa ceva până atunci. Și cu cât mă uitam mai mult, cu atât devenea mai puțin interesantă. Nu face decât să-ți aducă dovada că nu înseamnă mare lucru, mai ales când e și rasă. Părul o face să pară ceva misterios. Tocmai de aceea o statuie te lasă rece. O singură dată am văzut un sex adevărat la o statuie... era o statuie de Rodin. Ar trebui s-o vezi o dată... are picioarele larg desfăcute. Nu cred că avea cap. Poți să spui că nu era decât o pizdă. Dumnezeule, era ceva îngrozitor. Asta-i chestia – toate arată la fel. Când te

uiți la ele îmbrăcate, îți imaginezi tot felul de lucruri. Le dai un soi de individualitate, pe care bineînțeles că ele n-o au. E doar despicătura aia dintre picioare, care te face să iei foc... jumătate din timp, nici nu te uiți la ea măcar. Știi că-i acolo și nu te gândești decât cum să-ți vâri ștromeleagul în ea; e ca și cum ștoiul ar gândi în locul râu; nu-i decât o iluzie. Te încingi pentru nimic... pentru o despicătură cu sau fără păr. E ceva atât de fără noimă că mă fascina să mă uit la ea. Trebuie s-o fi studiat zece minute - sau mai mult. Când te uiți așa la ea, aproape cu totală detașare, îți trec prin cap tot felul de aiureli. Te gândești la tot misterul sexului și pe urmă descoperi că nu e nimic, că nu e decât un gol, o gaură. N-ar fi nostim să găsești înăuntru o muzicuță... sau un calendar? Dar nu e nimic acolo, absolut nimic. E dezgustător. Mă adusese aproape în pragul nebuniei... Auzi, știi ce-am (acut după aia? I-am făcut rapid felul și, după aia, mam întors cu spatele la ea. Da, da, am luat o carte și m-am apucat să citesc. Poți să te alegi cu ceva dintr-o carte, fie și dintr-o carte proastă... dar o crăpătură între picioare e curată pierdere de vreme...

S-a întâmplat că, tocmai când isprăvea el de vorbit, o târfă ne-a făcut cu ochiul. Fără să pregătească în vreun fel această trecere, Van Norden m-a întrebat:

— N-ai avea chef s-o răstorni? N-o să coste prea mult... o să ne ia pe amândoi.

Și, fără să mai aștepte răspunsul meu, se ridică și se îndreptă spre ea, clătinându-se. Peste câteva minute, se întoarse.

— S-a făcut, îmi zice el, termină-ți berea. E înfometată, dar la ora asta nu mai pică nimic... o să ne ia pe amândoi pentru cinsprezece franci... Mergem la mine în cameră. ieșim mai ieftin.

În drum spre hotel, fata tremură în asemenea hal încât ne vedem siliți să ne oprim și să-i dăm o cafea. E o fată blândă și nu arată deloc rău. E limpede că-l cunoaște pe Van Norden și știe prea bine că nu se poate aștepta de la el la nimic altceva, în afară de cei cincisprezece franci:

— Tu n-ai un sfanț, auzi? îmi șoptește el la ureche. Cum chiar că n-am nici o centimă în buzunar, nu înțeleg rostul recomandării, până când nu izbucnește el:

— Pentru Dumnezeu, adu-ți aminte că suntem pe drojdie. Să nu cumva să mi te dovedești slab de înger când ajungem sus! O să-ți ceară, sigur, ceva în plus. O cunosc pe curva asta. Dacă voiam, puteam s-o am și pentru zece franci. N-are rost să aruncăm banii pe gârlă...

— / est mechant, celui-lă, îmi spune ea, prinzând sensul spuselor lui în felul ei apatic de-a fi. -Non, il n'est pas mechant, il est tres gentil. Fata clătină din cap râzând.

~Je le connais bien, ce type.

Și începe să ne depene o poveste tristă, despre spital, chiria neplătită și copilul de la țară. Dar nu întrece măsura. Știe că suntem surzi la nenorocirile ei. Numai că mizeria se află acolo, în ființa ei, ca un pietroi, și nu mai e loc pentru alte gânduri. Nu încearcă să facă apel la compătimirea noastră. Nu face decât să schimbe greutatea dinăuntru! ei dintr-un loc într-altul. Chiar îmi

place de ea. Sper, pentru Dumnezeu, să n-aibă vreo boală... Ajunși în cameră, începe să se pregătească cu gesturi mecanice:

— N-aveți, din întâmplare, vreo bucată de pâine? ne întrebă, în timp ce se așază pe bidet. Van Norden râde.

— Na, mai bine trage o duscă, o îndeamnă el, împingând o sticlă spre ea.

Dar fata nu vrea să bea nimic; stomacul i-a pornit deja cu cerșitul, ni se plânge ea.

— N-o poți lua pe asta decât într-un singur fel, îmi zice Van Norden. Să n-o lași să-ți stârnească nici un pic compătimirea. Aș vrea să vorbească despre altceva. Cum naiba să faci dragoste focoasă cu o curvă flămândă?

Chiar așa și era! Nici unul dintre noi nu simțeam nici un zvâc. Cât despre ea, mai degrabă ar fi scos la iveală un colier de diamante decât un dram de pasiune. Numai că erau în joc cei cincisprezece franci și trebuia să ne alegem cu ceva de pe urma lor. E ca o stare de război: din clipa când evenimentele se precipită, nimeni nu se mai gândește decât la pace, să se termine odată. Și, totuși, nimeni n-are curajul să depună armele și să strige:

— M-am săturat... mi-a ajuns până-n gât!

Nu, pentru că, undeva, sunt în joc cei cincisprezece franci, de care pe toți îi doare-n cot și pe care oricum n-o să-i ia nimeni la sfârșit, dar acești cincisprezece franci sunt ca o cauză primordială a tuturor lucrurilor și, decât să-ți ascuți propria voce, decât să abandonezi cauza primordială, te supui situației și continui să măcelărești și, cu cât te simți mai laș, cu atât te comporți mai eroid, până într-o zi când motivația se spulberă și, deodată, toate tunurile amuțesc, iar brancardierii îi adună pe eroii însângezați și mutilați și le prind medalii pe piept. Atunci ai la dispoziție toată viața ca să te gândești la cei cincisprezece franci. Nu mai ai ochi sau mâini ori picioare, dar ai consolare de a putea visa tot restul zilelor ce-ți mai rămân de trăit la cei cincisprezece franci, de care toată lumea a uitat.

Este exact ca o stare de război. Ideea asta nu-mi iese din cap. Felul în care se străduiește ea să mă facă să simt ceva, să stârnească în mine o palpăire de pasiune mă duce cu gândul la ce biet soldat nenorocit as fi eu dacă aș fi destul de idiot să mă las prins în capcană și să mă duc pe front, în ce mă privește, știu că aș fi renunțat la orice, inclusiv la onoare, numai să scap de belea. N-am nici un chef și cu asta basta. Dar ea si-a băgat în cap ideea cu cei cincisprezece franci și, dacă eu nu vreau să lupt, mă va face ea să lupt. Dar pe un bărbat care n-are chef să lupte nu-1 poți face să lupte. Există printre noi unii atât de lași încât nu poți face eroi din ei nici dacă-i sperii de moarte. Poate că știm prea multe. Sunt unii printre noi care nu trăiesc în prezent, ci puțin în viitor sau în trecut. Tot timpul mă gândesc numai la tratatul de pace. Nu pot uita că nenorociții ăia de cincisprezece franci îmi făcuseră pocinogul. Cincisprezece franci! Dar ce naiba înseamnă cincisprezece franci pentru mine, mai ales că nu-s francii mei?

Van Norden pare să adopte o atitudine mai normală în fața situației. Nici lui nu-i mai pasă acum de cei cincisprezece franci; îl intrigă situația în sine. Pare să incite la o demonstrație de forță. E în joc chiar virilitatea lui. Cei

cincisprezece franci s-au dus pe gârlă, că reușim noi sau nu. E în joc, poate, ceva mai mult decât virilitatea: voința. Iarăși e ceva asemănător cu situația soldatului din tranșee: nu știe de ce trebuie să mai trăiască, fiindcă, dacă scapă acum, nu scapă decât pentru a fi prins iar mai târziu, dar continuă să se lupte pentru viașă și, chiar dacă are un suflet de libarcă și recunoaște asta în sinea lui, dă-i o pușcă sau un cuțit, sau lasă-i măcar unghiile, și va continua să măcelărească, să tot măcelărească, mai degrabă măcelărește un milion de oameni decât să se oprească și să se întrebe de ce o face.

Când mă uit la Van Norden cum o smotocește, mă uit de fapt la o mașinărie căreia i s-au dereglat angrenajele. Lăsate în voia lor, pot să funcționeze așa la infinit, scrâșnind și luând-o razna, fără să se întâmple ceva cândva. Până când o mână oprește motorul. Când îi râd împreunăți ca niște capre, fără să pună un dram de pasiune în ceea ce fac, tot zbatându-se fără nici un motiv, în afară de cei cincisprezece franci, simt cum mi se spulberă până și cea mai infimă urmă de simțire, în afară de o inumană poftă de a-mi satisface curiozitatea. Fata stă culcată pe marginea patului, iar Van Norden e aplecat deasupra ei ca un satir, cu picioarele bine înfipite în pământ. Eu stau pe un scaun în spatele lui urmărindu-le mișcările cu o detașare rece, științifică. Nu-mi pasă că s-ar putea să dureze o veșnicie. E ca și cum m-aș uita la una din mașinile alea turbate care scuipe din ele ziarele, milioane, miliarde, trilioane de ziare cu titlurile lor lipsite de sens. Mașina pare mai sensibilă, așa turbată cum e, și îți apare mai fascinantă decât ființa umană și întâmplările care i-au dat viață. Interesul meu pentru Van Norden și fată este nul: dacă aș putea să stau cum stau acum și să cuprind cu privirea fiecare împreunare ce are loc exact în acest minut pe toată suprafața pământului, interesul meu ar fi încă și mai scăzut. N-aș fi în stare să râd diferența dintre acest fenomen și căderea ploii sau erupția unui vulcan. Atâta timp cât scânteia pasiunii lipsește, spectacolul n-are nici o semnificație umană. E mai plăcut să te uiți la mașină. Iarăștia doi arată ca o mașină căreia i s-au dereglat angrenajele, E nevoie de mâna omului ca s-o pună la punct. E nevoie de un mecanic.

Mă las în genunchi în spatele lui Van Norden și examinez mașina mai îndeaproape. Fata, aruncându-si capul într-o parte, mă privește disperată:

— N-are rost, zice ea, nu merge.

La care Van Norden se îndârjește, muncind cu energie reînnoită, exact ca un țap bătrân. E așa de încăpățânat că preferă să-și rupă coarnele decât să se dea bătut. E și enervat acum, pentru că-1 gâdil la noadă.

— Pentru Dumnezeu, Joe, las-o baltă! Ai s-o omori pe biata fată!

— Lasă-mă-n pace, mormăie el, aproape c-am dat drumul.

Postura și felul hotărât în care lasă să-i scape aceste cuvinte îmi readuc brusc în minte, pentru a doua oară, visul pe care l-am descris. Doar că de data asta se pare că acea coadă de mătură pe care si-o băgase așa de indiferent sub braș a dispărut pentru totdeauna. E o continuare a visului: același Van Norden, dar minus cauza primordială. E ca un erou întors de la război, un nenorocit mutilat care trăiește din realitatea viselor sale. Oriunde se-așază, scaunul de sub el se prăbușește; dacă deschide o ușă, camera în

care vrea să intre e pustie; tot ce înghite îi lasă în gură un gust neplăcut. Totul este exact cum a fost mai înainte. Elementele sunt neschimbate, visul nu diferă de realitate. Doar că, între momentul în care s-a dus la culcare și cel în care s-a trezit din somn, trupul i-a fost furat. E o mașină care azvârle din ea ziare, milioane și miliarde de ziare în fiecare zi, iar prima pagină e înțesată de catastrofe, scandaluri, crime, explozii, ciocniri, dar mașina nu simte nimic. Dacă nu vine cineva să întoarcă butonul, n-o să știe niciodată ce înseamnă să mori. Nu poți muri când propriul trup ți-a fost furat. Poți să dai de-o târfă și să muncești la ea, ca un țap în călduri, o veșnicie. Poți să te îngropi în tranșee și să fii sfârtecat în bucăți de o explozie. Nimic n-o să creeze acea scânteie de pasiune fără intervenția omului. Cineva trebuie să pună mâna pe mașină și să o lase să se desfacă în bucăți, dacă vrea să-i poată monta piesele la loc. Și cineva trebuie să facă asta fără să sperie în vreo răsplată, rară să-i pese de cei cincisprezece franci; cineva al cărui piept este atât de plăpând încât o medalie 1-ar cocoșa. Și cineva trebuie să hrănească o târfa flămândă fără să se teamă că o să i se ceară acest lucru din nou. Altfel, spectacolul va continua la infinit. Nu există ieșire din acest cerc vicios.

După ce 1 -am lins în cur pe șef o săptămână întregă – așa trebuie procedat aici – am izbutit să-l conving să mă angajeze în locul lui Peckover. Bietul nenorocit a murit cu adevărat, la câteva ore după ce s-a prăbușit în gaura liftului. Și, exact cum prevăzusem, a avut parte de o înmormântare extra, cu slujbă religioasă solemnă, imense jerbe de flori și tot tipicul. Tout compris. Iar după ceremonie, tipii de la etaj s-au regalat la un bistro. Mare păcat că Peckover n-a putut lua măcar o gustare. I-ar fi plăcut să-și audă numele pomenit așa de des!

Trebuie să spun, de la bun început, că n-am deloc de ce să mă plâng. E ca și cum te-ai afla într-un azil de nebuni, având permisiunea să te masturbezi pentru tot restul zilelor tale. Lumea îmi este adusă sub nas și tot ce am de făcut este să pun semne de punctuație calamităților. Nu există nimic în care băieții ăia șmecheri de la etaj să nu-și bage nasul: nici o bucurie, nici o mizerie nu le scapă. Trăiesc printre lucrurile dure ale vieții, ale realității, cum i se spune. Este realitatea unei băltoace, iar ei sunt broaștele care n-au nimic bun de Scut decât să orăcăie. Cu cât orăcăie mai mult, cu atât viața devine mai reală. Avocații, popii, doctorii, politicienii, ziariștii – ăștia sunt șarlatanii care simt pulsul lumii. O atmosferă constantă de calamitate. E formidabil. E ca și cum acul barometrului nu s-ar mișca niciodată din loc, ca și cum drapelul ar fi ținut tot timpul în berna. Aici poți să-ți dai seama cum ideea raiului pune stăpânire pe conștiința oamenilor și cum câștigă teren chiar dacă toate proptelele i-au fost înlăturate. Trebuie neapărat să existe o altă lume dincolo de mocirla asta în care toate sunt scufundate talmeș-balmeș. E greu de imaginat cum poate arăta cerul acesta pe care oamenii îl visează neconținut. Un cer al broaștelor, fără îndoială. Miasme, mazăgă, nuferi, apă stătută. Să stai nederanjat de nimeni pe o frunză de nufăr și să orăcăi cât-îi ziua de lungă. Cam așa mi-1 închipui eu.

Catastrofele din șpalturile pe care le corectez au asupra mea un efect terapeutic extraordinar, închipuiți-vă o stare de totală imunitate, o existență

ca de vrajă, o viașă în absolută siguranță în mijlocul unor bacili otrăvitori. Nimic nu mă atinge, nici cutremurele de pământ, nici exploziile, nici scandalurile, nici foametea, nici ciocnirile, nici războaiele, nici revoluțiile. Sunt vaccinat împotriva oricărei boli, oricărei calamități, oricărei suferințe, oricărei nenorociri. Este apoteoza unei vieți de rezistență morală, în nișa în care stau, toate otrăvurile pe care lumea le emană zi de zi trec prin mâinile mele. Dar nu mă aleg nici măcar cu o unghie pătată. Sunt total imun. Stau chiar mai bine decât un asistent de laborator, căci aici n-am parte de mirosuri urâte, în afară de cel de plumb ars. Lumea asta poate să sară în aer – eu rămân tot aici, să pun la locul lor o virgulă sau un punct și virgulă. Chiar pot să adun niște venituri suplimentare, întrucât, la un eveniment de asemenea proporții, pot să mă aștept, în final, la o prim. După ce lumea va fi sărit în aer și ultima ediție va fi luat drumul tipografiei, corectorii își vor strânge liniștiți virgulele, cratimele, asteriscurile, parantezele, punctele, semnele de exclamare etc. în cutia de pe biroul redacției. Comme ca tout est regie...

Nici unul dintre colegii mei nu pare să înțeleagă de ce arat atât de mulțumit. Ei bombăne tot timpul, au ambiții, vor să-și arate mândria și spleen-ul. Un bun corector n-are mândrie, n-are ambiții, n-are spleen. Un bun corector seamănă puțin cu Dumnezeu Atotputernicul, este în lume. dar nu face parte din ea. E doar pentru duminică. Duminica este noaptea lui libera. Duminica se dă jos de pe pedestalul lui și își arată curul credincioșilor. O dată pe săptămână, își pleacă urechea la toată durerea și mizeria acestei lumi; e suficient ca să-i ajungă pentru tot restul săptămânii. Tot restul săptămânii rămâne în băltoaca înghețată a iernii, un absolut, un absolut impecabil, doar cu semnul unei vaccine care să-1 deosebească de vidul imens. Cea mai mare calamitate pentru un corector este teama că o să-si piardă slujba. Când ne adunăm, în pauză, întrebarea care ne dă fiori este: ce-o să ne facem dacă ne pierdem slujba? Pentru lucratorul de la grajduri, a cărui datorie este să strângă bălegarul, suprema teroare este aceea a unei lumi rară cai. Sâ-i spui că e o treabă respingătoare să aduni toată ziua balegi de cal aburinde este, pentru el, o imbecilitate. Poți ajunge să iubești căcatul, dacă viața ta depinde de el, dacă în asta este implicată fericirea ta....

Viața aceasta, care mi-ar părea, dacă încă aș mai avea mândrie, onoare și așa mai departe, ultima treaptă a degradării, mă încântă acum, așa cum îl încântă pe mutilat venirea morții. Este o realitate negativă, exact ca moartea – un soi de cer fără durerea și groaza dinaintea morții, în această lume chtonică, singurele lucruri importante sunt ortografia și punctuația. Nu contează natura calamității, contează doar dacă e scrisă corect. Toate sunt la același nivel, fie că este vorba despre ultima modă a rochiilor de seara, un nou vas de război, o molimă; un exploziv înspăimântător, o descoperire astronomică, un faliment bancar, un accident de cale ferată, un obor de vite, o execuție, o grevă, un asasin sau orice altceva. Nimic nu-i scapă ochiului corectorului, dar nimic nu-i pătrunde vesta anti-qlonț. Madame Scheer (fostă dra Esteve) îi scrie hindusului Agha Mir că e cât se poate de satisfăcută de rezultate: „M-am căsătorit pe data de 6 iunie și vă mulțumesc. Suntem fericiți și sper că, datorită puterii dumneavoastră, vom fi mereu fericiți. Vă trimit

telegrafic. suma de. drept răsplată.” Hindusul Agha Mir prezice viitorul și vă citește toate gândurile pe căi inexplicabile. Vă dă sfaturi și vă ajută să scăpați de toate grijile și necazurile de toate felurile etc. Sunai sau scrieți pe adresa Avenue Mac Mahon 20, Paris. Vă citește toate gândurile pe căi miraculoase! Înțeleg prin asta că le citește pe toate, fără excepție, de la cele mai triviale, la cele mai nerușinate. Trebuie să aibă o groază de timp la dispoziție, Agha Mir asta. Ori se concentrează doar asupra acelor care pot să-i trimită bani prin mandat telegrafic? În același număr de ziar dau peste un titlu care ne anunșă că „universul se dilată cu atâta repeziciune încât poate să explodeze”, iar dedesubt este o fotografie înfățișând un cap care crapă de durere. Apoi e un discurs despre perle, semnat Tecla. Scoica le produce pe amândouă, ne informează Tecla, atât perla „sălbatică”, orientală, cât și perla „de cultura”, în aceeași zi, la catedrala din Trier, nemții expun cămașa lui Hristos. A fost scoasă de la naftalină pentru prima oară, după patruzeci și doi de ani. Nu se vorbește nimic despre pantaloni și vestă. Tot în aceeași zi, la Salzburg, doi șoareci s-au născut în stomacul unui bărbat. Dacă vreți s-o credeți, bine, dacă nu, iarăși bine. O vestită stea de cinematograful este înfățișată stând picior peste picior; se odihnește în Hyde Park, iar dedesubt un pictor cunoscut remarcă: „Admit că dna Coolidge are atâta farmec și personalitate încât ar putea fi una dintre cele douăsprezece mari personalități ale lumii americane, chiar dacă soțul ei n-ar fi fost președinte”. Dintr-un interviu cu dl Humhal, din Viena, spicuiesc cele ce urmează: „Înainte de a sfârși, a declarat dl Humhal, aș vrea să spun că o croială impecabilă și o linie desăvârșită încă nu sunt suficiente; dovada că un costum e perfect apare abia când este purtat. Un costum se ajustează după corp, dar își păstrează linia chiar și când purtătorul merge sau stă pe scaun”. Și ori de câte ori are loc o explozie într-o mină – o mină englezească – observați, vă rog, că de fiecare dată regele și regina își transmit prompt condoleanțele prin telegraf. Și totdeauna participă la cursele mai importante, chiar dacă alaltăieri, după cum glăsuia șpaltul, cred că era la Derby - „a început să plouă cu găleata, spre marea surpriză a regelui și a reginei”. Dar și mai mult îți rupe inima o mostră ca asta: „Se susține, în Italia, că nu există persecuții împotriva bisericii și totuși aceste persecuții se exercită împotriva elementelor de vârf ale bisericii. Se susține că nu sunt împotriva Papei, dar sunt împotriva a tot ce înseamnă spirit papal”.

Trebuia să fac, practic, înconjurul lumii ca să găsesc până la urmă un colș atât de confortabil și de plăcut ca acesta. Pare aproape incredibil. Cum dracu' puteam eu să prevăd, în America, unde-ți pun petarde la cur ca să-ți dea elan și curaj, că postul ideal pentru un om de temperamentul meu era acela în care mi se cerea să vânez greșelile de ortografie? Acolo nu te gândești la nimic altceva decât la ideea că, într-o zi, vei deveni președintele Statelor Unite. Potențial, orice om are stofă de președinte. Aici totul este altfel. Aici orice om este, potențial, un zero. Dacă devii ceva sau cineva, asta nu-i decât un accident, un miracol. Șansele sunt o mie la una că n-o să-ți părăsești satul natal. Șansele sunt o mie la una că o să-ți se taie un picior sau

o sa ți se scoată ochii. Dar dacă apare miracolul și te pomenești ajuns general sau amiral!

Tocmai din pricină că sortii sunt împotriva ta, tocmai din pricină că există atât de puțină speranță, viața e dulce aici. Zi de zi. Nu există nici ieri, nici mâine. Acul barometrului nu se schimbă niciodată, drapelul e mereu în berna. Porți o banderolă de crep negru la braț, ai o panglică la butonieră și, dacă ești destul de norocos ca să ți-o îngădui, îți cumperi o pereche de picioare artificiale ușoare, preferabil din aluminiu. Ceea ce nu te împiedică să te bucuri de un aperitif sau să te uiți la animalele din gradina zoologică ori să flirtezi cu păsările de pradă ce mișună în susul și în josul bulevardelor mereu în căutare de hoituri proaspete. Timpul trece. Dacă ești străin și ești cu actele în regulă, poți să te expui infecției rară teamă c-o să te molipsești. E mai bine, dacă este posibil, să ai o slujbă de corector. Comme ca tout sarrange. Asta înseamnă că, dacă ți se întâmplă să te îndrepti spre casă pe la trei noaptea și întâlnești în drum niște copoi pe bicicletă, poți să le dai cu tifla. Dimineața, când piața fierbe de lume, poți să-ți cumperi ouă belgiene la prețul de cincizeci de centime bucata. Un corector nu se trezește din somn de obicei decât pe la prânz sau ceva mai târziu. E bine să-ți alegi un hotel în apropierea unui cinematograful, întrucât, dacă ai tendința să dormi prea mult, clopoțelii te vor trezi la timp pentru matineu. Iar dacă nu-ți poți găsi un hotel aproape de un cinematograful, caută-ți unul situat în apropierea unui cimitir, că tot acolo ajungi. Mai presus de orice, să nu te lași niciodată pradă disperării. / ne faut jamais desesperer. Asta încerc eu să le bag în cap lui Carl și Van Norden în fiecare noapte. O lume fără speranță, dar și fără disperare. E ca și cum aș fi fost convertit la o nouă religie și m-as închina cu osârdie Sfintei Fecioare a Milostiviri. Nu-mi pot imagina ce-aș fi avut de câștigat dacă aș fi devenit patronul ziarului sau chiar președintele Statelor Unite. Mă aflu într-o fundătură, dar pentru mine e un loc tihnit și comod. Cu un șpalt în față, ascult muzica din jurul meu, zumzetul și bâzâitul glasurilor, țăcănitul linotipurilor, ca și cum mii de brățări de argint ar trece printr-un storcător de rufe; din când în când, un șobolan se strecoară printre picioarele noastre sau o libarcă, rnișcându-se agilă și cu băgare de seamă pe picioarele-i delicate, coboară pe peretele din fața noastră. Evenimentele zilei ne sunt băgate sub nas, în liniște, fără ostentație, purtând totuși, din când în când, și câte o semnătură, ca pentru a marca prezența unei mâini omenești, a unui ego, a unei urme de vanitate. Procesiunea trece senină, ca un cortegiu care intră pe poarta cimitirului. Hârtia de sub birou e atât de groasă, încât o simți sub picioare ca pe un covor de puf moale. Sub biroul lui Van Norden hârtiile sunt mânjite cu flegmă maronie, în jurul orelor unsprezece, vine vânzătorul de alune, un armean tâmp, care este și el mulțumit de viața pe care o duce.

Din când în când primesc câte o telegramă de la Mona. Zice că vine cu vaporul următor. „Urmează scrisoare”, așa încheie ea totdeauna. De luni de zile o ține tot așa, dar niciodată nu-i văd numele pe listele de pasageri și nici garcon-ul nu-mi aduce vreodată o scrisoare pe tavă de argint. Nici în privința asta nu mai am nici un fel de speranță. Dacă totuși vine, n-are decât să mă caute jos, lângă spălător. Probabil că imediat îmi va spune că e neigienic.

Asta-i primul lucru care o șochează pe o americană în Europa – că totul e neigienic. E imposibil pentru ele să-și imagineze un paradis lipsit de instalații sanitare moderne. Dacă găsesc o ploșniță, sunt gata să scrie imediat o scrisoare de protest adresată Camerei de comerț. Cum aș putea s-o conving vreodată că eu sunt mulțumit aici? Va zice c-am ajuns un degenerat. Li cunosc reacțiile, de la alfa la omega. Va dori să caute un atelier cu grădină – si, bineînțeles, cu o baie cu cató. Vrea să fie săracă la modul romantic. O cunosc eu prea bine. Numai că de data asta sunt pregătit să-i fac față. Sunt, totuși, unele zile cu soare puternic când mă abat de la drumul meu bătătorit și mă gândesc hămesit la ea. Din când în când, în ciuda satisfacției mele macabre, încep să mă gândesc la un alt mod de viață, să mă întreb care ar fi deosebirea dacă as avea alături de mine o făptură tânără și zburdalnică. Necazul meu este că nu-mi aduc decât vag aminte cum arată și nici ce simțeam când o strângeam în brațele mele. Tot ce ține de trecut pare să se fi înecat în mare. Am amintiri, dar imaginile par să-și fi pierdut prospețimea, par moarte și incoerente, ca niște mumii roase de vreme aruncate într-un smârc. Dacă încerc să-mi reamintesc ceva din viața pe care am dus-o la New York, îmi apar în fală scene fragmentare, ca de coșmar, învăluite într-un soi de mângă verzuie. E ca și cum propria mea existență s-a sfârșit undeva, dar nu pot descoperi unde anume. Nu mai sunt american, nu mai sunt nici new yorkez, și chiar mai puțin european sau parizian. Nam nici un fel de îndatoriri, nici un fel de responsabilități, sunt lipsit de ura, de griji, de prejudecăți, de orice fel de patimi. Nu sunt nici împotriva, nici pentru. Sunt neutru. Când, după o noapte de lucru, ne ducem toți trei spre cató, adesea ni se întâmplă ca, după primele tresăriri de dezgust, să începem să vorbim despre starea de lucruri cu un entuziasm pe care doar cei ce nu iau parte activă la viață îl pot avea. Ceea ce mi se pare ciudat uneori, când mă vâr în pat, este gândul că tot acest entuziasm prinde viață doar ca să ne omoram timpul, ca să anihilăm acele trei sferturi de ceas de care avem nevoie ca să parcurgem drumul de la slujbă până la Montparnasse. Putem avea cele mai strălucite și mai realizabile idei privitoare la ameliorarea unei stări sau a alteia, dar nu există nici un vehicul care să le ducă spre (el. Iar ceea ce este încă și mai ciudat e faptul că absența oricărei relații între idei și viață nu ne zbuciumă și nu ne incomodează câtuși de puțin. Ne-am adaptat într-o asemenea măsură încât, dacă mâine ni s-ar porunci să mergem în mâini, am face-u fără să schițăm cel mai mic gest de protest. Cu condiția, bineînțeles, ca ziarul să apară ca de obicei. Și ca noi să ne luăm regulat salariul. Altfel, nimic n-are importanță. Nimic. Ne-am orientat. Am devenit niște culi, niște culi cu gulere albe, cărora li se astupă gura cu un pumn de orez pe zi. O caracteristică specială a craniului americanilor, citeam undeva mai zilele trecute, este prezența osului epactal sau os Incae, în zona occipitală. Prezența acestui os, continua savantul, se datorează unei persistențe a suturii transversale occipitale care se închide de obicei în timpul vieții intrauterine. Prin urmare, este un semn al unei dezvoltări întârziată, un indiciu al unei rase inferioare. „Volumul mediu al craniului american, continua el, este mai mic decât cel al albilor și mai mare decât al negrilor. Luând în

considerație ambele sexe, parizienii de azi au un volum cranian de 1.448 centimetri cubi, negrii 1.344 centimetri cubi, iar amerindienii, 1.376 centimetri cubi”. Din toate astea eu nu pot deduce nimic, întrucât eu sunt american și nu indian. Dar e mare șmecherie să explici lucrurile în felul ăsta, printr-un os, os Incae, de exemplu. Nu-1 deranjează cu nimic să admită, în cadrul acestei teorii, cazul unic al unui craniu de indian care s-a dovedit a avea un volum cu totul neobișnuit, 1.920 centimetri cubi, un volum neîntrecut de nici o altă rasă. Ceea ce observ cu satisfacție este faptul că parizienii de ambele sexe par să aibă un volum cranian normal. Este evident că, la ei, sutura occipitală transversală nu este atât de persistentă. Știu cum să se delecteze cu un aperitif și-i doare în cot că nu-s văruite casele. Craniul lor n-are nimic ieșit în comun, dacă e să ne luăm după indicii științifice. Trebuie găsită o explicație pentru arta vieții, pe care ei au știut s-o aducă la un asemenea grad de perfecțiune.

La Monsieur Paul, la bistro-ul de peste drum, există mai în fund o cameră rezervată pentru ziariști, unde putem mânca pe credit. Este o cămăruță plăcută, cu rumeguș pe jos, cu muște și în plin sezon și în extra sezon. Dacă spun că e rezervată pentru ziariști, asta nu înseamnă că luăm masa în intimitate. Dimpotrivă, înseamnă că avem privilegiul de a ne putea amesteca oricând cu curvele și cu peștii lor, care constituie elementul esențial al clientelei lui Monsieur Paul. Aranjamentul le convine perfect băieților de ia etaj, care sunt mereu la pândă, chiar și cei care au câte o metresă franțuzoaică permanentă, căci nu le strică să mai schimbe din când în când. Esențialul este să nu se încalțe cu vreo boală venerică. Uneori pare că o molimă a pustiiit birourile sau poate se explică prin faptul că toți se culcă cu aceeași femeie. Oricum, e plăcut să observi cât pot să arate de nenorociți când sunt siliți să stea alături de vreun peste care, în ciuda micilor greutăți cărora trebuie să le facă față în profesia lui, duce, în comparație cu ei, o viață de huzur. Mă gândesc în special la un individ înalt, blond, care distribuie mesajele Havas pe bicicletă. Ajunge întotdeauna târziu la mató, totdeauna asudând din greu și cu fața murdara. Are un fel plăcut, stângaci, de a intra în local, salutându-i pe toți cei prezenți prin ridicarea a două degete și ducându-se de-a dreptul la spălătorul dintre toaletă și bucătărie, în timp ce-și șterge fața, inspectează rapid cu privirea mâncărurile. Dacă vede pe blatul de marmură un mușchi pe cinste, îl ia și-1 miroase sau bagă polonicul în oala mare cu supă și gustă din ea. E ca un copoi mare și frumos, amușinând tot timpul cu nasul în pământ. După aceste preliminarii, după ce a făcut pipi și si-a suflat tare nasul, se îndreaptă nepăsător spre tipa lui și o sărută cu un țocăit zgomotos, dându-i în același timp o palmă plină de afecțiune peste fund. Pe ea, pe țipă, n-am văzut-o niciodată altfel decât într-o ținută impecabilă, până și la trei dimineața, după o noapte de muncă. Arată de parcă tocmai ar fi ieșit dintr-o saună. Este o plăcere să te uiți la niște animale așa de sănătoase, să vezi o asemenea tihnă, afecțiunea și pofta de mâncare de care dau dovadă. Vorbesc acum despre citó, despre mica ei gustare de dinainte de a se duce să-și facă meseria. Peste câteva clipe va fi nevoită să se despartă de animalul ei blond și să facă trotuarul undeva, pe bulevard,

sugându-si digestif-ul. Dacă munca ei este plictisitoare, istovitoare sau ingrătă, acest lucru nu se vede pe chipul ei. Când tipul ei solid își face apariția cu o foame de lup, îl îmbrățișează și-l sărută hămesită – îl sărută pe ochi, pe nas, pe obraji, păr, ceafă. 1-ar săruta și-n cur, dacă ar fi posibil so facă în public. Clar, îi e recunoscătoare. Nu este o sclavă plătită. Tot timpul mesei râde cu poftă. Ai crede că n-are nici o grijă pe lumea asta. Și, din când în când, în semn de afecțiune, îi trage câte o palmă în plin obraz, o palmă așa de zdravănă că 1 -ar doborî pe un biet corector, făcându-1 să se ducă de-a dura.

Par să nu fie conștienți decât de ei înșiși și de mâncarea pe care o bagă în ei cu lopata. O asemenea perfectă stare de mulțumire, atâta armonie, atâta înțelegere reciprocă îl fac pe Van Norden să turbeze de ciudă. Mai ales când ea își strecoară mâna în prohabul tânărului și i-o mângâie, gest la care el răspunde, în general, apucându-i sfârșul între degete și strângându-1 în joacă.

Mai e un cuplu care-și face apariția cam pe la aceeași oră și se comportă întocmai ca o pereche căsătorită, își au ciondănelile lor, își spală rufele murdare în public și, după ce au creat o atmosferă dezagreabilă pentru ei înșiși și pentru toți cei prezenți, după a amenințări, înjurături, reproșuri și insulte reciproce, sfârșesc prin a se giugiuli, gungurind și uguind întocmai ca două turturele. Lucienne, cum îi spune el, este o blondă platinată corpulentă, cu o mutră întunecată și crudă. Buza de jos, rășfrântă și cărnosă, și-o mozolește plină de venin, ori de câte ori își iese din țâțâni. Și niște ochi reci, ca niște mărgele, de un albastru pal ca de porțelan, care-1 fac să-1 treacă sudorile când si-i ațintește asupra lui. Altfel e fată bună, această Lucienne, în ciuda profilului de condor pe care-1 arborează când izbucnește cearta. Poșeta ei e tot timpul doldora de bani și dacă îi dă cu târâita e numai ca să nu-1 încurajeze în deprinderile lui rele. E slab din fire și e în stare să cheltuiască cincizeci de franci pe seara, dacă e să iei în serios tiradele lui Lucienne. Când chelnerița vine să ia comanda, el n-are nici un pic de poftă de mâncare.

— A, iar nu-ți e foame! mormăie Lucienne. Hm! Presupun că m-ai așteptat în Faubourg Montmartre. Te-ai distrat bine, sper, în timp ce eu robeam pentru tine. Spune, idiotule, unde mi-ai fost?

Când ea se aprinde așa, când turbează de furie, el se uită la ea timid și, apoi, ca și cum și-ar fi dat seama că tăcerea este salvatoare, își lasă capul în jos și începe să-și frământă în mâini șervetul. Dar acest gest mărunț, pe care ea, bineînțeles, i-1 cunoaște prea bine și, în secret, îi și place, întrucât acum este convinsă de vinovăția lui, nu face decât să-i întetească mânia.

— Vorbește odată, idiotule! țipă ea ascutit.

Și cu o voce pițigăiată, timidă, stinsă, el îi explică mahnit că, tot stând s-o aștepte, i se făcuse așa de foame încât se văzuse nevoit să intre undeva și să ia un sandviș și o bere. A fost de-ajuns ca săi strice pofta de mâncare – zice el pe un ton tânguios, cu toate că e limpede că mâncarea este ultimul lucru cu care-si bate capul acum.

— Da – și se străduiește ca glasul lui să sune mai convingător – te-am așteptat tot timpul! izbucnește el.

— Mincinosule! țișă ea. Mincinosule! Ah, din fericire și io-s mincinoasă... dar una cum trebuie. Mă scoți din pepeni cu minciunile tale de doi bani! De ce nu ești în stare de o minciună ca lumea? El își lasă iarăși capul în jos și, absent, adună câteva firimituri de pe masă și le bagă în gura. Drept care ea îl lovește peste mână.

— Nu fi asta! Mă scoți din sărite. Ești un idiot cum n-am mai văzut. Mincinosule! Așteaptă numai! Mai am eu niște vorbe să-ți spun. Și eu sunt mincinoasă, dar măcar nu sunt idioată.

Și totuși, peste câteva clipe, stau strânși unul lângă altul, mână în mână, iar ea-i șoptește duios:

— Ah, iepurașul meu, mi-e greu să te las acum. Hai, dă-mi un pupic! Unde te duci în seara asta? Spune-mi adevărul, iubitelule. Îmi pare rău că am o fire așa de năbădăioasă.

El o sărută sfios, întocmai ca un iepuraș cu urechiușe lungi, trandafirii. Abia-i atinge buzele, parcă s-ar apropia șovăind de o frunză de varză, în același timp, ochii lui mici, scăpărători, alunecă lacomi spre poșeta pe care ea o lăsase deschisă alături, pe banchetă. Abia așteaptă clipa în care să-i poată trage grațios chiulul. Moare să plece de-acolo, să stea undeva într-o cafenea liniștită de pe Rue du Faubourg Montmartre.

Îl cunosc pe drăcutorul ăsta nevinovat, cu ochii lui rotunzi, speriați, ca de iepure. Și știu prea bine și ce fel de stradă este Faubourg Montmartre, cu firmele și articolele ei de cauciuc, cu luminile pâlând toată noaptea și sexualitatea scurgându-se de-a lungul ei ca printr-un canal colector. Să mergi pe jos de la Rue Lafayette până la bulevard înseamnă să treci printre două rânduri de vergi: se lipesc de tine ca lipitorile, te ronțăie ca furnicile, te măgulesc, te ademenesc, te lingușesc, te imploră, te roagă, te iau pe nemțește, pe englezește, pe spaniolește, îți arată inimile lor zdrobite și pantofii lor scâlțiați, și încă, multă vreme după ce le-ai îndepărtat tentaculele, multă vreme după ce șuierăturile și râgâielile s-au stins, mireasma lavaboului îți stăruie încă în nări – este mirosul aceluia Parfum de Dame a cărui eficiență este garantată numai de la o distanță de douăzeci de centimetri. Poți să-ți mănânci toată viața pe porțiunea asta cuprinsă între bulevard și Rue Lafayette. Toate barurile sunt pline de viață, palpită, tripourile sunt arhipline; casierii sunt cocoțați ca niște vulturi pe scaunele lor înalte și banii pe care-i mânuiesc sunt îmbibați de duhoare omenească, Nu există echivalent la Banque de France pentru banii însângerați care sunt aici valută forte, bani lucind de sudoare umană, care trec din mână în mână ca un incendiu din pădure și lasă în urma lor miros de fum și împuțiciune. Un bărbat care poate trece prin Faubourg Montmartre, noaptea, fără să gâfâie sau să asude, fără o rugăciune sau o înjurătură pe buze, un astfel de bărbat n-are coaie, iar dacă le are, ar trebui să fie jugănit.

Și ce dacă iepurașul ăla timid face praf cincizeci de franci pe seară așteptând-o pe Lucienne a lui? Și ce dată, făcându-i-se foame, își cumpără un sandviș și o halbă cu bere sau se oprește undeva să stea de vorbă cu curva altui peste? Credeți că ar trebui să se plictisească să facă asta noapte de noapte? Sper că nu credeți că un pește n-ar fi și el om. Un pește își are și el

suferințele și mizeriile lui personale, nu uitați asta. Poate că i-ar plăcea mai bine să stea într-un colț toată noaptea cu o pereche de câini albi și să se uite la ei cum se udă. Poate că i-ar plăcea, când deschide ușa, s-o vadă în cameră citind Paris-Soir, cu ochii un pic greoi de somn. Poate că nu-i chiar atât de grozav pentru el, când se apleacă peste Lucienne a lui, să simtă mirosul altui bărbat. Poate că-i mai bine să n-ai decât trei franci în buzunar și o pereche de câini albi care să se ude la fiecare colț decât să guști niște buze învinețite. Pariez că, atunci când ea îl strânge tare în brațe, când îi cerșește acea infimă cantitate de iubire pe care numai el știe cum să i-o dăruiască, pariez că el se luptă cât o mie de diavoli s-o pompeze, s-o facă să uite regimentul care i-a mărșăluit printre picioare. Poate că, în clipele când îi posedă trupul și o ia altfel decât ceilalți, poate că la el nu este vorba doar de curiozitate și pasiune, ci de o luptă în întuneric, o luptă de unul singur împotriva armatei care a forțat porțile, a armatei care a trecut peste ea, a călcat-o în picioare și a lăsat-o cu o asemenea foame devoratoare că nici un Rudolph Valentino n-ar fi în stare să i-o potolească. Când aud reproșuri făcute unei fete ca Lucienne, când aud că e denigrată sau disprețuită fiindcă e rece și mercantilă, fiindcă face totul prea mecanic sau fiindcă se grăbește prea tare ori fiindcă face una sau alta, îmi spun întotdeauna, stai nițel, omule, n-o lua așa de repede. Nu uita că tu ești undeva la coada alaiului, nu uita că un întreg corp de armată a asediat-o, că a fost pustiiată, jefuită și prădată, îmi spun, ascultă, omule, să nu-ți pară rău de cei 50 de franci pe care i-i dai fiindcă știi că peștele ei îi mănâncă pe Faubourg Montmartre. Sunt banii ei și peștele ei. Sunt bani însângerați. Sunt bani care nu vor fi niciodată retrași din circulație fiindcă la Banque de France nu există nimic cu care să fie răscumpărați.

Cam așa gândesc adesea când stau în colțișorul meu și mă joc cu rapoartele Hayas sau descarc telegramele din Chicago, Londra și Montreal. Între rapoartele piețelor de cauciuc și de mătase și piața de cereale din Winnipeg se strecoară ceva din y.umzetul și forfota Faubourg-ului Montmartre. Când mi se moaie balamalele și îmi cedează grinzile și îmi simt mintea ca de câlți și totul îmi joacă în fața ochilor, când piața de cereale alunecă și se dă de-a rostogolul, iar taurii încep să ragă, după ce-am pus virgulele și punctele la toate calamitățile, reclamele, reportajele de sport, articolele de motó, sosirile de vapoare în port, notele de călătorie, bârfele și scandalurile, după ce le-am verificat, revizuit, bătut în ținte și fixat în cătușe de argint, după ce aud cum prima pagină e zdravăn ciocănită în tipar, și broscii țopăie în jurul ei ca niște trepăduși beți, atunci parcă o văd pe Lucienne plutind de-a lungul bulevardului, cu aripile larg desfăcute, ca un enorm condor argintiu, suspendat peste traficul ce se mișcă alene, o pasăre stranie de pe piscurile Anzilor, cu pântec alb trandafirii și căpsor încăpățânat. Uneori mă duc spre casă singur, pe jos, și-o urmăresc prin curtea Luvrului, peste Pont des Arts, pe sub arcadă, prin intrânduri și fundături, prin vâlul somnolenței, prin albeața lăptoasă, otrăvită, de-a lungul grilajului de la Jardin de Luxembourg, pe sub ramurile încâlcite, printre sforăituri și gemete, jaluzele verzi, zdrăngăneli și clinchete, colțurile stelelor,

paielele, cheiurile, tendele cu dungi albastre și albe pe care ea le mătură cu vârful aripilor.

În albastrul unei electrice revărsări a zorilor, cojile de arahide par decolorate și boite; de-a lungul plajei de la Montparnasse, nuferi se încovoie și se frâng. La ceasul refluxului, când doar câteva sirene sifilitice mai rămân împotmolite în nămol, Domul arată ca un poligon de tir bătut de un ciclon. Totul se scurge domol spre canalul colector. Timp de aproape un ceas domnește o acalmie de moarte, în timpul căreia borăturile sunt curățate. Pe neașteptate, copacii încep să țipe. De la un capăt la altul al bulevardului, se înalță un cântec demential. E ca un semnal ce anunță închiderea tranzacțiilor la bursă. Speranțele ultimelor clipe sunt spulberate. A venit clipa când trebuie golite ultimele bășici pline de urină. Ziua se revarsă, furișându-se ca o leproasă...

Unul dintre lucrurile de care trebuie să te ferești când lucrezi noaptea este să nu-ți respecti programul personal. Dacă nu te duci la culcare înainte ca păsările să înceapă să țipe, degeaba te mai bagi în pat. În dimineața asta, neavând altceva mai bun de făcut, m-am dus la Jardin des Plantes. Sunt acolo niște minunați pelicani din Chapultepec și niște păuni cu cozi multicolore care se uită la tine cu ochi tâmpi. Pe neașteptate, a început să plouă.

Întorcându-mă în Montparnasse cu autobuzul, mi-a atras atenția o femeie, o franțuzoaică micuță din fața mea, care stătea atât de dreaptă și de țeapănă de parcă se pregătea să-și aranjeze penele. Stătea pe marginea scaunului, ca și cum s-ar fi temut să nu-și șifoneze coada minunată. Ar fi grozav, mi-am zis eu, dacă din al râu derriere, când s-ar scula, ar țâșni o imensă coadă evantai, cu pene lungi și mătăsoase.

La Gafe de l'Avenue, unde mă opresc pentru o mică gustare, o femeie cu burta la gură mă acostează încercând să mă încânte cu farmecele stării ei. Ar vrea s-o duc într-o cameră unde să petrecem în doi un ceas sau două. E pentru prima oară că primesc o asemenea propunere din partea unei femei însărcinate: mai că m-ar tenta să încerc. Zice că îndată ce va naște copilul și-1 va preda autorităților, se va întoarce la meseria ei. Face pălării. Observând că interesul meu pentru ea slăbește, îmi ia mâna și mi-o apasă pe abdomenul ei. Simt ceva miscându-se înăuntru. Pe loc îmi pierе pofta.

N-am văzut niciodată vreun loc care să egaleze Parisul în privința atracțiilor sexuale. De cum o femeie își pierde un dinte din față, un ochi sau un picior, o ia razna, în America, ar muri de foame dacă n-ar avea de oferit decât un trup mutilat. Aici e cu totul altfel. Un dinte lipsă, un nas mâncat de vreo boală sau un uter căzut, orice nenorocire care agravează lipsa de farmec a unei femei pare să fie privită ca o picanterie în plus, un stimulent pentru poftele sleite ale masculului. Vorbesc, bineînțeles, de fauna umană specifică marilor metropole, de lumea unor bărbați și femei a căror ultimă picătură de vlagă a fost stoarsă de mașină, martiri ai programului modern. Peste aceste grămezi de oase și nasturi de gulere le este atât de greu pictorilor să pună ceva carne? Abia mai târziu, după-amiază, când mă aflu la galeria de pe Rue de Seze, încurajat de bărbații și femeile lui Matisse, mă circumscriu iarăși în limitele propriu-zise ale lumii omenești, în pragul acestei săli imense, ai cărei

pereți sunt acum cuprinși de vâlvătăi, mă opresc pentru o clipă ca râmi revin din șocul pe care îl trăiești când cenușul obișnuit al lumii se sfâșie și culorile vieții dau năvală în cântec și poezie. Mă aflu într-o lume atât de firească, atât de completă, încât mă simt pierdut. Am impresia că mă aflu în însuși plexul solar al vieții, în plin focar, indiferent de ce poziție sau atitudine aș adopta. Mă simt la fel ca altădată, când mă adâncisem în inima unui crâng înflorit stând în sufrageria acelei imense lumi a lui Balbec și prinzând pentru prima oară înțelesul profund al acelor încremeniri lăuntrice care-și manifestă prezența prin exorcizarea văzului și pipăitului, stând în pragul acestei lumi pe care Matisse o plăsmuise, am retrăit puterea revelației care i-a îngăduit lui Proust să deformeze într-atât tabloul vieții încât doar cei care, asemenea lui, sunt sensibili la alchimia sunetului și simțurilor pot transforma realitatea negativă a vieții în conturile substanțiale și pline de semnificații ale artei. Numai cei care-i îngăduie luminii să pătrundă în măruntaiele lor pot tălmăci ce se ascunde în adâncul inimii. Văd și azi, cu aceeași pregnanță, cum scăpărările și licăririle de lumină se preling din masivele candelabre, se fac țândări și se preschimbă în sânge, pătând coamele valurilor ce bat monoton în aurul tern de dincolo de geamuri. Pe țarm, o învălmășeală de catarge, coșuri și, ca o umbră fumegândă, figura Albertinei lunecând printre bizanți, topindu-se în caleidoscopul unui țărâm protoplasmatic, unindu-și umbra cu visul și presimțirea morții. O dată cu lăsarea amurgului, suferința suind din pământ ca o ceață, apropiindu-se, estompând nemărginita panoramă a mării și cerului. Două mâini de ceara, zăcând apatice pe pat, iar de-a lungul vinișoarelor decolorate, murmurul susurat al unei scoici repetându-si legenda propriei nașteri.

În fiecare poem al lui Matisse există povestea unei particule de carne de om ce refuză să se lase devorată de moarte. Aspectul cărnii, în întregime, de la păr până în vârful unghiilor, exprimă miracolul respirației, ca și cum un ochi lăuntric, în setea lui după o realitate mai minunată, ar fi preschimbât porii cărnii în flămânde guri văzătoare. Orice imagine pe lângă care treci te face să simți miremele și să auzi sunetele călătorilor. E cu neputință să contempli fie și un colțișor al viselor lui, fără să simți înălțarea unui val și răcoarea unor stropi zburători. El stă la cârmă, sfredelind cu ochii lui albaștri și ficși visteria timpului, în ce cotloane întunecoase nu și-a aruncat, oare, privirea piezișă? Lăsând privirea să-i alunece de-a lungul vastului promontoriu al nasului, văzuse totul, Cordilierii prăbușindu-se în Pacific, istoria Diasporei filigranată pe pergament subțire, jaluzele imitând zumzetele de pe plajă, pianul curbandu-se ca un ghioc, corole scoțând diapazoane de lumină, cameleoni foșnind sub teancuri de cărți, seraiuri pierzându-se în oceane de praf, muzica țâșnind ca o flacăra din tainica cromosferă a durerii, spori și madrepore fecundând pământul, burice vomitându-si strălucitoarea progenitură de suferință. Matisse este un înțelept luminat, un vizionar care dansează și care, dintr-o trăsătură de penel, dărâmă hidoasa schelărie în care faptele incontestabile ale vieții ferecă trupul omului. El este acela care - dacă astăzi există vreun om înzestrat cu acest dar - știe unde să dizolve făptura umană și are curajul de a sacrifica o linie armonioasă, cu scopul de a detecta

ritmul și murmurul sângelui, acela care ia lumina refractată înlăuntrul lui și o lasă să inunde claviatura culorilor. Dincolo de infimele detalii, de haosul și mizeria vieții, el surprinde matricea invizibilă, își anunșă descoperirile prin pigmentul metafizic al spațiului. Nici o căutare de formule, nici o crucificare a ideilor, nici o altă obligație decât aceea de a crea. Chiar dacă lumea e pe cale să piară, în miezul ei tot rămâne un om, rămâne și mai solid fixat și ancorat, cu atât mai centrifug cu cât procesul disoluției se accelerează. Lumea seamănă din ce în ce mai mult cu visul unui entomolog. Pământul deviază de la orbita lui, axa i se mută. Dinspre nord, zăpada dă năvală în rafale de un albastru de oțel. Începe o nouă perioadă glaciara, suturile transversale se închid și, peste tot, de la un capăt la altul al zonei cerealelor, lumea fetală piere, preschimbându-se într-un mastoid uscat. Centimetru cu centimetru, deltele seacă și albiile fluviilor devin netede ca sticla. Se arată zorii unei zile noi, ai unei zile metalurgice, în cursul căreia pământul va răpăi de averse de minereu de un galben strălucitor. Pe măsură ce mercurul termometrului scade, contururile lumii se estompează. Osmoza mai este încă posibilă și, pe ici, pe colo, articulațiile mai funcționează, dar la periferie venele sunt toate varicoase, la periferie undele luminoase se încovoae și soarele sângerează ca un rect sfârtecat. Chiar la butucul roții ce se desface în bucăți, se află Matisse. Și el se va roti până când tot ceea ce a contribuit la formarea roții se va dezintegra. A și trecut învârtindu-se peste o bună parte a globului, peste Persia, India și China și, asemeni unui magnet, a atras particule microscopice din Timbuktu, Somalia, Belucistan, Angkor, Tierra del Fuego. Odaliscele și le-a împodobit cu malachit și jasp, le-a acoperit carnea cu raluri cu mii de ochi, ochi parfumați și cufundați în sperma balenelor. Oriunde se stârnește o adiere, există sâni reci ca gheața și porumbei albi vin fâlfâind din aripi să se drăgostească în venele de un albastru glaciara ale Munților Himalaya. Tapetul cu care oamenii de știință au acoperit lumea realului se desprinde și cade sfâșiat. Grandiosul lupanar în care ei au schimbat viața n-are nevoie de decorații. Esențial este ca toate canalele de scurgere să funcționeze normal. Frumusețea, acea frumusețe felină care ne strânge cu ușa în America, s-a spulberat. Ca să pătrunzi noua realitate este necesar, întâi de toate, să demontezi țevăria și să cureți conductele cangrenate ale sistemului genito-urinar care alimentează excrețiile artei. Ziua nu miroase decât a hipermanganat și a aldehidă formică. Canalele de scurgere sunt astupate cu embrioni sugrumați.

Lumea lui Matisse mai este frumoasă și în stilul unui dormitor demodat. Nu găsești în ea nici un rulment, nici un cazan de baie, nici un piston, nici o cheie franceză. Este aceeași lume veche care se duce veselă la Bois în zilele pastorale ale vinului și petrecerilor deșuchiate. Găsesc că e calmant și înviorător să te miști printre aceste făpturi cu pori vii, resnirând firesc și al căror mediu este stabil și solid ca lumina însăși. Simt cu acuitate acest lucru când mă plimb pe Boulevard de la Madeleine și prostituatele mă ating, în trecere, cu rochiile lor foșnitoare, iar eu, numai privind-le, încep să tremur. Oare pentru că sunt exotice sau bine hrănite? Nu, căci rar dai de o femeie frumoasă pe Boulevard de la Madeleine. Dar la Matisse, în explorările

penelului râu, există strălucirea tremurătoare a unei lumi care nu cere decât prezența femeii pentru a cristaliza cele mai fugitive aspirații. Să dai de o femeie care ți se oferă lângă un pisoar pe care apar reclame pentru foișă de țigară, rom, acrobați, curse de cai, unde frunzișul greu al copacilor sparge masa compactă a zidurilor și acoperișurilor, este o experiență care începe în punctul unde hotarele lumii cunoscute se destram. Uneori, seara, când trec pe lângă cimitir, mă poticnesc de odaliscele fantomatice ale lui Matisse proptite de copaci, cu coamele lor încâlcite mustind a sevă. Puțin mai departe, la o distanță de incalculabili eoni de timp, înfășurată ca o mumie, zace la pământ fantoma lui Baudelaire, fantoma unei lumi căreia în veci nu-i va mai fi dat să vomite. Prin colțurile obscure ale cafenelelor stau bărbați și femei cu mâinile rigide, cu șalele stropite de mari cantități de spumă. Alături, le garcon, cu șorțul plin de bani, așteaptă nerăbdător antracul, ca apoi să dea năvală peste nevastă-sa și s-o tapeze de bani... Și chiar dacă lumea se năruie, Parisul care-i aparține lui Matisse e cutremurat de orgasme luminoase, gâfâitoare, chiar aerul este impregnat de o spermă stătută, iar copacii sunt răvășiți ca niște plete. Pe axul ei nesigur, roata se învâрте neconținut, luând-o la vale; n-are frâne, n-are rulmenți, n-are pneuri. Roata se desface în bucăți, dar rostogolirea ei este de neoprit...

Într-o zi cu cer senin, iată că mă pomenesc cu o scrisoare de la Boris, pe care nu-l mai văzusem de câteva luni. E un document ciudat și n-am pretenția să-l înțeleg limpede de la cap la coadă. „Ceea ce s-a întâmplat între noi – cel puțin în ce mă privește pe mine – este că i-ai dat vieții mele o lovitură de grație, vreau să spun că m-ai lovit în singurul loc unde încă mai sunt viu: în moartea mea. Datorită acestui curent emoțional, am trecut prin al doilea botez. Am trăit din nou, ca un om viu. Și nu din amintiri, cum mi se întâmplă cu alții, ci trăind.”

Așa începea scrisoarea. Nici o formulă de salut, nici o dată, nici o adresă. O mâzgălitură fină și pompoasă în același timp, însăilată pe o foișă liniată, ruptă dintr-un carnețel. „Iată de ce, indiferent dacă-ți plac sau nu (în adâncul sufletului cred că mă detesti) ești foarte aproape de mine. Prin tine știu cum am murit: și mă râd murind încă o dată: mor. Asta înseamnă ceva. Mai mult decât să fii pur și simplu mort. Acesta trebuie să fie motivul pentru care mă tem atât de mult să te revăd. S-ar putea să-mi fi jucat festa asta și să fi murit! Evenimentele se desfășoară atât de repede astăzi!” îi recitesc scrisoarea, rînd cu rînd, lângă statui. Tot ce îndrugă despre viață, și moarte și despre evenimentele care se desfășoară atât de repede mi se pare o aiureală! Nimic nu se întâmplă, după câte râd eu, în afară de calamitățile ce se prezintă pe prima pagină a ziarului. De șase luni stă singur-singurel, înghesuit într-o cămărușă ieftină, comunicând, probabil, prin telepatie, cu Cronstadt. îmi vorbește de baterea în retragere, de evacuarea sectorului etc. etc, ca și cum ar fi îngropat într-o tranșee și ar întocmi un raport către statul-major. Probabil că era cu redingota pe el când se apucase să caligrafieze această misivă și probabil că-și frecase mâinile de două-trei ori, așa cum făcea de fiecare dată când se prezenta vreun client ca să închiriez apartamentul. „Motivul pentru care doream ca tu să te sinucizi...”, începe el

un alt paragraf. Citind asta mă pufnește râsul. Obişnuia să se plimbe de colo-colo, cu mâna înfundată sub pulpana redingotei, la Villa Borghese sau la Cronstadt oriunde avea spațiu, ca să zicem așa – și depăna, după pofta inimii, toate absurditățile astea despre viașă și moarte. Nu pricepusem niciodată o iotă, mărturisesc, dar merita să asişti la spectacol și, în calitatea mea de ne-evreu, normal că mă interesa ce se petrecea în menajeria din cutia lui craniană. Uneori, se întindea cât era de lung pe divan, epuizat de noianul de idei ce i se perindau năvalnic prin căpățână. Tălpile picioarelor lui atingeau raftul de cărți în care și-i ținea pe Platon și pe Spinoza... nu putea pricepe cum de nu mă interesau și pe mine. Trebuie să recunosc că știa să-i facă interesanți, chiar dacă eu n-aveam idei despre ce era vorba. Mai aruncam câte o privire pe furiș prin câte unul din volume, doar-doar oi prinde ceva din ideile extravagante pe care Boris le atribuia acestora, dar legătura era fragilă, subțire. Avea un limbaj cât se poate de personal, acest Boris, când eram de față numai noi doi: dar când îl auzeam vorbind pe Cronstadt, mi se părea că Boris piagiase minunatele idei ale acestuia. Amândoi vorbeau în stilul matematicilor superioare. Nu lăsau să se strecoare nici un pic de carne, nici un strop de sânge. Totul era sinistru, spectral, lugubru prin abstracție. Când atacau problema morții, deveneau mai concreți: la urma urmei, toporul sau satârul trebuie să aibă o coadă, îmi plăceau grozav discuțiile astea. Era pentru prima dată în viața mea când moartea mi se părea fascinantă – toate aceste morți abstracte ce implicau nu știu ce agonie lipsită de sânge. Din când în când mă complimenta pentru faptul că sunt viu, dar cu atâta insistență încât mă simțeam încurcat. Mă făceau să simt că trăiesc în secolul al XIX-lea, că nu eram decât o rămășiță atavică, o zdreanță romantică, un Pitecantropus Erectus înzestrat cu suflet. Boris, mai ales, părea încântat când mă atingeau; voia ca eu să fiu viu, pentru ca el să poată muri după pofta inimii, îți venea să crezi că toate milioanele astea de oameni de pe străzi nu sunt decât niște vaci moarte după felul în care mă privea și mă pipăia: Dar scrisoarea... uit de scrisoare...

„Motivul pentru care doream să te sinucizi, în seara aceea, la Cronstadt, când Moldorf devenise Dumnezeu, era că atunci eram foarte apropiat de tine. Probabil că mai aproape decât voi fi vreodată. Și mi-era frito, o frică grozavă, că într-o bună zi ai să te întorci împotriva mea și ai să mori de mâna mea. Și aș fi rămas în aer, doar cu ideea mea despre tine, fără nimic care s-o susțină. Nu ți-aș fi iertat-o niciodată.”

Poate că vi-l puteți închipui spunând aceste cuvinte! Cât despre mine, eu nu văd limpede ce idee își făcea el despre persoana mea sau, cel puțin, este evident că nu eram altceva decât o idee pură, o idee care se putea menține în viață fără să mănânce. Boris niciodată nu acordase prea mare atenție problemei mâncării, încerca să mă hrănească cu idei. Totul era idee. Totuși, când avea la inimă ideea închirierii apartamentului, nu uita niciodată să înlocuiască garniturile la toaletă, în orice caz, nu vroia să mor de mâna lui. „Tu trebuie să fii în viață pentru mine până în ultima clipă, îmi scria el. Este singura modalitate de a continua să susții ideea mea despre tine. Întrucât ai ajuns, după cum vezi, legat de ceva extrem de vital pentru mine, nu cred că

mă voi putea debarasa vreodată de tine. Nici n-aș vrea asta. Vreau să trăiești zi de zi, încă și mai plin de vitalitate, să fii viu în măsura în care eu sunt mort. Iată de ce, când le vorbesc altora despre tine, mă rușinez întrucâtva. E greu să vorbești atât de intim despre tine însuși.”

Vă închipuiți probabil că murea de dor să mă vadă sau că ar fi vrut să afle ce mai fac. Dar nu, nici un rând despre ceva personal sau concret, în afară de acest limbaj de viață-moarte, nimic altceva decât acest scurt comunicat din tranșee, această rafală de gaze otrăvitoare prin care clădea de știre tuturor că războiul contintó. Uneori mă întreb cum se face că nu atrag în jurul meu decât indivizi într-o doagă, neurastenici, nevrozați, psihopați și, mai cu seamă, evrei. Trebuie să fie ceva, la un goi plesnind de sănătate, ceva ce excită mintea unui evreu, ca atunci când vede o pâine acră de secară. Uitați-vă, de pildă, la Moldorf care, după spusele lui Boris și Cronstadt, se făcuse Dumnezeu. Această mică viperă mă detesta, sunt convins, dar nu putea fără mine. Venea regulat să-si încaseze mica doză de insulte. Erau ca un tonic pentru el. La început, e adevărat, fusesem tolerant cu el. La urma urmei, mă plătea ca să-l ascult. Și, cu toate că nu manifestasem prea mare simpatie pentru el, știam să tac dacă în joc erau o masă sau ceva bani de buzunar. După un timp, totuși, râzând cât era de masochist, nu mă mai jenam să-i râd uneori în nas. Era o șfichiuire de bici pentru el, durerea și suferința îi țâșneau cu și mai multă vigoare. Și poate că relațiile dintre noi s-ar fi desfășurat normal, dacă n-ar fi crezut că este de datoria lui s-o protejeze pe Tania. Dar faptul că Tania era evreică ridica o problemă de ordin moral. Voia să mă mulțumesc cu Mlle Claude pentru care, mărturisesc, nutream o sinceră afecțiune. Uneori îmi dădea chiar și bani ca să mă culc cu ea. Până în ziua în care și-a dat seama că eram un destrăbălat înveterat. O pomenesc acum pe Tania pentru că tocmai s-a întors din Rusia, doar de câteva zile. Sylvester a rămas acolo, ca să încerce să-si facă o situație. A renunțat definitiv la literatura. S-a dăruit cu totul noii Utopii. Tania vrea să mă întorc cu ea, de preferință în Crimeea, și să începem o viață notó. Cu o zi înainte, făcuserăm un chef pe cinste, în camera lui Carl, discutând posibilitățile ce ni se ofereau. Voiam să știu cum mi-aș fi putut câștiga existența acolo, dată, de exemplu, aș fi putut obține un post de corector. Ea zicea că nu trebuie să-mi bat capul cu ce anume voi face. Îmi vor găsi ei o slujbă, doar să fiu serios și sincer. Am încercat să mă arăt serios, dar n-am izbutit decât să par patetic, în Rusia nu le place să vadă figuri triste. Vor să fii vesel, entuziast, cu inima ușoară, optimist. Semăna grozav cu America după cât mi se părea mie. Dar eu nu mă născusem înzestrat cu acest soi de entuziasm. Bineînțeles că n-am lăsat-o să-și dea seama de asta, dar în secret mă rugam să fiu lăsat în pace, să mă întorc în colțișorul meu și să rămân acolo până va izbucni războiul. Tot acest hocus-pocus despre Rusia mă tulbura într-o oarecare măsură. Tania se încinsese așa de tare că nu ne-am lăsat până n-am golit vreo șase sticle de vin ordinaire. Carl țopăia ca o libarcă. Avea destul dintr-un evreu pentru a-si pierde capul în fața unei idei ca aceea despre Rusia. Salvarea era să ne căsătorim – și fără a mai sta nici măcar o clipă pe gânduri!

— Dați-i bătaie! ne îndemnă. N-aveți nimic de pierdut!

Apoi se prefăcuse că are puțin ă treab ă undeva, ca să ne lase singuri pentru un număr rapid. Tania era, desigur, doritoare de așa ceva, dar povestea asta cu Rusia se înrădăcinase atât de solid în căpsorul ei, încât si-a irosit tot timpul ce ne fusese acordat pisându-mă întruna, drept care m-am ales cu o proastă dispoziție și o țâfnă de nedescris. Oricum, trebuia să ne gândim să luăm masa undeva, ca apoi eu să mă duc la redacție, așa că ne îngrămădirăm într-un taxi pe Boulevard Edgar Quinet și țusti, la drum, de la nici o aruncătură de piatră de cimitir. Era ora cea mai potrivită să străbătem Parisul într-o mașină deschisă și vinul ce ne încălzea burdihanele făcea ca totul să ni se pară mai minunat decât de obicei. Carl stătea în fața noastră, pe strapontin, roșu în obraji ca sfecla. Era fericit, bietul de el, gândindu-se la ce viașă nouă și nemaipomenită va duce la celălalt capăt al Europei, în același timp, încerca și un sentiment de tristețe, intuiam eu prea bine. De fapt, ca și mine, n-avea nici un chef să plece din Paris. N-o dusesese grozav aici, cum n-o dusesem nici eu, dar abia după ce ai îndurat vitregii și suferințe cu nemiluita, Parisul pune stăpânire pe toată ființa ta. S-ar putea zice că te strânge de testicule, ca o stoarfa în călduri, care mai bine ar muri decât să te scape din gheare. Așa îi părea lui Parisul, îmi dădeam seama de asta. Pe când treceam peste Sena, un râs idiot îi schimonosea trăsăturile. Se uita la clădirile și la statuile pe lângă care treceam în goană ca și cum le-ar fi văzut în vis. Și pentru mine totul era ca un vis: îmi băgasem mâna în sânul Taniei și-i strângeam sfârcurile aproape să i le strivesc, vedeam apa pe sub poduri și barjele și catedrala Notre-Dame, departe, jos, exact cum o înfățișează cărțile poștale ilustrate, și mă gândeam, beat cum mă simțeam, că așa și-o face omul cu mâna lui, dar eu eram șmecher și în chestia asta și știam că, n-o să schimb acest vârtej din jurul meu pentru Rusia sau pentru rai sau pentru nimic altceva pe lume. Mă gândeam că e o după-amiază frumoasă, că în curând o să ne băgăm ceva haleală în stomac și ce specialitate extra o să ne comandăm... un vin generos, tare, care va spulbera toate basmele astea cu Rusia. Cu o femeie ca Tania, plină de zvâc și de toate cele, știi că, odată ce și-a băgat ceva în cap, puțin îi mai pasă ce se întâmplă cu tine. Lasă-i ei frânela și e în stare să-ți scoată chiloții chiar în taxi. Oricum e grozav să circuli cu viteză mică printre alte mașini, când amândoi avem fețele mânjite de ruj, iar vinul ne bolborosește în stomac ca într-o gură de canal de scurgere, mai ales când virăm spre Rue Laffitte, stradă destul de largă ca să poată încadra micul templu de la capătul ei, iar deasupra, Sacre-Coeur, un soi de amalgam arhitectural exotic, o idee franțuzească lucidă, care-ți despică beția și te lasă să plutești pierdut în trecut, într-un vis fluid ce te trezește de tot, dar fără să-ți zdruncine nervii.

Cu Tania reintrată în scenă, cu o slujbă stabilă, cu discuțiile bețivănești despre Rusia, cu întoarcerile acasă pe jos în timpul nopții, cu un Paris în toiul verii, viața pare să-și ridice capul un pic mai sus. Tocmai de asta, poate, o scrisoare ca a lui Boris mi se pare complet aiurită. Aproape zi de zi mă întâlnesc cu Tania la ora cinci, ca să luăm un Porto împreună, cum zice ea. O las să mă ducă în locuri unde n-am fost niciodată, la barurile elegante din jurul lui Champs-Elysees, unde sunetul jazz-ului și glasurile de tineri

fredonând cu gura închisă par să îmbie până și mahonul lemnăriilor. Chiar și când te duci la lavabo aceste accente cărnose, pline de sera, te urmăresc, intră în cabină parcă plutind printre ventilatoare și-ți fac viața mișto, toată numai clăbuci irizați de săpun. Și, fie din pricină că Sylvester e altundeva și ea se simte liberă, fie naiba știe de ce, Tania încearcă din răspuțeri să se poarte îngerește.

— Te-ai purtat urât cu mine, înainte să plec, îmi reproșează ea. De ce-ai făcut-o? Doar eu nu te-am jignit cu nimic, nu?

Devenisem sentimental, poate din pricina luminilor difuze sau a acestei muzici smântânoase, de mahon, ce împânzește totul în jur. Era aproape ora când trebuia să mă duc la slujbă și nu mâncasem încă. Cartonașele cu prețurile erau sub nasul nostru – șase franci, patru cincizeci, șapte franci, doi cincizeci – făceam mecanic socoteala, întrebându-mă, în același timp, dacă nu mi-ar fi plăcut mai mult să fiu barman. Adesea, în situații similare, când ea nu contenea să îndruga verzi și uscate despre Rusia, viitor, dragoste și tot tacâmul, mi se întâmpla să mă gândesc la chestii cu totul aiurea, să mă fac văcsuitor de ghetete sau om de serviciu la toalete, mai cu seamă, cred eu, pentru că mă simțeam atât de bine în barurile pe la care mă ducea – și nici nu-mi trecea prin cap că s-ar putea să ajung treaz ca lumina zilei, bătrân și, poate, chiar gârbovit. Nu, îmi închipuiam mereu că viitorul, oricât de modest, se va desfășura tocmai într-o ambianță ca aceasta, cu aceleași melodii zumzându-mi în cap, un clinchet de pahare și, în urma oricărui cur apetisant, o undă de parfum până la un metru distanță, bun să scape viața de putoare până jos, la lavabo. Ciudat este că hălăduiala asta prin baruri de lux n-a făcut din mine un răzgâiat. Desigur, îmi venea greu să mă despart de ea. Obișnuiam s-o conduc până la poarta unei biserici din apropierea redacției și să stăm puțin acolo pentru o ultimă îmbrățișare, în timpul căreia îmi șoptea:

— Doamne, și ce-o să mă fac acurn?

Vroia să-mi las slujba, ca să putem face dragoste zi și noapte. Nici nu-i mai păsa de Rusia, numai să fim împreună. Dar în clipa când mă despărțeam de ea, creierul mi se limpezea. De cum treceam de ușa batantă, urechile îmi erau mângâiate de un alt soi de muzică, poate nu chiar atât de languroasă, dar totuși plăcută. Și un alt soi de parfum îmi inunda nările, ceva între sudoare și paciuli, emanând dinspre mașini. Cum veneam de obicei bine afumat, era ca și cum aș fi căzut de la o mare înălțime. De cele mai multe ori mă duceam drept la toaletă, și mă mai remontam puțin. Acolo era ceva mai răcoare, sau, cel puțin, susurul apei care curgea mă făcea să cred asta. Xavabo-urile erau totdeauna ca un dus rece pentru mine. Asta era situația, înainte de a ajunge acolo, trebuia să trec printre niște rânduri de franțuji care se dezbrăcau. Pfui, mamă-doamne, ce mai puteau porcii ăia! Și mai erau și bine plătiți. Oricum, erau acolo pe jumătate goi, unii în izmene lungi, alții cu barbă, cei mai mulți palizi, șobolani numai piele și os, cu plumb în vine. În cabine puteai să faci un inventar al gândurilor lor hoinare. Toți pereții erau acoperiți cu desene și inscripții obscene și totodată nostime, ușor de înțeles și, în ultimă instanță, destul de amuzante și simpatice. Trebuie să fi avut

nevoie de o scară ca să ajungă în unele locuri, dar presupun că merita, chiar dacă le considerai doar din punct de vedere psihologic. Uneori, pe când mă pișam, mă întrebam ce impresie le-ar fi făcut toate acele doamne șic pe care le văzusem intrând în magnificele toalete de pe Champs-Elysees. Mă întreb dacă ar mai fi umblat atât de cu nasul pe sus știind ce se gândește pe aici despre niște cururi, în lumea lor, desigur, totul este numai voaluri și catifele... Sau, cel puțin, asta te lasă să crezi când lunecă pe lângă tine învăluite în parfum. Nici ele nu fuseseră toate și din totdeauna niște doamne atât de distinse. Unele se tot fâțâiau spre toaletă și înapoi mai mult ca să-si facă reclam. Și poate că, în momentele când se simțeau în largul lor, când vorbeau cu voce tare în intimitatea budoarului, le mai scăpa și lor de pe buze câte un cuvânt ciudat. Căci în lumea lor, la fel ca în orice altă lume, mai toate lucrurile ce se întâmplă sunt rahat și murdărie, la fel de scârboase ca orice gunoaie, doar că, iată ele gustă fericirea de a putea pune un capac peste pubelă.

Precum spuneam, după-amiezile petrecute în tovărășia Taniei n-au nici un efect rău asupra mea. Mi se întâmpla uneori să mă îmbăt prea rău și trebuia să-mi vâr degetul în gât, căci e greu să corectezi șpalturile când nu poți să lucrezi ca lumea. Descoperirea unei virgule care lipsește îți cere mai multă putere de concentrare decât încercarea de a rezuma filozofia lui Nietzsche. Poți fi scânteietor în stare de beție, dar e deplasat să fii astfel în biroul de corectură. Datele, despărțirile în silabe, semnele de punctuație, asta sunt chestii care contează. Și tocmai astea sunt cel mai greu de urmărit când ești cu mintea înfierbântată. Mai făceam, din când în când, și gafe boacâne de tot și dacă n-aș fi învățat să-1 pup-în-cur pe șef cu siguranță m-aș fi trezit aruncat pe drumuri.

Într-o zi am primit o scrisoare din partea șefului cel mare, de sus, pe care nici măcar nu-1 văzusem vreodată, așa de sus era, în care, pe lângă câteva fraze sarcastice despre inteligența mea peste medie, îmi dădea destul de limpede de înțeles c-as face mai bine să stau la locul meu și rămii cunosc lungul nasului, că altfel am să râd eu pe dracu'. Recunosc că mai că am făcut pe mine de frică. Drept care am început să mă feresc să mai folosesc cuvintele plurisilabice în conversație. De fapt, nici nu mai deschideam gura toată noaptea. Făceam pe prostul de mare clasă, căci asta ni se cerea. Din când în când, ca să-1 j perii cumva pe șef, mă duceam la el să-1 întreb politicos ce putea să însemne cutare sau cutare cuvânt. Faptul îi făcea plăcere. Și tipul chiar era un soi de dicționar viu sau un mers al trenurilor. Nu conta câtă bere dădea pe gât în timpul pauzelor – și mai făcea și pauze personale, ca să zicem așa, și asta se vedea din felul cum se manifesta – era imposibil să-1 prinzi greșind o dată sau o definiție. Era născut pentru meseria asta. Cât despre mine, regretam doar că știam prea multe. Și-mi mai scăpau uneori cunoștințele de sub control, oricâte precauții îmi luam. Dacă mi se întâmpla să vin la slujbă cu o carte sub braț, șeful meu remarca asta și, dacă era o carte bună, se făcea tot numai venin. Dar eu nu făceam niciodată nimic intenționat ca să-i displac. Slujba îmi plăcea prea mult ca să-mi bag singur capul în laț. E totuși greu să-i vorbești unui om când n-ai nimic în comun cu

el. Te trădezi, chiar dacă folosești numai cuvinte monosilabice. Știa al dracului de bine boșul că nu dădeam doi bani pe frazele lui sforăitoare. Și totuși, explicați-o cum vreți, îi făcea o plăcere sadică să mă smulgă din reveriile mele și să-mi umple capul cu date și fapte istorice. Presupun că acesta era felul lui de a se răzbuna.

Rezultatul a fost că am devenit puțin cam neurastenic, îndată ce ieșeam la aer, începeam să mă comport extravaganț. Oricare era subiectul conversației, când, în zori, ne îndreptam iar spre Montparnasse, slobozeam asupra-i furtunul de stins incendii, ca să-1 înăbuș în fașă, ca să las drum liber visurilor mele perverse. Cel mai mult îmi plăcea să abat discuția spre lucruri despre care nici unul dintre noi nu știa nimic. Cultivasem un fel de nebunie inofensivă, ecolalie, cred că i se spune. Toate sfârșiturile de frază din timpul muncii mele de noapte îmi stăteau pe vârful limbii. Dalmația - avusesem în j mână șpaltul unui anunș despre această bijuterie turistică. Perfect, Dalmația. lei trenul și în zori transpiri prin toți porii, iar strugurii pocnesc în coaja lor. Puteam perora despre Dalmația de la marele bulevard până la palatul lui Mazarin, ba chiar și mai departe, dacă aveam chef. Nici măcar n-am habar unde se află pe hartă, și nici nu vreau să aflu, dar la ceasurile trei dimineața, cu tot plumbul în vine și cu hainele îmbibate de sudoare și paciuli și cu clinchetul brățărilor trecând prin storcător, cu poveștile băutorilor de bere prin care mi se ridica moralul ca să prind curaj, niște bagatele ca geografia, costumația, discursurile, arhitectura, nu făceau nici cât o ceapă degerată. Dalmația aparține unui ceas din noapte când dangătele marilor clopote au amuțit, iar curtea Luvrului pare atât de minunat de ridicolă încât îți vine să plângi, așa, fără nici un motiv, numai pentru că este atât de frumos de tăcută, atât de pustie, atât de total diferită de pagina întâi și de tipii de sus care tot stau și joacă zaruri. Cu bucățica asta de Dalmație ca o lamă rece de cuțit peste nervii mei încordați încercam cea mai minunată senzație de călătorie. Și nostimada este că puteam face ocolul pământului fără ca gândurile mele să se oprească vreodată la America. Era chiar mai departe de mine decât un continent pierdut, căci cu continentele pierdute simt că am niște misterioase afinități, pe când pentru America nu simt absolut nimic. E adevărat că, din când în când, mă mai gândeam la Mona, nu ca la o persoană într-o aură definită în timp și spațiu, ci separată, detașată, ca și cum ar fi luat forma unui nor uriaș care a șters tot trecutul. Nu-mi puteam îngădui să mă gândesc prea mult la ea. Dacă as fi făcut-o, as fi sărit de pe un pod. E ciudat. Mă împăcasem atât de bine cu viața asta fără ea și totuși, dacă mă gândeam la ea fie și un minut, acest minut era suficient pentru a-mi despica bucuria până în măduvă și a mă azvârli din nou în cloaca trecutului meu mizerabil.

Timp de șapte ani îmi văzusem de treabă, zi și noapte, cu un singur lucru în minte - ea. Dacă ar exista vreun creștin atât de credincios față de Dumnezeu lui cum am fost eu față de Mona, toți am fi acum niște Hristoși. Mă gândeam la ea zi și noapte, chiar și când o înșelam. Chiar și astăzi, preocupat cum sunt de atâtea lucruri, mi se întâmplă uneori ca, pe neașteptate, poate dând colțul unei străzi, să-mi răsară în fașă o mică piațetă, câțiva copaci și o bancă, un loc pustiu unde stătuserăm și ne

drăgostiserăm în lege, înnebunindu-ne reciproc și amărându-ne viața cu scenele noastre de gelozie. Musai să fie un loc pustiu, ca, de pildă, Place de l'Estrapade sau stradelele sordide, lugubre din apropierea moscheii sau de-a lungul aceluia mormânt căscat care este Avenue de Breteuil, care, la orele zece seara, este atât de tăcută, atât de moartă încât te face să te gândești la crimă sau la sinucidere, la orice ar putea crea un vestigiu de dramă umană. Când îmi dau seama că a plecat, și poate pentru totdeauna, un Mu imens se cascadează sub mine și simt cum cad, cad, cad într-un abis negru, fără fund. Și asta e mai rău decât lacrimile, mai profund decât regretele, durerea sau suferința. E abisul în care a fost azvârlit Satan. E cu neputință să mai ieși la suprafață, nu vezi nici o rază de lumină, n-ai vreun glas, nu simți atingerea unei mâini omenești. De câte mii și mii de ori, plimbându-mă pe străzi în toiul nopții, nu m-am întrebat dacă va mai veni o zi în care s-o am alături de mine: toate privirile pline de dor care mi-au întârziat îndelung asupra clădirilor și statuilor, căci le-am privit cu ochi atât de flămânzi și cu atâta disperare încât trebuie ca ființa mea să fi și devenit parte din aceste clădiri și statui, toate acestea sunt îmbibate de zbuciumul meu. Și nu mă pot stăpâni nici să-mi aduc aminte cum, plimbându-ne în doi de-a lungul acestor străzi sordide, mohorâte, atât de îmbibate acum de visul și de dorul meu, ea nu observa nimic, nu simțea nimic: pentru ea nu erau decât niște străzi ca oricare altele, poate ceva mai sordide și asta era tot. Nu-și amintea că nu știu la ce colț de stradă eu mă oprisem ca să-i culeg de pe jos agrafa sau că, aplecându-mă să-i leg șireturile, privirea mea rămăsese țintuită de locul unde fusese piciorul ei și mă gândisem că urma piciorului ei va rămâne acolo pentru totdeauna, chiar și după ce catedralele se vor surpa și toată civilizația latină va fi ștearsă pentru vecie de pe fața pământului.

Coborând într-o noapte pe Rue Lhomond, într-o stare de neliniște și disperare neobișnuită, câteva lucruri mi se revelară cu o limpezime surprinzătoare. Fie din pricină că adesea mersesem pe această stradă pradă amărăciunii și deznădejzii, fie că-mi amintisem de o frază care-i scăpase într-o noapte când stăteam în Place Lucien-Herr, nu știu, dar mă întrebam:

— De ce nu-mi arăți și mie Parisul ăsta despre care ai tot scris?

Știu cu certitudine doar că, amintindu-mi de aceste cuvinte ale ei, mi-am dat brusc seama de imposibilitatea de a-i revela vreodată acest Paris pe care eu ajunsesem să-l cunosc, Parisul ale cărui arrondissements sunt nedefinite, un Paris care niciodată nu existase decât datorită singurătății mele, dorinei mele nestăpânite pentru ea. Un Paris așa de imens! Ar fi nevoie de o viașă de om ca să-l mai explorezi o dată. Acest Paris, a cărui cheie numai eu o dețin, greu se lasă vizitat în fugă, chiar dacă vizitatorul vine cu cele mai bune intenții. Este un Paris care trebuie să fie trăit, experimentat zi de zi sub mii de diferite forme de tortura, un Paris care crește în tine ca un cancer și crește, și crește până te devorează de tot.

Hoinărind pe Rue Mouffetard, cu gândurile astea învârtejindu-mi-se în cap mi-am amintit de o altă întâmplare ciudată din trecut, de ghidul acela pe care mă rugase ea să-l răsfoiesc dar pe care, întrucât copertile erau foarte grele, nu izbutisem să-l deschid atunci. Și fără nici un motiv – căci în clipa

aceea gândurile îmi erau ocupate de Salavin, ale cărui sacre incinte tocmai le străbăteam -fără nici un motiv, zic, mi-am reamintit de o zi când, inspirat de placa pe lângă care treceam zilnic, m-am simțit îmboldit să intru în Pensiunea Orfila și să cer să mi se arate camera în care locuise Strindberg. Până atunci nimic prea groaznic nu mi se întâmplase, chiar dacă îmi pierdusem toate bunurile pământești și învățasem ce înseamnă să rătăcești pe străzi lihnit de foame și cu frica de poliție, încă nu-mi găsisem nici un prieten la Paris, împrejurare mai mult uimitoare decât deprimantă, căci oriunde ajunsesem prin lume lucrul cel mai ușor fusese să-mi descopăr câte un prieten. Adevărul este că, nimic cumplit nu mi se întâmplase până atunci. Poți trăi fără prieteni, așa cum poți trăi și fără dragoste, și chiar și fără bani, cu toate că banii sunt considerați indispensabili. La Paris poți trăi – iată ce-am descoperit eu! -numai din zbucium și suferință. E o hrană amară, desigur, dar poate cea mai potrivită pentru unii oameni. Oricum, n-ajunsesem încă la capătul vicisitudinilor, încă nu făceam altceva decât să flirtez cu dezastrul. Aveam suficient timp și destulă sensibilitate ca să dau atenție vieților altora, să mă distrez pe seama materiei moarte a unei întâmplări romantice care, oricât ar fi de morbidă, dacă este cuprinsă între copertile unei cărți, pare delicios de îndepărtată și anonim. Ieșind de acolo, eram conștient de un zâmbet ironic ce-mi flutura pe buze, ca și cum mi-aș fi spus mie însumi: „încă nam ajuns la Pensiunea Orfila!”

Din clipa aceea am învățat, bineînțeles, ceea ce orice nebun din Paris descoperă mai devreme sau mai târziu: că nu există infernuri gata făcute pentru cei căzniți.

Mi se pare că acum înțeleg un pic mai bine de ce pe ea o delecta atât de mult lectura lui Strindberg. O râd și acum ridicându-și privirea de pe cartea din care tocmai citise un pasaj delicios și spunându-mi râzând cu lacrimi:

— Ești la fel de nebun ca el... tu vrei să fii pedepsit!

Ce desfătare trebuie să încerce o sadică descoperindu-și propriul ei masochist! Când se muscă singură – ca să zicem așa – ca să-și încerce ascuțișul dinților, în zilele acelea, când începusem s-o cunosc, era saturată de Strindberg. Vârtejul sălbatic de larve în care se complăcea, acest veșnic duel al sexelor, aceea ferocitate de păianjen care-1 făcuse să fie îndrăgît de neciopliții abrutizați ai Scandinaviei, acestea sunt elementele care ne apropiaseră. Intraserăm împreună într-un dans al morții și eu fusesem așa de repede înghițit de vârtej încât, când ieșisem iar la suprafață, nu mai putusem recunoaște lumea. Când mă treziseam iar liber, muzica amuțise. Carnavalul se terminase iar eu rămăsesem despuiat de tot...

În după-amiaza aceea, ieșind de la pensiunea Orfila, m-am dus la bibliotecă și acolo, după ce mam scaldat în Gange și am cugetat la semnele zodiacului, am început să reflectez la semnificația aceluia infern pe care Strindberg îl descrisese atât de necruțător. Și, tot stând și rumegându-mi ideile, deodată mi s-a limpezit misterul pelerinajului lui, zborul poetului peste fața pământului și, apoi, ca și cum i s-ar fi poruncit să rejoace o dramă pierdută, coborârea eroică până în măruntaiele pământului, întunecata și

Înspăimântătoarea ședere în pântecul unei balene, lupta sângeroasă pentru a se elibera, pentru a ieși curat și nevătămat din trecut, un Zeu-Soare strălucitor și însângerat, aruncat pe un țărm străin. Acum nu mai era un mister pentru mine de ce el și alții (Dante, Rabelais, Van Gogh etc. etc.) au venit în pelerinaj la Paris. Atunci am înțeles de ce Parisul îi atrage pe toți cei chinuiți, pe cei pradă halucinațiilor, pe mării maniaci ai iubirii. Am înțeles de ce tocmai aici, la butucul roții, poți îmbrățișa teoriile cele mai fantastice și mai imposibile, fără ca ele să ți se pară deloc stranii. Aici este locul unde îți recitești cărțile din tinerețe și unde enigmele dobândesc noi semnificații, câte una pentru fiecare fir de păr alb. Hoinărești pe străzi știind că ești nebun, posedat, fiindu-ți clar că aceste chipuri reci, indiferente, sunt ale gardienilor tăi. Aid, toate granițele se șterg și lumea ți se revelează sub adevărata ei înfățișare de groaznic abator. Roata de ocnă se întinde nemărginită, gura de mină este surpată, iar logica se avântă cabrându-se și fluturându-și toporișca însângerată. Nicăieri, nici un semn care să indice ieșirea; nici o altă scăpare decât moartea. O fundătură la capătul căreia se înalță un eșafod. O cetate eternă, acest Paris. O cetate mai eternă decât Roma, mai strălucitoare decât Ninive. E însuși buricul lumii spre care te târșâi în patru labe ca un idiot orb și șovăitor. Și, asemenea unui dop care ar fi plutit în derivă până în centrul mort al oceanului, plutești și tu aici prin spuma și printre epavele mărilor, apatic, indiferent, lipsit de speranță, neîntorcând capul nici măcar spre un Columb care ar trece pe aproape. Leagănele civilizației sunt cloacele putride ale lumii, gropnița căreia pântecul împuțite îi încredințează pachetele lor însângerate de carne și oase. Străzile erau refugiul meu. Și nimeni nu poate înțelege farmecul străzilor câtă vreme nu este silit să-și afle refugiu acolo, câtă vreme n-a devenit un pai purtat de colo-colo de suflul celei mai slabe adieri. Treci pe o stradă în zi de iarnă și, văzând un câine scos la vânzare, te emoționezi până la lacrimi. Iar peste drum, veselă ca un cimitir, se ridică o coșmelie mizerabilă care s-a autodenumit „Hotel du Tombeau des Lapins”. Chestia asta te face să te prăpădești de răs. Până când observi că sunt hoteluri peste tot, pentru iepuri, câini, împărați, miniștri, păduchi, cămătari, hingheri și toate cele. Și aproape unul din două se cheamă „Hotel de l'Avenir”. Asta te isterizează și mai tare! Atâtea hoteluri ale viitorului! Nici un hotel la participiul trecut, nici unul la modul conjunctiv, nici o conjunctivă! Totul e șters, cenușiu, hidos, umflat de viitor ca un abces la gingie. Beat de această eczemă lubrică a viitorului, merg dătinându-mă spre Place Violet, toată movuri și ardezie, cu porțile atât de joase încât doar piticii și spiridușii pot intra pe ele într-un picior. Peste craniul întunecat al lui Zola, coșurile revarsă cocs pur, în timp ce Madona Sandvișurilor ascultă cu urechile ei în formă de varză fierberea rezervoarelor de gaz, magnifice broaște umflate și chindte la marginea drumului.

De ce-mi aduc pe neașteptate aminte de Passage des Termopyles? Pentru că în ziua aceea o femeie îi vorbea cățelușei sale în limbajul apocaliptic al abatorului, iar potaia înțelegea ce-i spunea matroana aceea unsuroasă și șleampătă. Cât de mult m-a deprimat această scenă! Chiar mai mult decât spectacolul acelor javre scheunătoare care erau vândute pe Rue

Brancion, căci nu câinii erau aceia care-mi stârneau mila, ci acel imens grilaj de fier, țepii aceia ruginiți, ce păreau să se ridice între mine și viața mea legitim. Pe plăcuta strădușă de lângă Abattoir de Vaugirard (Abattoir Hippophagique), care se cheamă Rue des Perichaux, observasem ici și colo urme de sânge. Așa cum Strindberg, în nebunia lui, descoperise preziceri sinistre în chiar lânzezeala de la Pensiunea Orfila, tot așa fragmente de trecut se desprind și plutesc la întâmplare prin fața ochilor mei, hărțuindu-mă cu cele mai înfiorătoare presimțiri, în vreme ce eu hoinăream fără țel pe această stradă noroioasă stropită cu sânge. Mi-am văzut propriul sânge împrăștiat pe jos, tot drumul noroios pătat până unde mă putea duce amintirea, pătat de sânge, și încă, fără nici o îndoială, chiar de la începuturi. Ești aruncat în lumea asta ca o mică mumie murdara. Drumurile sunt alunecoase din pricina sângelui și nimeni nu știe de ce. Fiecare merge pe propria lui cărare și, chiar dacă pământul putrezește de atâtea lucruri bune, n-ai timp să culegi roadele. Procesiunea se îmbulzește spre semnul care indică ieșirea și toată lumea este cuprinsă de o asemenea panică, de o asemenea dorință de a scăpa, încât cei slabi și neputincioși sunt călcați în picioare în glod și nimeni nu le aude strigătele.

Lumea mea de ființe vii pierise. Eram absolut singur și n-aveam alți prieteni decât străzile, și străzile îmi vorbeau în limbajul acela trist alcătuit din mizerie umană, năzuințe, regrete, eșecuri, eforturi zadarnice, într-o noapte, trecând prin Rue Broca, pe sub viaduct, după ce fusesem anunțat că Mona era bolnavă și murea de foame, mi-am amintit brusc că tocmai aici, în mizeria acestei străzi sordide și mohorâte, terorizată poate de o premoniție a viitorului, Mona se agățase de mine și mă rugase cu o voce tremurătoare s'ă-i promit că n-am s-o părăsesc niciodată, niciodată, orice s-ar întâmpla! Și, la numai câteva zile după această întâmplare, mă aflam în Gare St. Lazare, privind trenul care pleca, trenul care o ducea departe de mine. Se apleca afară pe fereastră, la fel cum se aplecase când o lăsasem eu la New York, arborând același zâmbet trist și indescifrabil, aruncându-mi aceeași privire de ultimă clipă care ar fi trebuit să spună atât de multe, dar care, de fapt, nu este decât o mască schimonosită de un surâs gol. Abia cu câteva zile în urmă, se agățase de mine deznădăjduită și apoi se întâmplase ceva, ceva ce nu-mi este clar nici azi, și de bună voie se urcase într-un tren și mă privise pentru a doua oară cu acel zâmbet trist și enigmatic ce mă dă peste cap, un zâmbet nedrept, artificial și în care nu cred din toată puterea sufletului meu. Și acum iată că eu sunt acela care, stând în umbra acestui viaduct, îmi întind mâna după ea și mă agăț de ea cu disperare, cu același soi de zâmbet inexplicabil pe buze, cu această mască pe care am tras-o peste durerea mea. Dar pot eu să stau și să tot stau aici, zâmbind cu privirea în gol, și rugile mele pot fi oricât de fierbinți, și dorul meu oricât de deznădăjduit, căci un ocean se întinde între noi. Ea va rămâne acolo și va crăpa de foame, iar eu, aici, voi hălădui din stradă în stradă, cu chipul ars de lacrimi de foc.

Acesta este soiul de cruzime ce îmbibă străzile. Asta este ceea ce ne privește din ziduri și ne umple de groază când, brusc, dăm răspuns unei spaime rară nume, când, brusc, sufletele ne sunt năpădite de o panică

bolnăvicioasă. Asta este ceea ce face reflectoarele să se contorsioneze sinistru, îndemnându-le să ne facă semn pentru a ne atrage în îmbrățișarea lor sufocantă. Asta este ceea ce face ca unele case să pară paznice ale unor crime secrete, iar ferestrele lor oarbe, orbitele găunoase ale unor ochi care au văzut prea multe. Acestea sunt, scrise în fizionomia umană a străzilor, lucrurile care mă fac s-o iau la goană când, pe neașteptate, văd scris deasupra mea „Impasse Satan”. Este lucrul care mă face să tremur când, chiar la intrarea moscheii, râd că stă scris: „Lunea și joia, tuberculoză; miercurea și vinerea, sifilis”. În fiecare stație de metrou te întâmpină cranii rânjitoare care te salută prin inscripția „ Defendez-vous contre la syphilis!” Oriunde sunt ziduri există și mari afișe cu crabi strălucitori și veninoși anunțând apropierea cancerului. Oriunde te-ai duce, pe orice ai pune mâna, ești amenințat de cancer și de sifilis. E scris pe cer. Dansează și se învâртеjește ca o vâlvătaie, ca o prezicere sinistră. Ne roade sufletele și noi nu suntem nimic altceva decât o lume moartă, ca luna.

Cred că era patru iulie când mi-au luat iar scaunul de sub cur. Fără nici un preaviz. Unul dintre marii mahări de dincolo de ocean se hotărâse să facă economii. Concediind câțiva corectori și niște biete dactilografe neajutorate, își putea achita costul călătoriilor la Paris și al fastuoaselor apartamente pe care le ocupa la Ritz. După ce-mi achitasem micile datorii făcute printre linotipiști și lăsasem un aconto la bistro-ul de peste drum, ca să-mi asigur creditul în continuare, rămăsesem mai cu nimic din ultimul meu salariu. Trebuia să-l anunș și pe patronul hotelului la care stăteam că voi pleca în curând. Nu i-am spus de ce, fiindcă si-ar fi făcut griji pentru nenorociții de două sute de franci ai lui.

„Ce te faci dacă-ți pierzi slujba?” Asta fusese fraza care-mi răsunase tot timpul în urechi. Ca y est maintenant! Ausgespielt!

Nu-mi rămânea altceva de făcut decât să ies iar în stradă, să umblu lelea, să casc gura, să stau pe câte o bancă, să-mi omor vremea cum oi ști. Bineînțeles că acum figura mea era cunoscută prin Montparnasse. Câtva timp puteam să mă fac că mai lucrez încă la ziar. Asta mă putea ajuta să mă mai aleg din când în când cu un mic dejun sau o cină. Era vară și turiștii veneau cu nemiluita. Puteam recurge la mii de tertipuri ca să-i tapez. „Ce te faci dacă...?” Mă rog, întâi de toate n-am să mor de foame – asta era esențialul. Dacă voi izbuti să mă concentrez numai asupra mâncării, no să mă prăpădesc. Timp de o săptămână-două mă mai puteam încă duce la Monsieur Paul și să mănânc bine seara. N-avea de unde sa știe dacă mai lucrez sau nu. Esențial este să ai ce mânca, în rest, facă-se voia Domnului.

Bineînțeles că stăteam cu urechile ciulite la tot ce mă putea ajuta să împușc un ban. Am început să cultiv o liotă de noi cunoștințe; pisălogi pe care până acum îi evitasem cu grijă, bețivi pe care-i detestam, artiști care trăiau de azi pe mâine, laureați ai Premiului Guggenheim etc. Nu e greu să-ți faci rost de prieteni când lânchezești pe o terasă douăsprezece ore pe zi. Ajungi să-i cunoști pe toți bețivii din Montparnasse. Se țin de tine ca păduchii, chiar dacă n-ai să le oferi nimic altceva decât două urechi de ascultat.

Acum că-mi pierdusem slujba, Carl și Van Norden găsiseră o altă expresie pentru mine: „Ce faci dacă pică nevastă-ta?” Ei, și ce dacă? Două guri de hrănit în loc de una. Și așa mai avea un tovarăș de mizerie. Și, dacă încă mai arata bine, probabil că m-as fi simțit mai bine în ham alături de ea decât singur; lumea nu-i îngăduie niciodată unei femei atrăgătoare să moară de foame. Nu mă puteam baza prea mult pe Tania. Ea îi trimitea bani lui Sylvester. La început îmi făcusem iluzia că voi putea sta la ea, dar îi era teamă să nu se compromis, în plus, trebuia să mai fie drăgușă și cu șeful ei.

Primii oameni cărora li te poți adresa când ești la pământ sunt evreii. Și eu am avut trei la dispoziție încă de la început. Suflete înțeleghătoare. Unul dintre ei era un fost negustor de blănuri, acum pensionar, care murea să-și vadă numele în ziar. Mi-a propus să scriu o serie de articole, care urmau să apară sub semnătura lui, pentru un cotidian evreiesc din New York. A trebuit să străbat în lung și în lat pe la Dome și Coupole în căutare de evrei proeminenți. Primul de care am dat era un celebru matematician. Nu știa boabă englezește. A trebuit să dizertez despre teoria șocului, călăuzindu-mă după niște diagrame pe care mi le schița pe șervețele de hârtie. Mi se cerea să descriu mișcările corpurilor cerești și, în același timp, să demolez teoria lui Einstein. Și totul pentru douăzeci și cinci de franci. Când mi-am văzut articolele în ziar, nu le-am putut citi. Arătau totuși grozav, mai ales cu pseudonimul fostului negustor de blănuri la coadă. E o perioadă în care am publicat o groază sub pseudonim. Când s-a deschis bordelul cel mare și nou pe Boulevard Edgar Quinet, m-am ales cu câte ceva pentru că le-am scris prospectele. Adică m-am ales cu o sticlă de șampanie și un futai pe gratis într-una din camerele în stil egiptean. Dacă le-aș fi adus un nou client, aș fi primit și eu comisionul meu, așa cum și-1 primea Kepi pe vremuri, într-o noapte, 1-am adus pe Van Norden; puteam să mă aleg și eu cu câțiva franci de pe urma faptului că el își făcea damblalele sus, la etaj. Când Madame a aflat că e ziarist, n-a vrut să-i ia bani nici în ruptul capului. A trebuit să mă mulțumesc tot cu o sticlă de șampanie și un futai pe gratis. Nu mi-a ieșit nimic la chestia asta. În plus, a trebuit să scriu în locul lui și articolul despre stabiliment, căci el nu-si putea imagina cum să atace subiectul fără să menționeze ce se întâmpla acolo de fapt. Chestiile de genul ăsta se țineau lan. Toți își băteau joc de mine în stil mare. Cel mai rău pentru mine a fost când am acceptat să scriu o teză pentru un psiholog surdo-mut. Era vorba despre un tratat privitor la îngrijirea copiilor infirmi. Capul îmi era plin de boli, proteze, calapoade și teorii despre aerul curat. A trebuit să mă chinuiesc cu daravela asta șase săptămâni în șir și, ca tacâmul să fie complet, să mai corectez și șpalturile. Tratatul era scris în franceză, dar într-o franceză pe care nici n-o mai auzisem, nici n-o mai citisem în viața mea. Dar aiureala asta îmi asigurase câte un mic dejun pe cinste, zi de zi, un mic dejun americanesc, cu suc de portocale, cereale, frișca și cafea și, din când în când, șuncă cu ouă pentru a face meniul mai variat. A fost singura perioadă a șederii mele la Paris când am mâncat decent pe socoteala copiilor infirmi de pe Rockway Beach, East Side și toate golfulețele și brațele de mare din jurul acestor locuri mizerabile.

Apoi, într-o zi, am întâlnit din întâmplare un fotograf. Făcea o colecție de fotografii de prin toate localurile rău famate de doi bani din Paris, pentru un degenerat din Munchen. M-a întrebat dacă aş fi de acord să-i pozez cu pantalonii în vine și în alte poziții. Mă gândeam la năpârstocii ăia sfrijiți cum arătau ca niște servitori sau comisionari de hotel, pe care poți uneori să-i vezi pe cărțile poștale pornografice expuse în vitrinele unor librării minuscule, la misterioasele fantome de pe Rue de la Lune și de prin alte cartiere urât mirositoare ale orașului. Nu mă prea încânta ideea de a-mi plimba farmecele trupești în tovărășia acestei elite. Dar, cum fusesem asigurat că pozele erau destinate unei colecții strict private și încă din Munchen, am acceptat. Când nu te afli în orașul rău natal, îți poți îngădui unele mici libertăți, mai ales când e vorba să-ți câștigi onorabil pâinea cea de toate zilele. La urma urmei, dacă stau să mă gândesc bine, nici la New York nu făcusem pe mironosița în această privință. Erau nopți când, de disperare, trebuise să ies la cerșit în propriul meu cartier.

Nu ne duceam în localurile familiare turiștilor, ci prin micile bombe unde atmosfera era mai plăcută și unde puteam juca o partidă de cărți, după-amiaza, înainte de a ne apuca de lucru. Era un bun partener, fotograful ăsta. Cunoștea orașul ca pe propriile-i buzunare, zidurile mai cu seamă, îmi vorbea adesea despre Goethe, despre zilele dinastiei Hohenstaufen și despre masacrarea evreilor în timpul ciumei negre. Subiecte interesante și totdeauna legate în mod obscur de ceea ce făcea el. Avea și idei pentru scenarii, idei stupefiante, dar nimeni n-avea curajul să le realizeze. Vederea unui cal cu burta deschisă ca o ușă de cârciumă, îl inspira să vorbească despre Dante, Leonardo da Vinci sau Rembrandt. De la abatoarele de la La Villette, sărea într-un taxi și mă ducea val-vârtej la Muzeul Trocadero, ca să-mi arate un craniu sau o mumie care-l fascinase. Am explorat împreună arondismentele cinci, treisprezece, nouăsprezece și douăzeci în toate sensurile. Când făceam o pauză, locurile noastre favorite erau niște J colțuri lugubre și strâmte, ca Place Naționale, Place des Peupliers, Place de la Contrescarpe, Place Paul Verlaine. Multe din locurile astea îmi erau deja familiare, dar acum le vedeam pe toate într-o altă lumină, datorită conversației sale de o rară savoare. Dacă astăzi, de pildă, mi s-ar întâmpla să cobor, plimbându-mă pe Rue du Château des Rentiers, ca să respir izul fetid de paturi de spital ce împânzea al treisprezecelea arondisment, fără îndoială că nările mele s-ar dilata de plăcere, întrucât, amestecate cu mirosul de urină și formaldehidă, aş simți și mirosurile călătoriilor noastre imaginare prin cavoul Europei, pe care ciuma neagră îl râurise.

Grație lui, am ajuns să cunosc un individ cât se poate de spiritual, pe nume Kruger, sculptor și pictor, îi căzusem cu tronc dintr-un motiv sau altul. Mi-a fost imposibil să mai scap de el, după ce descoperise că eram gata să-l ascult expunându-și ideile lui „ezoterice”. Există pe lumea asta oameni asupra cărora cuvântul „ezoteric” pare să acționeze ca o licoare divină. Ca „rezolvat” pentru Herr Peepkorn din „Muntele vrăjit”. Kruger era unul dintre acei sfinți care o luaseră razna, un masochist, un tip anal a cărui lege înseamnă scrupul, rectitudine și conștiință și care, într-o zi, când se scapă pe

sine din frâu, e în stare să-i mute unuia falca din loc fără să aibă nici o remuscare. Părea să creadă că eu eram gata copt pentru a trece într-un alt plan, un „plan superior”, cum zicea el. Iar eu chiar că eram gata să trec în orice plan mi-ar fi propus el, cu condiția să nu avem mai puțin de mâncat și de Mut. îmi împuia capul cu „firul sufletului”, „corpul causal”, „Jertfi”, Upanisadele, Plotin, Krishnamurti, „veșmântul kharmic al sufletului”, „conștiința nirvanică”, mă rog, cu toate fantasmagoriile astea pe care Orientul le exală asemenea unei răsufări emanate de ciurma. Uneori intra în transă și divaga despre încarnările anterioare, sau cel puțin despre cum își imagina el că or fi fost. Sau, dacă nu, își povestea visele care, după părerea mea, erau total stupide, insipide, prozaice, neîn stare nici măcar să atragă atenția vreunui freudian, dar pentru el existau, ascunse în profunzimile lor, nemaipomenite minuni ezoterice pe care eu trebuia să-l ajut să le descifreze. Se întorsese pe dos, ca o haină roasă.

Încetul cu încetul, pe măsură ce-i câștigam încrederea, mă băgăm în sufletul lui. Îl cucerisem în asemenea măsură încât era în stare să alerge după mine pe stradă ca să mă întrebe dacă n-aș vrea să-mi împrumute câțiva franci. Voia să mă mențină într-o stare perfectă, în așa fel încât să-i pot supraviețui trecerii într-un plan superior. Eram ca para care se coace în păr. Din când în când îmi aveam și eu căderile mele și-mi mărturiseam nevoia de mai multă hrană pământească – o vizită la Sphynx sau pe Rue Saint-Apolline, unde știam ca poposea în momentele sale de slăbiciune când cerințele cărnii deveneau prea vehemente.

Ca pictor, era zero; ca sculptor, mai puțin decât zero. Ce pot spune pozitiv despre el, este că era bun gospodar. Și încă unul econom. Nimic nu se arunca în casa lui, nici măcar hârtia în care era împachetată carnea, în fiecare vineri seară, își deschidea larg studioul pentru colegii lui plasticieni. Era totdeauna băutură din belșug, sandvișuri bune, iar dacă mai rămânea ceva, veneam eu a doua zi și rădeam totul.

În spatele lui Bal Bullier era un alt studio pe care mă deprinsesem să-l frecventez, al lui Mark Swift. Dacă nu era chiar geniu, în orice caz irlandezul ăsta caustic era un excentric. Avea drept model o evreică, cu care trăia de ani de zile. Se săturase de ea și acum Muta un pretext ca să-i facă vânt.

Dar cum îi mâncase toată zestrea adusă la început, acum se afla într-o mare încurcătură, nestiind cum să se debaraseze de ea fără a-i restitui zestrea. Cea mai simplă metodă la care putea recurge era aceea de a o maltrata într-un hal fără de hal, încât să ajungă să prefere să moară de foame decât să-i mai îndure cruzimile.

De fapt, era drăguță, metresa asta a lui; cel mai rău lucru care se putea spune despre ea este că-și cam pierduse formele și, mai cu seamă, posibilitățile de a-l întreține. Era și ea pictoriță și, printre cei de meserie, se spunea că este mult mai talentată decât el. Dar oricât de mizerabilă îi făcea el viața, ea nu-și îngăduia să-l nedreptățească. N-ar fi acceptat să spună cineva că el nu este un mare pictor. Tocmai pentru că era cu adevărat un geniu, susținea ea, era atât de insuportabil ca individ. Nimeni nu văzuse vreodată pânzele ei atârinate pe pereți -doar pe ale lui. Lucrurile ei erau

îngrămădite în bucătărie. Se întâmplase odată ca, în prezența mea, cineva să insiste să-i vadă lucrările. Rezultatul fusese penibil.

— Îl vedeți pe tipul ăsta? întrebuse el arătând cu laba mare a piciorului spre una din pânze. Stă în pragul ușii și tocmai se pregătește să se ducă să se pișe. Dar n-o să poată reveni, căci capul îi este prost plasat... Bine, și acum uitați-vă la nudul ăla... Totul era în ordine, până ce a început să-i picteze sexul. Nu știu ce naiba era în capul ei, dar 1-a Scut atât de mare încât pensula i-a căzut înăuntru și n-a mai putut-o scoate.

Ca să ne arate cum trebuie Scut un nud, scosese la iveală o pânză imensă pe care tocmai o terminase. Era un nud al ei, o splendidă dovadă de răzbunare inspirată de o conștiință vinovată. Opera unui nebun vicios, meschin, plin de răutate, strălucitor. Aveai impresia că o pândise prin gaura cheii, că o surprinsese într-un moment de relaxare, când se scobeia distrată în nas sau se scărpinga în cur. Stătea pe sofaua tapițată cu păr de cal, într-o cameră lipsită de ventilație, o încăpere imensă, fără nici o fereastră. Putea la fel de bine să fi fost lobul anterior al glandei pineale. În spatele ei, niște scări în zig-zag, ducând spre balcon. Scările erau acoperite cu un covor verde ca fierea, de un verde ce nu putea emana decât dintr-un univers destrămat. Ceea ce ieșea cel mai mult în evidență erau buclele ei, pline de cruste, una puțin ridicată. Parcă și-o ridicase ca să sloboadă o bășină zdravănă, în schimb, fața i-o idealizase: arăta dulce și virginală, pură ca o picătură contra tusei. Dar sânii îi erau lăsați, ca umflați cu gaz. Părea că plutește într-o mare menstruală, un fetus uriaș cu chipul anost și dulceag al unui înger.

Totuși, era imposibil să nu-1 iubești pe Swift. Era un muncitor neobosit, un om care n-avea în cap deci un singur gând, acela de a picta. Și mai era și viclean ca un linx, pe deasupra. El este cel care mi-a băgat în cap să-1 cultiv pe Fillmore, un tânăr diplomat care pătrunsese în micul grup ce-i înconjura pe Kruger și pe Swift.

— Lasă-1 să te ajute, mă sfătuiuse el, că nu știe pe ce să-și mai cheltuiască banii.

Când cheltuiești ce ai cu tine, când te distrezi în lege pe propriii tăi bani, oamenii se consideră îndreptățiți să spună despre tine: „Asta nu mai știe pe ce să-și cheltuiască paralele”. Din parte-mi, eu nu cunosc o modalitate mai bună de a-ți investi banii. Despre asemenea indivizi nu pot spune că sunt generoși sau zgârciți. Ei fac banii să circule și asta-i esențialul. Fillmore știa că zilele lui în Franța erau numărate și era hotărât să se bucure de ele. Și cum totdeauna te distrezi mai bine în tovărășia unui prieten, era normal ca el să pună ochii pe unul ca mine, care putea consacra destul timp acestei tovărășii de care avea nevoie. Lumea zicea despre el că-i un pisălog, și cred că era, dar când ai nevoie de haleală, ești gata să accepți și lucruri mai rele decât să fii pisălogit. La urma urmei, chiar dacă vorbea rară oprire, și de obicei despre el însuși sau despre autorii pe care-i admira slugarnic – orătanii de genul lui Anatole France și Joseph Conrad – îmi făcea, totuși, nopțile interesante într-alt fel. Ii plăcea să danseze, îi plăceau vinurile de soi, îi plăceau femeile. Puteai să-i ierți că-i mai plăceau și Byron sau Victor Hugo; absolvise colegiul abia de câțiva ani și avea în fața lui destul timp ca să se

vindece de asemenea gusturi. Ce-mi plăcea mai mult la el era simțul aventurii.

Ne-am cunoscut mai bine, am devenit mai intimi, pot să zic, datorită unui incident survenit în timpul scurtei mele șederi la Kruger. Faptul se petrecuse îndată după sosirea lui Collins, un marinar pe care Fillmore îl cunoscuse în cursul traversării oceanului spre Europa. Toi trei obișnuiam să ne întâlnim pe terrasse, la Rotonde, înainte de a ne duce să luăm masa. Începeam totdeauna cu un Pernod, o licoare care-l bine dispunea pe Collins și punea baza - ca să zicem așa

— pentru bere, vinuri și les fines etc, pe care le ingurgitam după aceea. Tot timpul șederii lui Collins la Paris am trăit ca un duce: doar carne de pasăre și vinuri alese și niște deserturi de care nici nu auzisem până atunci. O lună de astfel de regim și ar fi trebuit să fiu trimis la BadenBaden, Vichy sau Aix-les-Bains. În tot acest timp, am stat la Kruger în atelier, începusem să devin o povară pentru el, căci niciodată nu veneam acasă mai devreme de trei dimineața, și era greu să mă scoată cineva din pat înainte de prânz. Pe față, Kruger nu-mi reproșase niciodată nimic, dar din comportamentul lui puteam deduce că mă considera un derbedeu.

Într-o bună zi, m-am îmbolnăvit. Dieta prea îmbelșugată își făcuse efectul asupra mea. Nu știu ce anume mă supăra, dar nu eram în stare nici să mă dau jos din pat. Îmi pierdusem toată vlaga și, o dată cu ea, tot curajul. Kruger se văzu nevoit să mă îngrijească, să-mi facă supe și ceaiuri, și așa mai departe. Era o perioadă de grea încercare pentru el, mai ales că tocmai se pregătea să organizeze o mare expoziție la atelier, o expoziție pentru niște cunosători bogați de la care aștepta ajutor. Dormeza pe care zăceam eu era în atelier și nu exista alt spațiu unde să mă poată ține.

În dimineața zilei în care trebuia să aibă loc expoziția, Kruger se trezise extrem de prost dispus. Știam că, dacă aș fi fost în stare să mă țin pe picioare, mi-ar fi dat un pumn zdravăn în față și un picior în cur. Dar eu eram neputincios și vlăguit ca o mătă. Încercă să mă facă să mă dau jos din pat vorbindu-mi cu blândețe, cu gândul să mă încuie în bucătărie când or să sosească vizitatorii, îmi dau seama că-l încurcam nemaipomenit de mult. Nu poți admira cu entuziasm niște picturi și statui când un om trage să moară sub ochii tăi. Iar Kruger credea sincer că sunt pe moarte. Și eu credeam. Și tocmai de aceea, în pofida sentimentului meu de culpabilitate, nu m-am putut arata deloc entuziasmat când mi-a propus să cheme salvarea și să mă ducă la Spitalul American. Vroiam să mor confortabil, aici, în atelier. Nu acceptam să fiu silit să mă scol din pat și să-mi aflu un loc mai bun unde să dau ortul popii. Nu-mi păsa unde mor, nu-mi păsa, câtă vreme nu trebuia să mă dau jos din pat.

Auzindu-mă vorbind așa, Kruger se alarmă. E rău să-ți primești oaspeții într-un atelier unde cineva e pe moarte, dar și mai rău să-i primești în prezența unui mort. Asta putea să-i strice toate proiectele, oricât erau ele de firave, bineînțeles că nu mi-a înfățișat problema în felul ăsta, dar vedeam după cât era de agitat că asta îl neliniștează. Drept care m-am încăpățânat și

mai abitir. Am refuzat să-i dau voie să sune la spital. Am refuzat să-i dau voie să cheme un doctor. Am refuzat orice.

Îl exasperasem atât de mult încât, în ciuda protestelor mele, începu să mă îmbrace. Eram prea slab ca să opun vreo rezistență. Tot ce puteam face era să murmur cu glas sleit: „, TicălosuleL. Lepră!” Cu toate că afară era cald, eu tremuram ca varga. După ce mă îmbracă, aruncă peste mine un pardesiu și ieși să dea un telefon.

— Nu plec! Nu plec! continuam eu să protestez, dar el și trântise ușa în urma lui.

Se întoarse peste câteva minute și, fără să-mi dea nici o atenție, se apucă să trebăluiască prin atelier. Ultimele aranjamente. Curând, se auziră bătăi în ușă. Era Fillmore. Collins așteaptă jos, mă informă el. Amândoi, Fillmore și Kruger, mă luară de subțiori și mă ridicară în picioare, în timp ce mă duceau spre lift, Kruger se înmuiase:

— E spre binele rîu, îmi zise el. Și apoi, n-ar fi fost frumos să te porți așa cu mine. Știi doar cât mam luptat toți anii ăștia. Trebuie să te gândești un pic la mine. Era gata-gata să izbucnească în plîns.

Oricât mă simțeam de dărâmat și mizerabil, cuvintele lui mai că mă făcură să zâmbesc. Era mult mai în vîrstă decât mine și, chiar dacă era un pictor lamentabil, un artist lamentabil, lamentabil din toate punctele de vedere, merita și el să i se acorde o șansă, măcar o dată în viață.

— Nu ți-o iau în nume de rîu, am bâiguit eu, înțeleg cum stau lucrurile.

— Doar știi că totdeauna mi-ai plăcut, mi-a răspuns el. Când te faci mai bine, poți să stai iar la mine... poți să stai cât vrei.

— Da, știi că pot... N-am să crap încă, am izbutit eu să mai rostesc.

Nu știi cum s-a făcut, dar când l-am văzut pe Collins jos, curajul mi-a revenit. Dacă există om să fi arătat vreodată sănătos tun, vioi, vesel, inimos, apoi el era acela. M-a luat în brațe ca pe o păpușă și m-a așezat ușurel pe bancheta mașinii. Nimic, la el, din brutalitatea lui Kruger. Când ajunserăm la hotel, hotelul la care trăsese Collins, acesta avu o mică discuție în contradictoriu cu proprietarul, timp în care eu am fost lăsat întins pe sofa, în burean. Îl puteam auzi pe Collins încercând să-l convingă pe patron că nu era nimic... Doar o ușoară indispoziție... că-mi voi reveni complet într-o zi, dotó. L-am văzut vîrîndu-i patronului în mână o hîrtie mototolită, apoi apropiindu-se de mine sprinten și vioi.

— Hai, ține-te bine, m-a îndemnat el. Nu-l lăsa să creadă că ești gata să-ți dai duhul!

Rostind aceste cuvinte, mă și săltase iute în picioare și, petrecându-și brațul pe după mijlocul meu, începuse să mă ducă spre lift.

Nu-l Risa să creadă că ești gata să-ți dai duhul! Evident, era de prost gust să mori în brațele cuiva. Normal e să mori în sânul familiei, în particular, s-ar putea zice. Cuvintele lui erau încurajatoare, începui să cred că eram victima unei glume de prost gust. Sus, după ce închiseră ușa, mă dezbrăcară și mă vîrîră între cearșafuri. „Nu se poate să dai ortul popii, ce dracu'„ - mi-a zis Collins cu căldură. O să mă bagi în daravelă... La urma urmei, ce dracu ți s-a întâmplat? Ce, nu ții la trai pe vătrai? Haide, sus capul! Peste o zi, dotó, ai

să înfuleci un biftec. Tu-ți închipui că ești bolnav! Așteaptă, ce Dumnezeu, până te pricopsești și tu cu un pușor de sifilis! Atunci chiar c-ai avea de ce să-ți faci griji..." Și începu să-mi povestească, plin de haz ca de obicei, călătoria lui pe fluviul Yangtze Kiang, cu părul căzându-i din cap și dinții zburându-i din gura. În starea de sleire totală în care mă aflam, povestea ce mi-o depăna avea un efect extraordinar de liniștitor asupra mea. Uitam total de mine. Tipul era de un curaj nebun, mu că era. Poate c-o mai îngrosa pe ici, pe colo, spre folosul meu, dar nu-l ascultam cu spirit critic în acele momente. Eram numai ochi și urechi. Vedeam gura galben-murdară a fluviului, luminile suind la Hankow, sampanurile țâșnind prin gătuiri, oceanul de chipuri galbene și vârtejurile învăpăiate de răsuflarea sulfuroasă a dragonului. Ce povestire fantastică! Culi foind în jurul vasului zi de zi, pescuind gunoaiile aruncate peste bord, Tom Slattery ridicându-se de pe patul morții ca să arunce o ultimă privire spre luminile din Hankow, frumoasa eurasiatică ce zăcea într-o cămărușă întunecoasă și-i umplea vinele cu otravă, monotonia veșmintelor albastre și a fețelor galbene, milioane și milioane de fețe omenești supte de foame, bătute de molime, hrănindu-se cu șobolani, câini și rădăcini, rumegând iarbă, devorându-și propriii copii. E greu să-ți imaginezi că acest bărbat a fost o dată o masă de carne acoperită de cruste, că oamenii îl ocoleau ca pe un lepros. Vocea lui era atât de liniștită și de blajină încât îți lăsa impresia că spiritul îi fusese purificat de toate suferințele pe care le îndurase, întinzându-și mâna după paharul cu băutură, chipul lui devenea din ce în ce mai blând, iar cuvintele lui păreau să mă mângâie. Și tot timpul, China planând deasupra noastră ca însuși Destinul. O Chină în putrefacție, prefăcându-se în praf asemenea unui uriaș dinozaur, dar păstrându-și până în ultima clipă magia, vraja, misterul, cruzimea ancestralelor ei legende. Nu mai puteam urmări firul povestirii; gândul meu își luase zborul spre un Patru Iulie din trecut, zi în care îmi cumpărasem primul meu pachet de petarde și, totodată, lungile bețe de iască sfărâmicioasă cu care să le aprind, acea iască peste care trebuie să sufli ca să obții o boabă de jăratec încins, iască al cărei miros îți se lipește de degete pentru zile în șir și te face să visezi ciudățeni. De Patru Iulie, străzile sunt înțesate de un fel de hârtii de un roșu deschis, imprimate cu desene negre și aurii, și peste tot găsești mici petarde cu umpluturile cele mai ciudate. Pachete peste pachete legate laolaltă cu panglicuțe subțiri de mațe de culoarea creierului omenesc. Toată ziua miroase a praf de pușcă, a iască, iar pulberea de aur a strălucitoarelor învelișuri roșii îți se lipește de degete. Nu te mai gândești la China, dar ea este acolo, în vârful degetelor tale, și te face să simți mâncărimi în nas, și multă vreme după aceea, după ce aproape că ai uitat cum miroase o petardă, te trezești într-o zi cu foița de aur care te înăbușă, iar minusculele rămășițe de iască îți umplu iar nările de mirosul acela pătrunzător, pe când strălucitoarele hârtii roșii de împachetat stârnesc în tine o puternică nostalgie după un popor și după un pământ pe care nu le-ai văzut niciodată, dar care curg acum în sângele râu, curg acolo în chip misterios, întocmai ca senzația spațiului și timpului, o valoare fugitivă, constantă, spre care te întorci din ce în ce mai des pe măsură ce îmbătrânești și pe care încerci s-o prinzi cu

spiritul, dar zadarnic, căci tot ce este chinezesc este impregnat de înțelepciune și de mister, elemente pe care nu le poți niciodată prinde cu mâinile, nici cu sufletul, ci trebuie să le lași să se ștergă, să le lași să ți se lipească de degete și să ți se infiltreze lent în vine.

Câteva săptămâni mai târziu, într-o dimineață, dând curs unei invitații stăruitoare din partea lui Collins, care se întorsese la Le Havre, eu și Fillmore luarăm trenul, pregătiți să ne petrecem sfârșitul de săptămână în tovărășia lui. Era pentru prima oară când ieșeam în afara Parisului de când venisem aici. Eram bine dispuși și ne-am tratat din belșug cu vin de Anjou tot timpul drumului până la coastă. Collins ne dăduse adresa unui bar la care urma să ne întâlnim. Era un local care se chema Jimmie's Bar și pe care toată lumea de pe coastă trebuia să-1 cunoască. La gară, luarăm o birjă deschisă și o pornirăm în trap vioi spre locul de întâlnire. Ne rămăsese o sticlă de Anjou pe jumătate plină, pe care o dădurăm gata pe drum. Aerul era înviorător, cu un gust ușor sărat, făcând ca aproape să-mi fie dor de New York. Cât vedeai cu ochii, era plin de catarge și vase, de pavilioane viu colorate, mari localuri în aer liber și cafenele cu plafonul înalt, așa cum nu găsești decât în provincie. Ne făcu o splendidă impresie, de la bun început. Orașul ne întâmpina cu brațele deschise.

Chiar înainte de a ajunge la bar îl văzurăm pe Collins venind la trap pe stradă în jos. Mergea, desigur, spre gară și era în întârziere, ca de obicei. Fillmore propuse pe loc un Pernod. Ne băturăm zdravăn pe umeri, râzând și vociferând, beți deja de soare și de aerul mării. Collins părea cam nehotărât în ce privește Pernod-ul pentru început. Ne spuse că se pricopsise cu un pic de sculament. Nimic grav, „ia, o scurgere banală acolo!” Scoase o sticlă din buzunar și ne-o arătă. „Venetienne” scria pe ea, dacă-mi aduc eu bine aminte. Leacul marinarilor împotriva sculamentului.

Ne oprirăm la un restaurant, ca să luăm o mică gustare înainte de a ne duce la Jimmie's Bar. Era o tavernă imensă, cu grinzi groase, înnegrite de fum și cu mese încărcate de bucate. Ne trataram copios cu vinurile recomandate de Collins. Apoi ne duserăm pe terasă, pentru cafea și lichioruri. Collins ne tot pomenea de Baronul de Charlus, un om după inima lui, ne zicea el. Acesta stătea la Le Havre de mai bine de un an, străduindu-se să-și cheltuiască banii adunați pe vremea când se ocupase cu contrabanda. Gusturile lui erau simple: haleală și băutură, femei și cărți. Și o baie numai la dispoziția lui! Asta era lucrul esențial!

Mai vorbeam încă de Baronul de Charlus când ajunserăm la Jimmie's Bar. Era târziu după-amiază, și localul tocmai începea să se umple de lume. Jimmie era acolo, roșu ca sfecla, iar alături de el stătea nevastă-sa, o franțuzoaică plină de nuri, cu ochi strălucitori. Toată lumea ne făcu o primire formidabilă. Furăm așezați iar în fața unor pahare cu Pernod, gramofonul urla, cei din jur bălmăjeau în engleză, franceză, olandeză, norvegiană, spaniolă, iar Jimmie și nevastă-sa își dădeau câte o palmă ușoară peste fund și se pupau în draci, ridicau paharele și ciocneau. Pe scurt, era un hai și-un tãmbãlãu de-ți venea să te dezbraci în pielea goală și să dansezi dansul scalpului. Femeile de la bar se strãnserã în jurul nostru ca muștele. Pentru ele, dacă eram

prietenii lui Collins însemna că eram bogați. Puțin conta că veniserăm îmbrăcați în niște haine mai vechi. Les Anglais făceau cu toții așa. Eu n-aveam o lețcaie în buzunar, dar nici asta n-avea nici o importanță, căci eram invitatul de onoare. Mă simțeam totuși cam stingherit cu două fete mișto în brațe, mai ales că ele așteptau să le comand ceva. Hotărâi să iau taurul de coarne. Nu se mai ținea socoteala ce bem în contul casei și ce în contul nostru. Trebuia să mă comport ca un gentleman, chiar dacă n-aveam un sfaț.

Yvette – așa o chema pe nevasta lui Jimmie – era extraordinar de grațioasă și prietenoasă cu noi. Ne spusese că pregătea un mic banchet în cinstea noastră, că mai trebuia să așteptăm puțin, dar să nu cumva să ne îmbătăm prea tare, ca să fim în stare să apreciem bunătățile. Gramofonul urla în draci. Fillmore începuse să danseze cu o mulătră superbă, care purta o rochie de catifea mulată pe corp, încât îi scotea în evidență toate farmecele. Collins veni lângă mine și-mi șopti câteva cuvinte în legătură cu o fată care stătea lângă mine.

— Dacă o vrei, patroana o s-o invite la cină.

Era o fostă prostituată, proprietara unei case somptuoase la marginea orașului. Acum era metresa unui căpitan de marină, clar acesta era plecat, așa că n-aveam de ce mă teme.

— Dacă-i plăci, o să te invite să rămâi cu ea, adăugă el.

Mi-era de-ajuns. Întorcându-mă spre Marcelle, începui pe loc s-o bombardez cu complimente. Eram într-un colș al barului, ne prefăceam că dansăm, dar ne pipăiam în lege. Jimmie îmi făcu șiret cu ochiul, dând aprobator din cap. Era grozav de lascivă această Marcelle și, în același timp, cât se poate de apetisantă. Se descotorosi curând de cealaltă fată, după care ne așezarăm în doi pentru o lungă conversație în intimitate, întreruptă, din nefericire, de anunțul că masa era gata. Eram cam douăzeci în jurul mesei, iar eu și Marcelle stăteam la un capăt, vizavi de Jimmie și nevastă-sa. Cina începu cu pocnituri de dopuri de șampanie, urmate imediat de niște discursuri bețivănești, în timpul cărora eu și Marcelle ne jucam pe sub masă. Când îmi veni și mie rândul să mă ridic și să rostesc câteva cuvinte, trebui să-mi pun șervetul în față. Era penibil și, totodată, incitant. Am fost nevoit să-mi scurtez discursul, căci Marcelle mă gâdila tot timpul prin prohab. Cina dură până aproape de miezul nopții. Eu muream de nerăbdare să petrec noaptea împreună cu Marcelle, în casa aceea grozavă de pe faleză. Dar n-a fost să fie. Collins plănuise să ne ducă să ne facem de cap în oraș și eu nu puteam să-l refuz.

— Nu-ți face griji din pricina ei, îmi zise el. Ai s-o regulezi pe săturate cât mai stăm pe-aici. Spune-i să te aștepte aici până ne întoarcem.

Se cam sucări ea nițel, Marcelle a mea, dar când îi spuserăm ca mai rămân aici câteva zile, se luminează la chip. Ajunși afara, Fillmore ne luă solemn de braș pe amândoi și ne declară că avea să ne facă o mică mărturisire. Era palid și părea îngrijorat.

— Ei, bine, care-i chestia? îl întrebă Collins vesel. Hai, dă-i drumul!

Dar Fillmore nu-i putea da drumul chiar așa, direct. Făcu de câteva ori „eh, hm”, apoi izbucni:

— Păi, când m-am dus acum câteva minute la closet, am observat ceva...

— Ah, te-ai pricopsit și tu! strigă Collins triumfător și începuse să-și fluture în mână sticla lui de Venetienne. Să nu cumva să te duci la vreun doctor, adăugă el veninos, că nenorociții ăștia lacomi scot șapte piei de pe tine. Și nu te abține nici de la băutură. Toate astea-s niște baliverne. Ia din chestia asta de două ori pe zi. Și scutur-o bine înainte. Și nu e nimic mai rău decât să te sperii, mă înțelegi? Și, acum, haidem. Când o să ne întoarcem îți dau eu o siringă și niște hipermanganat. Și așa ne pierdurăm în nopți, îndreptându-ne spre coasta dinspre care răzbăteau muzică și înjurături de marinari beți. Collins nu încetă să vorbească tot timpul drumului, ba de una, ba de alta, despre, un băiețandru de care se îndrăgostise lulea și despre belelele ce dăduseră peste el când părinții pustiului aflaseră. De la asta reveni la Baronul de Charlus, apoi la Kurtz, cel care o luase în susul fluviului și se pierduse. Erau temele lui favorite, îmi plăcea felul în care Collins se mișca mereu pe acest fundal literar. Era ca un milionar care nu coborâse niciodată din Rolls Royce-ul său. Pentru el nu exista un spațiu intermediar între realitate și idei. Când ajunserăm la bordelul de pe Quay Voltaire, după ce se trântise pe o canapea și sunase ca să cheme fetele și să comande băuturi, încă mai continuă să vâslească vârtos alături de Kurtz și, abia după ce fetele se trântiră pe canapea alături de el și începură să-i astupe gura cu sărutări, își încetă divagațiile. Apoi, ca și cum, în sfârșit, și-ar fi dat seama unde se află, i se adresă matroanei ținându-i un discurs elocvent despre prietenii lui care veniseră special de la Paris ca să-i vadă stabilimentul, în salon se aflau vreo șase fete, toate goale și, pot să spun, atrăgătoare. Țopăiau împrejur ca niște păsărele, în timp ce noi, toți trei, ne străduiam să-o întreținem pe matroană. Până la urmă, matroana se scuză, rugându-ne să ne simțim ca acasă. Femeia asta mă cucerise cu totul, atât era de amabilă, binevoitoare și maternă. Și era atât de bine crescută! N-ai fi crezut nici în ruptul capului că te afli într-un „bârlog al viciului”, cum i se spune.

Am stat acolo un ceas sau două și, cum eu eram singurul în stare să mă bucur de privilegiile casei, Collins și Fillmore rămaseră jos să pălăvrăgească în voie cu fetele. Când revenii în salon, îi găsii pe amândoi întinși pe pat; fetele formaseră un semicerc și cântau cu cele mai angelice glasuri corul din „Trandafirii din Picardia”. Părăsirăm stabilimentul grozav de deprimați sentimental, mai ales Fillmore. Collins ne conduse rapid la o speluncă ordinară plină de marinari beți în permisie și stăturăm câtva timp acolo, distrându-ne cu spectacolul ritualului homosexual care era în plină desfășurare. Când ieșirăm de acolo, trebui să trecem prin mahalaua felinarelor roșii, unde alte matroane cu salurile pe umeri, stând în prag, își făceau vânt cu evantaiile și aruncau ocheade trecătorilor. Și toate erau așa de amabile și de prevenitoare, de-ți venea să crezi că fac de gardă în fața unui leagăn de copii. Grupuri mici de marinari treceau pe șapte cărări și intrau zgomotoși în bordelurile astea țipătoare. Sex peste tot. Deborda din

toate părțile ca o maree ce lua cu ea stâlpii de susținere ai orașului. Mai tândărirăm puțin pe malul golfului unde toate erau cu susul în jos. Aveai impresia că toate aceste vapoare, schoonere, iachтури, traulere și barje fuseseră aruncate pe țarm de o furtună violentă.

În răstimp de patruzeci și opt de ore ni se întâmplaseră atâtea lucruri de parcă am fi fost la Le Havre de o lună, ba chiar mai mult. Aveam de gând să plecăm luni de dimineață, căci Fillmore trebuia să meargă la slujbă. Ne petrecurăm duminica bând și destrăbălându-ne, cu sau fără sculament. În după-amiaza aceea, Collins ne mărturisi că-l bătea gândul să se întoarcă la ferma lui din Idaho. Nu mai dăduse pe-acasă de opt ani și voia să mai vadă o dată munții din ținutul natal înainte de a face o nouă călătorie în Orient. Eram într-un bordel și așteptam o fată căreia el îi promisese niște cocaină. Ne-a spus că se săturase până-n gât de Le Havre. Prea mulți vulturi se roteau în jurul gâtului lui. Colac peste pupăză, nevasta lui Jimmie se îndrăgostise de el și-i făcea zile amare cu scenele ei de gelozie, îi făcea scene noapte de noapte. Se potolise de când veniserăm noi, dar ne asigură că starea asta nu va dura. Era geloasă mai cu seamă pe o tânără rusoaică, una care dădea mereu pe la bar când se cherchelea. O scandalagioaică. În plus, mai era îndrăgostit ca un disperat de băiatul ăla despre care ne vorbise în prima zi.

— Un băiat poate să-fi rupă inima, zise el. E atât de dumnezeiește de frumos! Și atât de crud!

Nu ne puturăm stăpâni să nu izbucnim în râs auzindu-l. Totul suna atât de absurd. Dar Collins vorbea serios.

Pe la miezul nopții, eu și Fillmore ne-am dus la culcare. Ni se dăduse o cameră sus, deasupra barului. Era al dracului de înăbușitor înăuntru, nici o adiere. Prin ferestrele deschise îi auzeam pe clienți țipând jos. Gramofonul urla în continuare. Deodată se dezlănțui furtuna, o furtună adevărată. Iar printre bubuiturile tunetelor și rafalelor de vânt ce ne băteau în geam, răzbătea vuietul unei alte furtuni, care făcea ravagii jos, în bar. Părea să se fi dezlănțuit chiar lângă noi și era sinistră. Femeile țipau cât le ținea gura, se auzea zgomot de sticle sparte, de mese răsturnate și bufnetul înfundat, familiar și respingător de trupuri omenești trântite pe podea. Pe la șase, Collins își vârî capul pe ușă. Era palid, fața îi era peticită cu plasturi, iar un braș îi atârna de gât, legat cu o eșarfă. Rânjea, descoperindu-și dinii.

— Exact cum v-am spus, începu el. Astă-noapte s-a dezlănțuit. Ai auzit tămbălăul, nu?

Ne îmbrăcarăm în grabă și ne duserăm jos să ne luăm rămas bun de la Jimmie. Localul era complet distrus, nu mai vedeai o sticlă care să stea în picioare, un scaun care să nu fie rupt. Oglinda și vitrinele erau făcute țândări. Jimmie tocmai își făcea un grog cu ou. În drum spre gară, reconstituirăm întâmplarea. Rusoaica picase după ce noi ne duseserăm clatinându-ne la culcare. Yvette o și făcuse de două parale, fără să aștepte măcar o scuză, începuseră prin a se trage de păr și tocmai atunci își făcuse apariția un zdrahon de suedez care-i răsese rusoaicei un pumn în falcă, s-o trezească la realitate. Asta pusese paie peste foc. Collins vruse să afle ce drept avea matahala aia necioplită să se amestece în treburile altora. Drept răspuns, se

pomenise cu o directă în falcă și se prăbușise rostogolindu-se în celălalt capăt al barului.

— Bine ți-a făcut! uriașe Yvette, prinzând din zbor ocazia să-i trântască rusoaicei o sticlă în cap. În momentul acela, se dezlănțuise furtuna. Timp de câteva minute, barul se preschimbase într-un adevărat infern, toate femeile turbând și grăbindu-se să se folosească și ele de această ocazie pentru răfuieli personale. Nu e nimic mai grozav ca o încăierare în lege la un bar... e atât de ușor să împlânți unuia cuțitul în spate sau să-1 amețești cu o sticlă în cap când zace căzut pe masă. Bietul suedez se băgase într-un viespar. Toți îl urau și, în primul rând, chiar camarazii lui. Voiau să-1 vadă la pământ. Așa că s-au închis ușa, dădură mesele la o parte și făcură astfel, în fața barului, un loc liber unde cei doi adversari să se poată înfrunta în voie. Și se înfruntaseră! Când totul se sfârșise, trebuieră să-1 care pe bietul suedez la spital. Collins scăpase destul de ieftin - doar o încheietură de la mână sucită, câteva degete mutate din loc, nasul plin de sânge și un ochi învinețit. Doar niște zgârieturi, cum zicea el. Dar dacă ajungea vreodată să se angajeze pe același vapor cu el, o să-1 omoare, încă nu terminase cu el. Ne-o promitea.

Dar nici tărașenia de la bar nu se sfârșise cu asta. Yvette se dusesse la alt bar, să-și înece amarul. Fusesse insultată și trebuia să pună punct la toate. Așa că ia un taxi și-i spune șoferului s-o ducă pe o stâncă ce se ridică deasupra mării. O să se sinucidă, asta o să facă. Numai că era atât de beată încât, după ce coborâse bălăbănindu-se din taxi, începuse să se smiorcăie și, înainte ca s-o poată opri cineva, să se dezbrace. Șoferul o adusesse acasă în halul ăsta, pe jumătate goală și, când o văzu Jimmie în ce hal e, se înfurie atât de cumplit, încât înhașă cureaua de ascuțit briciul și o bătu măr, dar ticăloasei îi plăcea, căci tot striga: „Mai bate-mă!” stând în genunchi și cuprin-zându-i picioarele cu brațele. Dar Jimmie se săturase, așa că-i dăduse un picior zdravăn în burtă, de-i tăiasse răsuflarea și poate și ceva din poftele sexuale perverse, strigându-i: „Scroafi bătrână ce-ești!”

Bine că trebuia să plecăm. Orașul arata altfel în lumina crudă a zorilor. Ultimul lucru despre care mai vorbirăm în timp ce așteptam ca trenul să tragă la peron fu Idaho. Toți trei eram americani. Veniserăm din locuri diferite, dar aveam multe lucruri în comun - o groază de lucruri, pot să spun.

Deveniserăm sentimentali, așa cum se întâmplă cu americanii când trebuie să se despartă. Ne idiotizam gândindu-ne la vite, oi, spațiile nesfârșite, la locurile unde bărbații sunt bărbați cu adevărat și alte rahaturi de genul ăsta. Dacă, în locul trenului, ar fi tras la peron un vapor, cred că ne-am fi cățarat toți trei pe punte și ne-am fi luat rămas bun de la toate. Numai că, așa cum mi-a fost dat să aflu mai târziu, Collins n-a mai ajuns vreodată în America... iar Fillmore, ei, i-a venit și lui timpul să-și primească pedeapsa și încă într-un fel cum nici unul dintre noi nu și-ar fi putut închipui. E bine să ții America așa, mereu în fundal, ca pe un soi de carte poștală ilustrată la care te uiți în momentele de slăbiciune, în acest fel îți închipui că este mereu acolo, așteptându-te, neschimbată, intactă, un vast spațiu patriotic, cu vite, oi și oameni inimoși gata să dea dracului tot ce râd în fața ochilor, bărbat,

femeie sau animal! America nu există! E doar un nume pe care-1 dai unei idei abstracte...

Parisul este ca o curvă. De la distanță pare răpitoare, abia aștepti s-o strângi în brațe. Iar peste câteva minute te simți pustiit și dezgustat de tine însuți. Ai impresia că ai fost dus de nas. M-am întors la Paris cu ceva bani, câteva sute de franci pe care Collins mi-i vârase în buzunar tocmai când mă urcam în tren. Îmi ajungeau ca să-mi iau o cameră și pentru o săptămână de mâncat pe săturate. De mai mulți ani n-avusesem atâția bani asupra mea. Mă simțeam atât de plin de avânt, de parcă o viață nouă mi se deschidea în față. Voiam să-mi chivernisesc averea, așa că pomii în căutarea unui hotel ieftin, unul de care-mi vorbise mai demult Eugene, situat deasupra unei brutării, pe Rue du Château, imediat după Rue de Vanves. La numai câțiva metri se afla podul ce traversa drumurile cartierului Montparnasse, cartier atât de familiar mie. Puteam obține acolo o cameră pentru o sută de franci pe lună, o camera, bineînțeles, lipsită de cele necesare – n-avea nici măcar o fereastră – și poate c-aș fi luat-o, ca să am un adăpost sigur în caz de nevoie, dacă n-ar fi avut inconvenientul că, pentru a intra, eram nevoit să trec întâi prin camera unui orb. Ideea că va trebui să trec seară de seară prin camera lui avu asupra mea un efect deprimant. Hotărâi să caut altă camera, aiurea. Mă dusei pe Rue Cels, chiar în spatele cimitirului, și examinai un soi de cursă de șobolani, cu balcoane dispuse în jurul curții. De-a lungul balcoanelor de la primul etaj erau înșirate colivii cu păsărele. Era rară îndoială o priveliște reconfortantă, dar mi se păru că totul seamănă cu o cameră banală de spital. Nici proprietarul nu mi se păru în regulă. Mă hotărâi să aștept să vină noaptea, să caut mai cu grijă și să-mi găsesc un colș plăcut pe o strădușă liniștită.

Cheltuii cincisprezece franci cu cina, de două ori mai-mult decât îmi propusesem. Asta mă făcu atât de nefericit încât renunțai să-mi îngădui huzurul unei cafele, în pofida faptului că începuse să burnițeze. Nu! O să mă mai plimb puțin, apoi mă voi duce la culcare, la o oră rezonabilă. Mă și simțeam un nenorocit pentru faptul că eram nevoit să-mi menajez astfel resursele financiare. N-o făcusem în viața mea, nu-mi era în fire.

Până la urmă, încep să plouă cu găleata. Eram mulțumit. Asta îmi oferea un motiv scuzabil pentru a mă refugia undeva și a-mi întinde puțin picioarele. Era încă prea devreme ca să mă duc la culcare. Grăbii pasul, revenind spre Boulevard Raspail.

Deodată, văzui că o femeie se apropie de mine și mă abordează, sub sfichiuirile polii. Mă întreabă cât e ceasul, îi răspund că n-am ceas. Și atunci ea izbucnește, exact în acești termeni:

— O, bunul meu domn, vorbești cumva englezește? Eu răspund dând afirmativ din cap. Ploaia începea acum să cadă în șuvoaie.

— Domnule dragă, poate aveți inima atât de bună ca să mă duceți la o cafea. Plouă așa de tare și eu n-am bani să stau undeva. Scuzați-mă, bunul meu domn, dar păreți atât de cumsecade... mi-am dat imediat seama că sunteți englez.

Și, rostind aceste cuvinte, buzele ei schițează un zâmbet straniu și pe jumătate dement.

— Poate îmi puteți da un mic sfat, scumpul meu domn... Sunt singură pe lume... Doamne, e groaznic să n-ai bani! Aceste „domnule dragă” și „bunul meu domn” și „scumpul meu domn” mă făcură aproape să izbucnesc într-un râs isteric. O deplângeam și totuși nu mă puteam stăpâni să nu râd. Izbucnii în râs. Îi rasei în față. Și atunci începu și ea să râdă, un râs ciudat, cu accente extrem de stridente, un râs smintit, izbucnire în cascade ale unui râs cu totul neașteptat. O luai de braș și nu făcurăm decât un salt până la cafeneaua cea mai apropiată, încă mai chicotea când intrarăm în bistro.

— Scumpul și bunul meu domn, începu ea din nou, poate credeți că nu vă spun adevărul. Sunt o fată cinstită... provin dintr-o familie bună. Doar că (și aici schișă iarăși acel zâmbet palid, forțat), doar că sunt într-o situație atât de nenorocită încât nu-mi pot permite să stau undeva jos. Auzind-o, izbucnii iar în râs. Nu mă puteam stăpâni; frazele pe care le folosea, accentul acela ciudat, pălăria aiurită pe care o purta, zâmbetul ăla smintit...

— Ascultă, o întrerupsei eu, de ce naționalitate ești?

— Sunt englezoaică, îmi răspunse ea. Adică m-am născut în Polonia, dar tatăl meu e irlandez.

— Și asta te face pe dumneata englezoaică?

— Da, răspunse ea și începu să chicotească iar, stingherită, făcând un pic pe sfioasa.

— Știi cumva un hotel drăguș unde m-ai putea duce?

Îi pusesem întrebarea asta nu pentru că aș fi intenționat să mă duc cu ea, ci numai pentru a o scuti de preliminariile obișnuite.

— Oh, scumpul meu domn, protestă ea, de parcă făcusem cea mai cumplită greșală, sunt sigură că nu la așa ceva vă gândiți. Eu nu sunt genul ăsta de fată. Ați glumit doar, râd eu. N-as fi avut curajul să-i vorbesc unui franțuz cum v-am vorbit dumneavoastră. Țștia te jignesc de cum dau cu ochii de tine.

Turui, câtva timp, pe același ton. Voiam să scap de ea. Dar ea nu voia să fie lăsată singura. Se temea, actele ei nu erau în ordine. N-aș fi așa de drăguș s-o duc la hotel? Poate că aș putea să-i „împrumut” cincisprezece sau douăzeci de franci, ca să-1 liniștească pe patron? O condusei până la hotelul unde spunea că stă și-i vârâi în mână o bancnotă de cincizeci de franci. Ori era șireată, ori cu adevărat inocentă – uneori îți vine greu să spui dar, oricum, voia s-o aștept până se duce la bistro s-o schimbe. Când îi spusei că nu e nevoie, îmi luă mâna, și-o duse la gură și mi-o sărută. Un gest absolut spontan. Eram stupefiat. Mă simțeam gata să-i ofer tot ce aveam. Zău că mă atinsese la sentiment acest mic gest nebunesc. Mă gândeam, în sinea mea, că e bine să fii bogat din când în când, numai ca să trăiești o emoție ca asta. Totuși, nu-mi pierdui capul. Cincizeci de franci! Destui bani făcuți praf într-o noapte ploioasă. Când mă îndepărtai de ea, îmi făcu semne de rămas bun cu bonețica aia caraghioasă a ei pe care nu știa cum s-o poarte. Parcă eram niște vechi tovarăși de joacă. Mă simțeam tâmpit și beat. „Scumpul și bunul

meu domn. arătați atât de cumsecade. sunteți atât de bun. etc. etc". Mă simțeam ca un sfânt.

Când te simți plin de tine și mulțumit sufletește nu e chiar așa de ușor să te duci la culcare. Te simți parcă dator să te răsplătești pentru asemenea accese de bunătate. Trecând pe lângă "Jungle", aruncaii o privire spre ringul de dans, femei cu spatele gol și șiraguri de perle strângându-le de gât

— sau cam așa arătau - îmi ațâțau privirea cu cururile lor apetisante. M-am dus așadar la bar și-am comandat o cupă de șampanie. Când muzica se opri, o blondă frumoasă - părea să fie norvegiană -veni și se așeză lângă mine. Nu erau decât vreo șase perechi în local, probabil că toată lumea dansase laolaltă. Mai comandai o cupă de șampanie ca nu cumva să-mi slăbească curajul.

Când mă ridicai ca să mă duc să dansez cu blonda, în ring nu eram decât noi doi. De obicei, în situații de genul ăsta, eram conștient de ce făceam, dar șampania și felul cum ea se crampona de mine, lumina palidă și cele câteva sute de franci din buzunar, care-mi dădeau atâta siguranță, mă rog... Mai făcurăm un tur de dans, un soi de exhibiționism în doi, apoi ne așezarăm să stăm de vorbă. Ea începu să plângă - iată cum a început toată tărașenia. Mă gândeam că poate băuse prea mult, așa că mă prefacui că nici nu observ, între timp, îmi aruncam privirile în jur, căutând o alta din șeptel, care să fie disponibilă. Dar localul era acum pustiu.

Când ești prins într-o cursă, cel mai bun lucru pe care poți să-1 faci e să-ți iei tălpășița. Și pe loc! Dacă nu, ai rupt-o-n fericire. Ceea ce mă reținu, lucru destul de curios, fu ideea că va mai trebui să plătesc un bilet de vestiar. Te lași mereu prins în cursă din pricina unor fleacuri. Motivul pentru care plângea, îmi fu dat să descopăr curând, era că-si pierduse copilul. Nu era norvegiană, era franțuzoaică și, pe deasupra, moașă. O moașă șic, pot să spun, dar cu lacrimile cei șiroiau pe obraz. O întrebai dacă nu i-ar pica bine ceva de Mut, drept care comandă pe loc un whisky și-1 dădu pe gât cât ai clipi.

— Mai vrei unul? o întrebai cu gingășie.

Credea că da, era total dărâmată, într-o stare groaznică de depresiune nervoasă. Credea că i-ar plăcea și un pachet de Camei.

— Nu, stai puțin, se răzgândi ea, mai bine Pall Mall.

la ce vrei, gândeam eu, dar, pentru numele lui Dumnezeu, oprește-te odată din plâns, că mă calci pe nervi. O săltai în picioare, să mai facem un dans. în picioare, părea o cu totul altă femeie. Probabil că suferința te face mai lasciv, habar n-am. O întrebai în șoaptă dacă n-ar fi mai bine s-o luăm din loc.

— Unde? întrebă ea cu vioiciune.

— Păi, oriunde, într-un loc liniștit, unde să putem sta de vorbă.

Mă dusei la toaletă și-mi mai numărai o dată banii. Ascunsei bancnotele de o sută de franci în buzunarul vestei, iar mărunțișul împreună cu o bancnotă de 50 de franci îl lăsaai în buzunarul de la pantaloni. Mă întorsei la bar, hotărât să vorbesc pe șleau.

Îmi ușura mult sarcina, întrucât atacă ea însăși subiectul. Trecea prin mari dificultăți. Nu numai că-si pierduse copilul, dar și mama ei era acasă, bolnavă, foarte bolnavă, și trebuia să plătească doctorul, și să cumpere medicamente, și câte și mai câte. Bineînțeles că nu credeam o iotă din tot ce-mi îndruga. Și, cum tot aveam nevoie de o cameră de hotel pentru o noapte, îi propusei să vină și să rămână cu mine până dimineața. Mă gândeam că așa puteam face niște mici economii. Dar ea nu voia nici în ruptul capului. Mai bine acasă la ea, avea un apartament și, pe deasupra, trebuia să mai aibă grijă de maică-sa. Gândindu-mă bine, îmi ieșea mai ieftin să dorm la ea, așa că mă declarai de acord – și hai s-o roim imediat. Totuși, înainte de a pleca, mi se păru normal să-i spun cum stăteam cu banii, ca să nu ajungem să ne tocim tocmai la sfârșit. Credeam c-o să leșine când îi spusei ce sumă am în buzunar.

— Ei, lasă gluma! exclamă ea.

Se simțea profund jignită. Credeam că va urma o scenă... Dar am rămas netulburat pe poziție.

— Bine, atunci te las, i-am zis. Se vede c-am greșit adresa.

— Chiar c-ai greșit-o! exclamă ea, dar ținându-mă în același timp de mână. Ecoute, cheri... sois raisonnable!

Când o auzii vorbind așa, îmi recâștigai pe deplin încrederea. Știam că ajungea să-i promit un supliment, ca totul să fie O. K.

— Bine, bine, i-am zis cu o oarecare lehamite, am să fiu drăguș cu tine, ai să vezi.

— Așa, deci, m-ai mințit?

— Da, recunoscui eu zâmbind, te-am mințit...

Nici n-apucasem bine să-mi pun pălăria pe cap, că ea și chemase un taxi. O auzii dându-i șoferului o adresă de pe Boulevard de Clichy. Asta era mai mult decât prețul unei camere, mă gândii în sinea mea. Dar mai era timp... mă rog, o să vedem. Nu știu când începuse, dar îmi dădui la un moment dat seama că vorbea ca în delir despre Henri Bordeaux! Nu întâlnisem încă o curvă care să-1 fi cunoscut pe Henri Bordeaux! Dar asta era chiar inspirată. Vorbea atât de frumos, într-o limbă aleasă, era atât de plină de discernământ, încât mă întrebam cât va trebui să-i plătesc. Mi se pare c-am auzit-o spunând, quand il y aura plus de temps". Oricum, ceva cam în genul ăsta. În starea în care mă aflam, o asemenea frază merita o sută de franci. Mă întrebam dacă fraza era a ei sau o luase de la Henri Bordeaux. Puțin contează. Era exact fraza potrivită pentru o cursă în taxi pe sub Montmartre. „Bună seara, mamă, îmi ziceam în gând, fiica dumitale și eu o să avem grijă de dumneata – quand il ny aura plus de temps!" Parcă-mi aduc aminte că voia să-mi arate și diploma ei.

De îndată ce închiserăm ușa în urma noastră, aproape c-o apucară năbădăile. Era ca nebună, își frângea mâinile și adopta poziții în la Sarah Bernhardt, pe jumătate goală și îmboldindu-mă să mă dezbrac mai iute, să fac asta, să fac aia. În sfârșit, când fu goală-puşcă și începu să umble de colocolo cu un combinezon în mână, căutându-și kimonoul, o prinsei și o strânsei puternic la piept. Când îi dădui drumul, avea o mutră speriată.

— Dumnezeule, Dumnezeule mare, exclamă ea, trebuie să mă duc până jos să râd ce face mama! Dacă vrei, poți să faci o baie, cheri. Uite, acolo. Nu lipsesc decât două minute.

La ușă, o cuprinsei din nou în brațe. Eram numai în chiloți și aveam o erecție formidabilă. Nu știu de ce, tot zbuciumul, toată agitația și toată comedia asta nu făceau decât să-mi excite apetitul. Poate că nu făcea decât să coboare și să-și liniștească peștele. Aveam senzația că se întâmplă ceva neobișnuit, un soi de dramă despre care voi citi mâine dimineașă în ziare. Inspectai la repezeală apartamentul. Două camere, baie, mobilate nu fără gust. Destul de cochet. Pe unul din pereți era atârnată diploma: „Clasa întâi”, cum sunt toate. Pe măsuța de toaletă descoperii fotografia unei fetițe cu bucle bogate. Dădui drumul la apă în baie, apoi mă răzgândii. Dacă se întâmplă ceva și sunt găsit în baie... Ideea îmi displăcea, începui să umblu de colo-colo prin camera, simțindu-mă din ce în ce mai stânjenit, pe măsură ce timpul trecea. Când se întoarse, era încă și mai agitată.

— O să moara... o să moara! nu înceta ea să se jefuiască.

O clipă, mă gândii să las totul baltă. Cum dracu' să încaleci o femeie când maică-sa moare cu un etaj mai jos, poate chiar sub această camera? O luai în brațe, jumătate din simpatie, jumătate din dorina de a obține lucrul pentru care venisem aici. Cum stăteam așa, lipiți unul de altul, îmi șopti că avea nevoie imediat de banii pe care i-i promisesem. Erau pentru „maman”. Căcat! Dar n-aveam chef să mă târguiască într-un asemenea moment. Mă dusei la scaunul pe care îmi așezasem hainele și scosei din buzunarul de la vestă un bilet de o sută de franci având grijă să rămân tot timpul cu spatele la ea. Și, ca o precauție în plus, îmi așezai pantalonii de partea patului unde urma să mă întind. Cei o sută de franci n-o mulțumeau chiar pe deplin, dar îmi dădui seama, după protestele ei slabe, că erau de ajuns. Apoi, cu o energie care mă ului, își scoase kimonoul și sări în pat. Abia îmi petrecui brațul în jurul mijlocului ei și o trăsai spre mine, că ea și suci comutatorul, și hopa, un întuneric desăvârșit! Mă îmbrățișa cu patimă și gema de mai mare dragul, așa cum fac toate franțuzoaicele când ești cu ele în pat. Mă excitase la culme cu găselnița asta, stingerea luminii, neobișnuită pentru mine. Mi se părea ceva ireal, dar, în același timp, chestia mă râcu și bănuitor și, de îndată ce putui s-o fac comod, întinsei mâinile ca să verific dacă pantalonii mei erau pe scaun.

Credeam că rezolvasem problema nopții. Patul era cât se poate de confortabil, mai moale decât un pat obișnuit de hotel, iar cearșafurile curate, lucru de care avusesem timp să-mi dau seama. De nu s-ar zvârcoli atâta! Aveam impresia că nu se culcase cu un bărbat de o lună de zile. Eu voiam rămăi prelungesc plăcerea. Pe măsura celor o sută de franci pe care-i și plătisem. Dar ea bălmăjea fel de fel de chestii în limbajul acela de pat care-ți pătrunde în sânge încă și mai repede când totul se petrece în întuneric. Duceam o luptă înverșunată, dar totul era zadarnic câtă vreme ea tot gema și găfâia și mă îndemna:

— Vite, cheri! Vite, cheri! Oh, cest bon! Oh, oh! Vite, vite, cheri! Încercăi să număr de la unu la nu știu cât, dar totul era ca o sirenă de pompieri care se stingea în depărtare.

— Vite, cheri!

Și de data asta, gâfâind, se cutremură atât de tare, încât bum! – și gata. Auzii stelele sunând ca niște clopote, și pa și puși sutei mele de franci și celor cincizeci care se duseseră pe apa sâmbetei mai înainte și despre care uitasem cu desăvârșire, și iată lumina iar aprinsă și, cu aceeași viteză cu care sărise în pat, iat-o și pe ea sărind din pat gemând și guițând ca o scroafa bătrână. Eu rămăsesem întins în pat, pufăind dintr-o țigară, dar cu ochii jalnic ațintiți spre pantalonii mei. Erau groaznic de mototoliți. Peste o clipă ea apărură din nou, strângându-și kimonoul pe lângă trup și-mi spuse, în felul ei agitat, care mă călca pe nervi, să mă simt ca acasă.

— Eu mă duc jos, să râd ce mai face mama, îmi zise. Mais faites comme chez vous, cheri Je reviens tout de mite.

Trecu un sfert de oră și începui să mă simt neliniștit. Mă dusei în cealaltă cameră și citii o scrisoare pe care o găsi pe masă. Nimic interesant, o scrisoare de dragoste. În baie, cercetai toate sticlulele de pe etajera. Avea absolut tot ce-i trebuie unei femei ca să miroasă bine. Speram să revină și să-mi mai dea ceva, măcar pentru alți cincizeci de franci. Dar timpul se țâra încet – și nici urmă de ea. Începui să mă alarmez. Poate că cineva chiar murea jos. Distrat, cred că datorită instinctului de conservare, începui să mă îmbrac, în timp ce-mi prindeam cureaua cu catarama, îmi trecu prin minte ca o străfulgerare faptul că pusese „suta mea de franci în poșetă, în emoția momentului, își aruncase poșeta în dulap, pe raftul de sus. Îmi aminteam perfect cum se ridicase pe vârfuri ca să ajungă la acel raft. N-avui nevoie decât de un minut ca să deschid șifonierul și să-i găsesc poșeta pe pipăite. Era la locul ei. O deschisei grăbit și-mi văzui bancnota de o sută de franci ascunsă cu grijă între compartimentele de mătase, Pusei poșeta exact în locul în care o găsisem, îmi îmbrăcai haina și-mi trăsei pantofii în picioare, apoi ieșii pe palier, ciulind urechile. Nici un zgomot. Numai Dumnezeu știe unde se duse! într-o clipită, mă întorsei la șifonier și-i scotocii în poșetă. Umflai cei o sută de franci și tot mărunțișul pe care-l mai găsi acolo. Apoi, închizând ușa rară zgomot, coborâi scările în vârful picioarelor și, când mă văzui în stradă, o luai la fugă mâncând pământul. La Cafe Bourdon, mă oprii ca să iau o gustărică. Curvele se distrau pe seama unui grăsan care adormise cu nasul în farfurie. Tipul sforăia zdravăn, dar continua să dea din fălci, în local era un vacarm de nedescris. Se striga: „Toți la bord!”, după care urma un concert de furculițe și cuțite lovite de masă. Grăsanul își deschise ochii pentru o clipă, clipi stupid din gene, apoi capul i se rostogoli iarăși pe piept, îmi vârâi suta de franci cu grijă la locul ei, în buzunarul de la vestii, și-mi numărăi mărunțișul. Tămbălăul, din jurul meu se întetea, iar mie îmi venea greu să-mi aduc aminte dacă pe diploma ei scria „Clasa întâi” sau nu. Faptul mă intriga. De maică-sa, mă durea în cot. Speram că dăduse deja ortu' popii! Ar fi fost nostim ca tot ce-mi spusese să fie adevărat. Prea frumos ca să fie adevărat! „Vite, cheri. vite, vite!” Și idioata aialaltă, cu „bunul meu

domn” și „arătați atât de cumsecade” ale ei! Mă întrebam dacă-și luase cu adevărat o cameră la hotelul în fața căruia o lăsasem.

Spre sfârșitul verii, Fillmore îmi propuse să stau la el. Locuia într-un atelier-studio spațios care dădea spre cazarma cavaleriștilor, chiar alături de Place Duplex. Ne văzuserăm des după scurta noastră călătorie la Le Havre. Dacă nu era el, nu știu ce s-ar fi ales de mine. Probabil c-aș fi fost mort acum.

— Ti-as fi propus mai demult să stai la mine, îmi zise el, dar n-am putut s-o fac din pricina curviștinei ăleia de Jackie. Nu mai știam cum să scap de ea.

N-am putut să nu zâmbesc. Mereu i se întâmplau chestii de-astea lui Fillmore. Avea geniul de a atrage cățele de pripas. Oricum, Jackie își luase până la urmă tălpășița de bună voie. Se apropia anotimpul ploilor, cu interminabilele și lugubrele sale perioade de ceașă deasă și de averse din senin care te pătrund până-n măduva oaselor și te fac să te simți nenorocit. Ce oraș execrabil este Parisul iarna! O climă care-ți roade sufletul și te lasă pustiu ca întinsa coastă a Labradorului. Remarcai cu oarecare îngrijorare că singura sursă de căldură era soba din atelier. Oricum, era încă destul de confortabil. Iar de la fereastra, priveliștea era superbă.

Dimineața, Fillmore mă zgâlțâia rară menajamente și-mi lăsa un bilet de zece franci pe noptiera. Drept care, îndată ce pleca, eu mă întorceam pe partea cealaltă, să mai trag un pui de somn. Uneori, rămâneam în pat până la prânz. Nimic nu mă presa, trebuia doar să-mi termin cartea, dar asta nu mă neliniștea prea mult, întrucât eram convins de pe acum că nimeni nu mi-ar fi acceptat-o. Totuși, Fillmore era foarte impresionat de ce scriam. Când venea seara acasă, cu o sticlă sub braț, primul lucru pe care-l făcea era să se ducă la masa de scris ca să vadă câte pagini ratasem. La început îmi plăcură aceste accese de entuziasm, dar mai târziu, când inspirația începuse să-mi sece, mă simțeam al dracului de stânjenit când îl vedeam că-și bagă nasul peste tot căutând paginile care era de presupus că trebuiau să curgă din mine ca apa dintr-un robinet. Când n-aveam nimic să-i arat, mă simțeam exact ca o curvă pe care o găzduise la el. Îmi amintesc că obișnuia să spună despre Jackie:

— Totul ar fi fost în regulă cu ea, doar să-mi mai fi dat și câte o bucățică de cur din când în când.

Dacă as fi fost femeie, i-aș fi oferit cu plăcere o bucățică de cur. Mi-ar fi fost mult mai ușor decât să-l alimentez cu paginile pe care le aștepta de la mine.

Oricum, își dădea silința să mă facă să mă simt în largul meu. În casă era totdeauna destulă mâncare și băutură. Din când în când Fillmore ținea morți și să merg cu el la un dancing! Îi plăcea grozav să frecventeze un local cu negri de pe Rue d'Odessa, unde îl aștepta o mulătră trăsnet, care uneori venea cu noi acasă. Singurul lucru care-i dădea bătaie de cap era că nu găsea o franțuzoaică în stare să tragă la măsă. Toate erau prea abstinente pentru gustul lui. Îi plăcea să aducă o femeie la atelier și să dea gata câteva butelci împreună înainte de a trece la treabă, îi mai plăcea să-o facă să creadă că e artist plastic. Cum tipul de la care închinase apartamentul era pictor,

nu-i era deloc greu să creeze această impresie, înșirase prin cameră tablourile găsite în armoire, iar o pânză neterminată o așezase la vedere pe șevalet. Din nefericire, toate erau pictate într-o manieră suprarealistă și impresia pe care o creau era de obicei nefavorabilă, între o curvă, o portăreasă și un ministru, nu e prea mare diferență în ceea ce privește pictura. Fillmore se simți foarte ușurat când Mark Swift începu să ne facă vizite regulate, cu intenția de a-mi face mie portretul. Nutrea o mare admirație pentru Swift. Zicea că e un geniu. Și, cu toate că exista ceva feroce în tot ce se apuca să facă, dacă picta un om sau un obiect pricepea! totuși despre ce era vorba.

La cererea lui Swift, începusem să-mi las barbă. Susținea că forma craniului meu cere neapărat o barbă. Trebuia să-i pozez stând lângă fereastră, cu turnul Eiffel în spatele meu, căci voia și turnul Eiffel în tablou. Și mai voia și mașina de scris tot în tablou, în această perioadă, Kruger prinsese și el obiceiul să ne viziteze. Susținea că Swift n-are habar de pictura, îl exaspera să vadă lucruri care nu respectau proporțiile. Credea, implicit, în legile naturii. Pe Swift îl durea-n cot de natura, voia să picteze doar ceea ce era în capul lui. Oricum, portretul meu făcut de Swift trona acum pe șevalet, și, cu toate că nici o proporție nu era respectată, până și un ministru își dădea seama că era un cap de om, capul unui bărbat cu barbă. Ba portăreasa chiar începu să se arate interesată de tablou. Zicea că asemănarea e izbitoare. Și-i plăcea ideea cu turnul Eiffel ca fundal. O lună și mai bine conviețuirea noastră se desfășură fără probleme deosebite, împrejurimile îmi plăceau, mai ales 222 noaptea, când lugubra lor hidoșenie se făcea simțită din plin. Piațeta, atât de încântătoare și de liniștită în amurg, putea lua aspectul cel mai lugubru și mai sinistru îndată după căderea întunericului. Era zidul acela lung și foarte înalt care acoperea o parte a cazărmilor, lângă care mereu erau doi îndrăgostiți, îmbrățișându-se pe furiș, adesea în ploaie. Era un spectacol deprimant să vezi doi tineri strâns înlănțuiți lângă acest zid de închisoare, sub un bec electric ce împrăstia o lumină spectrală. Parcă ar fi fost surghiuniți dincolo de hotarele lumii acesteia. Și ceea ce se petrecea în curtea cazărmii era deprimant. Când ploua, aveam obiceiul să stau la geam și să contempul activitățile ce se desfășurau jos, ca și cum ar fi fost ceva ce se întâmpla pe o altă planetă. Mi se părea ceva absolut de neînțeles. Totul se petrecea conform unui program prestabilit, dar un program făcut de un nebun. Iată-i acolo, înglodați în noroi, trâmbițele sunând, caii șarjând, totul între patru ziduri. Un simulacru de bătălie. O grămadă de soldați de plumb care n-aveau nici un interes să învețe cum să omoare, cum să-și lustruiască cizmele sau să-și țesale caii. O comedie total ridicolă, care, însă, făcea parte din ordinea lucrurilor. Când n-aveau nimic de făcut, arătau încă și mai ridicol. Se scărpinau, umblau fără rost, cu mâinile în buzunare, se uitau la cer. Iar când își făcea apariția un ofițer, pocneau din călcâie și salutau. Mi se părea că-i o casa de nebuni. Până și caii aveau un aer tâmp. Apoi, din când în când, scoteau tunurile și defilau pe stradă cu mare tâmbalău, iar mulțimea se însirua pe margini căscând gura și admirându-le frumoasele uniforme. Mie totdeauna mi-au făcut

impresia unui corp de armată în retragere. Arătau jigăriți, murdari, resemnați, uniforme erau prea largi, iar toată vioiciunea care le era proprie ca indivizi dispărea cu desăvârșire.

Totuși, când se arata soarele, totul era altfel. Citeai în ochii lor o rază de speranță, pasul le era mai vioi, arătau un pic de entuziasm. Atunci culorile lucrurilor ieșeau grandioase în evidență și remarcăi agitația dezordonată atât de caracteristică francezilor. La bistro-ul din colș pălăvrăgeau veseli stând la un pahar, iar ofițerii păreau mai umani, mai francezi, as putea să spun. Când iese soarele, fiecui locșor din Paris poate arăta frumos. Iar dacă mai există și un bistro cu tenda desfășurată, cu câteva mese pe trotuar și băuturi colorate în pahare, atunci oamenii arată chiar oameni. Și chiar sunt oameni, cei mai grozavi de pe pământ când soarele strălucește! Atât de inteligenți, atât de indolenți, atât de lipsiți de griji! Este o crimă să-i aduni pe acești oameni ca pe o turmă în cazărmi, să-i obligi să facă instrucție, să-i ierarhizezi în soldați de rând, sergenți, colonei și mai știu eu ce. Cum spuneam, conviețuirea noastră se desfășura fără probleme. Din când în când, Carl îmi aducea câte ceva de lucru, articole pe care lui nu-i plăcea să le scrie. Nu mi le plătea decât cu cincizeci de franci bucata, dar erau ușor de scris, întrucât nu aveam decât să consult numerele mai vechi ale ziarului și să actualizez articolele. Oamenii citesc chestii de-astea doar la toaletă sau ca să-și omoare timpul într-o sală de așteptare. Esențialul era să lustruiești bine adjectivele, restul fiind doar o problemă de date și de statistici. Dacă era un articol important, șeful de secție îl semna chiar el. Era o nulitate tipul. Nu vorbea bine nici o limbă, dar știa cum să-ți caute nod în papura. Dacă descoperea vreun paragraf bine scris, exclama:

— Uite, așa mi-ar plăcea mie să scrieți toți. E grozav! Îți dau voie să-1 folosești în cartea ta. Aceste pasaje magnifice erau de obicei luate din enciclopedie sau dintr-un ghid turistic mai vechi. Pe unele, Carl chiar le-a folosit în cartea lui, căci aveau un caracter suprarrealist.

Dar iată că într-o seară, când tocmai mă întorsesem acasă după o mică plimbare, dau să deschid și rîd o femeie țâșnind din dormitor.

— A, dumneata ești scriitorul! exclamă ea rară nici o altă introducere, contemplându-mi barba ca pentru a-și verifica impresia. Vai, ce barbă oribilă! continuă ea apoi. Cred că voi,ăștia de pe-aici, sunteți cam într-o dungă.

Fillmore se țâra în urma ei cu o cuvertură în brațe.

— E o prințesă, mi-o prezentă el plescăind din limbă de parcă tocmai ar fi gustat din niște icre negre.

Amândoi erau îmbrăcați de oraș și nu pricepeam ce voiau cu așternuturile. Apoi, imediat îmi trecu prin minte că Fillmore trebuie s-o fi dus în dormitor ca să-i arate sacul cu rurarie. Totdeauna făcea așa, mai ales cu o Francaise, „N-ai părăluțe, n-ai cămașuțe!” asta scria pe sacul lui cu rufărie și era oricum obsedat de dorina de a-i explica acest moto oricărei femeiuști care venea pe la el. Dar dama asta de acum nu era o Francaise, mă lămurii el imediat. Era o rusoaică și nici mai mult, nici mai puțin decât o prințesă.

Era bucuros și emoționat ca un copil care descoperă o jucărie deosebită.

— Vorbește cinci limbi! o lăudă el, evident copleșit de o asemenea performanță.

— Patru, îl corectă ea prompt.

— Bine, fie și patru... Oricum, e o fată a dracului de deșteaptă. Trebuie s-o auzi vorbind. Prințesa era nervoasă, se tot scărpină la o coapsă și-și freca nasul.

— De ce vrea să-și facă patul chiar acum? întrebă ea brusc, adresându-mi-se mie. Crede că în felul ăsta o să-i cedez? Nu-i decât un copil mare. Se comportă într-un mod rușinos. L-am dus ieri la un restaurant rusesc și a început să danseze ca un negru. (Dădu de câteva ori din fund, ca să-mi arate cum anume dansase.) Și vorbește prea mult. Și prea tare. Și spune o groază de prostii!

Se fâțâia prin cameră examinând tablourile și cărțile, tot timpul cu nasul pe sus, dar scărpinându-se intermitent. Din când în când, vira cu o sută optzeci de grade, ca o navă de război, și slobozea o ploaie de ocări. Fillmore se ținea după ea, cu o sticlă într-o mână și un pahar într-alta.

— Ia nu te mai ține așa după mine! strigă ea. Și ce, n-ai altceva de Mut? Niște șampanie nu puteai să ai în casă? Am nevoie de șampanie! Nervii mei! Ah, nervii!

Fillmore încearcă să-mi șoptească la ureche:

— E actriță... o stea de cinema... un tip i-a dat cu piciorul și nu-și mai poate reveni... Am s-o îmbăt criță!

— Ei, atunci cred că e cazul să plec, tocmai ziceam eu, când prințesa ne întrerupse țipând și bătând din picior:

— Ce tot boscorodiți acolo? Nu vă dați seama că sunteți nepoliticoși? Și dumneata, credeam că mă scoți în oraș, nu? Ți-am spus doar că trebuie să mă îmbăt crișă noaptea asta!

— Da, da, bineînțeles, încuviinșă Fillmore. Plecăm imediat... Să mai dau doar un pahar pe gât.

— Ești un porc! țipă ea. Dar ești și un băiat bun. Doar că vorbești prea tare. Și n-ai maniere! Pot să am încredere în el că se va purta cum trebuie? zise ea, întorcându-se spre mine. Trebuie să mă fac crișă diseară, dar nu vreau ca el să mă facă de rușine. Poate că vin aici, după aceea. As vrea să-ți vorbesc. Pari ceva mai inteligent.

Când plecară, prințesa îmi strânse mâna cordial și promise că va veni într-o zi la masă, „când o să fiu trează”, - zise ea.

— Grozav! exclamai eu. Mai adă o prințesă sau, cel puțin, o contesă. Schimbăm cearșafurile în fiecare sâmbătă.

Pe la trei dimineața, Fillmore intră în casă clătînându-se și singur. Era ca un transatlantic cu toate luminile aprinse și bâjbâia ca un orb, lovind cu bastonul lui crăpat. Toc, toc, toc, de-a lungul drumului vieții...

— Mă duc direct la culcare, îmi zise el trecând pe lângă mine. O să-ți povestesc totul mâine.

Intră în camera lui și dădu cuverturile la o parte, îl auzeam mormăind: „Ce femeie! ce femeie!”. Peste o clipă era iar în camera mea, cu pălăria pe cap și bastonul crăpat în mână.

— Știam că așa o să se întâmple. E nebună de legat! Cotrobăie puțin prin bucătărie și se întoarce cu o sticlă de Anjou. Trebuie să mă scol și să dăm gata sticla împreună.

În măsura în care, din cele spuse de el, pot reconstitui povestea, totul începuse la Rond-Point des Champs-Élysées, unde el se oprise să bea ceva în drum spre casă. Ca de obicei, la ora aceea la teirasse era plină de mușterii. Ea stătea chiar în mijlocul aleii, cu o groază de farfurii în față. Se îmbăta de una singura, liniștită, când Fillmore îi întâlnește privirea.

— Sunt criță, chicotise ea, n-ai vrea să-mi ții companie?

Apoi, ca și când ar fi fost lucrul cel mai firesc de pe lume, începuse să-i debiteze povestea cu producătorul de filme, cum o dăduse afară și cum ea se aruncase în Sena, și bla, bla, bla. Nu-și mai amintea de pe ce pod se aruncase, ci doar că era o groază de lume pe mal când o scosese din apă. De altfel, ea nici nu vedea ce importanță putea să aibă faptul că se aruncase de pe podul cutare sau cutare. De ce să-i pună cineva întrebări atât de stupide? Râdea nervos, apoi, brusc, își manifestă dorina de a se duce în altă parte. Voia să danseze. Văzând că el ezită, își deschise poșeta cu un gest impulsiv și scoase un bilet de o sută de franci, în clipa următoare hotărî însă că o sută de franci nu prea ajung.

— Dumneata n-ai bani chiar deloc? îl întrebă.

Nu, n-avea cine știe ce la el, dar avea acasă un carnet de cecuri. Așa că dăduseră o fugă după carnetul de cecuri și, bineînțeles, eu trebuie să nimeresc exact când îi explica chestia „N-ai părăluțe, n-ai cămășuțe”.

În drum spre casă, se opriseră la Poisson d'Or pentru o mică gustare, pe care ea o stropise cu câteva pahare de vodcă. Era în elementul ei acolo, în mijlocul tuturor acelor oameni care-i sărutau mâna și tot murmurau Princesse, Princesse. Așa beată cum era, reușise să-și păstreze demnitatea.

— Nu mai bățâi așa din fund! îi atrăgea ea mereu atenția în timp ce dansau.

Aducând-o la atelier, ideea lui Fillmore fusese aceea de a o reține acolo. Dar cum ea era atât de inteligentă și de excentrică, hotărâse să se supună capriciilor ei și să amâne marele eveniment. Se gândise chiar și la posibilitatea de a mai găsi o prințesă și a le aduce pe amândouă. Seara, când ieșiseră, el fusese cât se poate de bine dispus și pregătit, dacă era-nevoie, să facă praf câteva sute de franci. La urma urmei, nu dai în fiecare zi peste o prințesă.

De data asta, ea îl duse la un alt local, unul unde era încă și mai binecunoscută și unde, zicea ea, n-aveau să întâmpine dificultăți cu încasarea unui cec. Toată lumea era în haine de seară și iarăși se repetară plecăciunile adânci și sărutările de mâini în timp ce chelnerul îi conducea la o masă. În mijlocul unui dans ea părăsește ringul, cu lacrimi în ochi.

— Ce s-a întâmplat? o întrebă el. Cu ce-am mai greșit de data asta?

Și, instinctiv, își duse mâna la spate, temându-se că bățâia iar din fund.

— A, nu s-a întâmplat nimic, îi răspunse ea. N-ai făcut nimic. Hai, vino, ce băiat drăguș ești! Cu aceste cuvinte, îl târăște iar în ring și începe să danseze parcă uitând de sine.

— Dar ce-i cu tine? o întrebă el șoptit.

— Nimic, repetă ea. Am văzut aici pe cineva, asta-i tot. De ce vrei să mă îmbeți? Nu știi că beția mă aduce în pragul nebuniei? zise apoi, cu o subită izbucnire de mânie. Dai cecul? îl întrebă. Trebuie să plecăm de-aici. (Chemă chelnerul și vorbi cu el în șoaptă, pe rusește.) Cecul e în ordine? îl întrebă ea după ce chelnerul se îndepărtase. Așteaptă-mă jos, la garderobă. Trebuie să dau un telefon, mai făcu ea, impulsivă.

După ce chelnerul îi aduse banii, Fillmore coborî domol scările și se duse la garderobă s-o aștepte, începu să se plimbe de colo-colo, fredonând și fluierând în surdină, ba chiar lingându-și buzele cu gândul la excelentul caviar care-l aștepta. Trecură cinci minute. După douăzeci de minute, deveni bănuitor. Garderobiera îi spuse că prințesa plecase de mult. Dădu buzna afara, în fața porții era un negru în livrea, cu un zâmbet larg pe față. Știa cumva încotro o luase prințesa? Negrul zâmbește iar:

— Eu auzit Coupole - asta tot, dom'le. La Coupole, jos, o descoperă stând în fața unui cocktail, cu o expresie visătoare, ca în extaz. Zâmbește când îl vede.

— Frumoasă festă mi-ai jucat, îi reproșa el, lăsându-mă acolo cu buzele umflate! Puteai să-mi spui că nu mă placi.

Se aprinse toată la aceste cuvinte și adoptă o atitudine teatrală. Dar, după un potop de vorbe, începu să ofteze și să scâncească.

— Sunt o nebună, bolborosi ea. și dumneata ești nebun. Vrei să te culci cu mine, iar eu nu vreau să mă culc cu dumneata.

Și începu să delireze iar despre iubitul ei, regizorul de film, pe care-l văzuse pe ringul de dans. Din pricina lui a trebuit să plece de-acolo. Din pricina lui se droga și se îmbăta în fiecare noapte. Din pricina lui se aruncase în Sena. Bălmăji câtva timp despre cât era de nebună, apoi, brusc, îi veni o idee.

— Hai să mergem la Bricktop!

Cunoștea pe cineva acolo... un tip care-i promisese odată o slujbă. Era sigură că o s-o ajute.

— Cam cât o să ne coste? întrebă Fillmore prevăzător. Il asigură pe loc c-o să coste mult.

— Dar, ascultă, dacă mă dud la Bricktop, îți promit că vin acasă cu tine.

Fusese destul de cinstită ca să adauge că avea să-1 coste vreo cinci-șase sute de franci.

— Dar îi merit! Nu știi ce femeie sunt eu. Nu e alta ca mine în tot Parisul...

— Așa-ți închipui tu! (Sângele lui de yankeu se răzvrătea). Mie nu mi se pare deloc. Mie nu mi se pare că ai fi cine știe ce. Nu ești decât o biată ștoarfă sărită de pe fix. Zău dacă n-aș prefera să-i dau cincizeci de franci unei franțuzoaice amărâte. Măcar de la astea obțin ceva în schimb.

Mai să iasă prin tavan când îl auzi vorbind de franțuzoaice.

— Ia nu-mi vorbi mie de pațachinele alea! Le urăsc! Sunt idioate! Sunt nasoale... niște mercenare... niște... Să nu te mai aud pomenindu-mi de ele!

Dar peste o clipă se potoli, începu să-1 ia cu duhul blândeții.

— Dragule, murmură ea, nici nu știi cum arat eu goală. Sunt frumoasă! Fillmore nu se lăsă impresionat.

— Ești o târfă! îi spuse el pe un ton glacial. Nu mi-ar păsa să cheltuiesc câteva sute de franci cu tine, dar ești zuză râu. Nici măcar nu te-ai spălat pe față. Când suflă, pute. Puțin îmi pasă mie că ești prințesă sau nu... N-am nevoie de neamul vostru de rusoaice cu curul mare. Mai bine ai ieși în stradă, să faci trotuarul. Nu ești cu nimic mai bună decât ultima franțuzoaică. Nu faci nici cât una dintre ele. Nu mai cheltuiesc un sfanș cu tine. Ar trebui să te duci în America. Acolo-i de tine, lipitoare ce ești! Tirada lui nu păru s-o impresioneze.

— Cred că ți-e puțin cam frică de mine, îi spuse.

— Frică de tine? De tine?

— Nu ești decât un băiețel, continuă ea. N-ai maniere. Când o să mă cunoști mai bine, o să vorbești cu totul altfel... De ce nu te străduiești puțin să te porți drăguș cu mine? Dacă nu vrei să fim noaptea asta împreună, mă rog, treaba ta. Mâine, între cinci și șapte după-amiază, voi fi la Rond-Point. Îmi plăci.

— N-am de gând să mă duc mâine la Rond-Point, și nici într-o altă seară... niciodată. Nu vreau să te mai râd. Am terminat cu tine. O să-mi găsesc eu o franțuzoaică minionă și drăguță. Și mai du-te dracului!

Se uită la el și zâmbi a lehamite.

— Așa vorbești acum. Dar așteaptă. Așteaptă până o să te culci cu mine. Habar n-ai ce corp frumos am. Crezi că franțuzoaicele știu să facă dragoste... Așteaptă și-ai să vezi. O să te fac să fii nebun după mine. Îmi plăci. Numai că ești necivilizat. Nu ești decât un băiețel. Vorbești prea mult.

— Zău că ești zuză, repetă Fillmore. Nu m-aș îndrăgosti de tine nici de-ai fi ultima femeie de pe pământ. Du-te acasă și spală-te pe față.

Și plecă fără să achite nota.

Totuși, peste câteva zile, prințesa se instalase la noi. Era chiar prințesă, de asta eram absolut siguri. Dar avea blenoragie. Oricum, viața noastră în trei nu era plictisitoare. Fillmore avea bronșită, prințesa, cum am mai spus, avea blenoragie, iar eu, hemoroizi. Tocmai schimbasesem sase sticle la acea epicerie rusească de peste drum. Nici un strop nu cursese în gătlejul meu. Nici tu carne, nici tu vin, nici tu vânat, nici tu femei. Numai fructe și ulei de parafină, picături de arnică și unguent cu adrenalină. și nici un scaun destul de confortabil în toată casa. Chiar și în clipa asta, uitându-mă la prințesă, stau proptit ca un pasă. Pasa! Asta-mi aduce aminte de numele ei: o cheamă Mașa. Nu mi se pare un nume tocmai aristocratic. Mă face să mă gândesc la Cadavrul viu.

La început, mă temusem că acest menage ă trois va fi stânjenitor pentru toți. Dar nici vorbă. Când o văzusem mutându-se aici, crezusem că-am rupt-o iar în fericire, că va trebui să-mi găsesc o altă locuință, dar Fillmore îmi dăduse de înțeles că o va ține aici doar până se va pune pe picioare. Cu o femeie ca ea, nu-mi puteam da seama ce putea să însemne o expresie ca asta. Mie mi se păruse că stătuse în cap toată viața. Zicea că revoluția o alungase din Rusia, dar sunt sigur că, dacă nu era revoluția, ar fi alungat-o

altceva. Are impresia că este o mare actriță. Nu-i contraziceam niciodată afirmațiile, căci ar fi însemnat să ne pierdem timpul de pomană. Fillmore o găsește amuzantă. Dimineața, când pleacă el la slujbă, lasă zece franci pe perna ei și zece pe a mea. Seara ne ducem la restaurantul rusesc din apropiere. Sunt o groază de ruși prin împrejurimi și Masa chiar găsisese pe unii care să-i acorde un mic credit. Bineînțeles că zece franci pe zi nu înseamnă nimic pentru o prințesă. Din când în când pofteste caviar și șampanie și are nevoie de o nouă garderobă, ca să-și găsească iar ceva de lucru în cinematografie. Acum n-are altceva de făcut decât să-si omoare vremea. Și ia proporții.

Azi-dimineașă am tras o spaimă de groază. După ce mă spălaser pe ochi, luasem din greșeală prosopul ei. Pare imposibil s-o obișnuim să-1 agate într-un cui anume. Când am muștrat-o pentru asta, mi-a răspuns:

— Dragule, dacă din asta se poate orbi, eu aș fi fost oarbă de ani de zile.

Apoi mai e și chestia cu toaleta, pe care suntem nevoiți s-o folosim în comun, încerc să-i vorbesc pe un ton patern despre scaunul de la toaletă.

— la mai taci, îmi răspunde ea. Dacă ți-i chiar așa de frică, o să mă duc la o cafenea. Încercasem s-o lămuresc că nu e nevoie, că trebuie doar respectate niște reguli cât se poate de simple.

— Haide, haide! răspunse ea, dacă o iei așa, n-o să mă mai așez, am să stau în picioare.

Toate merg pe dos de când stă aici. Întâi nu voise să cedeze pe motivul că era la ciclu. Opt zile a durat! Începeam s-o bănuim că se preface. Dar nu, nu se prefăcea, într-o zi, când m-am uitat să fac puțină ordine prin apartament, am descoperit sub pat niște somoioage de vată. Erau pătate cu sânge. Ea aruncă totul sub pat: coji de portocale, pachete de vată, dopuri, sticle goale, foarfeci, prezervative folosite, cărți, perne. Nu face patul decât când se duce la culcare. Majoritatea timpului și-o petrece în pat, citindu-și ziarele ei rusești.

— Dragule, îmi spune ea, dacă n-ar trebui să mă duc să-mi cumpăr ziarele, nu m-aș da jos din pat nici o clipă.

Bineînțeles că așa era! Doar ziare rusești peste tot. Nici o bucată de hârtie igienică, nimic decât ziare rusești cu care să te ștergi la cur.

Totuși, revenind la idiosincraziile ei, trecuse de ciclu, se odihni cum trebuie, mai pusese un rând de șunci pe mijloc și tot nu vrusese să cedeze. Acum pretindea că nu-i plăceau decât femeile, înainte de a accepta un bărbat, trebuia să fie stimulată cum trebuie. Voia s-o ducem la o casă din acelea unde femeile se împreunează cu câini. Sau, și mai bine, la Leda și lebăda: fâlfâirea aripilor

0 excita extraordinar.

Într-o seara, ca s-o punem la încercare, o însoțirăm la un stabiliment indicat de ea. Dar, înainte de a face aranjamentele cu matroana, un englez beat, care stătea la o masă alăturată, intră în vorbă cu noi. Fusese sus de două ori deja, dar voia să mai încerce o dată. N-avea decât douăzeci de franci în buzunar și, cum nu știa o boabă franțuzește, voia să-1 ajutăm să

ducă tratative cu fata pe care pusese ochii. Se întâmplase ca fata să fie o negresă vânjoasă din Martinica, frumoasă ca o pantera. Și, pe deasupra, avea și o fire încântătoare. Ca să-1 accepte pe englez pentru douăzeci de franci, Fillmore a trebuit să-i promită că o ia și el îndată ce termină ea treaba cu englezul. Prințesa se tot uita la noi, auzise tot ce discutaserăm, și deodată izbucni furioasă. Se simțea profund jignită.

— Bine, bine, îi zise Fillmore, voiai să te exciți. Poți să te exciți uitându-te cum dau eu din fund. Dar ea nu voia să se uite la el, voia lebăda.

— Rahat! exclamase el. Fac și eu cât un lebădoi, și duminica și în cursul săptămânii, ba poate că-s chiar mai bun.

Și astfel, după ce se tot ciorovăiră, ca s-o potolim, furăm nevoiți să-i chemăm una din fete și să le lăsăm să se pipăie reciproc... Când Fillmore se întoarse cu negresa, aceasta avea ochii în flăcări, înțelesei din felul cum o privea că-1 dăduse gata și mi se stârni și mie pofta. Fillmore trebuie să-si fi dat seama ce simțeam și ce însemna pentru un bărbat să stea doar și să privească tot timpul, căci scoase din buzunar un bilet de o sută de franci și, trântindu-i pe masă, îmi zise:

— Hai, bătrâne, poate că ai mai multă nevoie ca noi toți de o futelniță. Ia banii ăștia și alege-ți ce fată vrei.

Într-un fel, gestul acesta mă făcu să-1 îndrăgesc mai mult decât tot ceea ce făcuse pentru mine până atunci. Și făcuse extrem de mult. Acceptai banii în spiritul în care-mi fuseseră dăruiți și-i făcui negresei semn să se pregătească pentru încă un număr. Se pare că asta o scoase pe prințesă din sărite mai mult decât orice altceva. Voia să știe dacă, în tot stabilimentul ăsta, nu se afla altă fată mai bună pentru noi decât negresa asta. I-am răspuns printr-un NU răspicat. Chiar așa și era. Negresa era regina haremului. Doar te uitai la ea și aveai o erecție. Ochii parcă îi pluteau în spermă. Era beată de plăcerea de a fi atât de dorită. Nici nu mai putea merge drept. Cel puțin așa mi se păru mie. Urcând în spatele ei scările înguste în spirală, nu mă putui abține să nu-i vâr mâna între picioare. Ne continuarm drumul așa, ea zâmbindu-mi fericită și mișcând din cur când o gâdilam prea tare.

Oricum, fu o seară cât se poate de reușită. Toată lumea era mulțumită. Mașa părea și ea în toane bune. Și astfel, în seara următoare, după ce Mașa își luase porția de șampanie și icre negre, după ce ne povestise încă un capitol din istoria vieții ei, Fillmore o atacă direct. Părea că, în sfârșit, își va primi răsplata. Mașa nu mai opunea nici o rezistență. Stătea întinsă, cu picioarele desfăcute și-

1 lăsa s-o tot pipăie și apoi, tocmai când se urca pe ea, tocmai când să i-o bage, iată că-i aduse la cunoștință, pe un ton nonșalant, că are blenoragie. Fillmore se prăbuși ca un butuc. Il auzii scotocind prin bucătărie în căutarea săpunului negru de care se folosea în asemenea ocazii și peste câteva clipe era în patul meu, cu un prosop în mână și zicându-mi:

— Poți să-ți închipui una ca asta? Curva asta de prințesă are blenoragie!

Părea înspăimântat, în timpul acesta, prințesa ronțăia un măr și cerea să i se aducă ziarele ei rusești. Pentru ea, totul era doar o glumă bună.

— Există lucruri și mai rele pe lume, ne spuse ea stânci întinsă în pat și vorbindu-ne prin ușa deschisă.

Până la urmă, Fillmore luă și el în glumă întâmplarea și, destupând o altă sticlă de vin de Anjou, își umplu un pahar și-l dădu pe gât. Era abia unu după miezul nopții, așa că mai stătu câțva timp de vorbă cu mine. N-avea să se dea el bătut pentru atâta lucru, bineînțeles, trebuia să fie prevăzător... mai era și chestia cu blenoragia aia veche de la Le Havre. Nu-si putea aduce aminte cum se procopsise cu ea. Uneori, când se îmbăta, uita să se spele. Nu era ceva chiar atât de înfiorător, dar nu știai niciodată cum putea să evolueze în timp. Nu voia nici în ruptul capului să accepte masaj la prostată. Nici gând. Prima blenoragie o avusese la colegiu. Nu știa dacă fata i-o dăduse lui sau el fetei. Se întâmplau atâtea lucruri nostime în campus, că nu mai știai pe cine să crezi. Aproape fiecare studentă rămăsese borțoasă mai devreme sau mai târziu. Erau prea ignorante, toantele... chiar și profii erau niște ignoranți. Unul dintre profi se castrase, așa se zvonise...

Oricum, era hotărât ca noaptea următoare să riște, fie ce-o fi, cu un prezervativ. Riscul nu-i prea mare - doar dacă se sparge, își cumpăraseră niște prezervative speciale „solzi de peste”, cele mai rezistente, mă asigură el. Dar nu i-a mers nici așa. Mașa o avea prea îngustă.

— Ce naiba! exclamase, doar nu sunt cătuși de puțin anormal! Cum îți explici chestia asta? Cineva a putut-o pătrunde numai ca să-i dea blenoragia asta. Trebuie să-o fi avut anormal de subțire. Neizbutind cu nici un chip să-și facă mendrele, se dădu bătut. Acum zac în pat unul lângă altul, ca un frate cu sora lui, bântuiți de vise incestuoase. O aud pe Mașa filozofând cu voce tare, în genul ei:

— La noi, în Rusia, se întâmplă destul de des ca un bărbat să doarmă în pat cu o femeie, rară să se atingă de ea. Pot să stea așa săptămâni întregi și nici să nu se gândească la așa ceva. Până când, deodată, paf! O înșfacă și paf, paf! După aia, e paf, paf, paf!

Acum, toate eforturile sunt concentrate în jurul ideii de a o aduce pe Mașa în formă. Fillmore crede că dacă o vindecă de blenoragie e posibil să i-o mai lărgască. O idee ciudată. Așa că i-a cumpărat un irigator, o provizie de hipermanganat, o pară pentru instalații uretrale și fel și fel de alte mărunțișuri pe care i le recomandase un doctor ungar, un șarlatan care provoca avorturi pe lângă Place d'Aligre. Se pare că șeful lui o lăsase borțoasă cândva pe o fată de șaisprezece ani și că acesta i-l recomandase pe doctorul respectiv. Mai târziu, același șef se procopsise cu un sancru de toată frumusețea și hai iar la doctorul ungar. Așa se înjgheabă prietenii la Paris - niște prietenii genito-urinare. Oricum, sub supravegherea noastră strictă, Mașa a început să se îngrijească. Noaptea trecută, de exemplu, am trecut toți trei printr-o stare de alarmă, își vârâse un tubuleș și nu mai găsea șnurul legat de el.

— Sfinte Doamne! urla ea. Unde-i afurisitul ăla de șnur? Vai de mine, nu mai găsesc șnurulețul!

— Te-ai uitat sub pat? o întrebă Fillmore. Până la urmă se mai potoli. Dar numai pentru câteva minute, căci izbucni brusc:

— Aoleu, uite că iar sângerez! Mi s-a terminat ciclul și uite că mai picură sânge. Trebuie să fie din pricina șampaniei ăleia ordinare pe care mi-o cumperi. Ce naiba, vreți să sângerez așa până mor?! Apare într-un kimono și cu un prosop între picioare, încercând să aibă un aer demn, ca de obicei.

— Asta e viața mea acum, continuă ea. M-am neurastenizat. Umblu toată ziua brambura, iar seara mă îmbăt. Când am venit la Paris, eram încă o copilă nevinovată, îi citeam numai pe Villon și Baudelaire. Dar, cum pe atunci aveam 300.000 de franci elvețieni în bancă, muream să mă distrez, căci în Rusia totdeauna au fost foarte severi cu mine. Și eram chiar mai frumoasă decât acum. TOi bărbații erau la picioarele mele. (Ajunsă aici, arată cu degetul spre stratul de grăsime ce i se formase în jurul pântecelui). Să nu vă închipuiți că aveam burta asta când am venit aici... Am facut-o din pricina otrăvurilor pe care mi le-au dat de Mut... acele aperitifs oribile pe care francezii sunt așa de nebuni ca să le consume... Apoi l-am întâlnit pe regizorul meu de filme, care voia să-mi dea un rol. Zicea că sunt cea mai minunată făptură din lume și mă implora în fiecare noapte să mă culc cu el. Nu eram decât o virgină tâmpită și într-o noapte l-am lăsat să mă violeze. Voiam să devin o mare actrișă și nu știam că el era plin de otravă. Așa că mi-a dat blenoragia asta și tot ce vreau eu acum e să i-o dau înapoi. El e de vină că m-am sinucis aruncându-mă în Sena... De ce râdeți? Ce, nu credeți că m-am sinucis? Pot să vă arat ziarele. poza mea e peste tot... într-o zi, o să vă arat ziarele rusești. au scris grozav despre mine... Dar, scumpule, știi foarte bine că mai întâi îmi trebuie o rochie notó. Nu-l pot da gata pe omul ăsta cu zdrențele pe care le port acum. Pe deasupra, îi mai datorez croitoresei mele 12.000 de franci... După asta, începu o lungă povestire despre o moștenire în posesia căreia trebuie să intre. Avea un avocat tânăr, un franțuz, cam timid se pare, și ăsta se străduia să-i recâștige moștenirea. Din când în când, îi mai dădea vreo sută de franci în contul moștenirii.

— E zgârcit, ca toți franțujii, zice ea. Iar eu eram așa de frumoasă că nu-și mai putea lua ochii de la mine. Tot timpul mă implora să mă culc cu el. Ajunsesem atât de sâstisită de rugămintile lui încât, într-o noapte, am zis da, numai ca să-l mai potolesc și să nu pierd suta de franci pe care mi-o dădea din când în când. (Se opri o clipă și izbucni într-un râs isteric.) Mam, mam, contintó ea apoi, e greu să descrii în cuvinte ce pocinog a pățit, într-o zi mă cheamă la telefon și-mi spune: „Trebuie să te văd urgent... e ceva foarte important”. Când ne-am văzut, mi-a arătat o hârtie de la un doctor... avea gonoree! Și i-am râs în obraz... De unde să știu că mai am încă blenoragie? Ai vrut să-mi vii tu de hac și ți-am venit eu! Chestia asta l-a potolit definitiv. Uite-asa se petrec lucrurile în viață. Nu bănuiești nimic – și, deodată, paf, paf, paf! Era așa de tâmpit încât, după aceea, s-a îndrăgostit iar de mine. M-a rugat doar să nu umblu toată noaptea lelea prin Montparnasse bând și făcând amor cu fel de fel de bărbați. Zicea că-l înnebunesc. Voia să mă ia de nevastă. Dar familia lui, de cum a aflat despre mine, l-a convins să plece în Indochina.

De la avocatei, Mașa trecu foarte calmă la ce i se întâmplase cu o lesbiană.

— E nostim de tot, dragă, cum m-a agățat într-o noapte. Eram la „Fetichă”, beată ca de obicei. M-a trambalat dintr-un local într-altul și m-a pipăit toată noaptea, pe sub mató, până n-am mai putut rezista. Apoi m-a dus în apartamentul ei și acolo, pentru două sute de franci, am lăsat-o să mi-o mozolească după pofta inimii. Voia să rămân să locuiesc la ea, dar n-aveam chef să las să mi-o sugă noapte de noapte... te vlăgăiește de tot. Și apoi, pot să vă spun că lesbienele nu mă mai interesează așa de mult ca înainte. Prefer să mă culc cu un bărbat, chiar dacă mă doare. Dar mă excit foarte tare, nu mă mai pot opri... de trei, patru, cinci ori, uite-asa! Paf, paf, paf! Apoi sângerez și asta e foarte rău pentru mine, căci sunt cam anemică. Așa că vă dați seama că, din când în când, trebuie să mă las mozolită de o lesbiană... Când vremea se răci, prințesa dispăru. Viața devenise mai incomodă doar cu sobița aia din atelier. Dormitorul era o ghețarie și bucătăria la fel. Era un spațiu mic în jurul sobiței unde era într-adevăr cald. Mașa își găsise un sculptor, un sculptor castrat. Ne vorbise de el mai înainte de a pleca. Peste câteva zile își manifestase dorința de a reveni la noi, dar Fillmore nici nu vru să audă. Se plângea că sculptorul o ținea trează toată noaptea, sărutându-ne conținut. Și-apoi, nu avea apă caldă pentru duș. Până la urmă, ajunsese și ea la concluzia că era mai bine să nu vină înapoi.

— Nu mai vreau să stau cu sfeșnicul ăla lângă mine, zise ea. Mereu sfeșnicul ăla... mă aducea într-o stare de nervi. Dacă ai fi fost pederast, aș fi rămas cu tine.

După plecarea Masei, începurăm să ne petrecem altfel serile. Adesea stăteam timp îndelungat în jurul focului și beam groguri fierbinți, discutând despre viața de-acolo, din Statele Unite. Vorbeam de parcă ne-am aștepta să nu ne mai întorcem niciodată acolo. Fillmore avea o hartă a New York-ului, pe care o agățase pe perete. Petreceam seri întregi vorbind despre valorile relative ale Parisului și New York-ului. Inevitabil, conversația noastră aluneca totdeauna spre Whitman, unica Bgură pe care a produs-o America pe parcursul scurtei ei vieți. Prin Whitman, întreaga scenă americană prinde viață; trecutul și viitorul, nașterea și moartea ei. Whitman a exprimat tot ce are o oarecare valoare în America și nu mai e nimic de adăugat. Viitorul aparține mașinilor, roboților. Era poetul Trupului și al Sufletului, Whitman. Primul și ultimul poet. E aproape indescifrabil astăzi, un monument acoperit de hieroglife fruste, pentru care nu există cheie. Pare straniu să-i pomenești numele în Europa. Căci nu există echivalent în limbile europene pentru spiritul pe care el l-a immortalizat. Europa e saturată de artă, solul ei e plin de oseminte, muzeele ei pocnesc de comori jefuite, dar ceea ce Europa n-a avut niciodată a fost un spirit sănătos, liber, ceea ce se poate numi un OM. Goethe i-ar fi întrucâtva apropiat, dar Goethe era un pedant în comparație cu el. Goethe era un cetățean respectabil, un pedant, un pisălog, un spirit universal, dar purtând semnul fabricației germane, un vultur bicefal. Seninătatea lui Goethe, calmul, atitudinea olimpică nu sunt altceva decât stupoarea somnoroasă a unei zeități burgheze germane. Goethe era un sfârșit a ceva, Whitman este un început.

După o discuție de acest gen, mă îmbrăcam pentru o scurtă plimbare, înfășurat într-un pulovăr, un pardesiu de primăvară de-al lui Fillmore și o pelerină pe deasupra. Era un frig căinos, jilav, împotriva căruia nu există altă protecție decât un spirit solid. Se zice că America ar fi o țară a extremelor și este adevărat că termometrul înregistrează grade în minus necunoscute aici. Dar frigul iernii pariziene e necunoscut în America întrucât este un frig psihologic, atât lăuntric, cât și exterior. Dacă nu îngheașă niciodată, apoi nu există nici dezgheț. Așa cum oamenii au învățat să se apere împotriva invaziei asupra vieții lor particulare prin ziduri înalte, zăvoare și jaluzele, portărese cărcotașe, jechoase și spurcate la gura, tot așa au învățat să se apere de frigul și dogoarea unui climat viguros și înviorător. S-au întărit. Cuvântul de ordine este apărare. Apărare și securitate. Ca să poată putrezi confortabil, într-o noapte jilavă de iarnă nu este nevoie să te uiți pe hartă ca să descoperi latitudinea Parisului. E un oraș nordic, un avanpost ridicat peste o mlaștină plină de cranii și oseminte. De-a lungul bulevardelor e o imitație rece și electrică de căldură. Tout Va Bien în raze ultraviolete care-i face pe clienții cafenelelor Dupont să arate ca niște cadavre cangrenate. Tout Va Bien! Acesta este motoul care-i hrănește pe cerșetorii care-si petrec noaptea umblând în sus și în jos sub burnița razelor violete. Oriunde există lumină, există și un pic de căldură. Te încălzești numai uitându-te la ticăloșii ăia grași și siguri de sine care-si beau grogurile fierbinți și la cafelele lor negre aburinde. Unde sunt lumini, acolo se adună oamenii pe trotuare, se bulucesc, își transmit un pic de căldură animală prin rurâria lor de corp murdară și prin răsufliările lor puturoase și încărcate cu blesteme. E posibil ca pe o distanță de opt sau zece blocuri de locuințe să existe o aparență de veselie, după care se recade într-o noapte lugubra, abjectă, o noapte neagră asemănătoare cu grăsimea sleită într-o supieră. Sunt străzi după străzi cu apartamente sordide, cu toate ferestrele închise ermetic, cu toate buticurile de la parter apărate de bare de fier și zăvorâte. "Kilometri și kilometri de închisori de piatră rară cea mai mică licărire de căldură. Câinii și pisicile sunt cu toții înăuntru, împreună cu canarii. Libărcile și ploșnițele sunt și ele încarcerate în deplină siguranță. Tout Va Bien. Dacă n-ai un sfanș în buzunar, ei bine, ia-ți niște ziare vechi și încropește-ți un pat pe treptele vreunei catedrale. Porțile sunt bine ferecate și n-o să fie nici un curent care să te deranjeze. E încă și mai grozav să dormi în fața grilajului de la intrările în stațiile de metrou. Acolo, cel puțin, ai parte și de companie. Uitați-vă la ei, într-o noapte ploioasă, cum stau culcați acolo, țepeni ca niște saltele, bărbați, femei, purici, toți înghesuiți unii într-alții și protejați de ziare împotriva scuipatului și viermilor ce merg fără picioare. Priviți-i sub poduri și sub hangarele piețelor. Remarcați cât arată de prăpădiți în comparație cu legumele proaspete și curate expuse la vedere ca bijuteriile. Până și halcile de carne de cal, vacă sau oaie atârinate de cârlige unsoase sunt mai atrăgătoare. Cel puțin, o să le mâncăm mâine, și chiar și mașele vor fi bune la ceva. Dar cerșetorii ăștia jegosi, dormind în ploaie, la ce sunt buni? Ce bine pot ei să ne facă? Fac doar să ne sângereze inima câteva minute și asta-i tot.

Ei, dar la urma urmei astea nu sunt decât niște gânduri nocturne provocate de o plimbare prin ploaie după două mii de ani de creștinism. Acum cel puțin păsările sunt bine îngrijite, la fel câinii și pisicile. Ori de câte ori trec pe sub fereastra portăresei și suport șocul înghețat al privirii ei, râu că-mi vine un chef nebun să le succesc gâtul tuturor păsărilor de pe lume. Până și în adâncul inimii celei mai înghețate există o picătură, două de dragoste, tocmai cât trebuie ca să hrănească niște păsări.

Totuși, nu-mi pot scoate din cap diferența enormă ce există între idei și viață. E o dislocare permanentă, cu toate că ne străduim să aruncăm peste amândouă un magnific acoperământ. Și nu se potrivește. Ideile trebuie însoțite de acțiune. Dacă nu există sex și vitalitate în ele, nu există nici acțiune. Ideile nu pot exista singure într-un vid spiritual. Ideile sunt legate de viață: idei ale ficatului, idei ale rinichiului, idei interstițiale etc. Dacă nu s-ar fi pus problema decât a unei idei, Copernic ar fi făcut praf macrocosmosul existent, iar Columb ar fi eșuat în marea Sargasselor. Estetica ideii produce ghivece de flori, iar ghivecele de flori le pui pe pervazul de la geam. Dar dacă nu este soare și nu plouă, ce rost mai are să pui florile la geam?

Fillmore e doidora de idei despre aur. „Mitul” aurului, cum îi zice el. Îmi place și mie nițel „mitul” aurului și ideea de aur, dar nu sunt obsedat de subiect și nu râd pentru ce am face ghivece pentru flori, fie ele și din aur. Îmi spune că francezii își tezaurizează aurul în compartimente închise etanș, la mare adâncime sub pământ. Cică au și o mică locomotivă care circulă pe sub aceste bolți, de-a lungul acestor coridoare subpământene. Îmi place la nebunie ideea asta. O liniște adâncă, neîntreruptă, în sânul căreia aurul moțăie la o temperatură de 17 grade și un sfert, îmi mai spune că o armată de oameni care ar lucra timp de patruzeci și sase de zile și treizeci și șapte de ore n-ar ajunge pentru a număra tot aurul îngropat sub Banca Franței și că există o rezervă de dini falși, brățări, verighete etc. Apoi, rezerve de hrană pentru cel puțin optzeci de zile și, deasupra acestor munți de aur, un lac, ca să reziste la șocurile celui mai puternic explozibil. Aurul, susține el, tinde să devină din ce în ce mai invizibil, un mit, și gata cu delapidările! Bravo! Mă întreb ce se va întâmpla cu lumea asta când vom fi îndepărtați de etalonul aur în ce privește ideile, îmbrăcămintea, morala etc. Etalonul aur al iubirii!

Până acum, gândul meu, colaborând cu mine însumi, a fost acela de a mă îndepărta de etalonul de aur al literaturii. Pe scurt, gândul meu era să prezint o resurrecție a emoțiilor, să descriu comportamentul unei ființe omenești în stratosfera ideilor, adică în ghearele delirului. Să zugrăvesc o ființă presocratică, o făptură jumătate țap, jumătate titan. Pe scurt, să clădesc o lume pe baza lui omphalos, nu pe o idee prinsă în cuie de o cruce. Ici și colo ați putut descoperi statui date uitării, oaze încă necultivate, mori de vânt care îi scăpaseră lui Cervantes, râuri curgând în sus, femei cu cinci sau șase țâțe dispuse longitudinal de-a lungul bustului. (Scriindu-i lui Gauguin, Strindberg spunea: *J'ai vu des arbres que ne retrouverait aucun botanniste, des animaux que Cuvier n a jamais soupennes et des hommes que vous seul avezpur creer*). Când Rembrandt a ajuns la apogeu, a fost îngropat cu toate

lingourile lui, cu toată carnea sărată și cu paturile lui mobile. Aurul este un cuvânt nocturn ce ține de spiritul htonian: conține în el mit și visare. Revenim la alchimie, la această falsă înțelepciune alexandrină care a plăsmuit simbolurile noastre umflate cu aer. Adevărata înțelepciune este depozitată în subterane de către avarii științei. Va veni ziua în care se va roti în văzduh cu magicienii: ca să găsim o fărâmbă de minereu va trebui să urcăm la o înălțime de zece mii de picioare cu câteva instrumente – de preferință la o latitudine a ghețurilor – și să luăm legătura prin telepatie cu adâncurile pământului și cu umbrele morților. S-a zis cu Klondike. Gata cu fabuloasele bonanze! Va trebui să învățăm puțin să cântăm și să facem tumbe, să citim semnele zodiacului și să ne cercetăm propriile măruntaie. Va trebui să extragem din nou tot aurul ascuns în zăcămintele subpământene. Tot acest simbolism va trebui să fie extras din nou din măruntaiele omului. Dar, mai întâi, instrumentele trebuie perfecționate. Va trebui să inventăm avioane mai bune, să distingem din ce parte vine sunetul și să nu ne pierdem cumpătul când auzim o explozie sub cur. Și, în al doilea rând, va trebui să ne adaptăm la straturile superioare ale atmosferei, să devenim niște pești cu sânge rece ai văzduhului. Gata cu respectul. Gata cu mila. Gata cu nostalgia. Gata cu istericalele. Mai presus de toate, cum zice Philjppe Datz, „GATA CU DESCURAJAREA!”

Acestea sunt gândurile însorite inspirate de un vermouthe-cassis în Place de la Trinite. Intr-o sâmbătă după-amiază, cu o carte de un „succes ratat” sub braț. Totul plutește într-un muco-puroi divin. Băutura îmi lăsă în gură un gust de buruiănă amară, drojdia mării noastre civilizații occidentale care putrezește acum asemenea unghiilor de la degetele picioarelor sfinților. Femeile defilează, regimente de femei, toate mișcând din cur în fața mea. Claxoanele sună strident și autobuzele suie pe trotuar busculându-se unele pe altele. Garton-ul șterge masa cu o cârpă murdară, în timp ce la patronne gădilă mașina automată de înregistrat cu o voluptate diabolică. Eu arborez un aer absent, abrutizat, vag ca acuitate, ochii mi-s ațintiți spre fundurile ce trec frecându-se de mine. În clopotnița din față, cocosatul bate cu un ciocan de aur și porumbelii scot țipete ascuțite de alarmă. Deschid cartea, cartea despre care Nietzsche spunea că „e cea mai bună carte nemțească ce s-a scris vreodată” și care grăiește: „OAMENII VOR DEVENI MAI DEȘTEPȚI ȘI MAI VICLENI, DAR NICI MAI BUNI, NICI MAI FERICIȚI, NICI MAI PUTERNICI 'ÎN ACȚIUNE – SAU, CEL PUȚIN, NUMAI ÎN ANUMITE EPOCI. PREVĂD UN TIMP CÂND DUMNEZEU NU VA MAI PUTEA AFLA BUCURIE ÎNTRU EL, CI VA DISTRUGE TOATE LUCRURILE ÎN VEDEREA UNEI NOI CREAȚII. SUNT SIGUR CĂ TOTUL ESTE PLĂNUIT PENTRU ACEST SFÂRȘIT ȘI CĂ SUNT ' DE PE ACUM HOTĂRÂTE TIMPUL ȘI CEASUL CÂND, ÎN VIITORUL ÎNDEPĂRTAT, ACEASTĂ REÎNNOIRE VA AVEA LOC, DAR PÂNĂ ATUNCI VA MAI TRECE ÎNCĂ MULT TIMP ȘI MII ȘI MII DE ANI DE ACUM ÎNAINTE NE VOM PUTEA AMUZA LA FEL CA ȘI PÂNĂ ACUM PE SCUMPUL ȘI VECHIUL NOSTRU PĂMÂNT.” Bravo! Cel puțin, acum o sută de ani a existat un om destul de clarvăzător pentru a ne spune că lumea e pe ducă. Lumea noastră occidentală! Când râd siluetele bărbaților și femeilor mișcându-se apatic în dosul zidurilor închisorii lor, la adăpost sigur, bine închiși pentru câteva ore fugare, mă înspăimântă potențialul de dramă

umană cuprins în aceste trupuri plăpânde, în dosul acestor ziduri cenușii e plin de scânteii umane și totuși nici un incendiu nu izbucnește. Oare aceștia sunt bărbați și femei, mă întreb eu, sau doar niște umbre, umbrele unor marionete manevrate de niște sfori invizibile? Aparent se mișcă fără nici un fel de constrângere, dar n-au unde să se ducă. Doar pe un singur tărâm sunt liberi și pot hălădui în libertate, dar încă n-au învățat să-și ia avânt. Până 246 acum nu se cunoaște vreun vis care să-și fi luat avântul. Nici un om n-a venit pe lume destul de ușor, destul de voios pentru a se putea desprinde de pământ!

Vulturii care au bătut o vreme din aripile lor puternice s-au zdrobit de pământ. Ne-au amețit cu zgomotul pe care-l fac când bat aerul cu aripile. Rămâneți pe pământ, o, voi, vulturi ai viitorului! Cerurile au fost explorate și s-au dovedit a fi pustii. Iar ceea ce zace sub pământ este tot un pustiu, umplut doar de oseminte și de umbre. Rămâneți deci pe pământ și mai plutiți câteva sute de mii de ani!

E trei dimineața și avem la noi două fufe care fac tumbe pe dușumeaua goală. Fillmore se fâțâie gol prin încăperea, cu un pahar cu picior în mână, cu pântecele întins ca o tobă, tare ca un buboi. Tot Pernod-ul, toată șampania, tot coniacul, tot vinul de Anjou pe care le-a băgat în el îi tot ghiorțâie în mațe ca într-o hazna. Fufele își lipesc urechea de pântecele lui ca de o cutie muzicală. Deschideți-i gura cu o croșetă și vârâți-i în crăpătură un jeton. Când haznaua ghiorțâie, aud cum lilieci fug din clopotnișă și visul se preschimbă în artificiu.

Fetele s-au dezbrăcat și noi cercetăm cu atenție dușumeaua ca nu cumva să rămână pe jos niscai cioburi care să le intre în cur. În picioare mai au încă pantofii cu tocul înalt. Dar curul! Curul le este ponosit, zgâriat, dat cu smirghel, neted, tare, strălucitor ca o bilă de biliard sau ca o tigră de lepros. Pe perete, portretul Monei. Privește spre nord-est, de-a lungul unei linii trase cu cerneală verde spre Cracovia. La stânga ei este Dordogne, încercuită cu creion roșu. Deodată râd în fața mea o crăpătură neagră și păroasă, încrustată într-o bilă de biliard albă și strălucitoare, perfect lustruită. Picioarele mă țin ca niște foarfece. Arunc doar o privire spre această rană neagră și căscată și o fisură adâncă mi se întredeschide în creier. Toate amintirile mele, toate imaginile pe care, distrat sau cu răbdare, le sortasem, le etichetasem, le clasasem, le sigilasem și le stampilasem erup talmeș-balmes ca niște furnici ce țâșnesc dintr-o crăpătură în pavaj. Pământul își încetează mișcarea de revoluție, timpul se oprește în loc, înlănțuirea însăși a visurilor mele se destramă și se dizolvă, iar măruntaiele mele se umflă într-un uriaș flux schizofrenic, într-o evacuare care mă lasă față-n față cu Absolutul. Le revăd pe bașoaldele matroane tolănite ale lui Picasso, cu sânii acoperiți de păianjeni, revăd legenda lor adânc ascunsă în labirint. O revăd și pe Molly Bloom, întinsă pe salteaua murdară pentru veșnicie. Pe ușa toaletei, ștoiuri bărbătești desenate cu cretă roșie, iar madona fredonând în diapazonul durerii. Aud un râs dezlănțuit, isteric și încăperea fiind de nebuni cu fălcile încleștate, iar trupul, care fusese negru, strălucește acum fosforescent. Râs sălbatic, sălbatic, râs absolut de necontrolat, și crăpătura aia care râde și ea

În fața mea, râde printre mustățile ei de mușchi, un răs ce stârnește încrețituri pe suprafața lustruită și strălucitoare a bilei de biliard. Mare curvă și mamă a omului cu gin curgându-i în vine. Mamă a tuturor prostituatelor, păianjen ce ne rostogolești în mormântul râu logaritmic, nesătul, demon al cărui răs mă sfâșie! Îmi cobor privirea spre acest crater adânc, lume pierdută fără să lase vreo urmă și aud dangăt de clopote, râd două călugărițe la Palace Stanislas și simt izul de unt rânțed de sub hainele lor, manifestul netipărit vreodată fiindcă plouă, războiul dus pentru a promova cauza chirurgiei plastice, prințul de Wales zburând în jurul lumii ca să decoreze mormintele eroilor necunoscuți. Fiecare liliac zburând afară din clopotnișă – ca o cauză pierdută. Toate hei-rup-urile, niște gemete radiodifuzate din tranșeele personale ale condamnaților. Din această rană neagră și căscată, din această cloacă abominabilă, leagăn al așezărilor foind de roiuri negre, unde muzica ideilor se îneacă în osânză rece, din această Utopie strangulată s-a născut un clown, o făptură împărțită între frumusețe și hidoșenie, între lumină și haos, un clown care, când privește pieziș, este însuși Satan, iar când se uită spre cer vede un înger uns cu unt, un melc cu aripi! Când îmi cobor privirea spre această crăpătură, râd un semn de ecuație, râd lumea cu talgerele balanței egale, o lume redusă la zero și nici o urmă de rest. Nu acel zero spre care Van Norden și-a îndreptat fascicolul lanternei, nu crăpătura ca un Mu a bărbatului prematur decepționat, ci mai degrabă un zero arab, semnul din care țâșnește o infinitate de lumi matematice, punctul de sprijin ce ține în echilibru stelele și visurile ușoare și mașinile mai ușoare decât aerul și mădulele ușoare ca un fulg și explozivele care le-au produs. Mi-ar plăcea să pătrund în această crăpătură plină ochi, să-i fac să se holbeze feroce, scumpi ochi metalurgici, scumpi ochi nebuni! Când ochii se vor mișca ieșind din orbite, voi auzi cuvintele lui Dostoievski, le voi auzi rostogolindu-se pagină după pagină, topindu-se în cele mai minuțioase observații, în cea mai nebunească introspecție, în toate semitonurile mizeriei, abordată ba ușor, ba cu humor, ba tunând ca un sunet de orgă, până ce inima parcă explodează și nu mai rămâne nimic altceva decât o lumină orbitoare care-ți arde ochii, lumina radiindă care poartă în spațiu sămânța fecundă a astrelor. D istorie a artei ale cărei rădăcini se scaldă în sângele măcelului.

Când îmi cobor ochii spre această valvă de curvă răsfutută, simt întreaga lume sub picioarele mele, o lume care se clatină și se prăbușește, o lume istovită de moarte și lustruită ca un craniu de lepros. Dacă ar exista un om care să îndrăznească să spună tot ce-a gândit despre lumea asta, nu iar rămâne nici o palmă de pământ pe care să stea. Când apare un om, lumea îl zdrobește și îi frânge șira spinării. Mereu rămân prea mulți stâlpi putrezi în picioare, prea multă omenire infectată pentru ca omul să mai poată înflori. Suprastructura este o minciună iar temelie, o nesfârșită spaimă zguduitoare. Dacă, o dată la un secol, apare un om cu o privire disperată, hămesită, un om care ar vrea să întoarcă lumea cu susul în jos, ca să creeze o nouă rasă, iubirea pe care el o aduce lumii este schimbată în fiere și el devine o plagă. Dacă din când în când descoperim niște pagini care fac explozie, pagini care sfâșie și ard, care smulg gemete, storc lacrimi și blesteme, aflați că aceste

pagini îi aparțin unui om pus la zid, un om a cărui singură apărare sunt cuvintele, și cuvintele lui sunt totdeauna mai puternice decât povara mincinoasă și zdrobitoare a lumii, mai puternice decât toate instrumentele de tortură și roțile inventate de lași pentru a zdrobi miracolul personalității. Dacă un om ar cuteza vreodată să traducă tot ce zace în inima lui, să ne pună sub nas tot ce înseamnă experiența lui, adevărul lui adevărat, cred că lumea s-ar face bucăți și nici un zeu, nici un accident, nici o voinșă n-ar mai putea vreodată să adune la un loc bucățile, țândările, atomii, elementele indestructibile ce au fost folosite pentru a răuri lumea în cele patru secole care s-au scurs de la apariția ultimului suflet devorator, a ultimului om care a cunoscut extazul, am fost martorii unui declin constant și susținut al omului în ceea ce privește arta, gândirea, acțiunea. Lumea e pe ducă și nimic nu mai rămâne din ea. Oare ce om cu ochii desperați și hămesiți poate da dovadă de cel, mai infim respect față de guvernele existente, față de legile în vigoare, față de aceste coduri, principii, idealuri, idei, totemuri și tabuuri? Dacă cineva ar ști ce înseamnă să citești enigma acestui lucru pe care azi îl numim o „crăpătură” sau o „gaură”, dacă cineva ar trăi cea mai infimă senzație de mister în prezența fenomenelor etichetate ca „obscene”, lumea s-ar despica în două. Tocmai oroarea obscenității, aspectul uscat al lucrurilor face ca această civilizație smintită să arate ca un crater. Căci spiritele creatoare și mamele seminției poartă între coapse tocmai marele hău, gura căscată a neantului. Când un spirit avid și desperat apare și face cobaii să chițăie, o face pentru că știe unde să-și bage cablul de înaltă tensiune al sexului, pentru că știe că sub carapacea indiferenței se ascunde plaga hidoasă, rana de nevindecat. și își bagă cablul de înalta tensiune tocmai între picioare. Lovește sub centura, încinge până la incandescență chiar măruntaiele. Nu folosesc la nimic mănușile de cauciuc. Tot ceea ce poate fi manipulat la rece și la modul intelectual ține de carapace și un bărbat care arde de dorina de a crea, plonjează totdeauna, dedesubt, în această rană deschisă, în această oroare obscenă și infectată, își agață dinamul de părțile cele mai gingașe. Dacă nu scoate decât sânge și puroi, tot e ceva. Acest crater uscat este obscen. Dar mai obscenă decât orice este inerția. O blasfemie mai cumplită decât orice este paralizia. Dacă n-ar rămâne decât o singură rană căscată, aceasta ar trebui să curgă, chiar dacă n-ar produce decât liliaci, broaște râioase și homunculi.

Totul este conținut într-o secundă care este sau nu este consumată. Pământul nu este un platou arid al sănătății și confortului, ci o uriașă femeie cu brațele și picioarele desfăcute, cu un tors de catifea care se umflă și se ridică odată cu valurile oceanului. Freamătă sub o diademă de sudoare și anxietate. Goală și sigură pe sexul ei, alunecă printre nori în lumina violetă a astrelor. Totul la ea, de la sânii generoși, până la coapsele-i strălucitoare, scapără de o ardoare dezlănțuită. Se mișcă printre anotimpuri și ani cu un puternic „hei-rup” care-i aprinde în piept o furie paroxistică ce face să cadă pânzele de păianjen ale cerului. Recade pe orbita ei axială cu cutremure vulcanice. Pare o căprioară uneori, o căprioară prinsă în capcană, care așteaptă cu inima înfiorată cimbalele să sune și câinii să latre. Dragostea și

ura, disperarea, mânia, mila dezgustul, ce sunt toate astea fașă de dezvățurile planetelor? Ce pot să însemne războiul, molima, teroarea, când noaptea ne înfățișează extazul miriadelor de sori incandescenti? Ce-s paiele astea pe care le rumegăm în somn dacă nu rămășițele din amintire ale unor planete agățătoare cu spini și ale rolurilor de stele? Mona obișnuia să-mi spună, în momentele ei de supremă exaltare: „Ești o fiinșă umană extraordinară”. Și, cu toate că m-a lăsat aici să pier, cu toate că a săpat sub picioarele mele un imens hău urlând de atâta pustietate, cuvintele ce zac în adâncul sufletului meu țâșnesc și iluminează umbrele de sub mine. Eu sunt unul care a fost pierdut în mulțime, unul pe care efluviile de lumină l-au amețit, un zero care a văzut schimbându-se în batjocură tot ce era în jurul lui. Au trecut pe anga mine bărbați și femei în flăcări de pucioasă portari în livrele de calciu ce deschideau gura infernului, faima umblând m cârje, piticizată de zgârie-nori, strivită până la aneantizare de gurile colțoase ale mașinilor. Am hălăduit printre clădiri uriașe spre undele de răcoare ale râului și am văzut luminile avantându-se ca niște rachete printre coastele scheletelor. Dacă într-adevăr eram o fiinșă umană extraordinară, cum zicea ea, ce înseamnă toată această tâmpenie îmbăloșată în jurul meu? Aveam un trup și un suflet, aveam o inimă neprotejată de bolți de oțel. Trăiam momente de extaz și cântam cu scânteii arzătoare. Cântam ecuatorul, picioarele lui cu pene roșii și insulele ce se întind cât vezi cu ochii. Dar nimeni nu auzea. O lovitura de tun trasă peste Pacific se pierde în spațiu din pricină ca pământul este rotund și porumbelii zboară cu capul în jos. Am văzut-o privind-mă peste masă cu niște ochi care erau o întruchipare a suferinței, am văzut cum durerea, pătrunzând în adâncime, își strivea nasul de vertebrele ei, măduva ei, bătută până se făcuse spumă, lichefiindu-se. Era ușoară ca un cadavru ce plutește pe Marea Moartă, degetele ei sângerau de atâta neliniște și sângele se schimba în bale. O dată cu zorii jilavi, veneau dangătele clopotelor și bătăile lor se pierdeau de-a lungul nervilor și îmi răsuna în inimă cu o malițiozitate de fier. E straniu acest dangăt de clopote, dar și mai stranie este această explozie a trupului, această femeie preschimbată în noapte și viermii cuvintelor rozând să străbată prin saltea. Eu hălăduiam pe la ecuator, auzeam râsul hidos al hienei cu fălci verzi, vedeam șacalul cu coada mătăsoasă și leopardul pătat, toate jivinele lăsate în grădina raiului. Și atunci suferința ei se dilata ca prova unui cuirasat și greutatea scufundării ei îmi inunda urechile. Vârtejuri de nămol și lunecare de safire, prelingându-se de-a lungul neuronilor cenușii și spectrul destrămat și copastia scufundându-se. Cu pași catifeleți, ca de leu, am auzit afeturile tunurilor rotindu-se, am văzut tunurile vomitând și vărsând bale, firmamentul surpându-se și toate stelele devenind negre. Oceanul negru sângerând și stelele chindie. Stând gheme de carne proaspăt umflată, în timp ce deasupra se roteau păsările, iar din cerul halucinat râdea cumpăna cu mortar, pisăloage și ochii legați ai justiției. Tot ce este relatat aici aleargă cu picioare imaginare de-a lungul planetelor muribunde. Tot ce se vede cu orbitele goale zvâcnește ca florile din iarbă. Din neant se ridică semnul nemărginitului. Sub veșnic suitoarele spirale se năruie domol genunea căscată. Pământul și marea zămislesc împreună versuri, un

poem scris cu carne, mult mai rezistent decât oțel și granitul. Prin noapte, fără sfârșit, pământul se învâртеjește spre o creație necunoscută. Astăzi m-am trezit dintr-un somn sănătos cu înjurături vesele pe buze, înjurături bolborosite de limba mea, repetând ca o litanie: „fay ce que vouldras! Fay ce que vouldras”. Fă orice, numai să țâșnească bucuria! Fă orice, numai să apară extazul! Câte nu mi se învâртеjesc în cap când îmi spun asta! Imagini, imagini vesele, teribile, înnebunitoare, lupul și capra, păianjenul, crabul. Sifilisul cu aripile lui întinse și poarta spre pânтеce, veșnic neferecată, veșnic deschisă, așteptând ca mormântul. Poftă, crimă, sfințenie; viața celor pe care-i ador, eșecurile celor pe care-i ador, cuvintele ce le-au lăsat în urma lor, cuvintele nerostite până la capăt. Binele ce l-au adus cu ei, râul, suferința, discordia, ranchiuna, luptele pe care le-au stârnit. Dar, mai presus de toate, extazul!

Unele lucruri în legătură cu vechii mei idoli mă fac să-mi dea lacrimile: întreruperile, dezordinea, violența și, mai cu seamă, ura ce au stârnit-o. Când mă gândesc la diformitățile lor, la stilurile monstruoase pentru care au optat, la flatulența și plictiseala ce emană din operele lor, la haosul și confuzia în care s-au bălăcit, la obstacolele ce singuri și le-au ridicat în jur, simt un soi de exaltare. Toți se scăldau în propriul lor gunoi. Toți cei care au supraelaborat. Acest lucru e atât de adevărat încât îmi vine să strig: „Arătați-mi unul care supraelaborează și am să vă arăt un om mare”. Ceea ce se cheamă „supraelaborarea” lor constituie hrana mea: este semnul luptei, este însăși lupta cu toate fibrele care se agară de ea, aura și ambianța spiritului discordant. Iar când o să-mi arătați un om care se exprimă perfect, eu n-am să zic că nu-i un om mare, ci că nu mă atrage deloc, îmi lipsesc calitățile de receptare. Când mă gândesc că sarcina pe care artistul și-o asumă implicit este aceea de a răsturna valorile existente, de a face din haosul ce-l înconjoară o ordine proprie numai lui, de a semăna vrajba și fermentul în asemenea măsură încât, prin descărcare emotivă, cei ce-au murit să poată fi redați vieții, încep să alerg cu bucurie spre marii imperfecți, confuzia lor mă hrănește, iar bâlbâială lor sună ca o muzică divină în urechile mele. Văd în paginile magnific umflate ce urmează după unele întreruperi ștergerea unor meschine intruziuni, a urmelor de pași murdari, ca să zicem așa, ale lașilor, mincinoșilor, hoților, vandalilor, calomniatorilor. Văd în mușchii umflați ai gâtlejurilor lor lirice înspăimântătorul efort care trebuie făcut pentru a împinge roata înainte, pentru a relua mersul din locul în care te-ai oprit. Văd că, în spatele grijilor și prezențelor nedorite de zi cu zi, în spatele răutății meschine sclipitoare a celor slabi și inerti, stă simbolul puterii dezamăgitoare a vieții, și că cel care vrea să creeze ordinea, cel care vrea să semene sămânța vrajbei și a discordiei, căci e doldora de voință, un astfel de om încă mai trebuie ars pe rug sau dus la spânzurătoare. Văd că, în dosul nobleții gesturilor sale, stă la pândă spectrul ridicolului tuturor acestor lucruri, râd că el nu este doar sublim, ci și absurd.

Am crezut cândva că țelul cel mai înalt pe care un om putea să și-l propună era acela de a fi uman, dar acum râd că acest țel n-avea altă rațiune decât aceea de a mă distruge. Astăzi sunt mândru că pot afirma că sunt

inuman, că aparțin nu oamenilor și guvernelor, că n-am nimic în comun cu credințele și principiile. N-am nimic de-a face cu mașinăria scârțâitoare a omenirii, eu îi aparțin pământului. Spun asta stând cu capul pe pernă și simt cum îmi cresc coarne din tâmple.

Și-i râd în jurul meu pe toți strămoșii țicniți care sunt ai mei, dansând în jurul patului, consolându-mă, îmboldindu-mă, biciuindu-mă cu limbile lor de șerpi, rânjind și strâmbându-se spre mine din tigvele lor pânditoare. Sunt inuman! Spun asta cu o grimasă nebunească și halucinantă, și voi continua s-o spun, chiar dacă ar ploua cu crocodili! În dosul cuvintelor mele stau toate aceste tigve ce rânjesc, privesc câș, pândesc, unele cu un rictus străvechi, altele rânjind ca și cum ar avea fălcile încleștate, altele rânjind cu o grimasă de zâmbet, prefigurarea și consecința a ceea ce veșnic se întâmplă. Mai limpede decât orice îmi râd propriul meu craniu rânjind, îmi râd scheletul dansând în vânt, râd șerpilor ce-mi ies din limba putredă și paginile umflate de extaz murdărite de excremente. Și eu îmi topesc mucozitățile, excrementele, nebunia, extazul în marele circuit ce merge prin bolțile subterane ale cărnii. Toată această borătură gratuită, nedorită, borătură de bețiv va curge la nesfârșit prin mințile celor care vor nimeri în ineputabilul recipient ce conține istoria rasei. Alături de seminția umanilor, curge o altă rasă de indivizi, aceea a inumanilor, rasa artiștilor care, îmboldiți de impulsuri necunoscute, iau masa amorfă a omenirii și, prin febra și fermentul ce i le infuzează, schimbă acest aluat apos în pâine și pâinea în vin și vinul în cântec. Din această plămadă moartă, din această zgură inertă, ei fac să se înalțe un cântec molipsitor. Văd această rasă de indivizi băgând universul în sac, întorcând totul cu susul în jos, le râd picioarele bălăcindu-se în sânge și lacrimi, le râd mâinile veșnic goale și veșnic încercând să apuce viața de dincolo, să-l prindă pe zeul de neatins, îi râd masacrând tot ce au la îndemână ca să potolească monstrul care le devoră părțile vitale ale ființei. Văd că atunci când își smulg părul din cap în strădania de a înțelege ceva, de a cuprinde veșnic necuprinsul, când scot mugete ca niște vite înnebunite și străpung totul cu ghearele și cu coarnele lor, eu găsesc că e bine așa și că nu există altă cale. Un bărbat care aparține acestei rase trebuie să se înalțe pe piscuri, cu bălbâială în gura, și să-si sfărtece mațele. E bine și e drept să facă așa, fiindcă trebuie! Iar tot ce rămâne în afara acestui spectacol înspăimântător, tot ce este mai puțin groaznic, mai puțin înfiorător, mai puțin nebun, mai puțin delirant, mai puțin molipsitor nu este artă. Tot restul este o contrafacere. Tot restul este uman. Restul aparține vieții și lipsei de viață. Când mă gândesc, de pildă, la Stavroghin, mă gândesc la un soi de monstru divin, stând pe un pisc și aruncându-ne măruntaiele făcute ferfeniță, în „Demonii”, pământul se cutremura: nu este vorba de catastrofa ce se abate asupra unui individ imaginar, ci de un cataclism în urma căruia o mare parte a omenirii este îngropată, ștearsă de pe fața pământului. Stavroghin era Dostoievski, iar Dostoievski era suma tuturor acestor contradicții care ori îl paralizează pe un bărbat, ori îl înalță pe piscuri. Nu există pentru el lume prea de jos în care să nu fi coborât, nici locuri prea înalte pe care să nu fi cutezat să le escaladeze. A parcurs toată gama, de la abisuri până la stele.

Păcat că noi nu vom mai avea niciodată prilejul de a vedea un om aflându-se în însăși inima misterului, un om care, prin fulgerele pe care le desferecă, să ilumineze pentru noi adâncurile și imensitatea tenebrelor.

Astăzi am devenit conștient de descendența mea. N-am nevoie nici să-mi fac horoscopul, nici râmi cercetez arborele genealogic. Despre ce mi-e scris în stele sau în propriul meu sânge n-am habar. Știu că descind din întemeietorii mitologici ai neamului. Bărbatul care duce la buze butelca divitó, criminalul ce îngenunchează în piață, inocentul care descoperă că toate cadavrele put, nebunul care dansează cu fulgere în mâini, călugărul ce-și ridică pulpana sutanei ca să se pișe peste lume, fanaticul ce-și umple sacul cu biblioteci ca să descopere Cuvântul, toți aceștia sunt topiți în plămada ființei mele, toți aceștia alcătuiesc confuzia mea și extazul meu. Dacă sunt inuman, este pentru că lumea mea s-a revărsat peste hotarele a ceea ce este uman și pentru că a fi uman mi se pare o stare pauperă, mizerabilă, limitată de simțuri, restricționată de legi morale și coduri, definită prin platitudini și „isme” îmi vărs sucul strugurelui în adâncul gâtlejului și descopăr în el înțelepciunea, dar înțelepciunea mea nu izvorăște din bobul de strugure, beția mea nu-i datorează nimic vinului...

Vreau să fac înconjurul acestor coame de munți arizi pe care se moare de sete și de frig, al acestei istorii „extratemporale”, al acestui absolut al timpului și spațiului în care nu există nici om, nici fiară, nici vegetație, unde înnebunești de singurătate, cu o limbă care nu este decât cuvinte, unde totul este desfăcut, dezarticulat, ieșit din tiparele timpului. Vreau o lume de bărbați și femei, de copaci care nu vorbesc (prea mult se vorbește pe lumea asta!), de râuri care să te ducă pe alte meleaguri, nu râuri-legende, ci râuri care să te pună în contact cu alți bărbați și femei, cu alte arhitecturi, religii, plante, animale, râuri pe care să plutească bărci și în care oamenii să se poată îneca, îneca nu în mit, în legendă, în cărți și în pulberea trecutului, ci în timp, în spațiu și istorie. Vreau râuri care să plăsmuiască niște oceane asemenea lui Shakespeare și Dante, râuri care să nu sece în Mul trecutului. Oceane, da! Să avem parte de mai multe oceane, de oceane noi care să întunece trecutul, oceane care să creeze noi formațiuni geologice, noi perspective topografice și continente ciudate și terifiante, oceane care să distrugă și să păstreze în același timp, oceane pe care să putem naviga, să ieșim în larg pentru noi descoperiri, noi orizonturi. Să avem parte de mai multe oceane, de mai multe răscoale, de mai multe războaie, de mai multe holocausturi. Să avem parte de o lume de bărbați și femei cu dinamuri între picioare, o lume a unei furii firești, o lume a pasiunii, acțiunii, dramei, visării, nebuniei, o lume care produce extaz și nu niște bășini seci. Sunt încredințat că astăzi, mai mult ca oricând, o carte trebuie căutată, chiar dacă nu conține decât o singură pagină mare: trebuie să căutăm bucăți, țândări, vârfuri de unghii; tot ce conține o fărâmă de minereu, tot ce este capabil să suresciteze trupul și sufletul.

E posibil ca toți să fim condamnați, să nu existe nici o speranță pentru noi, pentru nici unul dintre noi, dar, dacă așa stau lucrurile, hai să scoatem un ultim urlat de suferinșă atroce, care să înghețe sângele în vine, un strigăt

sfâșietor de sfidare, un strigăt de război! La naiba cu lamentațiile! La naiba cu elegiile și bocetele funebre! La naiba cu „biografiile și povestirile, cu bibliotecile și muzeele! Să-i lăsăm pe morți să-i devoreze pe morți! Noi, cei vii, să dansăm în jurul gurii craterului, să dansăm un ultim dans al agoniei! Dar să fie chiar un dans!

„Îmi place tot ce curge”, zicea marele Milton orb al timpurilor noastre. M-am gândit la el în dimineața asta, când m-am trezit scoțând un mare strigăt sângerând de bucurie: mă gândeam la râurile și la copacii lui, la toată această lume a nopții pe care el o explorează. Da, mi-am zis mie însumi, și mie îmi place tot ce curge: îmi plac râurile, canalele de scurgere, lava, sperma, sângele, fierea, cuvintele, frazele, îmi place lichidul amniotic scurgându-se din placentă, îmi plac rinichii cu pietrele și nisipul lor și mai știu eu ce. îmi place scurgerea caldă a urinei și veșnic picurătoarea blenoragie, îmi plac cuvintele istericilor și frazele ce curg ca dizenteria și reflectă toate imaginile bolilor sufletului, îmi plac marile fluvii, ca Amazonul și Orinoco, în care niște țicniți ca Moravagine plutesc spre legendă și vis într-o barcă deschisă și se îneacă la gurile oarbe ale fluviului, îmi place tot ce curge, până și fluxul menstrual ce elimină ovulele nefecundate, îmi plac scrierile care curg, fie ele hieratice, ezoterice, perverse, polimorfe sau unilaterale, îmi place tot ce curge, tot ce conține în sine timp și devenire, tot ce ne duce spre începutul ce n-are sfârșit: violența profeților, obscenitatea care este extaz, înțelepciunea fanaticului, preotul cu litania lui gumoasă, cuvintele nebunești ale curvei, flegma ce curge în rigole, laptele din țâșă și amara miere ce curge din pânțele, tot ce este fluid, tot ce se topește, dizolvă și se poate dizolva, tot puroiul și murdăria care, curgând, se purifică, tot ceea ce-și pierde sensul originii, tot ceea ce parcurge marele circuit spre moarte și disoluție. Marea dorinșă incestuoasă este aceea de a curge neconținut, una cu timpul, și de a topi într-un singur tot imaginea lumii de dincolo cu aici și acum. Dorinșă prostească, dorinșă sinucigașă, constipată de cuvinte și paralizată de gândire. Era aproape de revărsatul zorilor, într-o zi de Crăciun, când ne întorseserăm acasă, de pe Rue d'Odessa, cu două negrese de la compania de telefoane. Focul era stins și eram cu toții atât de obosiți, încât ne trântirăm în pat îmbrăcați cum eram. A mea, care toată seara zburdase ca un leopard, adormi adânc în timp ce o încilecam. O vreme continua! să mă căznesc cu trupul ei, așa cum te căznești deasupra unui înecat sau a unui asfixiat. Apoi renunțai și adormii și eu buștean. Tot timpul sărbătorilor ne trataram cu șampanie dimineața, la prânz și seara... cea mai ieftină și cea mai bună. După anul nou, aveam să plec la Dijon, unde mi se oferise un post banal de profesor de engleză, în cadrul schimburilor culturale, unul dintre aranjamentele prieteniei franco-americe, menită să contribuie la adâncirea bune înțelegeri și bunăvoinței dintre republicile noastre surori. Fillmore era mai încântat decât mine de această perspectivă și din motive lesne de înțeles. Pentru mine, chestia nu însemna altceva decât un transfer de la un purgatoriu la altul. Postul ăla nu-mi deschidea în față nici un viitor. Nici măcar nu urma să primesc un salariu. Trebuia să mă consider nespuse de fericit că

aveam prilejul să răspândesc evanghelia prieteniei franco-americane. Era un post potrivit pentru un băiat de bani gata.

În noaptea din ajunul plecării mele chefurăm în lege. Spre dimineață, începu să ningă. Ne trambalarăm dintr-un cartier într-altul, ca să-mi iau rămas bun de la Paris. Traversând Rue St. Dominique, dădurăm pe neașteptate într-o piațetă și iată-ne în fașă la Eglise Ste. Clotilde. Oamenii tocmai se duceau la slujbă. Fillmore, care încă mai avea capul încețoșat, vru musai să mergem și noi. „Ca să ne distrăm”, îmi motivă el hotărârea. Ideea nu prea mă încânta, întâi pentru că nu fusesem niciodată la o slujbă și, în al doilea rând, pentru că mă simțeam mahmur și chiar eram mahmur. Fillmore arata și el destul de demolat, chiar mai suspect decât mine: pălăria lui mare, cu borurile lăsate, îi stătea în cap ca aruncată cu furca, iar paltonul îi era încă plin de rumeguș și de la ultimul local în care fuseserăm. Totuși, înainte, marș! Mai rău decât să ne dea afară n-aveau ce să ne facă.

Spectacolul ce mi se oferi ochilor mă ului într-atât încât toată mahmureala mi se risipi pe loc. Îmi trebuiră câteva minute până să mă obișnuiesc cu semiîntunericul, îl urmam pe Fillmore poticnindu-mă și ținându-l de mânecă. Un zgomot straniu, nepământesc îmi asalta urechile, un soi de zumzet surd ce se ridica din pardoseala rece. Era un mormânt imens, lugubru, cu oameni adânc mârniți care veneau și plecau, târsându-și picioarele. Un soi de anticameră a lumii infernului. O temperatură între 55 și 60 de grade Fahrenheit. Nici o muzică, afară de acel nedefinit bocet, confecționat în hruba subpământeană – ca și cum un milion de conopide ar fi gemut în întuneric. Erau oameni înveliți în lințolii, murmurând pierdii cu privirea în gol, disperată și descurajată ca a cerșetorilor care stau cu mâna întinsă, mormăind, în transă, o rugămintă inteligibilă.

Că asemenea lucruri existau știam eu, doar tot atât de bine știm toți că există abatoare, morgi și săli de disecție. Eviți instinctiv asemenea locuri. Pe stradă, mi se întâmplase adesea să depășesc un preot cu o cărțulie de rugăciuni în mână, tocindu-si de zor versetele Tâmpitul – îmi ziceam eu – și asta era tot. Căci pe stradă întâlnești tot felul de forme ale demenței și preotul nu este cea mai izbitoare dintre ele. Două mii de ani ne-au învățat să trecem nesimțitori pe lângă asemenea aspecte. Și, totuși, când te pomenești brusc tocmai în inima împărăției lui, când vezi colțul restrâns în limitele căruia preotul funcționează asemenea unui ceas deșteptător, e normal să ai cu totul alte senzații.

Timp de câteva clipe, toată salivația și toate contorsionările buzelor aproape că fură pe punctul de a căpăta un sens. Se petrecea ceva, se desfășura un soi de spectacol de pantomimă care, fără să mă uluiască cu totul, mă prinsese în vraja lui. În toată lumea, oriunde există morminte din astea slab luminate, dai și de acest spectacol de necrezut – aceeași căldură pe sponci, aceeași lumină crepusculară, același zumzet monoton. Peste tot în lumea creștină, la anumite ore fixe, oameni îmbrăcați în negru îngenunchează în fața altarului la care stă preotul cu o cărticică într-o mână și cu un clopoțel sau un atomizor într-alta și le mormăie ceva într-o limbă care, chiar dacă ar fi inteligibilă, nu are nici fărâmbă de sens. Probabil că-i

binecuvântează. Binecuvântează țara, pe șefii statului, binecuvântează armele de foc, cuirasatele, munițiile și grenadele de mână. E înconjurat de copilași îmbrăcați ca îngerii Domnului și care cântă alto și sopran. Miei nevinovați. Toți în rochițe albe, toți râră sex, cum râră sex este și preotul care, adesea, are platfus și mai este și miop pe deasupra. Un adevărat taraf de miorlăituri epicene! Sex în suspensor, în gama și bemol.

Cuprindeam cât puteam cu ochii în măsura în care semiîntunericul mi-o îngăduia. Spectacol fascinant și stupefiant în același timp. De-a lungul și de-a latul întregii lumi civilizate, mă gândeam eu. Minunat! Ploaie sau soare, zloată, zăpadă, tunete, fulgere, războaie, foamete, molimă - tipicul rămâne neschimbat. Mereu aceeași temperatură joasă, același jargon abracadabrant, aceleași încălțări cu șireturi până sus și aceiași îngerași ai Domnului care cântă sopran și alto. Aproape de ieșire, o cutiușă mică cu o despicătură necesară pentru a face să funcționeze această lucrare. Pentru ca binecuvântarea lui Dumnezeu să plouă peste rege și țară și cuirasate și explozibile de mare putere și tancuri și avioane. Pentru ca muncitorul să aibă mai multă putere în brațe, putere să sacrifice cai și vaci și oi, putere să perforeze grinzi de fier, putere să coasă nasturi la pantalonii altora, putere să vândă morcovi, mașini de cusut și automobile, putere să extermine insecte, să curețe grajdurile, să golească pubelele de gunoi și să frece closetele, putere să scrie titluri cu litere de-o șchioapă și să composteze bilete de metrou. Putere. putere. Și tot datul ăsta din gură, toate minciunile astea, doar pentru un pic de vlagă! Trecurăm dintr-un loc într-altul, cercetând tot ce se petrecea cu luciditatea care survine după o noapte de beție zdravănă. Trebuie să fi atras destul de mult atenția asupra noastră prin hâțâiala de colo-colo, cu gulerele paltoanelor ridicate, fără a ne face vreodată semnul crucii și fără a mișca din buze decât pentru vreo observație grosolană. Poate că totul s-ar fi desfășurat fără incidente, dacă Fillmore n-ar fi ținut morțiș să treacă prin fața altarului în toiul serviciului divin. Căuta ieșirea și în timpul ăsta se gândea, cred eu, ce era dacă i-ar fi aruncat și el o privire sfintei sfintelor, ca s-o vadă în prim plan, ca să zicem așa. Ajunseserăm fără impedimente destul de aproape și tocmai ne îndreptam spre o rază de lumină, care trebuia să fi fost ieșirea, când un preot ieși brusc din penumbră și ne bară drumul. Voia să știe unde ne ducem și ce făceam pe-acolo. Îi răspunserăm destul de politicos că ne îndreptam spre „exit”. I-am spus „exit” din pricină că, luați prin surprindere, n-am putut găsi pe loc cuvântul franțuzesc pentru ieșire. Fără să spună vreun cuvânt, ne înșfacă solid de câte un braș și, deschizând ușa - era o ușa laterală - ne dădu brânci și iată-ne ajunși de-a berbeleacul în lumina orbitoare a zilei. Totul se petrecuse atât de repede și atât de pe neașteptate, încât când ne izbirăm de trotuar eram deja total năuciți. Făcurăm câțiva pași clipind din ochi, apoi ne întoarserăm instinctiv amândoi. Preotul stătea încă în prag, palid ca un spectru și încruntat ca dracul în persoană. Trebuie să fi fost cumplit de supărat! Mai târziu, gândindu-mă la cele întâmplate, n-am putut să-l condamn pentru ce făcuse. Dar în clipa aceea, văzându-l în sutana lui lungă și cu țcălie, nu mă putui abține să nu izbucnesc în râs, atât îmi păru de ridicol. Mă întorsei spre Fillmore, care începuse și el să râdă. Timp de circa

un minut nu încetarăm să-i râdem în nas bietului sodomit. Era atât de uluit, încât câteva clipe nu se putu hotărî ce să facă. Totuși, deodată, începu să coboare treptele alergând și amenințându-ne cu pumnul, ca și cum ar fi luat treaba în serios. Când trecu de grilajul din jurul bisericii, era în plin galop, în clipa aceea, instinctul meu de conservare mă povățui să o iau la sănătoasa, îl prinsei pe Fillmore de mânecă și începui să alerg, dar el tot țipa ca un idiot:

— Nu, nu! Nu vreau să fug!

— Hai, hai mai repede! urlam eu. Mai bine să o ștergem, că popa ăsta-i lovit rău cu leuca-n cap! Și o șterserăm fugind cât ne țineau picioarele.

În drum spre Dijon, în timp ce încă mă mai umfla râsul când mă gândeam la cele întâmplate, îmi amintii la un moment dat de un incident caraghios, întrucâtva asemănător, petrecut în cursul scurtei mele șederi în Florida. E vorba de perioada marelui boom când, ca alte mii de oameni, am fost și eu prins pe picior greșit, încercând să scap, m-au prins, împreună cu un prieten de-al meu la mare strâmtoare. Orașul Jacksonville, unde ne refugiaserăm pentru aproximativ șase săptămâni, era practic în stare de asediu. Toți vagabonzii de pe fața pământului și mulți dintre cei care nu fuseseră vagabonzi înainte de asta, păreau să fi cotit spre Jacksonville. Asociația Creștină a Tinerilor, Armata Salvării, cazarmele pompierilor, hotelurile, pensiunile, toate erau supraaglomerate. Complet, pline până la refuz, și peste tot tăblițe de acest gen. Localnicii deveniseră atât de nesimțitori încât păreau că umblă îmbrăcați în zale. Se puneau din nou vechea problemă a crăpelniței. Ceva haleală și un locșor unde să te întinzi. Crăpelnița venea mereu dinspre sud, garnituri de tren pline de portocale și tot soiul de alte fructe zemoase. Obişnuiam să ne învărtim în jurul depozitelor unde se descărcau, căutând fructe pe jumătate stricate, dar și acestea începuseră să fie o raritate.

Într-o seară, l-am târât disperat pe prietenul meu Joe la sinagogă, în timpul slujbei. Era o congregație reformată și rabinul îmi făcu o impresie favorabilă. Mă cuceri muzica, acea lamentație stridentă a evreilor. De îndată ce slujba se termină, mă dusei la biroul rabinului și cerui o audiență. Mă primi cu destulă bunăvoință, până în clipa când scopul vizitei îi deveni clar. Când află de ce venisem, se sperie de-a binelea. Nu-i cerusem decât un mic ajutor pentru mine și prietenul meu Joe, dar, după cum mă privea, puteai avea impresia că-i cerusem să-mi închirieze sinagoga ca să fac din ea o popicărie. Și, culmea, mă întrebă direct dacă sunt evreu sau nu. Când îi spusei că nu, păru pur și simplu jignit. Atunci de ce dracu' venisem să cer ajutor de la un pastor evreu? l-am răspuns cu naivitate că totdeauna avusesem mai multă încredere în evrei decât în creștini. l-am spus asta pe un ton modest, ca și cum ar fi fost vorba de unul din defectele mele personale. Și era chiar adevărat! Dar el nu se simți deloc măgulit. Nu, dom'le! Din contră, era îngrozit! Ca să scape de mine, mângăli o hârtie pentru cei de la Armata Salvării.

— Uite unde trebuie să te adresezi, îmi spuse el și-mi întoarse spatele, ducându-se să se ocupe de oile lui.

Armata Salvării, bineînțeles, nu ne putea oferi nimic. Dacă am fi avut câte cinci franci de căciulă, mă rog, am fi putut închiria o saltea pe care s-o punem pe jos. Dar noi n-aveam un sfaț. Ne duserăm în parc și ne culcarăm pe o bancă. Ploua, drept care ne acoperirăm cu niște ziare. Nu trecuse, cred, nici o jumătate de ora, când apăru un polițist și, fără un cuvânt de avertizare, ne trase câteva bastoane zdravene, încât sărirăm ca arși în picioare, chiar dansând puțin, măcar că numai de dans nu ne ardea notó. Mă simțeam atât de umilit, nenorocit, mizerabil, păduchios și descurajat după bastoanele primite peste cur de la bruta aia idioată, încât as fi fost în stare să arunc în aer primăria orașului.

A doua zi dimineața, cu gândul de a ne pune bine cu acești pui de cățea atât de ospitalieri, ne înfățișarăm devreme la ușa unui preot catolic. De data asta l-am lăsat pe Joe să ducă tratativele. Preotul era irlandez și avea un oarecare accent. Avea ochi blânzi, albaștri, din care putea stoarce și câteva lacrimi la nevoie. Ne deschise ușa o soră îmbrăcată în negru, dar nu ne pofti înăuntru. Trebuia să așteptăm în vestibul până se va duce să-1 cheme pe bunul părinte, pufăind ca o locomotivă. Dar ce se întâmplase de-1 deranjam la o oră atât de matinală? Aveam nevoie de ceva de mâncare și de un loc unde să dormim, îi răspunserăm noi nevinovați. Da' de unde veneam? vru să afle pe loc bunul părinte. De la New York. De la New York, hai? Atunci mai bine mergeți înapoi acolo, dragii mei și, fără să mai adauge un cuvânt, masivul popă, cu mutră de nap buhăit, ne închise ușa în nas.

Cam o oră mai târziu, după ce ne-am învârtit de colo-colo ca niște corăbii bete, ne-am nimerit din nou pe lângă refectoriu. Și să fiu al naibii dacă napul buhăit și libidinos nu făcea marșarier pe alee într-o limuzină elegantă. Când trecu prin dreptul nostru, ne trimise o rafală de fum direct în ochi. De parcă ne-ar fi spus: „Poftim, asta vi se cuvine!” Era o limuzină frumoasă, cu două cauciucuri de rezervă în spate, și bunul părinte stătea la volan pufăind dintr-un trabuc barosan. Trebuie să fi fost o Corona, atât de gras și de voluptuos arata trabucul. El ședea înfipt la volan, nu era cale să te înșeli. Nu puteam vedea dacă era îmbrăcat în sutană sau nu. Nu vedeam decât zeama prelingându-i-se pe buze, și trabucul cu aromă scumpă.

Tot drumul spre Dijon n-am făcut decât să-mi depăn amintiri din trecut. M-am gândit la toate lucrurile pe care aș fi putut să le spun și să le fac și pe care nu le-am spus și nu le-am făcut în momentele anoste, umilitoare, când și să ceri o coajă de pâine înseamnă să te înjosești, să te reduci la condiția de vierme. Treaz și lucid cum eram, continuam să resimt durerea ascuțită a acelor vechi insulte și injurii. Simțeam cu acuitate plesnitura peste cur pe care mi-a tras-o polițistul în parc – deși, s-ar putea spune că asta n-a fost decât o bagatelă, o mică lecție de dans. Am cutreierat fiecare palmă de loc din Statele Unite, Canada și Mexic. Și pretutindeni aceeași poveste. Dacă voiai o pâine, trebuia să ți-o câștigi punându-ți grumazul la jug și ținând strict pasul cu ceilalți. Pretutindeni pe glob se așternea un deșert cenușiu, un covor de oțel și de beton. Producția! Nimic alta decât mai multe șuruburi cu piulițe, mai multă sârmă ghimpată, mai mulți pesmeți pentru câini, mașini de tăiat iarba pe pajiști, bile de rulmenți, explozive de înaltă tensiune, tancuri, gaze

otrăvitoare, mai mult săpun, pastă de dini, ziare, mai multă învățătură, tot mai multe biserici, biblioteci, muzee. Avansați! Timpul ne presează. Embrionul își împinge gâtul afară din placentă, și nu-i nici măcar un bănuș de scuipat care să-i netezească alunecarea. O naștere uscată, strangulată. Nici un vaiet, nici un târâit. Salut au monde! Salutul a douăzeci și unu de tunuri care detonează din rect. Îmi port pălăria când îmi place, în casă sau afara”, spunea Walt. Aia era o vreme când încă puteai găsi o pălărie care să ți se potrivească pe cap. Dar timpul trece. Azi, ca să găsești o pălărie potrivită trebuie să te așezi pe scaunul electric. Acolo îți dau o scufie. Cum, te strânge? N-are importanță. Ți se potrivește.

Trebuie să te găsești într-o țară străină ca Franța, străbătând meridianul care desparte emisferele dintre viașă și moarte, pentru a-ți da seama ce priveliști incalculabile se cască în fața ta. Timpul electric! Sufletul democratic! Valul de inundații! Sfântă Fecioara, ce înseamnă toate balivernele astea? Pământul e scorojit și crăpat. Femeile și bărbații se reped ca puii de vultur pe un hoit împuțit ca să se împerecheze și apoi să-și reia separat zborul. Vulturi care pică din nori ca niște pietroaie. Gheare și pliscuri, asta suntem! Un gigantic aparat intestinal cu un nas care simte carnea de hoit. Avansați! Mergeți înainte, fără compasiune, rară dragoste, rară îndurare. Nu cere vreo iertare și nu oferi vreuna. Mai multe nave de război, mai mult gaz otrăvitor, mai multe explozive puternice! Mai mulți gonococi! Mai mulți streptococi! Mai multe bombardiere! Mai mult din totul până când întreaga mașinărie blestemată se face țandări și pământul o dată cu ea! Când am coborât din tren, am știut pe dată că am comis o greșală fatală. Liceul se găsea la mică depărtare de gara; am pornit-o pe strada principală, în înserarea timpurie a zilei de iarnă, căutându-mi drumul spre destinație. Fulguia ușor, copacii sticleau de ger. Am trecut de câteva cafenele vaste, pustii, care arătau ca niște sordide săli de așteptare, întuneric Scut, vid – asta-i impresia care mă stăpânea. Un oraș lipsit de importanță, insipid, unde mustarul e produs în cantități industriale, cu carul, cu vana, cu copaia, cu butoiul, cu borcanul.

Când am dat ochi cu liceul, am simit un fior în șira spinării. Eram atât de nehotărât încât m-am oprit la ușă întrebându-mă dacă să intru sau nu. Dar, cum nu aveam bani pentru un bilet de întoarcere, șovăiala mea era lipsită de rost. O clipă m-am gândit să-i trimit o telegramă lui Fillmore, dar nu știam ce scuză să-i invoc. Singurul lucru care-mi rămânea de făcut era să plonjez cu ochii închiși.

S-a întâmplat ca Monsieur le Proviseur să nu fie acolo – era ziua lui libera. Mi s-a înfățișat un cocoșat mărunțel care s-a oferit să mă conducă la Monsieur le Censeur, al doilea în rang. Am pornit în urma lui, fascinat de felul grotesc în care sontăcăia. Era un mic monstru, din aceia care pot fi văzuți pe portalul oricărei căcăioase de catedrale din Europa.

Biroul lui Monsieur le Censeur era spațios și golaș. M-am așezat pe un scaun cu spetează tare ca să aștept în timp ce cocoșatul a zbughit-o afară să-1 caute pe Monsieur le Censeur. Mă simțeam aproape confortabil. Atmosfera îmi evoca acut pe cea a unor birouri filantropice din Statele Unite unde

stătusem ore întregi așteptând câte un ticălos cu vorba dulce care să vină și să mă supună unui interogatoriu.

Brusc se deschise ușa și, cu un pas săltăreț, intră Monsieur le Censeur, împieptosându-se. Tot ce-am reușit a fost să-mi înăbuș un chicotit. Purta o redingotă exact ca aceea a lui Boris și pe frunte îi atârna un breton, un fel de me șă lipită parcă cu scuiat, ca aceea pe care ar fi purtat-o Smerdiakov. Grav și irascibil, cu un ochi ca de linx, nu irosi cuvintele de bun-venit. Scoase pe dată foile pe care erau scrise numele elevilor, orele, cursurile etc. Totul într-o caligrafie meticuloasă, îmi făcu cunoscut ce cantitate de cărbuni și de lemne mi se îngăduia să consum și după aceea mă informă că în timpul liber puteam face orice doream. Această din urmă informație a fost primul lucru bun pe care l-am auzit din gura lui. Era atât de reconfortant, încât pe dată am rostit în gând o rugăciune pentru Franța, pentru armata și marina ei, pentru sistemul educațional, pentru bistro-uri, pentru toate blestematele ei de instituții. După ce-a isprăvit cu tot tra-la-laul ăsta, a sunat din clopoțel și pe loc a apărut cocosatul ca să mă escorteze la Monsieur l'Econome. Aici atmosfera era oarecum diferită. Mai curând ca într-o gară marfară, presărată toată cu facturi de încărcătură și ștampile de cauciuc și populată de slujbași cu fețe păstoase care mâzgăleau de zor cu penițe boante în dosare uriașe, apăsătoare. După ce mi s-a stabilit porția de cărbuni și de lemne, am pornit, cocosatul și cu mine și cu o roabă spre dormitoare. Urma să ocup o cameră la mansardă, în aceeași aripă cu les pions. Situația lua o turnură umoristică. Nu știam la ce dracu mă mai puteam aștepta. Poate că la o scuipătoare. Totul mirosea a pregătire pentru o campanie de luptă, nu lipsea decât o raniță, o pușcă și o plăcută de identitate.

Camera care mi s-a dat era mare și avea o sobișă cu un burlan crăpat care făcea un cot drept deasupra patului de fier. Lângă ușă se afla o ladă mare pentru cărbuni și lemne. Ferestrele dădeau spre un șir de căsuțe prăpădite, toate din piatra, în care locuiau băcanul, brutarul, cizmarul, măcelarul etc. Toți niște mocofani cu mutre imbecile. Mi-am purtat privirea peste acoperișuri, spre dealurile despuiate printre care se hurduca un tren. Șuierul locomotivei țipă jalnic și isteric. După ce cocosatul mi-a făcut focul, l-am întrebat de haleală, încă nu era ora cinci. M-am trântit pe pat, cu paltonul pe mine, și m-am învelit cu o pătură. Lângă mine era eterna noptieră rahitică în care stă ascunsă oala de noapte. Am pus deșteptătorul pe noptieră și am urmărit ticăitul minutelor care se scurgeau, în puțul camerei se filtra lumina albăstrie a străzii. Am ascultat uruitul camioanelor care treceau și am privit în neștire burlanul sobei și cotul legat cu sârmă. Lada de cărbuni mă intrigă. Niciodată în viața mea nu mai locuisem într-o cameră cu o ladă de cărbuni. Și niciodată în viața mea nu aprinsesem un foc și nu predasem unor copii. Și, dacă-i vorba pe așa, niciodată în viața mea nu lucrasem rară plată. Mă simțeam liber și încătușat în același timp, așa cum te simți înaintea alegerilor, când toți șnapanii și-au depus candidatura și tu ești invitat să votezi pentru omul potrivit. Mă simțeam ca un argat năimit, ca un om bun la toate, ca un vânător, ca un pirat, ca un sclav la galere, ca un pedagog, ca un vierme și un păduche. Eram liber, dar picioarele mi-erău legate. Un suflet

democratic, cu un bilet de recomandare pentru o masă gratuită, dar lipsit de puterea de a se mișca, lipsit de glas. Mă simțeam ca o meduză țintuită de o scândura. Și, mai presus de orice, mă simțeam flămând. Minutarele ceasului se târau lent. Încă zece minute de omorât până când o să sune ceasul. Umbrele din încăperea se îngroșaseră. Tăcerea devenise mai densă, o liniște intensă care-mi încorda nervii. Fulgii de zăpadă se lipiseră de geamuri, în depărtare, o locomotivă scoase un țipăt strident. Pe urmă, din nou tăcere de mormânt. Soba începuse să se înroșească, dar nu radia nici un pic de căldură. Am început să mă tem că s-ar putea să adorm și să pierd masa de seara. Asta ar fi însemnat să zac treaz întreaga noapte cu burta goală. M-a cuprins panica. Cu o clipă înainte de a răsună gongul, am sărit din pat și, după ce am încuiat ușa în urma mea, am dat buzna pe scări, spre curte. Acolo m-am rătăcit. Un patruleter după altul, o scară după alta. Am intrat și am ieșit în și din clădiri, Mutând frenetic refectoriul. Am trecut pe lângă o coloană de puștani care mășăluiau spre Dumnezeu știe unde, se mișcau ca un convoi legat în lanțuri, cu un conducător de sclavi în frunte, în cele din urmă am văzut un tip cu o alură energetică și cu un melon pe cap, venind drept spre mine. L-am oprit ca să-l întreb unde refectoriul. S-a întâmplat să opresc tocmai pe omul potrivit. Era Monsieur le Proviseur și părea încântat că dăduse peste mine. A vrut să afle acolo pe loc dacă fusesem cazat confortabil și ce mai putea face pentru mine. L-am asigurat că totul era O. K. Numai că în camera era cam rece, m-am hazardat să adaug. Mi-a răspuns că nu era un lucru neobișnuit, datorat vremii ăsteia rele. Ba era ceață, ba zăpadă, și desigur în casă era neplăcut, și dă-i așa înainte, în tot acest timp mă ținea de braș și mă conducea spre refectoriu. Părea să fie un tip cumsecade. Un individ prietenos, mi-am spus în sinea mea. Ba chiar am mers până acolo încât să-mi imaginez că s-ar putea să devenim amici și, pe o noapte geroasă, o să mă invite la el și o să-mi prepare un grog fierbinte, în cele câteva minute până am ajuns la ușa refectoriului mi s-au perindat prin minte fel de fel de lucruri prietenoase. Dar, odată ajunși, în timp ce fantezia mea gonea cu o milă pe minut, individul mi-a strâns mâna, si-a scos pălăria și mi-a urat noapte bună. Eram atât de uimit încât mi-am dus și eu un deget la pălărie. Curând am aflat că aia se cuvenea. De câte ori treci pe lângă un profesor, sau chiar pe lângă Monsieur l'Econome, îți scoți pălăria. Chiar dacă dai nas în nas cu el de douăsprezece ori pe zi. N-are importanță. Trebuie să execuți salutul chiar dacă ți s-a tocit pălăria. Așa e politicos.

Oricum, găsisem refectoriul. Arata ca o clinică din Cartierul de Est, cu pereții din cărămidă aparentă, lumină slabă și mese cu plăci de marmura. Și, bineînțeles, o soba mare, cu un burlan care făcea un cot. Cina nu era încă servită. Un individ șchiop tot intra și ieșea alergând, aducând cuțite, furculițe, farfurii și sticle cu vin. Într-un colț, mai mulți tineri erau angajați într-o conversație animată. Mă dusei la ei și mă prezentai. Mă întâmpinară cu multă cordialitate. Cu prea multă chiar. Nu pricepeam unde băteau, într-o clipă, odaia începu să se umple de lume. Mă prezentară unul altuia cât ai zice pește, apoi, făcând cerc în jurul meu și umplându-și paharele, începură să cânte:

L 'autre soir l'idée m 'est venue Cre nom de Zeus d'enculer unpendu;
Le vent se leve sur lapotence, Voila monpendu qui se balance, J'ai du
l'enculer en sautant, Cre nom de Zeus, on estjamais content.

Baiser dans un con trop petit, Cre nom de Zeus, on s'ecorcbe le vit;
Baiser dans un con trop large, On saitpas ou l'on decharge;
Se branler etant bien emmerdant, Cre nom de Zeus, on estjamais
content.

Cu asta, Quasimodo anunță că masa e servită.

Era un grup vesel acești les surveillants. Printre ei Kroa care râgâia ca un porc și întotdeauna dădea drumul la o bășină zgomotoasă când se așeza la masă. Mi s-a spus că era în stare să se pârtuiască de treisprezece ori la rând. Deținea recordul. Pe urmă mai era Monsieur le Prince, un atlet căruia îi plăcea să se înțolească în smoking seara când ieșea în oraș; avea un ten frumos, de față mare, nu se atingea de vin și nu citea niciodată ceva ce ar fi putut să-i solicite prea mult creierul. Alături de el ședea Petit Paul, din Midi, care nu se gândea la nimic altceva decât la muieri; obișnuia să spună în fiecare zi: „a partir de jeudie ne parlerai plus de femmes”. El și Monsieur le Prince erau inseparabili. Mai era și Passeleau, un veritabil terchea-berchea, care studia medicina și care se împrumuta de bani în dreapta și-n stânga; vorbeau întruna de Ronsard, Villon și Rabelais. Lângă mine stătea Mollesse, agitator și organizator de pions care insista să cântărească mâncarea ce ni se oferea, ca să vadă dacă nu ne-au furat la gramaj. Ocupa o cămăruță la infirmerie. Dușmanul lui suprem era Monsieur l'Econome, ceea ce nu era un mare merit, întrucât toată lumea îl ura pe individul ăsta. Mollesse avea drept companion pe unul poreclit Le Penible, un individ posac, cu un profil de soim, care practica cea mai strictă economie și făcea pe cămătarul. Arăta ca o gravură de Albrecht Diirer – un compozit din toți diavolii ursuzi, morocănoși, amari, ghinionști, nefericiți și introspectivi care alcătuiesc panteonul cavalerilor medievali germani. Era evreu, fără îndoială, în orice caz a fost omorât într-un accident de automobil, puțin după sosirea mea, ceea ce m-a îmbogățit pe mine cu douăzeci și trei de franci pe care-i datoram. Cu excepția lui Renaud care ședea lângă mine, ceilalți mi s-au șters din minte; aparțineau acelei categorii de indivizi incolori care alcătuiesc lumea inginerilor, a arhitecților, dentiștilor, farmaciștilor, profesorilor etc. Nu exista nimic care să-i deosebească de bulgării de pământ de care aveau să-și frece picioarele mai târziu. Era un zero în toată puterea cuvântului, cifre care formau nucleul unei societăți respectabile și lamentabile. Mâncau cu capetele în piept, și erau întotdeauna primii care cereau un supliment de porție. Dormeau zdravăn și nu se văitau niciodată; nu erau nici veseli nici triști. Indiferenții pe care Dante i-a plasat în anticamera Infernului. Cei din păturile de sus.

Era obiceiul ca după cină să ieșim imediat în oraș, dacă nu eram de gardă la dormitoare, în centrul orașului se găseau cafenele – săli uriașe, posomorâte, în care se adunau negustorii somnoroși din Dijon ca să joace cărți și să asculte muzică. Era cald în cafenele, lucrul cel mai bun pe care-l poți spune despre ele. Și scaunele erau destul de comode. Și întotdeauna se învârteau pe acolo câteva curve care, pentru o cană de bere sau o ceașcă de

cafea, se așezau să-ți țină de urât. Pe de altă parte, muzica era atroce. Ce mai muzică! Pe o seară de iarnă, într-o văgăună împruțită ca Dijon, nimic nu poate fi mai sâcâitor, mai iritant, decât sunetul unei orchestre franțuzești. Mai ales al uneia din acele lugubre orchestre de femei, care emite schelălăieli și pârturi, într-un ritm arid, algebric și cu consistența igienică a pastei de dinți. O scârțâială și o râcâială executată la atâția și atâția franci ora – fiecare dintre ei cântând pentru sine. Ah, tristețea acestor orchestre! De parcă bătrânul Euclid s-ar fi ridicat pe picioarele dindărăt și ar fi înghițit acid prusie, întreaga împărăție a Ideii atât de profund exploataată de rațiunea că nu a mai rămas nimic din care să se facă muzică decât clapele goale ale acordeonului, printre care șuieră vântul, sfâșiind eterul în zdrențe. Oricum, a vorbi de muzică în legătură cu groapa aceea e ca și cum ai visa la șampanie când te afli în celula condamnatului la moarte. Muzica era cea de pe urmă dintre grijile mele. Nu mă gândeam nici măcar la muieri, atât de dezolant, de rece, de pustiu, de cenușiu era totul, în prima seară, în drum spre casă am zărit la ușa unei cafenele o inscripție din Gargantua. Înăuntru, cafeneaua era ca o morgă. Dar, oricum, înainte!

Aveam timp berechet și nici un sfanș în buzunar. Predam două sau trei ore de conversație pe zi, și asta era tot. Dar ce noimă avea să-i înveți englezește pe nenorociții ăia mici? Mi-era grozav de milă de ei. Toată dimineața trudind pe Călătoria lui John Gilpin și după-masa venind la mine să facă exerciții într-o limbă moartă. Mă gândeam cât timp prețios irosisem citindu-1 pe Vergiliu sau bălăcindu-mă într-un nonsens incomprehensibil ca Hermann und Dorothea. Ce sminteală! Învățătura înseamnă coșul de pâine gol. Mă gândeam la Carl care poate să recite Faust de la coadă la cap și care niciodată nu scrie o carte fără să slăvească până și căcatul din nemuritorul, incoruptibilul lui Goethe. Și totuși, Carl n-are destulă minte ca să-și poată găsi o pizdă cu bani și să-și poată cumpăra un schimb de lenjerie de corp. E ceva obscen în dragostea aceasta pentru trecut care sfârșește în cozi la pâine și adăposturi blindate. E ceva obscen în banda asta spirituală care-i permite unui idiot să stropească apă sfințită peste tunurile Big Bertha și peste cuirasate și peste explozive. Orice om cu burta plină de clasici e un inamic al rasei umane. Și iată-mă pe mine, presupus să răspândesc evanghelia prieteniei franco-americane – emisarul unui cadavru care, după ce a jertfit în dreapta și-n stânga, după ce a pricinuit nespuse suferințe și mizerii, a visat să instituie pacea universală. Pfui! Oare despre ce s-or fi așteptat să vorbesc, mă întreb? Despre Fire de iarbă a lui Whitman, despre plafonarea impozitelor, despre Declarația de Independență, despre cel mai recent război dintre gangsteri? Ce? Ce anume ar fi vrut, asta doresc să știu. Ei bine, am să vă spun adevărul – niciodată nu am pomenit despre vreunul din lucrurile astea. De la bun început am pornit cu o lecție despre fiziologia omului. Cum fac dragoste elefanții – asta-i! Și a prins ca focul în pădure. După prima zi nu au mai existat bănci goale. După această primă lecție de limba engleză, elevii se înghesuiau la ușa să mă aștepte. Ne înțelegeam de minune, îmi puneau tot felul de întrebări de parcă până atunci nu aflaseră nimic. Iar eu îi lăsam să-și dea drumul. I-am învățat să pună întrebări și mai delicate. Întrebați orice –

asta era deviza mea. Eu mă aflu aici în calitate de plenipotențiar al împărăției spiritelor libere. Mă aflu aici ca să creez o fierbere și un ferment. Un astronom celebru ar fi spus: „într-un fel, universul material pare să se spulbere ca o poveste care a fost povestită, să se dizolve în nimic ca o viziune”. Asta pare a fi sentimentul general care zace sub coșul de pâine gol al învățăturii. Eu unul nu cred acest lucru. Nu cred o iotă din tot ce încearcă păcătoșii ăia să ne vâre pe gât.

Între lecții, dacă nu aveam vreo carte de citit, mă duceam sus la dormitoare și pălăvrăgeam cu les pions. Erau încântător de ignoranți în legătură cu tot ce se petrece în jur – mai cu seamă în lumea artelor. Aproape la fel de ignoranți ca și studenții. S-ar fi zis că intrasem într-un mic ospiciu de nebuni privat, fără nici o ieșire. Uneori mă plimbam pe sub arcade privind copiii care mărșăluiau cu câte un coltuc de pâine îndopat în botul murdar. Și mie mi-era întruna foame, pentru că nu reușeam să mă duc la micul dejun, servit la niște ore inumane, dis-de-dimineată, tocmai când patul ajungea să fie mai primitiv. Micul dejun consta din boluri imense cu cafea albăstrie și bucăți de pâine albă, fără unt. La prânz aveam fasole sau linte cu bucățele mici de carne puse acolo ca să dea un aspect mai apetisant. Hrană bună pentru deținuți în lanțuri, pentru spărgători de stâncă. Până și vinul era împutit. Toată mâncarea era sau prea subțiată sau năclăită. Și răspunzător era Monsieur l'Econome. Așa se spunea. Dar nu cred nici lucrul ăsta. El era plătit ca să ne țină la nivelul de plutire. Nu ne întreba dacă sufeream de trănji sau de abcese, nu-l interesa dacă aveam gusturi delicate sau intestine de lup. Și de ce l-ar fi interesat? El era plătit pentru atâtea grame pe farfurie care să producă atâtea kilowați de energie. Totul în termeni de cai putere. Și totul înregistrat în cărțoaie groase în care funcționarii cu fețe păstoase mângăleau dimineața, la prânz și seara. Debite și credite, separate între ele printr-o linie roșie, trasă în mijlocul paginii. Hoinărind cu burta goală de jur împrejurul patrulaterului curții, uneori simțeam că-mi pierd mințile. Asemenea lui Carol cel Prost, bietul de el, numai că eu nu aveam o Odette Champdivers cu care să mă joc cu degețelul. Cea mai mare parte din timp trebuia să-i tapez pe studenți de țigări și, uneori, în timpul lecțiilor, molfăiam, ca și ei, o bucată de pâine uscată. Cum focul ardea întruna, curând mi-am consumat rația de lemne. Și era al naibii de greu să-i duci cu vorba pe funcționarii de la dosare ca să mai scoți ceva lemne de la ei. În cele din urmă, am ajuns la asemenea exasperare, încât am pornit să cutreier străzile în Mutarea a ceva bun de pus pe foc, ca un arab. E de mirare cât de puține lucruri bune de foc poți găsi la Dijon. Oricum, aceste mici expediții de aprovizionare m-au purtat prin niște cartiere ciudate. Am dat peste o strădușă numită după un domn Philibert Papillon – un muzician mort, așa cred – pe care se găseau o grămadă de case de curve. Prin părțile astea era întotdeauna o atmosferă mai veselă; mirosea a mâncare gătită, a rufe întinse la uscat. Câteodată reușeam să zăresc și pe sărmanii semi-imbecili care locuiau pe acolo. Arătau totuși ceva mai acătării decât amărății din centru de care mă izbeam ori de câte ori intram într-un magazin universal. Și intram des, ca să mă mai încălzesc. Iar ei veneau tot pentru același lucru, așa cred.

în Mutarea cuiva care să le ofere o cafea. Păreau puțin nebuni, de frig și de singurătate. Dar întregul oraș arata puțin nebun, când albastrul serii se lăsa asupra-i. În fiecare zi de joi puteai străbate strada principală în sus și-n jos, până-n pânzele albe, rară să întâlnești un suflet dornic de comunicare. Șaizeci sau șaptezeci de mii de locuitori, poate chiar mai mult, înfășurați în rufarie de lână, și nicăieri unde să te duci și nimic de făcut. Toți fabricând muștar cu vagoanele. Orchestre de femei miorlăind Văduva veselă. Tacâmuri de argint în hotelurile mari. Palatul ducal putrezind, piatră cu piatră, bârnă cu bârnă. Copacii scârțâind de ger. Un permanent clămpănit de saboți de lemn. Universitatea celebrând moartea lui Goethe, sau poate că nașterea, nu mai țin minte. (De obicei morțile sunt celebrate). Oricum, o treabă tâmpită. Și fiecare căscând și întinzându-si mădulele.

Când veneam de pe alee și intram în patruleterul curții, mă copleșea o senzație de abisală zădărnici. Afara, mohorât și pustiu, înăuntru, mohorât și pustiu. O sterilitate posomorâtă plutea deasupra orașului, pâcla livrescă a învățaturii. Zgura și cenușa trecutului. Pe laturile curților interioare erau rânduite clasele, niște colibe din acelea pe care le poți vedea în pădurile din nord, și unde pedagogii își dădeau frâu liber la glasuri. Pe tablă, inutila abracadabra pentru care viitorii cetățeni ai republicii aveau să cheltuiască o viașă întreagă ca s-o uite. Din când în când erau primiți părinții în vasta sală de recepții, chiar lângă aleea, ornată cu busturi ale eroilor antichității, ca Moliere, Racine, Corneille, Voltaire etc., toate sperietorile pe care miniștrii de cabinet le enumera, cu buze însalivate, ori de câte ori un nou nemuritor e adăugat la galeria statuilor din ceara! Dar nici un bust al lui Villon, al lui Rabelais, al lui Rimbaud. Oricum, aici se întruneau într-un conclav solemn părinții și cămășile împăiate pe care statul le plătește ca să în-covoai mințile celor tineri. Mereu același proces de încovoiere, același grădănit peisagistic, merit să facă spiritul mai atractiv. Uneori veneau și elevii, micile floarea-soarelui care în curând vor fi transplantate clin camera copiilor în ghivece municipale. Unii dintre ei erau doar niște plante de cauciuc, lesne șterse de praf cu o cămașă ruptă. Toi înghesuindu-se rapid în dormitoare de îndată ce se lăsa seara. Dormitoarele! în care ardeau becurile roșii, în care clopotul suna ca o sirenă de pompieri, în care treptele erau tocite de goana de a ajunge la celulele educaționale. Și pe urmă profesorii! în primele zile am mers până acolo încât să dau mâna cu câțiva dintre ei și, desigur, intervenea întotdeauna salutul cu scoaterea pălăriei, când ne întâlneam pe sub arcade. Dar o discuție de la om la om, o băutură luată împreună la colț, nici vorbă de așa ceva! Era pur și simplu inimaginabil. Majoritatea arătau speriați până-n măduva oaselor. Oricum, eu aparțineam altei ierarhii. N-ar fi împărțit nici un păduche cu unul ca mine. Mă iritau atât de tare, numai cât îi vedeam, încât obișnuiam să-i înjur pe sub mustașă când îi zăream apropiindu-se. Mă opream locului, rezemat de o coloană, cu o țigară atârându-mi în colțul gurii și pălăria pleoștită pe ochi și, când se apropiau la mică depărtare de mine, trânteam câte un scuipat zdravăn și-mi scoteam pălăria. Nu catadicseam nici măcar să deschid gura ca să-i întreb cât e ceasul. Și murmuram în barbă: „Te bag în pizda mă-tii”. Și cu asta basta.

După o săptămână, aveam senzația că-mi petrecusem acolo toată viața. Era ca un coșmar blestemat din care nu izbutești să te mai desprinzi. Numai cât mă gândeam și cădeam într-un soi de comă. Am sosit acum câteva zile. La căderea nopții. Oamenii fojgăind spre casă ca niște șobolani, pe sub felinare împâclite. Copacii sticlind cu malițiozități diamantine. Revedeam totul, de o mie de ori. Drumul de la gară la liceu a fost ca o plimbare prin Coridorul Danzig, cu marginile zimțuite, crăpat tot, cu nervurile încordate. Un land al osemintelor moarte, al figurilor distorsionate, înfășurate în giulgiuri. Spinări alcătuite din oase de sardele. Iar liceul părea răsărit dintr-un lac de zăpadă subțire, un munte cu vârful în jos, care arata spre mijlocul pământului, acolo unde Dumnezeu sau Satana trudește încorsetat în cămașă de forță, muncind pentru acel paradis care nu-i decât o ejaculare în vis. Dacă a strălucit vreodată soarele, nu-mi aduc aminte. Nu-mi aduc aminte decât de cețurile reci, jechoase, purtate de vânt dinspre mlaștinile înghețate, dincolo de care șinele ferate se îngropau printre dealurile spectrale. Lângă gară era un canal, sau poate că un râu, ascuns sub o crustă gălbuie, și cu un șir de cocioabe lipite de malurile povârnite. Pe undeva exista și o cazarmă, așa mi-am spus, pentru că din când în când întâlneam niște omuleți galbeni din Cochîn-China, agitați, niște mârțoage cu fețe de opiomani, pândind pe sub uniformele lăbărțate, ca niște schelete vopsite, împachetate în rumeguș, întregul afurisit medievalism al locului era infernal de apăsător și enervant, parcă legănându-se în față și-n spate cu gemete înăbușite, sărindu-ți în cârcă din grote, spânzurând din garguie ca niște ucigași cu gâtul frânt. Priveam tot timpul îndărăt și mergeam ca un crab înțepat cu o furculișă murdara. Toi monștrii aceia grăsuți, plăcile cu efigii lipite pe fațada bisericii St. Midiei mă urmăreau pe străduțele întortocheate și pe după colțuri, întreaga fațadă a bisericii St. Michel părea să se deschidă noaptea, ca un album, lăsându-te față-n față cu ororile paginii tipărite. Când luminile se stingeau și figurile se eclipsau, moarte ca și cuvintele, atunci fațada devenea magnifică; din fiecare scobitură a frontispiciului noduros se degaja găunoasa psalmodie a vântului de noapte și peste dantela pietrificată a veșmintelor reci și țepene se lăsa o mantie de salivă de culoarea absintului, un nor de ceașă și de ger.

Aici, unde era plantată biserica, totul părea răsucit cu spatele în față. Chiar și biserica fusese probabil rotită pe fundamentul ei de veacurile de ploi și zăpezi care se abătuseră asupra-i. Zăcea în Place Edgar Quinet, turtită de vânt, ca un catâr mort. Prin Rue de la Monnaie vântul se zbenguia ca niște șuvițe de păr cărunt care o luaseră razna: se învârteau în jurul stâlpilor de priponit caii care barau trecerea omnibuzelor și a atelajelor de douăzeci de catări putere. Uneori, învârtindu-mă pe aici în orele timpurii ale dimineții, dădeam peste Monsieur Renaud care, înfășurat în sutana lui cu glugă, asemenea unui călugăr vorace, mi se adresa în limba secolului al șaisprezecelea. Mergând la pas cu Monsieur Renaud, în timp ce luna se spărgea în cerul soios, ca un balon înțepat, lunecam pe dată pe tărâmul transcendentalului. Monsieur Renaud avea o rostire precisă, uscată ca pistilul de caise și cu o bază greoi brandenburgică. Venea la mine doldora de Goethe sau Fichte, cu tonalități profunde care se reverberau în colțurile vântoase ale

pieții ca niște rafale întârziate ale tunetelor de anul trecut. Oameni din Yucatan, oameni din Zanzibar, oameni din Tierra del Fuego, salvați-mă de acest șoric albicios!

Nordul se adună în jurul meu, fiordurile glaciale, piscurile cu reflexe albastrii, luminile nebune, obscenul cânt creștin care se prăvălește ca o avalanșă de la Etna la marea Egee. Totul țepăn înghețat ca zgura, mintea ferecată și brumată de ger, și, prin melancolicul clănțănit al spiritului, horcăitul înecat al sfinților mâncați de păduchi. Sunt alb și înfășurat în lână, înfofolit, încotoșmănit, căptușit, paralizat, dar fără voia mea. Sunt albit până la os, cu o bază rece, alcalină și cu vârfurile degetelor muiate în șofran. Alb, vai, dar nu frate întru învățătură, nu o inimă catolică. Alb și necruțător, ca străbunii mei care au venit pe Elba. Privesc marea, cerul, tot ce este neinteligibil și distant de aproape.

Zăpada de sub picioare fuge în fața vântului, se spulbera, te gădilă, te înțepă, susura, se învârtejește, vine în rafale, în așchii, se pulverizează. Nici urmă de soare, de muget al mării, de plesnet de valuri. Crivățul împunge cu sulii ghimpate, înghețate, hain, hulpav, amortind, paralizând. Străzile se răsucesc la cotiturile lor strâmbe; se feresc de priveliștea involburată, de privirea rigidă. Vântul șontăcăie de-a lungul grilajelor, se rotește în jurul spatelui devenit fața bisericii, cosește printre statui, turtește monumentele, smulge copacii, împietrește iarba, sugă seva din pământ. Frunze plate ca cimentul: frunze cărora nici o rouă nu le-ar mai da vreodată strălucire. Nici o lună nu va mai arginta vreodată apatica lor toropeală. Anotimpurile au ajuns la un punct mort, copacii se înălbesc și se vestejesc, carele se hurducă pe făgașele de mica, scoțând bufnituri surde, alunecoase, ca de harpă, în valea dintre dealurile cu creste înzăpezite somnolează fantomaticul Dijon, cel fără de oase. Nici țipenie de om viu în noapte ci doar spiritele lipsite de astâmpăr ce visează la sud, la îngrădirile de safir. Și totuși eu sunt treaz, în picioare, un strigoi ambulant, un om alb, terorizat de luciditatea rece a acestei geometrii de abator. Cine sunt eu? Ce caut aici? Cad printre zidurile reci ale ostilității umane, o siluetă albă fluturândă, scufundându-se în lacul rece, cu un munte de craniu deasupra mea. Mă dedic latitudinilor reci, treptelor de cretă scaldate în indigo. Pământul, în coridoarele lui întunecate, îmi cunoaște pasul, simte un picior care apasă, o aripă care freamătă, o respirație agitată și un fior. Aud cum învățătura e tocată și ciopârțită, cifrele urcând la ceruri, găinațul liliecilor picurând de sus și clincănind din aripi de mucava aurită; aud trenurile ciocnindu-se, lanțurile zăngănind, locomotivele pufăind și pisându-se. Prin ceața străvezie toate lucrurile vin spre mine cu izul repetiției, cu mahmureli galbene, cu chinul cuielor de pe cruce, cu sfredeliri, în centrul mort, departe, departe de Dijon, mult dedesubtul regiunilor hiperboreale, stă Zeul Ajax, cu umerii încinși la roata de moara, iar măslinile pocnesc în gură și apele verzui ale mlaștinilor colcăie de broaște care orăcăie.

Ceața și zăpada, latitudinea rece, învățătura greoaie, cafeaua albăstrie, pâinea neunsă cu unt, supa și linte, fasolea împănată cu porc, brânza mucegăită, mâncarea apoșită, vinul, vinul puturos au adus întregul penitenciar la constipație. și exact când fiecare burtă era balonată de căcat,

țevile de la toalete au înghețat. Guguloaiele de excremente se înălțau ca niște mușuroaie de furnici, până la urmă a trebuit să se renunțe la micul pedestal și să se lase excrementele pe jos. Zăceau acolo, țepene și înghețate, așteptând dezghețul, în zilele de joi, cocoșatul venea cu mica lui roabă, deștelenea căcații reci și țepeni cu o mătură și un fâraș, apoi împingea roaba afară, trăgându-și după el piciorul schilod. Coridoarele erau presărate cu fâșii de hârtie igienică; ți se lipeau de tălpi ca hârtia de prins muște. Când vremea s-a mai domolit, duhoarea s-a răscopt; o puteai simți până la Winchester la patruzeci de mile depărtare. Când stătea dimineața peste bălegarul ăla răscopt, cu periuța de dinți în mână, duhoarea era atât de pestilențială că te apuca amețeala. Stăteam în cămăși de flanca roție, așteptând să putem ajunge să ne ușurăm în gaura; era ca o arie dintr-una dintre marile opere ale lui Verdi – un cor de nicovale cu scripeți și pompe. Noaptea, când mă apuca o nevoie urgentă, mă repezeam la toaleta particulară a lui Monsieur le Censeur, de peste drum de alee. Scaunul meu e întotdeauna plin de sânge. Nici toaleta lui nu funcționează, dar mă pot bucura măcar de plăcerea de a mă așeza, îmi las guguloii acolo, ca un semn de respect pentru el.

În fiecare seara, spre sfârșitul cinei, pică le veilleur de nuit, ca să se mai veselească și el puțin. E unica fiinșă omenească, din întreaga instituție, de care mă simt și eu apropiat. E un nimeni. Poartă în mână o lanternă și un lanș cu chei. Își execută rondurile, noaptea, țeapăn ca un automat. Când se servește brânza mucegăită, hop, apare și el să bea un pahar de vin. Stă acolo, cu laba întinsă, cu părul țeapăn și sârmos ca de dulău de pază, cu obrazii rumeni și mustața sticlind de zăpadă. Bolborosește un cuvânt sau două și Quasimodo îi aduce sticla.

Pe urmă, proptindu-se zdravăn pe picioare, își dă capul pe spate și își toarnă vinul pe gât, încet, dintr-o lungă înghițitură. Pentru mine e ca și cum și-ar turna rubine pe beregată. Ceva din gestul lui pare să mă apuce de păr. E ca și cum ar da pe gât drojdia milei umane, ca și cum întreaga dragoste și compasiune a omenirii ar putea fi date duscă, dintr-o singură înghițitură – ca și cum asta-i tot ce poate fi stors din viața de zi cu zi. Făcuseră din omul ăsta ceva mai puțin decât un șobolan, în ierarhia lucrurilor el nu valora nici cât saramura unei scrumbii. Era doar o balegă vie. Și știa lucrul ăsta. Și când, după ce bea, se uita în jur și ne zâmbea, lumea părea să se prăbușească. Era un zâmbet aruncat peste un abis. întreaga împuțită de lume civilizată zace, ca un smârc, în fundul prăpastie! și deasupra ei, ca un miraj, plutește zâmbetul ăsta șovăielnic. Era același zâmbet care mă întâmpina când mă întorceam noaptea din escapadele mele. îmi aduc aminte de o astfel de noapte când, stând în fața porții și așteptând ca bătrânul să-și termine rondul, m-am simit brusc atât de bine, încât as fi putut aștepta acolo pe vecie. A trebuit să stau vreo jumătate de oră până mi-a deschis poarta. Am început să mă uit de jur împrejur, calm și tacticos, sorbind întreaga priveliște, copacul uscat din fața școlii, cu ramurile lui ca de frânghie răsucită, casele de peste drum care-și schimbaseră culoarea peste noapte și care se curbau acum mai vizibil, zgomotul unui tren care se rostogolea prin pustiurile

siberiene, pictate parcă de Utrillo, cerul, brazdele adânci ale roților de car. Brusc, din senin, apăru o pereche de îndrăgostiți; la fiecare câțiva metri se opreau și se sărutau și, când nu am mai putut să-i urmăresc din ochi, le-am urmărit zgomotul pașilor, le-am auzit opririle abrupte, și apoi mersul lent, șerpuit. Le simțeam îndoirea și prăbușirea trupurilor când se sprijineau de câte un stâlp, le auzeam scârțâitul pantofilor când își încordau mușchii pentru a se îmbrățișa. Hoinăreau prin oraș, pe străzile întortocheate, către canalul sticlos cu apă neagră ca smoala. Perechea aceasta avea ceva de fenomen, în tot Dijonul nu mai erau alții ca ei, Intre timp, bătrânul își făcea rondul; îi auzeam zăngănitul cheilor, cizmele scrâșnind pe prundiș, pasul greu, automat, în cele din urmă l-am văzut venind pe alee ca să deschidă poarta mare, sub portalul monstruos, boltit, în fața căruia se găsea un șanș de apărare. L-am auzit umblând la lacăt, cu mâinile lui țepene, cu mintea amortită. Când s-a deschis poarta, am văzut deasupra capului râu o constelație sclipitoare care încununa capela. Fiecare ușă era încuiată, fiecare celulă zăvorâtă. Cărțile erau închise. Noaptea atârna foarte jos, împungătoare ca un vârf de pumnal, beata ca un desfrânat. O infinitate de goliciune. Deasupra capelei, în fiecare noapte, în timpul nopților de iarnă, atârna ca o mitră episcopală, constelația; atârna jos, deasupra capelei. Joasă și luminoasă, o mână de vârfuri de pumnal, o scânteiere de goliciune pură. Bătrânul m-a urmat până la cotul aleii. Poarta s-a închis în tăcere. Când i-am urat noapte bună, i-am zărit iar surâsul acela disperat, dureros, ca o fulgerare meteorică peste marginea unei lumi pierdute. Și l-am revăzut stând în picioare în refectoriu, cu capul dat pe spate și cu rubinele curgându-i pe gât. Întreaga Mediterană părea îngropată în el cu livezile de portocali, chiparoșii, statuile înaripate, templele de lemn, marea albastră, măștile rigide, numerele magice, păsările mitologice, cerurile de safir, puii de vultur, golfurile însorite, brazii orbi, eroii bărboși. Pierite toate acestea, îngropate sub avalanșa nordului, înmormântate, moarte pe veci. O amintire. O speranță sălbatică.

O clipă am zăbovit pe aleea pentru trăsuri. Giulgiul, lințoliul, strânsoarea de negrăit a vidului! Apoi am înaintat repede pe cărarea acoperită cu prundiș de lângă zid, pe lângă arcade și coloane, pe lângă scările de fier, trecând dintr-un patruleter în altul. Totul ferecat. Ferecat în fața iernii. Descopăr arcada ce duce la dormitoare. Din ferestrele murdare, opacizate de ger, se filtrează pe scări o lumină bolnăvicioasă. Pretutindeni vopseaua e coșcovită. Pietrele sunt sparte, balustradele scârțâie; o sudoare umedă se degajă din dalele pavajului și formează o aură palidă, estompată, străpunsă de anemica lumină roșie din capul scărilor. Urc ultimele trepte, foișorul scaldat de sudoarea groazei, în bezna densă îmi bâjbâi drumul prin coridorul pustiu, cu toate camerele goale, încuiate, pradă putregaiului. Mâna îmi lunecă cle-a lungul zidului, în căutarea broaștei. Când prind mânerul ușii, mă cuprinde panica, întotdeauna am senzația unei mâini care mă înhașă de guler, gata să mă smucească îndărăt. Odată intrat în cameră, zăvorăsc ușa. E un miracol pe care-l trăiesc noapte de noapte, miracolul de a intra în cameră rădă să fiu strâns de gât, rădă să fiu despicat cu un topor. Aud șobolanii fojgăind pe coridor, rozând deasupra capului meu printre grinzile groase.

Lumina strălucește orbitor ca sulful aprins și în aer plutește mirosul dulceag, grețos al unei încăperi care nu e niciodată aerisită, în colș zace lada de cărbuni, așa cum am lăsat-o. Focul e stins. Tăcerea e atât de intensă încât îmi bubuie în urechi precum cascada Niagara. Singur, cu o sfâșietoare nostalgie și cu spaima, întreaga cameră numai pentru gândurile mele. Nimic decât eu și ce gândesc eu, și de ce mă tem eu. Aș putea gândi cele mai fantastice gânduri, as putea dansa, scuipa, aș putea face strâmbături, aș putea înjura, schelălăi – nimeni n-ar ști vreodată, nimeni n-ar auzi. Gândul la o asemenea singurătate absolută e suficient ca să mă scoată din mini. E ca o naștere propriu-zisă. Totul tăiat; despărțit de mine. Separat, gol, singur. Fericire și tortură în același timp. Timpul în propriile tale mâini. Deserturi, mări, lacuri, oceane. Timpul lovind ca un satâr de tăiat carne. Nimicnicie. Lumea. Eul și non-eul meu. Omaha-rumooma. Totul trebuie să aibă un nume. Totul trebuie învățat, testat, experimentat. Faites comme chez vous, cheri.

Tăcerea se prăvălește în prăbușiri vulcanice, în depărtare, printre dealuri golașe, rostogolindu-se spre marile zone metalurgice, locomotivele își cară mărfurile. Lunecă pe paturi de oțel și de fier, pe pământul presărat cu zgură și cenușă și minereuri ruginii, în vagonul de bagaje, cenușă de alge, rulmenți, rotocoale de sârmă, papuci, cabluri, farfurii și cearșafuri, articole laminate, doage de butoi, tije de metal și piulițe și minereuri. Lasă în urmă splendide specimene de arhitectură anglo-normandă, lasă în urmă pedestri și pederăști, furnale aprinse, laminoare Bessemer, dinamuri și transformatoare, turnătorii de fontă și drugi de oțel. Publicul mare, pedestri și pederăști, peștișori de aur și palmieri din fibră de sticlă, măgari care sughiță, toți circulând liber prin scuarurile pentagonale. La Place du Bresil, un ochi verde lavandă.

Îmi defilează prin minte femeile pe care le-am cunoscut. Ca un lanș pe care l-am forjat din propria mea amărăciune. Fiecare dintre ele e legată de cealaltă. O spaimă de a trăi separat, de a te fi născut independent. Poarta pântecelui întotdeauna zăvorâtă. Spaimă și nostalgie. Adânc în sânge atracția paradisului. Dincolo, întotdeauna acel dincolo. Probabil că totul a început cu buricul. Ți-au tăiat cordonul ombilical, ți-au tras o palmă peste popou și, presto! ești azvârlit în lume, în voia valurilor, o corabie fără cârmă. Te uiți la stele și pe urmă te uiți la buric, îți cresc ochi pretutindeni: la subțiori, între buze, la rădăcina părului, pe tălpile picioarelor. Ce e îndepărtat devine apropiat, ce e apropiat devine îndepărtat, înăuntru – în afara, un flux constant, o lepădare de epiderme, o întoarcere cu înăuntru în afara. Și plutești așa, purtat de valuri, ani și ani, până când te pomenești în centrul mort, și acolo putrezești încet, te sfărâmi încet, te răspândești iarăși. Nu-ți rămâne decât numele.

S-a desprăvărat până să reușesc eu să scap din penitenciar, și asta numai printr-un noroc, într-o zi, o telegramă de la Carl m-a informat că există un post vacant „sus”; adăuga că, dacă accept, o să-mi plătească el costul biletului de drum. L-am răspuns imediat, tot telegrafic și, de îndată ce miau sosit biștarii, m-am dus la gară. Fără vreun cuvânt lui Monsieur le Proviseur sau altcuiva. Am sters-o englezește, cum se spune.

M-am prezentat imediat la hotelul de la I bis, unde locuia Carl. M-a primit la ușă, gol pușcă. Era seara lui liberă si, ca de obicei, avea o curvă în pat.

— Fă-te că n-o vezi, mi-a spus, doarme. Dacă vrei să fuți, poți s-o iei. Nu-i de lepădat.

A dat la o parte cuvertura ca s-o rîd cum arată. Oricum, n-aveam chef de futut. Eram prea emoționat. Ca un om care tocmai a scăpat din închisoare. Nu voiam decât să văd și să aud noutăți. Drumul de la gară fusese ca un vis. Aveam senzația că lipsisem ani de zile. Numai când m-am așezat și m-am uitat bine de jur împrejur am realizat că mă aflam din nou în Paris. Era camera lui Carl, fără puținșă de tăgadă. Ca o colivie de veverișă combinată cu o hazna. Pe masă, aproape că nici nu era loc pentru mașina lui de scris portabilă. Totdeauna era așa, fie că se găsea la el o doamnă sau nu. Întotdeauna se găsea un dicționar deschis lângă un volum din Faust cu imagini aurite, întotdeauna era o pungă de tutun, o beretă, o sticlă de vin rouge, scrisori, manuscrise, ziare vechi, acuarele, un ceainic, ciorapi murdari, scobitori, săruri Kruschen, prezervative etc. În bidet, erau coji de portocală și un rest de sandviș cu șuncă...

— Găsești de mâncare în cămară, mi-a spus. Servește-te. Eu tocmai voiam să-mi fac o injecție.

Am găsit în cămară un sandviș și o bucată de brânză din care ciugulise. Cât a stat pe marginea patului, oferindu-si doza de argyrol, eu am dat gata sandvișul și brânza, cu ajutorul unui pahar de vin.

— Mi-a plăcut scrisoarea despre Goethe pe care mi-ai trimis-o, mi se adresă el stergându-și puța cu o pereche de izmene murdare. Am să-ți arat îndată și răspunsul, îl bag în cartea mea. Necazul cu tine e că nu ești neam. Ca să-1 înțelegi pe Goethe trebuie să fii neam. Rahat, n-am să stau să-ți explic acum. Am scris totul în carte... Apropo, am o gagică nouă - nu pe asta asta-i semi-imbecilă. Cel puțin am avut-o până acum câteva zile. Nu sunt sigur dacă o să se mai întoarcă sau nu. A trăit cu mine tot timpul cât ai fost plecat. Și acum câteva zile au venit părinții și au luat-o. Ziceau că n-are decât cincisprezece ani. Ce chestie! M-au speriat de moarte.

Am început să rîd. Numai Carl era în stare să se vâre într-o belea ca asta.

— Ce te hlizești? m-a întrebat. Pentru un lucru ca ăsta pot intra la pârnaie. Noroc că n-am lăsat-o gravidă. Mare minune. Știi, pentru că niciodată nu aveam grijă de ea. Dar știi ce m-a salvat? Cel puțin așa cred. Faust m-a salvat. Din întâmplare, taică-su 1-a văzut pe masă. M-a întrebat dac ă înțeleg germana. Și, dintr-una în alta, până să mă dumiresc, îl rîd că-mi inspectează cărțile din bibliotecă. Din fericire îl aveam și pe Shakespeare deschis. Ceea ce 1-a impresionat al naibii. A zis că, fără îndoială, sunt un tip serios.

— Și ce-i cu fata - ea ce-a zis?

— Era speriată de moarte. Știi, când a venit aici avea un cesuleș de mână; și în toată harababura aceea nu reușeam să găsec cesulețul, iar maică-sa o ținea într-una că dacă nu găsim ceasul cheamă poliția. Și vezi și

tu ce-i aici la mine. Am întors toată camera cu susu-n jos – dar nici urmă de blestematul ăla de ceas. Maică-sa era furioasă. Și-mi plăcea a naibii, în ciuda a tot ce spunea. Arata chiar mai bine decât fiică-sa. Stai... am să-ți arat o scrisoare pe care am început să i-o scriu. M-am îndrăgostit de ea...

— De mamă?

— Te cred. De ce nu? Dacă o vedeam întâi pe mamă nici nu m-aș fi uitat la fată. De unde să știu că n-are decât cincisprezece ani? Nu întrebi o fofoloancă câți ani are înainte de a o regula, nu?

— E ceva de necrezut în toată povestea asta. Nu mă duci, nu?

— Să te duc? Poftim, uită-te la astea.

Și mi-a arătat acuarelele pe care le făcuse fata – niște chestii drăguțe – un cuțit și o pâine, masa cu ceainicul, totul destul de dificil.'

— Era îndrăgostită de mine, continuă Carl. Părea o copilită. Eu trebuia să-i spun când să se spele pe dini și cum să-și pună pălăria. Ia uită-te la bomboanele astea! Îi cumpăram în fiecare zi bomboane – îi plăceau.

— Mă rog, și ce-a făcut când au venit părinții s-o ia?

— S-a smiorcăit puțin, asta-i tot. Ce putea să facă? E minora... A trebuit să le promit că n-am s-o mai râd niciodată și că n-o să-i scriu niciodată. Și acum aștept să râd – dacă o să se poată ține departe de mine sau nu. Când a venit aici era virgină. Și acum mă întreb cât o să reziste să stea nefutută. Când era aici, nu se mai sătura. M-a stors de tot.

Femeia din pat se trezise și se freca la ochi. Și ea arata foarte tânără. Deloc urâtă, dar proastă ca noaptea. Voia să știe despre ce vorbim.

— Locuiește aici, în hotel, m-a lămurit Carl. A treia ușă de aici. Vrei să mergi la ea? Îți aranjez eu. Nu știam dacă doresc așa ceva sau nu, dar când l-am văzut pe Carl hârjonindu-se din nou cu ea, am hotărât că vreau și eu. Am întrebat-o mai întâi dacă nu-i prea obosită, întrebare inutilă. Curvele nu obolesc niciodată să-și desfacă picioarele. Unele din ele sunt în stare să adoarmă în timp ce le smotocești. Oricum, am decis să ne ducem în camera ei. În felul ăsta, nu trebuia să-1 plătesc pe patron pentru o noapte.

A doua zi dimineața am închiriat o cameră care dădea spre părculețul unde oamenii-sandviș, care poartă reclame, veneau să-și ia masa. La prânz, m-am dus la Carl să luăm împreună micul dejun, în lipsa mea, el și Van Norden își făcuseră un obicei nou: se duceau în fiecare zi la Coupole pentru micul dejun.

— De ce la Coupole? l-am întrebat.

— De ce la Coupole? Pentru că acolo servesc terci de ovăz la orice oră din zi și din noapte și terciul de ovăz te ajută să te căci.

— Înțeleg, am spus.

Așa că toate erau iar ca înainte. Toi trei mergând împreună la și de la lucru. Mici certuri, mici rivalități. Van Norden văicărindu-se de ștoarfele lui și de felul în care-și curăța dejecțiile din burtă. Numai că acum descoperise o distracție notó. Și anume că e mai ușor să te masturbezi. Am rămas cu gura căscată când mi-a adus la cunoștință noutatea. Nu credeam că e posibil ca un bărbat ca el să găsească vreo plăcere în a se freca singur. Dar am fost și

mai uimit când mi-a explicat cum o face. Inventase o scamatorie notó, așa mi-a spus:

— Iei un măr și îi scoți sâmburii și ciocanul. Pe urmă îl ungi pe dinăuntru cu o alifie rece, ca să nu se topească prea repede, încearcă o dată și o să vezi! La început o să te înnebunească. Oricum, e ieftin și nu pierzi prea mult timp. Apropo, a urmat el, schimbând subiectul. Prietenul ăla al râu, Fillmore, e la spital. Cred că a înnebunit. Cel puțin așa mi-a spus prietena lui. S-a înhăitat cu-o franțuzoaică, în timp ce erai plecat. Se băteau ca dulăii. Ea i-o cățea voinică, sănătoasă – ca o sălbăticiune. Nu m-aș da în râturi s-o răstorn o dată, dar mi-e teamă că o să-mi scoată ochii cu ghearele. Fillmore avea întotdeauna fața și mâinile zgâriate. Și ea arată din când în când bușită -sau așa părea. Știi cum sunt franțuzoaicele astea – când iubesc își pierd mințile.

Evident, se întâmplaseră multe în absența mea. Îmi părea râu de Fillmore. Se purtase extraordinar de frumos cu mine. Când am plecat de la Van Norden, m-am urcat într-un autobuz și m-am dus direct la spital. Presupun că nu se hotărâseră încă dacă era complet sărit de pe linie sau nu, pentru că l-am găsit sus, într-o rezervă, bucurându-se de toate libertățile pacienților obișnuiți. Când am intrat, tocmai răsuse o baie. Și când m-a văzut, a izbucnit în lacrimi.

— S-a zis cu toate, m-a informat pe dată. Doctorii spun că-s nebun – și s-ar putea să am și sifilis. Spun că am mania grandorii.

S-a prăbușit pe pat și a început să plângă încet. După ce a plâns un timp, si-a ridicat capul și a zâmbit – ca o pasăre care se trezește din somn.

— De ce m-or fi pus într-o cameră atât de scumpă? De ce nu m-or fi dus într-un salon – sau la balamuc? Nu-mi pot permite să plătesc luxul de aici. Am ajuns la ultimii cinci sute de dolari.

— De asta te și țin aici, i-am răspuns. N-avea grijă, când ai să-ți termini banii or să te transfere rapid.

Probabil că vorbele mele i-au râcut o impresie puternică, pentru că nici n-am terminat bine de vorbit că mi-a înmânat ceasul lui cu lan, portofelul, acul de cravată cu sigla facultății, și așa mai departe.

— Tine-le tu, mi-a cerut. Ticăloșii ăștia or să-mi fure tot ce am.

Și apoi începu să râdă, unul din râsetele acelea lugubre, lipsite de veselie, care te fac să te gândești că cineva e într-o ureche, chiar dacă nu e.

— Știi că ai să mă socotești nebun, urmă el, dar vreau ca tu să ispășești pentru ceea ce am râcut eu. Vreau să mă căsătoresc. Vezi, eu n-am știut că am un sculament. Și i l-am dat și ei și după aceea am lăsat-o însărcinată. I-am spus doctorului că nu-mi pasă de ce o să mi se întâmple mie, dar vreau să-mi dea voie ca mai întâi să mă însor. El îmi tot spune să aștept până o să mă simt mai bine – dar eu știu că n-am să mă însănătoșesc niciodată. Asta-i sfârșitul.

Auzindu-l cum vorbea, nu m-am putut împiedica să nu râd. Nu înțelegeam ce-l apucase, în orice caz, a trebuit să-i promit că o s-o văd pe fată și o să-i explic totul. Voia să stau lângă ea, s-o îmbărbătez. Spunea că în mine poate avea încredere etc. Am răspuns da la tot ce mi-a cerut, ca să-l liniștesc. Mie nu mi se părea chiar nebun, ci numai depresiv O criză tipic

anglo-saxonă. O erupție de morală. Eram curios să văd fata, să cunosc și reversul medaliei.

A doua zi am căutat-o. Locuia în Cartierul Latin. Cum și-a dat seama cine sunt, a devenit extrem de cordială. Se numea Ginette. Era mare, ciolănoasă, robustă, tipul de țarancă, dar cu un dinte în față pe jumătate mâncat. Plină de vitalitate și cu un foc nebunesc în ochi. Primul lucru pe care l -a răcut a fost să plângă. Pe urmă, înțelegând că eram un vechi prieten al lui Jo-Jo - aia îi spunea ea

— a alergat până jos și s-a întors cu două sticle de vin alb. Mi-a cerut să rămân să iau masa cu ea, ba chiar a insistat. Pe măsură ce bea, devenea ba veselă, ba sentimentală. Nu trebuia să-i pun nici o întrebare - își dădea drumul singură ca o mașină cu întoarcere automată. Lucrul care o preocupa cel mai mult era dacă el o să-si recapete slujba când o să fie eliberat din spital. M-a informat că părinții ei aveau avere, dar erau nemulțumiți de ea. Erau împotriva purtărilor ei nesăbuite. Și mai cu seamă nu-l acceptau pe Jo-Jo - pentru că era lipsit de maniere și era american. M-a implorat să asigur că Jo-Jo o să-si recapete slujba, ceea ce am făcut pe dată, fără ezitare. Și pe urmă m-a implorat să știu dacă putea avea încredere în ce-i spunea el - anume că o s-o ia de nevastă. Pentru că acum, cu un copil în burtă și o porție de blenoragie pe deasupra, nu mai putea face vreo partidă

— în nici un caz cu un francez. Asta era clar, nu-i așa? Fără îndoială, am asigurat-o. Pentru mine totul era clar ca bună ziua - în afară de întrebarea cum dracu a putut Fillmore să se încurce cu ea. Dar să luăm lucrurile pe rând. Datoria mea de acum era să o consolez, așa încât am început să-i înșir verzi și uscate, am asigurat-o că totul o să se termine cu bine și că eu o să fiu nașul copilului lor etc. Și apoi, brusc, m-a frapat ca absolut nepotrivită existența acestui copil - mai ales că, probabil, avea să se nască orb. l-am spus acest lucru, cu cât mai mult tact.

— N-are nici o importanță, mi-a răspuns. Vreau să am copilul lui.

— Chiar dacă o să fie orb? am întrebat-o.

— Mon Dieu, ne ditespas ga, a gemut ea. Ne ditespas ga.

Totuși, am socotit că e de datoria mea să-i spun. Au apucat-o istericalele și a început să plângă ca o morsă, după care a mai turnat vin. Câteva minute mai târziu, râdea în hohote. Râdea amintindu-si cum se mai băteau ei în pat.

— îmi plăcea să mă lupt cu el, îmi spuse. E o brută.

Când ne-am așezat la masă, a picat o prietenă a ei - o curvuliță care locuia pe același palier, la capătul culoarului. Ginette m-a trimis pe dată să mai aduc vin. La întoarcere, mi-am dat seama că discutaseră între ele și pusese rădăcina totul la cale. Yvette, prietena, lucra pentru departamentul de poliție. După câte am înțeles, era un soi de informatoare. Cel puțin asta încerca să mă facă să cred. Evident, însă, nu era decât o curviștină. Dar obsedată de poliție și de isprăvile polițienești. Tot timpul mesei mă îndemneau să le însoțesc la un bal musette. Voiau să se mai distreze puțin -era atât de trist pentru Ginette cu Jo-Jo în spital! Le-am spus că am de lucru și le-am făgăduit că în seara mea liberă o să vin din nou și o să le scot în oraș.

Totodată le-am spus pe șleau că n-am bani de cheltuit pe ele. Ginette, care rămăsese uluită la auzul acestor cuvinte, a pretins că asta nare nici o importată. Ba chiar, ca să-mi dovedească ce bună camaradă e, a stăruit să mă conducă la slujbă cu un taxi. Făcea acest lucru pentru că eram prietenul ei. „Și, mi-am spus în sinea mea, dacă se întâmplă ceva cu Jo-Jo al râu, ai să vii pe capul meu cât ai zice peste. Și-atunci ai să vezi ce mai prieten îți sunt!” Dar acum eram dulce ca o plăcintă față de ea. Ba chiar, când am coborât din taxi, le-am îngăduit celor două să mă convingă să mai bem un ultim păhăruț de Pernod împreună. Yvette voia să știe dacă mă poate căuta după slujbă. Zicea că are o sumedenie de lucruri confidențiale să-mi spună. Dar am izbutit s-o refuz râă s-o jignesc. Din nefericire, m-am lăsat destul de îmbrobodit încât să-i dau adresa mea.

Zic din nefericire. De fapt, dacă stau să mă gândesc, mă bucur că am râcut-o. Pentru că, chiar de a doua zi, au început să se întâmple o mulțime de lucruri. Chiar a doua zi, înainte de a mă fi sculat din pat, au tăbărât amândouă pe mine. Jo-Jo fusese mutat de la spital – îl încarceraseră într-un mic castel de la țară, la câteva mile de Paris, îl numeau château. O manieră politicoasă de a se desemna „casa de nebuni”, îmi cereau să mă îmbrac imediat și să merg cu ele. Intraseră în panică. Poate că de unul singur m-aș fi dus – dar cu astea două după mine nu mă puteam hotărî să merg. Le-am cerut să mă aștepte jos până ce mă îmbrac, gândind că, în felul ăsta, o să am timp să inventez o scuză. Dar nu voiau în ruptul capului să iasă din cameră. S-au așezat și m-au urmărit în timp ce mă spălăm și mă îmbrăcam, de parcă ar fi fost lucrul cel mai obișnuit. Și, în mijlocul chestiei, hop și Carl. I-am prezentat pe scurt situația, în englezește, după care am încropit un pretext, că trebuie să mă duc undeva numaidecât. Oricum, ca să mai netezim întâmplarea, am băut niște vin și le-am amuzat arătându-le o carte cu poze porcoase. Yvette pierduse deja orice chef de a mai merge la château. Ea și Carl se simțeau de minune împreună. Când sosi momentul de plecare, Carl hotărî că o să le însoțească el. Își spunea că e nostim să-1 vadă pe Fillmore plimbându-se printre zănatici. Voia să vadă și el cum arată un ospiciu de nebuni. Așa încât au plecat împreună, ușor afumați și în cea mai bună dispoziție.

Cât timp a râcut Fillmore la château nu m-am dus o dată să-1 râd. Nu era necesar, pentru că Ginette îl vizita regulat și îmi dădea raportul. Zicea că doctorii spera să-1 readucă la normal în câteva luni. Bănuiau că e vorba de o intoxicație alcoolică nimic altceva. Desigur avea blenoragie -dar asta nu era greu de vindecat. După toate probabilitățile, nu avea sifilis. Ceea ce era ceva. Așadar, ca un prim remediu, i-au pompat stomacul. I-au curățit tot organismul. Un timp s-a simit atât de slăbit, încât nu a fost în stare să se dea jos din pat. Era și foarte deprimat. Zicea că nu vrea să fie tratat – că vrea să moară. Și repeta cu atâta insistență nonsensul asta încât până la urmă medicii s-au alarmat. Probabil că n-ar fi fost o bună publicitate pentru spital dacă s-ar fi sinucis. Drept care, au început să-i aplice un tratament mental. Și, între timp, au început să-i extragă dinii, din ce în ce mai mulți, până 1-au lăsat complet știrb. Se presupunea că, după acest proces, o să se simtă mai

bine, dar nu s-a simțit A devenit mai deprimat ca oricând. Și după aceea a început să-i cadă părul, în cele din urmă a dat semne de paranoia - a început să-i acuze pe medici de tot felul de grozăvii, cerea să i se spună în virtutea cărui drept e ținut prizonier, ce a săvârșit el ca să merite să fie închis și așa mai departe. După o cumplită criză de depresiune, devenea brusc plin de energie și amenința să arunce clădirea în aer, dacă nu i se dă drumul să plece. Și, colac peste pupăză, în ce o privea pe Ginette, îi trecuse cu totul pofta de a o lua în căsătorie, îi spunea în fașă că n-are nici o intenție să se însoare cu ea și că, dacă e destul de nebună încât să lase copilul, atunci n-are decât să-1 întrețină singura. Doctorii au interpretat această atitudine ca un semn de însănătoșire, însă Ginette, desigur, l-a socotit mai nebun ca oricând, dar se ruga să fie eliberat ca să-1 poată lua la ai ei, la țară, unde o să aibă parte de calm și de liniște și o să-și recapete judecata limpede, între timp, părinții ei veniseră în vizită la Paris și merseseră până acolo încât să se ducă să-1 vadă pe viitorul ginere la château. Cu viclenia lor, și-au spus probabil că e preferabil pentru fiica lor să aibă un soț nebun decât nici un fel de soț. Tatăl se gândea că o să-i găsească lui Fillmore ceva de lucru la fermă. Și a declarat că Fillmore nu era un băiat chiar atât de rău. Și când a auzit de la Ginette că părinții lui aveau bani, a devenit și mai indulgent, și mai înțelegător. Lucrurile se aranjau frumos de la sine. Ginette a plecat pentru un timp în provincie, la părinții ei. Yvette venea în mod regulat la hotel, la Carl. Îl credea redactorul-șef al ziarului. Și, încetul cu încetul, a început să ne facă mărturisiri, într-o zi, când s-a îmbătat criță, ne-a informat că Ginette a fost dintotdeauna o curvă și o lipitoare, că nu a fost niciodată însărcinată și că nu era însărcinată nici acum. Eu și Carl nu ne îndoiam de celelalte acuzații, dar de faptul că nu era însărcinată nu puteam fi siguri.

— Atunci cum de are așa o burtă mare? a întrebat-o Carl.

— Poate că și-a umflat-o cu o pompă de bicicletă, a răspuns Yvette râzând. Nu, rău, serios, burta i se trage de la băutura. Ginette suge ca un pește. Când o să se întoarcă de la țara, o să vedeți c-o să fie și mai umflată. Taică-su e un bețiv. Ginette e o bețivană. Se poate ca blenoragie să aibă, dar însărcinată nu-i.

— Atunci de ce vrea să se mărite cu el? îl iubește într-adevăr?

— Să-l iubească? Ginette n-are inimă. Vrea să-și ia pe cineva care să aibă grijă de ea. Nici un francez n-ar lua-o vreodată. Are cazier la poliție. Nu, îl vrea pe el pentru că-i prea tâmpit ca să descopere adevărul despre ea. Părinții ei n-o mai vor - e rușinea familiei. Dar dacă s-ar putea mărita cu un american bogat, atunci totul ar fi în regulă... Voi credeți că poate ține un pic la el. Asta înseamnă că n-o cunoașteți. Când trăiau împreună la hotel, ea își aducea bărbați în cameră cât era el la slujbă. Zicea că nu-i dă destui bani de buzunar. Că e zgârcit. Blana aia pe care o poartă - lui i-a spus că i-au dat-o părinții cadou. Bleg credul! Ce mai, am văzut-o o dată aducând un bărbat la hotel chiar când era el acolo. L-a dus jos, în subsol, am văzut cu ochii mei. Și ce mai bărbat! O epavă! Nu putea nici măcar să mai aibă o erecție!

Dacă, la ieșirea din château, Fillmore s-ar fi întors la Paris, poate că i-aș fi deschis ochii în legătură cu Ginette. Cât se afla încă sub observație

medicală, n-am socotit că se cade să-1 amarase cu bârfele despre Ginette. Dar s-a întâmplat ca de la château să se ducă direct la casa părinților ei. Acolo, fără voia lui, a fost ademenit să facă publică logodna. Anunțurile au fost publicate în gazeta locală și s-a organizat o recepție pentru prietenii familiei. Fillmore a profitat de ocazie ca să se lanseze în tot felul de escapade. Deși știa bine ce face, pretindea că încă e puțin într-o ureche. De pildă, împrumuta mașina lui socru-său și pornea razna de unul singur; dacă nimerea într-un oraș care-i plăcea, se oprea acolo și se distra de mama focului până ce venea Ginette în Mutarea lui – chipurile la pescuit – și nu mai dădeau pe acasă zile întregi. A devenit exasperant de capricios și de pretențios. Presupun că-și imagina că-si poate satisface orice gust. Când s-a întors cu Ginette la Paris, avea o garderobă complet nouă și buzunarele doldora de bani. Arata vesel și sănătos și era frumos bronzat. Ca un fruct. Dar, de îndată ce ne-am descotorosit de Ginette, si-a deschis inima, își pierduse slujba și toți banii lui. Peste o lună sau două urma să se căsătorească, între timp îl întrețineau părinții ei.

— Au pus gheara pe mine. Am să fiu robul lor. Taică-su vrea să-mi deschidă o papetărie. Ginette o să se ocupe de clienți și o să mânuiască banii etc., iar eu am să stau în fundul prăvăliei și o să scriu – sau așa ceva. Mă vezi pe mine zăcând în fundul unei papetarii pentru tot restul vieții mele? Ginette e de părere că e o idee excelentă. Da' eu mai bine mă întorc la château decât să mă supun unui asemenea plan.

Pentru moment, desigur, pretindea că totul merge strună. Am încercat să-1 conving să se întoarcă în America, dar nici nu voia să audă de așa ceva. Zicea că n-o să se lase el alungat din Franța de niște țărănoi. Se gândea s-o șteargă undeva pentru un timp, apoi să se mute într-un cartier al orașului unde ea să nu mai poată da de el. Dar curând am ajuns la concluzia că era imposibil; nu poți să te ascunzi în Franța așa cum te poți ascunde în America.

— Ai putea pleca pentru un timp în Belgia, i-am sugerat.

— Și cum o să mă descurc? în blestematele astea de țări nu poți găsi o slujbă.

— De ce nu te însori cu ea și pe urmă să divorțezi? l-am întrebat.

— Și între timp să-mi toarne plodul? Cine o să aibă grijă de copil?

— De unde știi că o să aibă un copil? am întrebat, hotărând că acum era momentul să dau totul la iveală.

— De unde știi?

Părea să nu înțeleagă ce vreau să insinuez. l-am dezvăluit câte ceva din ce aflasem de la Yvette. M-a ascultat uluit, în cele din urmă m-a întrerupt:

— N-are rost să-ți mai bați gura. Știi că-i însărcinată. Am simțit fitul dând cu picioarele în burtă. Yvette e o târfi spurcată. Știi, n-am vrut să-ți spun, dar până să intru în spital, m-am ținut și cu Yvette. Pe urmă, când m-am prăbușit, n-am mai putut face nimic pentru ea. Mi-am zis că am făcut destul pentru amândouă... Și m-am hotărât să am în primul rând grijă de mine. Ceea ce a supărat-o pe Yvette. l-a spus lui Ginette că o să-și încheie ea socotelile... Nu, aș vrea eu să fie adevărat ce-a spus. Atunci as putea scăpa mai ușor. Am căzut în cursă. Am promis că mă însor cu ea și va trebui s-o fac.

După asta nu știu ce-o să se mai întâmple cu mine. Deocamdată ăia mă țin de coaie.

Cum închiriaseră o cameră în hotelul în care, locuiam eu, eram obligat să-i rîd mereu, fie că voiam sau nu. Aproape în fiecare seară luam cu ei masa, precedată de câteva pahare de Pernod. Și tot timpul se certau gălăgios. Era neplăcut, pentru că uneori trebuia să iau partea unuia, altelei a celuilalt. De exemplu, într-o duminică după-masă, după ce am luat prânzul împreună, ne-am dus la o cafenea din colțul bulevardului Edgar Quinet. Lucrurile mergeau neobișnuit de bine de astă dată. Ședeam la o măsuță, înăuntru, cu spatele la o oglindă. Se vedea că Ginette trăise câteva minute de pasiune și acum era într-o dispoziție sentimentală, giugiulindu-1 și sărutându-1 de față cu toată lumea, așa cum fac francezii cu atâta naturalețe. Tocmai se despărțiseră dintr-o lungă îmbrățișare când Fillmore a spus ceva despre părinții ei, ceva ce Ginette a interpretat ca fiind o insultă. Pe dată i s-au aprins obraji de furie. Am încercat s-o îmbunăm spunându-i că înțelesese greșit remarca, dar Fillmore mi-a șoptit ceva pe englezește – anume că ar trebui s-o ducem cu zăhărelul. Asta a făcut-o să-și iasă cu totul din fire. Ne-a acuzat că ne batem joc de ea. Eu i-am trântit câteva cuvinte aspre care au mâniat-o și mai tare și atunci a încercat și Fillmore să intervină. „Ești prea iute la mânie”, i-a spus și a încercat s-o mângâie pe obraz. Dar ea, crezând că-și ridicase mâna ca s-o palmuiască, i-a ars una în falcă, cu pumnul ei greu de țărancă. O clipă, Fillmore a rămas ca împietrit. Nu se așteptase la un pumn, mai ales că-1 și durea. L-am văzut devenind alb ca varul, apoi ridicându-se de pe bancă și trăgându-i o palmă care aproape că a răsturnat-o de pe scaun.

— Poftim! Asta o să te învețe cum să te porți! i-a spus în franceza lui stricată.

A urmat o clipă de tăcere mormântală. Apoi, ca o vijelie, Ginette a ridicat paharul de coniac din fața ei și i l-a zvârlit în obraz. Paharul s-a spart de oglinda din spate. Fillmore o și înșfăcase de braș dar ea, cu mâna liberă, a apucat ceașca de cafea și a zvârlit-o pe jos. Se zbătea ca o nebună. Nu puteam face altceva decât s-o ținem, între timp, desigur, le patron venise în goană și strigase la noi să ieșim afară. „Haimanalelor!”, ne-a zberat.

— Da, niște haimanale, asta sunt, a țipat Ginette. Străini împuțiți! Bătăuși! Gangsteri! Să dea într-o femeie însărcinată! Toată lumea din jur ne arunca priviri asazine. O biată franțuzoaică terorizată de două brute americane. Mă întrebam cum dracu o să ieșim de-acolo rară să fim luați la bătaie. Fillmore amuțise. Ginette s-a repezit afară pe ușă, lăsându-ne pe noi doi să înfruntăm furtuna, în timp ce ieșea, s-a întors spre noi cu pumnul ridicat:

— Bestie! Am să-ți arat eu ție! Ai să vezi tu! Nici un străin nu poate să trateze în felul ăsta o franțuzoaică decentă! Ah, nu! N-o să rămân ă așa!

Auzind aceste cuvinte, le patron, care își primise plata pentru băuturi și pentru sticlăria spartă, a simit că e de datoria lui să-și manifeste galanteria față de o splendidă reprezentantă a matriarhatului francez, așa cum era Ginette, drept care, rară mare zarvă, a scuipat la picioarele noastre și ne-a

înghiontit spre ușă: „Afară cu voi, haimanale spurcate!” ne-a strigat, sau altă drăgălășenie de genul ăsta.

Odată ieșit în stradă și observând că nimeni nu a aruncat cu nimic după noi, am început să râd partea amuzantă a lucrurilor. „Ar fi o idee excelentă, mi-am spus, dacă întreaga tărașenie s-ar soluționa la tribunal, întreaga tărașenie! Cu poveștile lui Yvette ca garnitura, în fond, francezii au simțul umorului. Poate că judecătorul, după ce avea să audă versiunea lui Fillmore, o să-l absolve de căsătorie.”

Ginette stătea pe trotuarul de peste drum agitându-și pumnul și răcnind din fundul bojocilor. Trecătorii se opreau să asculte, să-i țină partea, așa cum se întâmplă în încăierările de stradă. Fillmore nu știa ce să facă - dacă să se îndepărteze de ea sau să se ducă la ea și să încerce s-o îmblânzească. Se proțăpise în mijlocul străzii, cu brațele întinse, încercând să scoată și el o vorbă. Iar Ginette urla de zor: Gangster! Brute! Tu veiras, salaud! și alte amabilități, în cele din urmă, Fillmore se îndreptă spre ea, iar Ginette, gândind probabil că are de gând să-i ardă altă scatoalcă, pomi repede în josul străzii. Fillmore se întoarse iar în locul unde mă aflam eu și-mi spuse:

— Hai să mergem încet în urma ei.

Am pornit împreună, urmați de un mic alai de gură-cască. Ea își întorcea mereu capul spre noi și își agita pumnul. N-am încercat să o ajungem din urmă, ci o urmăream la distanță, ca să vedem ce are de gând. Până la sfârșit și-a încetinit pasul, iar noi am traversat pe celălalt trotuar. Se liniștise. Continuam să mergem în urma ei, micșorând din ce în ce distanța. Acum nu mai veneau după noi decât vreo doisprezece oameni, ceilalți își pierduseră interesul. Când am ajuns la colț, s-a oprit brusc și ne-a așteptat să ne apropiem

— Lasă-mă pe mine să vorbesc, mi-a cerut Fillmore. Eu știu cum s-o iau.

Când am ajuns lângă Ginette, am văzut că-i șiroiau lacrimile pe obraji. Eu unul nu știam la ce să mă aștept din partea ei. De aceea am fost surprins când Fillmore i s-a adresat pe o voce îndurerată:

— Crezi că a fost frumos ce-ai făcut? De ce te-ai dat în spectacol?

La care ea și-a azvârlit brațele în jurul gâtului lui și a început să plângă ca un copil, gungurind micuțul ei asta și micuțul ei ailaltă. După aceea s-a întors spre mine cu o privire imploratoare:

— Ai văzut cum m-a pălmuit? Așa te porți cu o femeie? Eram pe cale să-i răspund da, când Fillmore a luat-o de braț, conducând-o.

— Gata cu toate astea, i-a spus. Dacă o iei de la capăt, te plesnesc în stradă.

Eram convins că iar o să-și dea drumul. Avea foc în priviri. Dar probabil că era și ea puțin speriată, pentru că s-a potolit repede. Totuși, când ne-am reșezat într-o cafenea, i-a declarat calm și ursuz că nu trebuie să-și închipuie că va uita atât de ușor; o să-i arate ea mai târziu, poate chiar la noapte.

Și s-a ținut de cuvânt. Când l-am întâlnit a doua zi, Fillmore avea fața și mâinile acoperite de zgârieturi. Se pare că-l așteptase până intrase în pat și,

după aceea, se repezise la dulap, îi aruncase toate lucrurile pe jos și apoi le ridicase unul câte unul, rupându-le în bucăți. Cum asta se întâmplase frecvent, și cum după ce le sfâșia tot ea stătea și i le cosea la loc, Fillmore n-a protestat prea tare. Ceea ce i-a ațâțat ei furia și mai aprig. Nu voia decât să-și înfigă ghearele în el, și a făcut-o cum s-a priceput mai bine. Fiind însărcinată, avea un oarecare avantaj asupra lui. Bietul Fillmore! Nu era de glumă. Pur și simplu îl teroriza. Dacă el amenința să fugă, ea îl amenința că o să-l omoare. Și o spunea cu convingere:

— Dacă pleci în America, vin după tine. Nu scapi tu așa ușor de mine. O franțuzoaică știe întotdeauna cum să se răzbune. Și un moment mai târziu îl alintă, cerându-i să fie „rezonabil”, să fie sage etc. Ce frumoasă o să fie viața când or să aibă papetăria lor. El nu va trebui să miște un deget. Ea o să facă totul. El va putea să stea în fundul prăvăliei și să scrie – sau să facă ce-i place. Așa au alternat lucrurile, ba înainte ba îndărăt, ca un ferăstrău, timp de câteva săptămâni, îi evitam pe cât mi-era cu putință, îngreșosat de toată povestea și dezgustat de amândoi. Și atunci, într-o dimineață frumoasă de vara, trecând pe lângă Credit Lyonnais, cine coboară treptele băncii? Fillmore în persoană. L-am salutat cu căldură, simțindu-mă oarecum vinovat că mă ferisem atâta vreme de el. L-am întrebat, cu sporită curiozitate, cum mergeau treburile. Mi-a răspuns destul de vag, cu o notă de disperare în glas:

— Tocmai am căpătat învoirea să mă duc la bancă, a adăugat cu un ton special, obosit, abject. Nu am liber decât o jumătate de ora, nu mai mult. Îmi controlează fiecare mișcare.

Si m-a apucat de braț, să mă facă să mă grăbesc.

Mergeam în jos, spre Rue de Rivoli. Era o zi frumoasă, caldă, senină, însorită – una din zilele când Parisul arată bine. Adia o briză plăcută, atât cât să-ți înlăture mirosul stătut din nări. Fillmore era fără pălărie. Aparent, era întruchiparea sănătății însăși – imaginea turistului american de mijloc, care hoinărește, cu banii zornăindu-i în buzunare.

— Nu știi ce să fac, mi-a spus liniștit. Trebuie să mă ajuți tu. Eu sunt neputincios. Nu mă pot readuna. Dacă aș putea scăpa măcar o bucată de timp de ea, poate că mi-aș reveni. Dar nu mă pierde din ochi. Mi-a dat învoire doar să mă reped până la bancă – trebuia să scot niște bani. O să fac câțiva pași cu tine și pe urmă fug acasă – mă așteaptă cu masa.

L-am ascultat fără să spun nimic, gândind în sinea mea că într-adevăr avea nevoie de cineva care să-l scoată din groapa în care se afundase. Era complet dărâmat, nu mai avea nici o licărire de curaj în el. Și era ca un copil – un copil bătut zi de zi, care nu mai știe cum să se poarte, nu mai știe decât să se facă mic și să se umilească. Când am intrat sub colonadele din Rue de Rivoli, a izbucnit într-o lungă diatribă la adresa Franței. Era râtul până peste gât de francezi.

— Obișnuiam să fiu entuziasmat de ei, spunea, dar asta nu era decât literatură. Acum îi cunosc... știi câte parale fac. Sunt cruzi și mercantili. La început Franța ți se pare minunată, pentru că ai impresia că ești liber. Dar după un timp ți se face lehamite. Dincolo de suprafață, totul e mort, nu există simțire, compasiune, prietenie. Sunt egoiști până-n măduva oaselor. Cel mai

egoist popor din lume. Nu se gândesc decât la bani, bani și iarăși bani. Și, fir-ar să fie, sunt atât de respectabili, de bourgeois. Asta mă scoate din mini. Când o râd cum îmi cârpește cămășile, îmi vine să-i dau cu ceva în cap. Tot timpul cârpește și cârpește. Economisește, economisește. Faut faire des economies. Asta-i tot ce spune toată ziua și asta-i ce auzi în toate părțile. Sois raisonnable, mon cheri Sois raisonnable. Ei uite că eu nu vreau să fiu rezonabil și logic. Detest să fiu! Vreau să-mi dau frâu liber, vreau să mă bucur de viață. Vreau să fac ceva. Nu vreau să zac într-o cafenea și să pălăvrăgesc toată ziua. Doamne, și noi avem cusururile noastre – dar noi avem entuziasm. E mai bine să faci greșeli decât să nu faci nimic. Prefer să fiu un vagabond în America decât să am o situație bună aici. Poate pentru că sunt yankeu. M-am născut în Noua Anglie și acolo aparțin. Nu poti să devii european peste noapte. E ceva în sângele rău care te face diferit. Clima – și toate celelalte. Noi vedem lucrurile cu alți ochi. Nu ne putem transforma, oricât i-am admira pe francezi. Suntem americani și americani trebuie să rămânem. Sigur că-i urăsc pe bășinoșii ăia de puritani de acasă. Îi urăsc cu ultima fibră din mine. Dar și eu sunt unul dintre ei. Nu aparțin Franței. M-am săturat de ea.

Și așa a ținut-o tot drumul pe sub arcade. Eu n-am scos o vorbă. L-am lăsat să-și verse năduful – îi răcea bine să se descarce. Dar, în același timp, mă gândeam cât e de ciudat că, numai cu un an în urmă, omul ăsta s ar fi bătut în piept ca o gorilă strigând: „Ce zi minunată! Ce țară! Ce popor!” Și dacă s-ar fi nimerit pe acolo vreun american care să fi cârtit câtuși de puțin împotriva Franței, Fillmore i-ar fi turtit nasul. Ar fi fost în stare să moară pentru Franța – în urmă cu un an. Niciodată nu mai văzusem un om atât de îndrăgostit de o țara, atât de fericit sub un cer străin. Era de-a dreptul nefiresc. Când spunea Franța, spunea vin, femei, bani în buzunar, totul obținut cu ușurință. Franța însemna să fii un băiat rău, să fii într-o permanentă vacanță. Și pe urmă, când i-a venit dușul rece, când acoperișul cortului i-a fost luat de vânt și s-a putut uita bine la cer, a văzut că nu e vorba de un circ ci de o arenă de lupte, ca pretutindeni în altă parte. Și încă una aprigă. De multe ori când îl auzeam delirând despre glorioasa Franță, despre libertate și despre toate rahaturile astea, mă întrebam ce ar gândi un muncitor francez dacă i-ar înțelege cuvintele. Nu-i de mirare că toți ne socotesc nebuni. Nu suntem decât o liotă de copii. Idioți senili. Ce numim noi viașă e o peltea romantică de doi bani. Entuziasmul ăsta subteran – ce e? Optimismul ieftin care întoarce pe dos stomacul oricărui european de rând? E o iluzie. Nu, iluzie e un cuvânt prea bun. Iluzia înseamnă ceva. Nu, nu-i asta – e o deziluzie. O simplă deziluzie – asta e. Suntem ca o herghelie de cai cu ochelari, în plin avânt! În șarjă! Peste prăpastie! Bang! Tot ce hrănește violența și confuzia, înainte! înainte! Indiferent unde. Și cu spumă la gură! Strigând Aleluia! Aleluia! De ce? Dumnezeu știe. E în sânge. E clima. E multe altele. E și sfârșitul. Și tragem în jos întreaga lume la nivelul nostru. Nu știm de ce. E destinul nostru. Și restul e rahat... Când am ajuns la Palais Royal i-am propus să ne oprim și să luăm o băutură. Am văzut că era îngrijorat din cauza ei, a mesei, a scandalului care-l aștepta.

— Pentru Dumnezeu, i-am spus, uită de ea! Am să comand ceva de Mut și vreau să bei. Nu-ți face griji, am să te scot eu din blestemata asta de încurcătură.

Am comandat două whisky-uri tari.

Când a văzut whisky-ul venind, mi-a zâmbit ca un copilăș.

— Dă-1 pe gât, 1-am îndemnat eu, și să mai comandăm câte unul. O să-ți facă bine. Nu-mi pasă de ce spune doctorul - de astă dată n-o să-ți strice. Haide, dă-1 de dușcă.

S-a conformat și în timp ce le garcon a dispărut ca să aducă al doilea rând, Fillmore s-a uitat la mine cu ochii umezi, de parc-aș fi fost ultimul prieten care-i mai rămăsese pe lume. Îi tremurau buzele. Vedeam că vrea să-mi spună ceva și nu știe cum să înceapă. I-am aruncat o privire indiferentă, de parcă nu i-aș fi sesizat implorarea și, dând la o parte farfuriile de pe masă, mam sprijinit în cot și am spus cu seriozitate:

— Uite ce-i, Fillmore, ce-ai dori tu într-adevăr să faci? Spune-mi. La auzul cuvintelor mele, lacrimile i-au umplut ochii și a izbucnit:

— Aș vrea să fiu acasă, cu ai mei. Aș vrea să aud vorbindu-se englezește!

Lacrimile i se rostogoleau pe obraji. Nu râcea nici nu efort să le șteargă. Pur și simplu lăsa ca totul să erupă din el. „Doamne, mi-am spus, trebuie să fie bine să te poți ușura în felul ăsta. Trebuie să fie bine ca măcar o dată în viață săfii un laș total. Să-ți dai drumul! Grozav!” Și mie îmi făcea atât de bine izbucnirea lui, încât simțeam c-aș fi în stare să rezolv orice problem. Dintr-o dată îmi veniseră în minte o mie de idei.

— Ascultă-mă, i-am spus, aplecându-mă mai aproape de el, dacă vorbești serios, atunci de ce n-o faci... de ce nu pleci? Știi ce-aș face eu în locul râu? Aș pleca pe loc, chiar azi. Da, pe Dumnezeul meu, vorbesc serios... Aș pleca pe dată râră să-i spun măcar la revedere. De fapt, ăsta e singurul mod în care ai putea s-o ștergi - ea nu te-ar lăsa niciodată să-ți iei rămas bun. Știi foarte bine. Le garcon veni cu celelalte whisky-uri. L-am văzut pe Fillmore repezindu-se cu disperare la băutura și ducându-și paharul la buze. Și am mai văzut o licărire de speranță în ochii lui - îndepărtată, sălbatică, disperată. Probabil că se vedea înotând pe Atlantic. Mie mi se părea ușor, simplu, ca rostogolirea unei buturugi, în mintea mea planul se desfășura rapid. Vedeam limpede fiecare pas care trebuia răcut. Limpede ca bună ziua.

— Ai cui sunt banii ăștia din bancă? 1-am întrebat. Ai tatălui ei sau ai tăi? -Ai mei! Mi i-a trimis mama. Nu mai vreau să ating afurișii ei de bani.

— Atunci e în regulă. Ascultă, ce-ar fi să luăm un taxi și să ne întoarcem la bancă? Îți retragi toți banii până la ultima centimă. Pe urmă mergem la consulatul britanic și cerem o viză. Te urci azi după-masă în trenul de Londra. Și din Londra iei primul vapor spre America, în felul ăsta nu trebuie să te temi că te urmărește. N-o să-i treacă nici un moment prin cap că ai plecat via Londra. Dacă o să te caute, o să se ducă în mod firesc întâi la Le Havre sau la Cherbourg... Și încă ceva -nu te duci acasă j să-ți iei lucrurile. Lași totul acolo. Lasă-i-le. Cu mintea ei franțuzească, n-o să-i vină nici un moment a crede că

ai șters-o râă valiză sau bagaje. Pentru ea e incredibil. Un francez nici n-ar visa vreodată să facă așa ceva... decât dac-ar fi la fel de țicnit ca tine.

— Ai dreptate! Niciodată nu m-am gândit la una ca asta. Și-apoi, o să-mi poți trimite tu lucrurile mai târziu – dacă o să ți le dea! Dar nu asta are importanță acum. Isuse, dar n-am nici măcar o pălărie!

— Și ce-ti trebuie pălărie? Când ai să ajungi la Londra, ai să-ți cumperi tot ce ai nevoie. Acum nu trebuie decât să te grăbești. Trebuie să aflăm când pleacă trenul.

— Ascultă, mi se adresă el scoțându-și portofelul, îți dau totul ție. Ține, ia asta și râ tot ce crezi că-i necesar. Eu sunt prea slab... sunt amețit.

Am luat portofelul și 1-am golit de bancnotele pe care tocmai le scosese de la bancă. Un taxi staționa lângă trotuar. Ne-am urcat în el. Există un tren care pleca de la Gare du Nord, la ora patru sau așa ceva. Îmi râceam planul exact: vizita la bancă, apoi la consulat, pe urmă la banca American Express. Perfect. Aveam timp să le facem pe toate.

— Acum, dă-i bătaie și ține-te tare! Ce dracu, peste câteva ore ai să traversezi Canalul. Diseară ai să te plimbi în Londra și ai să auzi englezește cât o să-ți poftască inima. Mâine ai să fii pe mare –și pe urmă, pe Dumnezeuu meu, ai să fii un om liber, n-o să te mai sinchisești de nimic. Când o să ajungi la New York totul o să ți se pară doar un vis urât.

Era atât de emoționat încât picioarele i se mișcau convulsiv când a încercat să se urce în taxi. Iar la bancă mâna îi tremura atât de tare, încât abia a fost în stare să-si semneze numele. Asta era singurul lucru pe care nu-l puteam face pentru el – să-l iscălesc eu. Dar cred râ, dacă ar fi fost necesar, as fi fost în stare să-l așez pe scaunul de la toaletă și să-l șterg la cur. Eram hotărât să-l expediez peste ocean, chiar dacă ar fi trebuit să-l împățuresc și să-l vâr într-o valiză. Când am ajuns la Consulatul Britanic, 1-am găsit închis pentru pauza de prânz. Ceea ce însemna că aveam de așteptat până la ora dotó. Ca să ne omoram timpul, nu vedeam ceva mai bun de râcut decât să mâncăm. Firește lui Fillmore nu-i era foame. Voia să mănânce doar un sandviș.

— Dă-l în mă-sa de sandviș, i-am spus. Ai să-mi oferi un prânz în lege. E ultimul prânz pe care-l mai iei aici – poate pentru multă vreme.

L-am condus într-un mic restaurant intim și am comandat un meniu bogat. Plus cel mai bun vin al casei, indiferent de preț și de gust. Aveam în buzunar toți banii lui – bani căcălău. În viața mea nu mai avusesem atâția bani deodată. Era o adevărată desfătare să schimb o bancnotă de o mie de franci, întâi am ținut-o în lumină ca să-i admir filigranul. Frumoși bani! Unul dintre puținele lucruri pe care francezii le fac la scară mare. Și-i execută artistic, de parcă ar purta o adâncă afecțiune simbolului.

Când am terminat masa, ne-am dus la o cafenea. Am comandat Chartreuse pe lângă cafea. De ce nu? Și am schimbat altă bancnotă – de astă dată una de cinci sute. Era o bancnotă notó, curată, foșnitoare. O plăcere să mânuiesti asemenea bani. Dar chelnerul mi-a dat înapoi un morman de bancnote vechi și murdare, peticite cu scoci; aveam teancuri de bancnote de cinci și zece franci, și un munte de monede. Bani cu găuri. Nu știam în ce

buzunar să-i mai pun. Pantalonii îmi crăpau de atâtea monede și bancnote. Și nici nu mă simțeam prea bine să mânuiesc atâta bănet în public. Mi-era teamă să nu fim luați drept doi pungăși.

Când am ajuns la banca American Express, intrasem în criză de timp. Englezii, cu încetineala lor de căcăciosi, ne ținuseră ca pe ace. În schimb aici, parcă toți alergau pe patine cu rotile. Erau atât de rapizi, încât totul trebuia făcut de două ori. După ce au fost semnate toate cecurile și vârâte într-o mică mapă, au descoperit că Fillmore iscălise într-un loc greșit. Așa că a trebuit luat totul de la început. Priveam peste umărul lui. M-a durut când a trebuit să-i dau banii. Nu toți, slavă Domnului -dar o mare parte din ei. Mai aveam circa 2500 de franci în buzunarul meu. Spun circa, pentru că acum nu mai număram cu francul. O sută sau două sute în plus sau în minus nu mai conta pentru mine. Cât despre Fillmore, participa la întreaga tranzacție ca în transă. Nici nu știa măcar câți bani are. Tot ce știa era că trebuia să păstreze o parte pentru Ginette. Nu se hotărâse cât să-i lase - treaba asta urma să o discutăm, în drum spre gara.

În graba noastră uitasem să schimbăm toți banii. Oricum, ne aflam deja în taxi și nu aveam timp de pierdut. Dar trebuia să știu cum stăm. Ne-am golit repede buzunarele și am început să-i sortăm. Unele dintre bancnote căzuseră pe podea, altele zăceau pe canapea. Uimitor. Aveam bani franțuzești, americani și englezești. și în plus o grămadă de mărunțiș, îmi venea să iau monedele și să le zvârl pe fereastră - numai să simplific lucrurile, în cele din urmă, am triat totul; el și-a reținut banii englezești și americani, iar eu i-am păstrat pe cei franțuzești.

Trebuia să hotărâm repede ce facem cu Ginette - cât să-i dăm, ce să-i spunem etc. El încerca să țeară o poveste pe care să i-o transmit eu - nu voia să-i frângă inima și așa mai departe. A trebuit să-i retez vorba:

— Nu are importanță ce-i spui - las' pe mine. Cât ai de gând să-i dai, asta-i important. Dar de ce trebuie să-i dai ceva?

A sărit de parcă i-as fi pus o bombă sub fund. A izbucnit în lacrimi. Și încă ce lacrimi! Mai rău ca înainte. Aveam impresia că o să-mi leșine în brațe. Fără să mă gândesc i-am spus:

— Bine, atunci haide să-i dăm toți banii franțuzești. Asta o să-i ajungă pe o bună bucată de timp.

— Câți sunt?

— Nu știu... vreo două mii de franci sau așa ceva. În orice caz, mai mult decât merită.

— Dumnezeule! Nu spune așa ceva! mă imploră el. În fond, mă port groaznic față de ea. Părinții ei n-or s-o mai primească înapoi. Nu, dă-i ei banii! Dă-i toți... nu-mi pasă câți sunt.

Își scoase o batistă ca să-și ștergă lacrimile.

— N-am încotro, adăugă. Mă depășește. Deodată, se întinse cât era de lung - eu am crezut că face o criză sau un atac - și spuse:

— Doamne, cred că trebuie să mă întorc înapoi. Trebuie să mă întorc și să fac față scandalului. Dacă i s-ar întâmpla ceva lui Ginette, nu mi-aș ierta-o niciodată.

— Isuse Hristoase, am strigat, nu poți face una ca asta! Nu acum! E prea târziu. Ai să te urci în tren și de ea o să am eu grijă. Mă duc la ea de îndată ce mă despart de tine. Nu-ți dai seama, tontule, că dacă află că ai vrut să fugi o să te omoare? Nu te mai poți întoarce. S-a zis.

„Oricum, ce s-ar putea întâmpla? m-am întrebat. Să se sinucidă? Tant mieux.” Când am ajuns la gară, mai aveam douăsprezece minute, încă nu îndrăzneam să-mi iau rămas bun de la el. Mă temeam că, țăcănit cum era, o să sară din tren în ultimul minut și o să fugă la ea. Orice ar fi putut să-1 facă să se răzgândească. Și un pai. Așa încât l-am tras la un bar de peste drum de gară și i-am spus:

— Acum o să luăm împreună un Pernod - ultimul râu Pernod, și îți fac cinste eu. cu biștarii tăi. Ceva din remarca mea l-a răcut să mă privească cu neîncredere. A dat pe gât o înghițitură de Pernod și apoi, întorcându-se spre mine cu o mutră de câine bătut, mi-a spus:

— Știi că n-ar trebui să mă încred în tine cu toți banii ăștia, dar... dar... Oh, bine, fi cum crezi. Nu vreau să se sinucidă, asta-i tot.

— Să se sinucidă?Nu-i ea aceea. Probabil că ai o părere prea bună despre tine, dacă îți închipui așa ceva. Cât despre bani, deși mi-e silă să îi dau ei, îți promit că mă duc direct la poștă și îi trimit telegrafic. Nu i-aș ține la mine un minut în plus decât e necesar.

În timp ce vorbeam, am ochit niște cărți poștale ilustrate, pe un rastel rotitor. Am șterpelit una - o poză a Turnului Eiffel și l-am silit să scrie câteva cuvinte.

— Spune-i că ești pe vapor. Spune-i că o iubești și că ai s-o aduci și pe ea de îndată ce sosești... Când ajung la poștă i-o trimit printr-o pneumatique. Și diseară mă duc la ea s-o râd. Totul o să meargă strună, ai să vezi.

Cu asta, am traversat din nou la gara. Mai erau două minute. Acum mă simțeam în siguranță. La capătul peronului l-am bătut pe spate și i-am arătat trenul. Nu i-am strâns mâna -s-ar fi prăbușit peste mine. l-am spus doar:

— Grăbește-te! Pleacă într-un minut.

M-am răsucit pe călcâie și am întins-o. Nici măcar n-am întors capul să văd dacă s-a urcat în tren. Mi-era teamă.

Tot timpul cât mă străduisem să-1 expediez, nu m-am gândit ce o să fac în momentul când o să scap de el. îi promisesem o mulțime de lucruri - numai ca să-i astup gura. Dar dacă era vorba s-o înfrunt pe Ginette, aveam tot atât de puțin curaj ca și el. Mă apuca și pe mine panica. Totul se desfășurase atât de vertiginos, încât nu-mi era cu puțină să sesizez clar natura situației. Am plecat de la gară cuprins de o dulce stupeoare - și cu cartea poștală ilustrată în mână. M-am oprit lângă un felinar și am citit-o. Suna totalmente absurd. Am citit-o din nou ca să mă asigur că nu visez, pe urmă am rupt-o bucățele și am aruncat-o într-un canal.

M-am uitat în jur puțin temător, asteptându-mă s-o râd pe Ginette venind după mine cu o măciucă. Dar nu mă urmărea nimeni. Am pornit alene spre Place Lafayette. Așa cum am mai spus, era o zi frumoasă. Lumină, nori pufoși purtați de vânt. Copertinele tremurau. Parcă niciodată nu-mi plăcuse Parisul atât de mult; aproape că-mi părea râu că-1 expediasem pe bietul

amărât, în Place Lafayette m-am așezat pe o bancă, cu fața spre biserică, și m-am uitat la turnul cu ceas: arhitectura nu-i cine știe ce, dar albastrul acela din cadran m-a fascinat întotdeauna. Numi puteam lua ochii de la el. Dacă n-o să fie destul de aiurit încât să-i scrie o scrisoare, explicându-i totul, atunci Ginette n-o să știe niciodată ce s-a întâmplat. Și chiar dacă o să afle că ia lăsat 2500 de franci, n-o să poată dovedi. Aș putea oricând să afirm că își imaginează anumite lucruri. Un individ destul de nebun încât să plece la drum râră o pălărie, putea foarte bine să inventeze cei 2500 de franci sau câți mai erau. De fapt câți erau? m-am întrebat. Buzunarele îmi atârnav de greutatea lor. Am scos totul și am numărat cu grijă. Erau exact 2875 de franci și 35 de centime. Mai mult decât m-am așteptat. De cei 75 de franci și 35 de centime trebuia să mă descotorosesc imediat. Voiam o sumă rotundă - 2800 de franci curați. Chiar în clipa aceea am văzut o mașină oprind lângă trotuar. Din ea a coborât o doamnă cu un pudel alb în brațe; cățelul râcea pipi pe rochia ei de mătase. Ideea de a plimba un cățel cu mașina mă irita. Ce i se cuvine unui câine mi se poate cuveni și mie, mi-am spus, și i-am răcut semn șoferului cerându-i să mă plimbe prin Bois. Voia să știe unde anume.

— Oriunde, i-am zis. Du-mă prin Bois - fă înconjurul - și mergi încet, nu mă grăbesc.

M-am lăsat pe spate și am privit casele trecând pe alături, acoperișurile neregulate, coșurile de fum, zidurile colorate, pisoarele, amețitoarele carrefours. Când am trecut pe lângă Rond-Point, m-am gândit să cobor să agăț. Cine știe ce s-ar mai putea întâmpla pe acolo. I-am cerut șoferului să mă aștepte. Era pentru prima oară în viața mea când lăsam un taxi să mă aștepte în timp ce agăț. Cât poate costa așa ceva? Nu mare lucru. Cu ce-aveam eu în buzunar, îmi puteam permite să las două taxiuri să mă aștepte.

M-am uitat bine de jur împrejur, dar n-am văzut nimic care să merite. As fi dorit ceva proaspăt și nefolosit - ceva din Alaska sau din Insulele Virgine. O piele curată, fragedă, cu o mireasmă naturală. Inutil să mai spun că nu se găsea așa ceva. N-am fost prea dezamăgit. De fapt, nu prea îmi păsa dacă găsesc sau nu. Totul e să nu pui la inimă. Fiecare lucru vine la timpul său. Am hoinărit din nou pe lângă Arc de Triomphe. Câțiva turiști gură-cască hoinăreau pe lângă rămășițele Soldatului Necunoscut. Când am ajuns în Bois, m-am uitat la toate pațachinele bogate care se plimbau în limuzinele lor. Treceau în viteză de parcă ar fi avut vreo destinație. O râceau, râră îndoială, ca să-si dea importanță - ca să arate lumii cât de lin zboară Rolls-Royce-urile sau Hispano Suizas ale lor. Dar în mine totul se petrecea și mai lin decât mersul oricărui Rolls Royce. În mine era catifea. Scoarșă cerebrală de catifea, vertebre de catifea. Și măduvă de catifea, ce mai! E minunat ca, pentru o jumătate de oră, să ai bani în buzunar și să-i zvârli în dreapta și-n stânga ca un marinar beat. Simți că lumea e a ta. Și cel mai bun lucru e că nu știi ce să faci cu banii. Poți să te lași pe spate pe banchetă privind cum contorul aleargă nebunește, poți lăsa vântul să-ți sufle prin păr, te poți opri ca să dai pe gât o băutură, poți să dai un bacșiș gras, te poți împăuna că așa ceva îți se întâmplă în fiecare zi. Dar nu poți crea o revoluție. Și nu poți spăla toată murdăria din tine.

Când am ajuns la Porte d'Auteuil, i-am cerut șoferului să se îndrepte spre Sena. La Pont de Sevres m-am dat jos și am început să mă plimb pe malul râului, spre Auteuil Viaduct. Acolo apa-i cât un pârâu și copacii coboară până la râu. Apa era verde și sticloasă, mai ales spre malul celălalt. Din când în când, luneca un șlep. Scăldătorii, în chiloți de baie, se soreau pe iarbă. Totul părea apropiat și palpabil și vibrant în lumina puternică.

Trecând pe lângă o berărie, am văzut un grup de biciclist! stând la o masă. M-am așezat în apropiere și am comandat o demi. Ascultându-i cum trăncăneau, m-am gândit o clipă la Ginette. Am văzut-o învârtindu-se în sus și-n jos prin camera, smulgându-și părul din cap, hohotind și răgând în felul ei animalic. Și am văzut pălăria pe cuier. M-am întrebat dacă hainele lui or să mi se potrivească. Avea mai ales un raglan care îmi plăcea mult. Mă rog, la ora asta era în plin drum. Peste puțin o să se legene pe Canal. Englezește! Voia să audă vorbindu-se englezește. Ce idee! Brusc, mă bătu gândul că, dacă voiam, puteam și eu pleca în America. Era pentru prima dată când mi se oferea prilejul s-o fac. Mă întrebai: „Vrei să pleci?” Nici un răspuns. Gândurile mele rătăceau în derivă, spre mare, spre cealaltă parte a oceanului, unde, aruncând o ultimă privire în urmă, vedeam zgârie-norii pierzându-se într-o învârtire de fulgi de zăpadă, îi văzui ridicându-se iar în fața mea, învăluți în același halou spectral din clipa plecării. Văzui luminile filtrându-se printre coastele lor. Văzui întregul oraș lăbărțându-se de la Harlem la Battery, străzile ca un furnicar, liniile trenului aerian gonind nebunește, oamenii ieșind de la teatru. Mă întrebam, oarecum vag, ce s-o fi întâmplat cu nevastă-mea.

După ce totul mi se cernu domol prin cap, ca printr-o sită, o pace de nedescris coborî asupra mea. Aici, unde râul șerpuiește domol străbătând brâul de coline, se află un pământ atât de saturat de trecut încât, oricât de departe ți-ar rătăci mintea, nu-1 poți separa de fundalul râu omenesc. Dumnezeu mare, în fața ochilor mei licărea o pace de aur, atât de intensă, încât doar un nevropat și-ar fi putut întoarce capul în altă parte. Sena curge atât de lin încât abia dacă-i simți prezența. E totdeauna acolo, liniștită, ca o mare arteră curgând prin trupul omului, în mijlocul minunatei păci ce mă învăluia, mă simțeam de parcă m-aș fi cățărât pe piscul unui munte nespus de înalt. Peste câteva zile voi fi în stare să contemplan priveliștea din jurul meu, să-i cuprind sensul.

Ființele omenești alcătuiesc o faună și o floră ciudată. De departe, par neglijabile. De aproape, pot apărea urâte și malițioase. Mai mult decât orice au nevoie să fie înconjurate de suficient spațiu, chiar mai mult spațiu decât timp.

Soarele apune. Simt cum acest fluviu curge prin mine, cu trecutul lui, cu albia lui străbună, cu climatul lui schimbător. Colinele îl strâng într-o dulce îmbrățișare: cursul lui e același pentru veci de veci.

SFÂRȘIT

